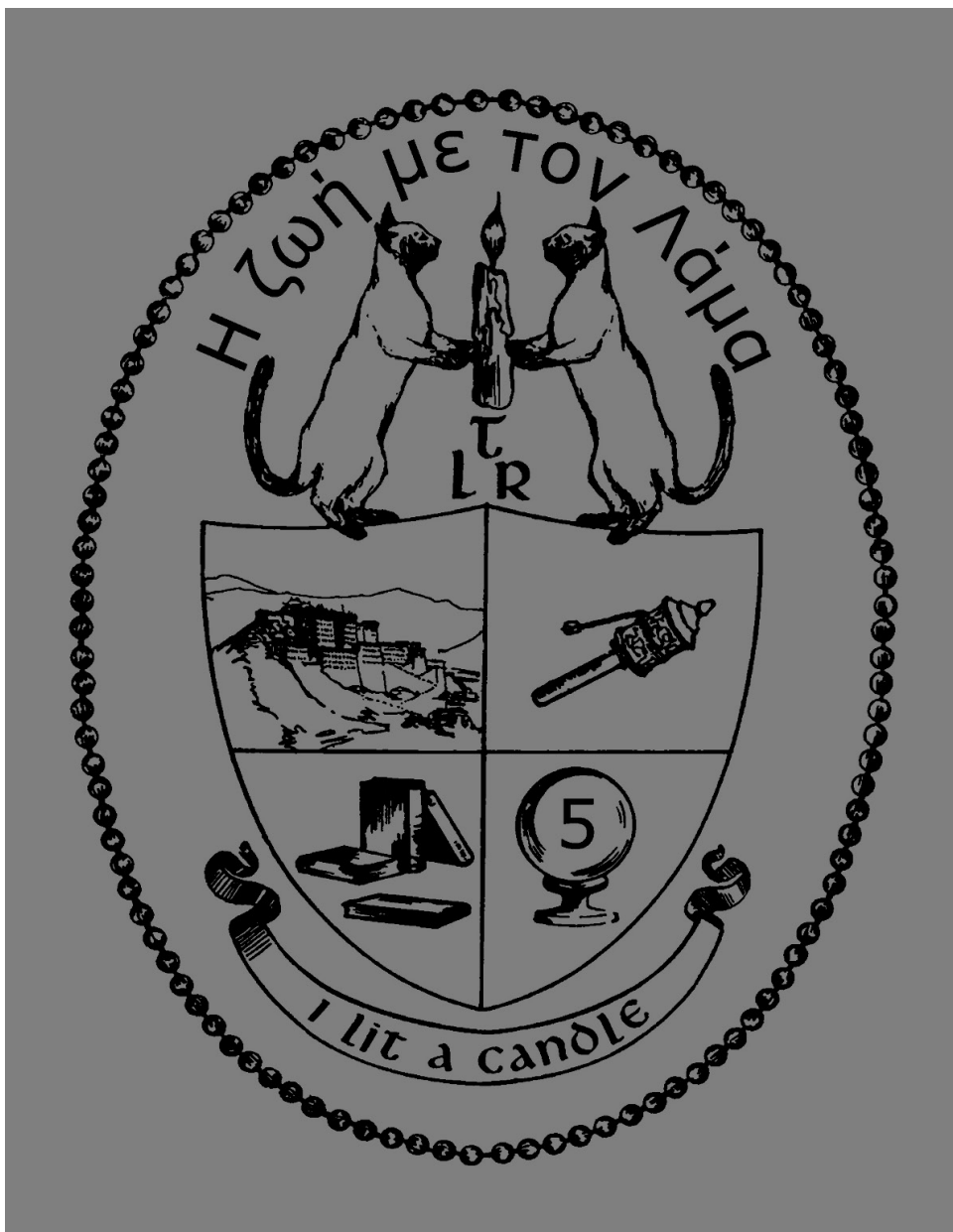

Τ. Λομπσανγκ Ράμπια Η Ζωή με τον Λάμα 1964

ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΑΝΑΨΕΙΣ ΕΝΑ ΚΕΡΙ
ΠΑΡΑ ΝΑ ΚΑΤΑΡΙΕΣΑΙ ΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ.....	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ.....	119
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ.....	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ.....	158
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ.....	177
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ.....	197
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ.....	215

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΜΑ
ΠΟΥ ΜΑΣ ΝΤΑΝΤΕΥΕΙ ΟΤΑΝ ΑΡΡΩΣΤΑΙΝΟΥΜΕ,
ΜΑΣ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙ ΟΤΑΝ ΕΧΟΥΜΕ ΑΝΑΓΚΗ,
ΚΑΙ ΜΑΣ ΑΓΑΠΑΕΙ ΠΑΝΤΑ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δεν είσαι στα καλά σου, Φίφη, είπε ο Λάμα. Ποιος θα το πιστέψει ότι εσύ έγραψες ένα βιβλίο.

Με κοίταξε χαμογελώντας και πριν βγει από το δωμάτιο με χάιδεψε κάτω από το πηγούνι, όπως ακριβώς μου άρεσε πάντα.

Κάθισα και το σκέφτηκα. Γιατί να μη γράψω ένα βιβλίο.

Βέβαια είμαι μια γάτα, αλλά όχι μια κοινή γάτα.

Οπωσδήποτε, όχι. Είμαι μια Σιαμαία γάτα, που ταξίδεψε πολύ και είδε πολλά.

Είδε εντάξει, μπορεί να μη βλέπω τώρα και βασίζομαι στο Λάμα και στη Μις Κου, για να μου περιγράφουν το τι γίνεται, αλλά έχω τις αναμνήσεις μου.

Βέβαια είμαι μεγάλη, πολύ μεγάλη, μάλιστα, αλλά αυτός δεν είναι λόγος που να με κάνει να μη γράψω στο χαρτί τα γεγονότα της ζωής μου, όσο μπορώ ακόμα.

Αυτή λοιπόν είναι η ιστορία της ζωής μου με το Λάμα, μια ιστορία από ευτυχισμένες μέρες, γεμάτες ήλιο, μετά ήλιο μια ζωή στα σκοτάδια.

Κυρία Φίφη Γκρέιγουίσκερς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η μέλλουσα μητέρα φώναζε δυνατά. Θέλω ένα γάτο, ένα δυνατό και ωραίο γάτο. Οι άνθρωποι έλεγαν ότι ο θόρυβος ήταν τρομερός. Αλλά βέβαια, η μητέρα ήταν γνωστή για τη δυνατή φωνή της. Κάτω από τις συνεχείς απαιτήσεις της άρχισαν οι έρευνες στα καλύτερα καταστήματα ζώων στο Παρίσι για να βρεθεί ένας κατάλληλος Σιαμέζος γάτος από καλή οικογένεια. Όσο πιο δυνατά, φώναζε η μέλλουσα μητέρα τόσο πιο πολλές προσπάθειες έκαναν οι άνθρωποι. Τελικά, ένας πολύ εμφανίσιμος υποψήφιος βρέθηκε και τον συνέστησαν στη μέλλουσα μητέρα, από αυτήν τη γνωριμία, και υστέρη από το απαραίτητο χρονικό διάστημα, γεννήθηκα εγώ και τ' αδέρφια μου, που όμως μη θέλοντας να τα κρατήσουν, τα έπνιξαν. Η μητέρα και εγώ ζούσαμε με μια αριστοκρατική Γαλλική οικογένεια που είχε μια μεγάλη βίλα έξω από το Παρίσι. Ο κύριος ήταν διπλωμάτης με μεγάλο βαθμό και κατέβαινε στην πόλη τις περισσότερες μέρες της εβδομάδας. Συχνά δεν γύριζε, το βράδυ, αλλά έμενε στην πόλη με την ερωμένη του. Η κυρία που ζούσε μαζί μας, η κυρία διπλωμάτη, ήταν σκληρή, επιπόλαια και καθόλου ευχάριστη. 11

Εμείς οι γάτες δεν ήμασταν πρόσωπα για αυτήν όπως είμαστε για τον Λάμα, άλλα μόνον πράγματα για επίδειξη στα πάρτι του τσαγιού. Η μητέρα είχε υπέροχη σιλουέτα με κατάμαυρο πρόσωπο και με μια ούρα που ήταν πάντα όρθια. Είχε κερδίσει σε πάρα πολλούς διαγωνισμούς. Μια μέρα, και ενώ ήμουν μωρό ακόμα, άρχισε να τραγουδάει πιο δυνατά από ότι συνήθως. Η κυρία διπλωμάτη νευρίασε πάρα πολύ και φώναξε τον κηπουρό. Πιέρ, πέταξε την στη λιμνούλα αμέσως. Δεν αντέχω άλλο αυτόν το θόρυβο, ο Πιέρ, ένας μικρόσωμος και χλωμός Γάλλος που μας μισούσε γιατί καμιά φορά τον βοηθούσαμε στον κήπο επιβλέποντας τις ρίζες των φυτών και την ανάπτυξή τους, άρπαξε την ωραία μητέρα μου, την έβαλε σ' ένα βρώμικο σακί από πατάτες και ξεκίνησε για τη λιμνούλα. Αυτή τη νύχτα, ολομόναχη και φοβισμένη, τελικά αποκοιμήθηκα κλαίγοντας σε μια κρύα αποθήκη του κήπου, από όπου οι θρήνοι μου δεν θα ενοχλούσαν την κυρία διπλωμάτη. Στριφογύριζα ανήσυχα στο κρεβάτι μου, που δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μερικές παλιές εφημερίδες πάνω στο τσιμεντένιο πάτωμα. Η πείνα παρέλυε το μικρό μου κορμί και αναρωτιόμουν πώς θα τα καταφέρω. Καθώς οι πρώτες ακτίνες της αυγής φάνηκαν διατακτικά μέσα από τα παράθυρα της αποθήκης, που ήταν γεμάτη ιστούς αράχνης, ξύπνησα τρομαγμένη από βαριά βήματα που ακούστηκαν πάνω στο δρομάκι. Κάποιος σταμάτησε για λίγο έξω από την πόρτα και μετά την άνοιξε και μπήκε μέσα. Ω. Σκέφτηκα με ανακούφιση. Είναι η κυρία Αλβέρτα, η υπηρέτρια. Βαριανασαίνοντας γονάτισε στο πάτωμα, βούτηξε το τεράστιο δάχτυλό της μέσα σ' ένα βαθύ πιάτο με ζεστό γάλα και μου έδωσε να φάω. Για πολλές μέρες ήμουν απαρηγόρητη και πενθούσα τη δολοφονημένη μητέρα μου, που είχε χάσει τη ζωή της εξ αίτιας και μόνον της ωραίας και δυνατής φωνής της. Μέρες ολόκληρες η ζέστη του ήλιου δεν με συγκινούσε. 12

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Πεινούσα και διψούσα, και η ζωή μου εξαρτιόταν από τη φροντίδα της κυρίας Αλβέρτας. Χωρίς αυτήν θα είχα πεθάνει από την πείνα, γιατί ήμουν τόσο μικρή που δεν μπορούσα να φάω χωρίς βοήθεια. Οι μέρες και οι βδομάδες περνούσαν. Σιγά σιγά έμαθα να προσέχω τον εαυτό μου, αλλά οι πρώτες μου δυσκολίες άφησαν οπωσδήποτε τα σημάδια τους. Το κτήμα ήταν τεράστιο και συχνά έκανα μεγάλες βόλτες, αποφεύγοντας πάντα τούς ανθρώπους και τα αδέξια πόδια τους. Αγαπούσα ιδιαίτερα τα δέντρα και καθόμουν με τις ώρες πάνω στα κλαδιά τους, απολαμβάνοντας τον ήλιο. Τα δέντρα μου ψιθύριζαν, λέγοντάς μου για τις ευτυχισμένες μέρες που θα έρχονταν στη δύση της ζωής μου. Ένα πρωί ξύπνησα με ξένες και περίεργες επιθυμίες. Έβγαλα ένα νιαούρισμα γεμάτο απορία, που δυστυχώς άκουσε η κυρία διπλωμάτη. Πιέρ, φώναξε. Φέρε ένα γάτο, ότι γάτο να είναι, για να της μάθει ορισμένα πράγματα. Αργότερα την ίδια μέρα μ' άρπαξαν και με πέταξαν βίαια, μέσα σ' ένα ξύλινο κουτί. Πριν ακόμα καταλάβω ότι υπήρχε και κάποιος άλλος μέσα, ένας απερίγραπτος γερο γάτος πήδηξε πάνω στην πλάτη μου. Η μητέρα δεν είχε την ευκαιρία να μου μάθει ορισμένα πράγματα για τις αλήθειες της ζωής και έτσι δεν ήμουν προετοιμασμένη για αυτό που ακολούθησε. Ο γάτος πήδηξε πάνω μου και αισθάνθηκα ένα φοβερό πόνο. Για μια στιγμή νόμισα ότι κάποιος από τούς ανθρώπους με κλώτσησε. Ο πόνος έγινε πιο δυνατός και ένιωσα μέσα μου κάτι να σχίζεται. Ξεφώνισα από τον τρόμο και την αγωνία, και με μανία δάγκωσα το γερο γάτο. Άρχισε να τρέχει αίμα από τ' αυτί του και οι φωνές του ενώθηκαν με τις δικές μου. Σαν αστραπή άνοιξε το καπάκι και έκπληκτα μάτια κοίταξαν μέσα. Πήδηξα μ' όλη μου τη δύναμη. Καθώς το έβαλα στα πόδια, είδα το γερο γάτο να πηδάει κατευθείαν πάνω στον Πιέρ, που έπεσε προς τα πίσω στα πόδια της κυρία διπλωμάτη. Τρέχοντας σ' ένα παρτέρι, αναζήτησα προστασία πάνω σε μια φιλόξενη μηλιά. Ανεβαίνοντας με δυσκολία τον κορμό τα κατάφερα να ξαπλώσω πάνω σ' ένα κλαδί.

Τα φύλλα κουνήθηκαν με το αεράκι και με χείδεψαν απαλά. Τελικά με αποκοίμισαν τα κλαδιά με το ρυθμικό τους νανούρισμα. Όλη την υπόλοιπη μέρα και τη νύχτα έμεινα πάνω στο κλαδί. Πεινασμένη, φοβισμένη και άρρωστη αναρωτιόμουν πώς οι άνθρωποι είναι τόσο άγριοι και δεν υπολογίζουν τα αισθήματα των μικρών ζώων, που για την επιβίωσή τους βασίζονται αποκλειστικά σ' αυτούς. Τη νύχτα έκανε κρύο και έπεφτε ψιλή βροχή. Έτρεμα και έσταζα ολόκληρη. Παρ' όλα αυτά ήμουν τόσο τρομαγμένη που δεν αποφάσιζα να κατέβω και να βρω πιο ασφαλές καταφύγιο. Το κρύο πρωινό το ακολούθησε μια γκρίζα και συννεφιασμένη μέρα. Μεγάλα σύννεφα γέμισαν το μαύρο ουρανό. Κάπου κάπου έβρεχε. Το μεσημέρι μια γνωστή σιλουέτα φάνηκε να έρχεται από την κατεύθυνση του σπιτιού. Η κυρία Αλβέρτα, με το βαρύ της περπάτημα, πλησίασε το δέντρο ψάχνοντας να με βρει. Της φώναξα με την αδύναμη φωνή μου και άπλωσε το χέρι της για να με πιάσει. Αχ καημένη μικρή μου Φίφη, έλα να σου δώσω το φαγητό σου. Γλίστρησα πάνω στο κλαδί και κατέβηκα προσεκτικά τον κορμό. Γονάτισε δίπλα μου στο γρασίδι και με χείδεψε, καθώς έπινα το γάλα και έτρωγα το κρέας που μου είχε φέρει. Τέλειωσα το γεύμα μου και τρίφτηκα με ευγνωμοσύνη πάνω της. Βάζοντάς με πάνω στον πλατύ ώμο της, με πήρε στο σπίτι και μ' ανέβασε στο δωμάτιό της. Κοίταζα γύρω μου με ενδιαφέρον και έκπληξη. Δεν είχα ξαναβρεθεί σ' αυτό το δωμάτιο. Σκέφτηκα πόσο αναπαυτικά ήταν τα έπιπλα για ν' απλώνει κανείς τα πόδια του. Έχοντάς με στον ώμο της, η κυρία Αλβέρτα κάθισε σε μια πλατιά πολυθρόνα κοντά στο παράθυρο και κοίταξε έξω. Τι κρίμα, αναστέναξε. Τόση σκληρότητα σ' αυτό τον κόσμο. Με ακούμπησε στα γόνατά της και κοιτάζοντάς με στο πρόσωπο μου είπε.¹⁴

Κακόμοιρη, όμορφη, μικρή Φίφη. Η κυρία διπλωμάτη είναι σκληρή και

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

άπονη γυναίκα. Μια νεόπλουτη μπορεί να πει κανείς. Για αυτήν δεν είσαι παρά ένα παιχνίδι για επίδειξη. Για μένα είσαι ένα από τα πλάσματα του καλού Θεού. Αλλά είμαι βέβαιη ότι δεν καταλαβαίνεις τι σου λέω μικρή μου γατούλα. Νιαούρισα για να της δείξω ότι καταλάβαινα και έγλειψα τα χέρια της. Με χάιδεψε απαλά και συνέχισε. Τέτοια αγάπη και στοργή. Είμαι σίγουρη ότι θα γίνεις καλή μητέρα Φίφη. Κουλουριάστηκα πιο αναπαυτικά στα γόνατά της και κοίταξα έξω από το παράθυρο. Η θέα είχε τόσο ενδιαφέρον, που σηκώθηκα και κόλλησα τη μύτη μου στο τζάμι για να βλέπω καλύτερα. Η κυρία Αλβέρτα μου χαμογέλασε και τράβηξε την ουρά μου, αλλά όλη μου η προσοχή ήταν στραμμένη στη θέα. Μπροστά μας τα περιποιημένα παρτέρια έμοιαζαν με ένα λείο πράσινο χαλί, που περιστοιχιζόταν από επιβλητικές λεύκες. Στρίβοντας προς τα αριστερά ο γκρίζος μικρός δρόμος της βίλας ενωνόταν με τη μεγάλη λεωφόρο, απ' όπου ακουγόταν ο θόρυβος της κυκλοφορίας. Η παλιά μου φίλη, η μηλιά, στεκόταν μόνη και περήφανη στην άκρη μιας μικρής τεχνητής λίμνης, που η επιφάνειά της καθρεφτιζοντας το γκρίζο του ουρανού, έμοιαζε σαν λαμπερή μολυβένια πλάκα. Εκεί που τέλειωνε το νερό είχε φυτρώσει μια αραιή τούφα από καλάμια, που μου θύμιζε την τούφα από μαλλιά στο κεφάλι του ηλικιωμένου πάστορα, που ερχόταν τακτικά να επισκεφθεί το δούκα, το σύζυγο της κυρίας διπλωμάτη. Κοίταξα ξανά τη λιμνούλα και θυμήθηκα τη φτωχή μου μητέρα που είχε πεθάνει εκεί. Και πόσοι άλλοι άραγε. Αναρωτήθηκα. Η κυρία Αλβέρτα με κοίταξε και είπε. Μα, μικρή μου Φίφη, νομίζω ότι κλαις. Μα πράγματι, βλέπω ένα δάκρυ. Είναι σκληρός, σκληρός ο κόσμος, μικρή Φίφη, σκληρός για όλους μας.¹⁵

Ξαφνικά και σε απόσταση, μικρές μαύρες κουκκίδες που ήξερα ότι

ήταν αυτοκίνητα έστριψαν προς το δρόμο της βίλας. Πλησίασαν με ταχύτητα προς το σπίτι και σταμάτησαν μέσα σ' ένα σύννεφο σκόνης και φασαρίας από φρένα. Ένα κουδούνι ακούστηκε διαπεραστικά κάνοντας τις τρίχες μου να σηκωθούν η κυρία Αλβέρτα έπιασε ένα μαύρο πράγμα που ήξερα ότι το έλεγαν τηλέφωνο και ακούστηκε η επιτακτική φωνή της κυρίας διπλωμάτη. Αλβέρτα, γιατί δεν είσαι στη θέση σου. Γιατί σε πληρώνω. Χρωστάς τη δουλειά σου στη μεγαλοψυχία μου. Έλα αμέσως, γιατί έχουμε επισκέπτες. Δεν πρέπει να τεμπελιάζεις τόσο πολύ Αλβέρτα. Η φωνή σταμάτησε και η κυρία Αλβέρτα αναστέναξε στενοχωρημένη. αχ Τι μου έκανε αυτός ο πόλεμος. Είμαι υποχρεωμένη να δουλεύω δεκάξι ώρες τη μέρα για το τίποτα. Ξεκουράσου, μικρή Φίφη, και αυτό είναι το δοχείο σου, αν σου χρειαστεί. Αναστενάζοντας ξανά, με χάιδεψε για τελευταία φορά και βγήκε από το δωμάτιο. Άκουσα τις σκάλες να τρίζουν από το βάρος της και μετά έγινε ησυχία. Η πέτρινη βεράντα κάτω από το παράθυρό μου γέμιζε κόσμο η κυρία διπλωμάτη ήταν όλοι υποκλίσεις πράγμα που με έκανε να καταλάβω ότι επρόκειτο για σπουδαία πρόσωπα. Μικρά τραπεζάκια έκαναν την εμφάνισή τους, σκεπασμένα με άσπρα λινά τραπεζομάντιλα ενώ εγώ χρησιμοποιούσα για τραπεζομάντιλο εφημερίδες, τις πιο πολλές φορές την Παρί Σουάρ και οι υπηρέτες άρχισαν να σερβίρουν φαγητά και ποτά σε μεγάλη αφθονία. Ετοιμαζόμουν να ξαπλώσω πιο αναπαυτικά, όταν μια ξαφνική σκέψη έκανε, την ουρά μου να τιναχτεί όρθια είχα ξεχάσει το πρώτο πράγμα που μου είχε μάθει η μητέρα μου. Πάντα να έρευνας ένα ξένο δωμάτιο Φίφη, μου είχε πει. Να ψάχνεις όλους τούς δρόμους που θα σε βοηθήσουν να ξεφύγεις. Να είσαι έτοιμη για το απρόβλεπτο. **16**

Ποτέ, Μα ποτέ να μην ησυχάζεις, αν δεν είσαι σίγουρη ότι ξέρεις καλά το δωμάτιο. Νιώθοντας ένοχη, σηκώθηκα, μύρισα τον αέρα και

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

αποφάσισα να προχωρήσω. Θα ξεκινούσα από τον αριστερό τοίχο πηγαίνοντας γύρω γύρω. Πήδηξα στο πάτωμα και κοίταξα κάτω από την πολυθρόνα, μυρίζοντας για κάτι ασυνήθιστο. Άρχισα να μαθαίνω το περιβάλλον, τούς κινδύνους και τα πλεονεκτήματα. Η ταπετσαρία του τοίχου είχε αρχίσει να ξεθωριάζει. Μεγάλα κίτρινα λουλούδια πάνω σε μοβ πλαίσιο. Ψηλές καρέκλες χωρίς κανένα λεκέ, αλλά με το κόκκινο βελούδο στο κάθισμα ξεθωριασμένο., Η κάτω πλευρά του τραπεζιού και των καθισμάτων ήταν καθαρή, χωρίς αράχνες. Οι γάτες, ξέρετε, βλέπουν την κάτω πλευρά των πραγμάτων και όχι το πάνω μέρος. Οι άνθρωποι δεν θ' αναγνώριζαν τα πράγματα από τη δική μας σκοπιά. Μια στρογγυλή κρεμάστρα ήταν όρθια δίπλα στον έναν τοίχο και στάθηκα στη μέση του δωματίου, αποφασίζοντας, πώς θα μπορέσω να βρεθώ στην κορυφή της. Πήδηξα από την καρέκλα στο τραπέζι και από εκεί στην κορυφή της κρεμάστρας. Κάθισα για λίγο και έπλυνα το πρόσωπό μου και τ' αυτιά μου. Αφηρημένη, κοίταξα πίσω μου, και παρά λίγο να βρεθώ στο πάτωμα από την έκπληξη. Μια Σιαμαία γάτα με παρατηρούσε μ' ορθάνοιχτα μάτια. Προφανώς την είχα διακόψει την ώρα που πλενόταν. Περίεργο, αναφώνησα. Δεν περίμενα να βρω μια γάτα εδώ μέσα. Η κυρία Αλβέρτα το κρατάει μυστικό. Για να δούμε τι θα γίνει αν τη χαιρετήσω. Κινήθηκα προς το μέρος της και το ίδιο έκανε και αυτή σταματήσαμε με ένα είδος παράθυρου ανάμεσά μας. Προσεκτικά και έτοιμη για κάθε ενδεχόμενο κοίταξα πίσω από το παράθυρο. Δεν υπήρχε κανείς εκεί. Με μεγάλη έκπληξη διαπίστωσα ότι η άλλη αντέγραφε κάθε μου κίνηση. Τελικά, το κατάλαβα. Ήταν ένας καθρέφτης. Οπωσδήποτε, ήταν ο πρώτος που έβλεπα, γιατί ήταν και η πρώτη φορά που είχα βρεθεί μέσα στο σπίτι. 17

Η κυρία διπλωμάτη ήταν πολύ ιδιότροπη και οι γάτες ήταν απαγορευμένες στο σπίτι, εκτός αν ήθελε να μας επιδείξει στους

επισκέπτες της και εγώ μέχρι τώρα είχα γλιτώσει από αυτό το μαρτύριο. Παρ' όλα αυτά πρέπει να συνεχίσω την έρευνα, μουρμούρισα στον εαυτό μου. Ο καθρέφτης μπορεί να περιμένει για αργότερα. Στην άλλη πλευρά του δωματίου είδα ένα μεγάλο μεταλλικό κατασκεύασμα με μπρούτζινες λαβές σε κάθε πλευρά και όλη την επιφάνεια του σκεπασμένη με ένα ύφασμα. Γρήγορα τινάχτηκα από την κρεμάστρα στο τραπέζι γλιστρώντας πάνω στην γυαλισμένη επιφάνεια και πήδηξα κατευθείαν πάνω στο ύφασμα. Βρέθηκα στο κέντρο, και προς μεγάλη μου τρομάρα, το πράγμα με τίναξε στον αέρα. Καθώς προσγειώθηκα, άρχισα να τρέχω στα τυφλά. Για μερικές στιγμές κάθισα στο χαλί, που παρόλο ότι ήταν πεντακάθαρο, φαινόταν να είχε δει καλύτερες μέρες κάπου άλλου. Ήταν ότι έπρεπε για να απλώσω λίγο τα πόδια μου και αυτό με βοήθησε να σκεφτώ πιο καθαρά. Μα, βέβαια. Το μεγάλο κατασκεύασμα ήταν ένα κρεβάτι το δικό μου κρεβάτι ήταν μερικές εφημερίδες πάνω στο τσιμεντένιο πάτωμα της αποθήκης. Η κυρία Αλβέρτα είχε απλώσει ένα παλιό ύφασμα πάνω στο σιδερένιο σκελετό. Νιαουρίζοντας από ευχαρίστηση, γιατί είχα λύσει το μυστήριο, χώθηκα από κάτω και άρχισα να το εξετάζω με μεγάλο ενδιαφέρον. Τεράστια ελατήρια, σκεπασμένα από ένα πελώριο σάκο, σήκωναν το βάρος των ρούχων που ήταν στοιβαγμένα από πάνω. Μπορούσα να δω εύκολα τα σημεία όπου το βάρος της κυρίας Αλβέρτας είχε κάνει ορισμένα ελατήρια να βουλιάζουν. Η περιέργειά μου μ' έσπρωξε να σκαλίσω ένα κομμάτι ύφασμα που κρεμόταν κοντά στον τοίχο. Με μεγάλη μου τρομάρα είδα ξαφνικά να χύνονται έξω πούπουλα. Μη χειρότερα. Φώναξα. Η κυρία Αλβέρτα φυλάει πεθαμένα πουλιά εδώ μέσα. Να λοιπόν, γιατί είναι τόσο παχιά. Φαίνεται ότι τα τρώει τη νύχτα. Έριξα μια ματιά γύρω μου και είδα μια ανοιχτή πόρτα λίγα πεδημάτα μ' έφεραν κοντά της και με πολλή προσοχή κοίταξα μέσα.

18

Με την πρώτη ματιά η εικόνα ήταν τόσο περίεργη, που δεν μπορούσα να καταλάβω αυτά που έβλεπα. Μεγάλα μαύρα και άσπρα σχέδια

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

γυάλιζαν στο πάτωμα. Κοντά σ' έναν τοίχο ήταν μια τεράστια σκάφη, ενώ σ' έναν άλλο και πάνω σε μια ξύλινη βάση βρισκόταν το μεγαλύτερο πορσελάνινο κύπελλο που είχα ποτέ φανταστεί, σκεπασμένο μ' ένα άσπρο ξύλινο καπάκι. Τα μάτια μου είχαν γουρλώσει από την έκπληξη. Και έξυσα το κεφάλι μου από την αμηχανία. Εκείνο που δεν μπορούσα να διανοηθώ ήταν τα ποιός θα έπινε από ένα τόσο μεγάλο κύπελλο. Εκείνη τη στιγμή άκουσα τα βήματα της κυρίας Αλβέρτας ν' ανεβαίνουν στη σκάλα. Έτρεξα στην πόρτα να την περιμένω. Στις χαρούμενες φωνές μου άπάντησε μ' ένα πλατύ χαμόγελο και είπε. Μικρή μου Φίφη, σου έφερα τα καλύτερα πράγματα από το τραπέζι. Κρέμα και τα πιο τρυφερά βρατραχοπόδαρα. Αυτά τα γουρούνια κάτω μου φέρνουν εμετό. Δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να γεμίζουν τις κοιλιές τους. Σκύβοντας, ακούμπησε τα πιάτα πραγματικά πιάτα μπροστά μου. Αλλά το μυαλό μου δεν ήταν στο φαγητό. Ήθελα μόνο να της δείξω πόσο την αγαπώ. Νιαούρισα από ευχαρίστηση καθώς με κάθισε στα γόνατά της. Εκείνη τη νύχτα κοιμήθηκα στην άκρη του κρεβατιού της κυρίας Αλβέρτας. Κουλουριασμένη κάτω από το μεγάλο σκέπασμα, ήταν η πρώτη φορά, αφότου είχα χάσει τη μητέρα μου, που ένιωθα τόσο αναπαυτικά. Η μόρφωσή μου άρχισε να πλαταίνει. Έμαθα το σκοπό της σκάφης και αυτού, που στην άγνοιά μου, είχα περάσει για γιγάντιο πορσελάνινο κύπελλο η σκέψη αυτή με έκανε να κοκκινίσω και να καταλάβω πόσα πράγματα είχα να μάθω ακόμα. Το πρωί η κυρία Αλβέρτα ντύθηκε και κατέβηκε κάτω. Μετά από λίγο ακούστηκε θόρυβος από μεγάλη κίνηση και πολλές δυνατές φωνές. Από το παράθυρο είδα τον Γκαστόν, τον σοφέρ, να γυαλίζει τη μεγάλη Ρενώ. Χάθηκε για λίγο και γύρισε φορώντας την καλύτερη στολή του. 19

Έφερε το αυτοκίνητα μπροστά στην κεντρική είσοδο και οι υπηρέτες άρχισαν να φορτώνουν βαλίτσες και μπαγκάζια. Έσκυψα πιο κάτω.

Ο κύριος δούκας και η κυρία διπλωμάτη έκαναν την εμφάνισή τους, ανέβηκαν στο αυτοκίνητο και άφησαν τον Γκαστόν να τούς οδηγήσει προς τη μεγάλη λεωφόρο. Η φασαρία από κάτω δυνάμωσε, αλλά έμοιαζε σαν πανηγυρισμός. Η κυρία Αλβέρτα ανέβηκε τρέχοντας τις σκάλες κατακόκκινη από ευτυχία και κρασί. Έφυγαν μικρή Φίφη. Φώναξε. Έφυγαν για μια ολόκληρη βδομάδα. Γλιτώσαμε από την τυραννία τους. Τώρα θα περάσουμε ωραία. Παίρνοντάς με στην αγκαλιά της, με κατέβασε κάτω, όπου οι υπηρέτες είχαν στήσει τρικούβερτο γλέντι. Τα πρόσωπά τους έλαμπαν από ευτυχία. Ήμουν πολύ περήφανη γιατί με κρατούσε η κυρία Αλβέρτα, παρ' όλοι που φοβόμουν μήπως την κουράσει το βάρος μου. Για μια βδομάδα περάσαμε υπέροχα. Στο τέλος της βδομάδας τακτοποιήσαμε το σπίτι και πήραμε την πιο δυστυχισμένη μας έκφραση, περιμένοντας την επιστροφή της κυρίας διπλωμάτη και του συζύγου της. Δεν μας ένοιαζε για εκείνων. Συνήθως περπατούσε χαϊδεύοντας το παράσημο της λεγεώνας της τιμής, στο πέτο τού σακακιού του. Και τις πιο πολλές φορές μιλούσε για την υπηρεσία του και για χώρες μακρινές, και όχι για υπηρέτες και γάτες. Η κυρία διπλωμάτη ήταν ο μπελάς, ήταν μια πραγματική ανδρογυναίκα. Όταν το Σάββατο ακούσαμε ότι θα έλειπαν μια-δύο βδομάδες ακόμα, ήταν σαν να πήραμε χάρη από την γκιλοτίνα. Ο καιρός περνούσε. Το πρωί βοηθούσα τούς κηπουρούς σκαλίζοντας τα φυτά για να δω αν οι ρίζες μεγάλωναν ικανοποιητικά. Το απόγευμα αποτραβιόμουν πάνω σε ένα αναπαυτικό κλαδί της μηλιάς, και ονειρευόμουν πιο ζεστά κλίματα και πανάρχαιους ναούς, όπου οι ιερείς με τα κίτρινα άμφια τους εκτελούσαν σιωπηλά τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Και τότε, με ξυπνούσε ο ήχος από τα αεροπλάνα της Γαλλικής αεροπορίας, που χωρίς οίκτο, γέμιζαν τον ουρανό με τον εκκωφαντικό θόρυβο τους 20

Είχα αρχίσει να βαραίνω και ένιωθα τα γατάκια να κλοτσούν στην κοιλιά μου. Το περπάτημα δεν ήταν πια τόσο εύκολο και έπρεπε να διαλέγω προσεκτικά τα βήματά μου. Τώρα τελευταία είχα αποκτήσει

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

τη συνήθεια να πηγαίνω στο βουστάσιο και να παρακολουθώ το άρμεγμα των αγελάδων. Καθόμουν σ' ένα χαμηλό ράφι, χωρίς να ενοχλώ κανέναν. Η υπηρέτρια μου έπιανε τη συζήτηση. Ένα απόγευμα ήμουν πάνω στο ράφι, σχεδόν δυό μέτρα μακριά από ένα μισογεμάτο δοχείο γάλα. Η υπηρέτρια μου έλεγε για τον τελευταίο φίλο της και εγώ νιαούριζα, απαντώντας, ότι όλα θα πήγαιναν καλά μεταξύ τους. Ξαφνικά ακούστηκε μια δυνατή στριγκλιά. Η κυρία διπλωμάτη μπήκε σαν σίφουνας μέσα, φωνάζοντας. Σου έχω πει να μη βάζεις γάτες εδώ μέσα. Θέλεις να μας δηλητηριάσεις. Σήκωσε ένα μπρούτζινο δοχείο, που βρήκε πρόχειρο μπροστά της, και μου το πέταξε μ' όλη της τη δύναμη. Με βρήκε στα πλευρά και χάνοντας την ισορροπία μου έπεσα μέσα στο δοχείο με το γάλα. Ο πόνος ήταν τρομερός. Μόλις που μπορούσα να κρατηθώ στην επιφάνεια. Ένιωθα τα σωθικά μου να αδειάζουν. Ακούστηκαν βαριά βήματα στο πάτωμα και εμφανίστηκε η κυρία Αλβέρτα. Γρήγορα αναποδογύρισε το δοχείο και έχυσε το γάλα, που είχε γεμίσει αίμα. Με πήρε απαλά στα χέρια της. Πριν λιποθυμήσω την άκουσα να λέει. Πηγαίετε να φέρετε τον κύριο κτηνίατρο. Όταν συνήρθα βρέθηκα στην κρεβατοκάμαρα της κυρίας Αλβέρτας, μέσα σ' ένα ζεστό κουτί. Είχαν σπάσει τρία από τ' πλευρά μου και είχα χάσει τα γατάκια μου. Για αρκετό καιρό ήμουν βαριά άρρωστη. Ο κύριος κτηνίατρος ερχόταν και μας έβλεπε τακτικά. Έμαθα ότι είχε μιλήσει πολύ αυστηρά στην κυρία διπλωμάτη. Σκληρότης, ανώφελη σκληρότης, της είχε πει. Αυτό το πράγμα δεν θ' αρέσει στον κόσμο. Θα πουν ότι είσαστε μια κακή γυναίκα. Οι υπηρέτες μου τα είπαν όλα. Μου έδωσαν να καταλάβω ότι η μικρή μητέρα ήταν καθαρή και τίμια γάτα. 21

Πολύ άσχημο αυτό εκ μέρους σας κυρία διπλωμάτη. Η κυρία Αλβέρτα έβρεχε τα χείλια μου με νερό, γιατί η θέα και μόνο του γάλακτος με έκανε να χάνω το χρώμα μου. Κάθε μέρα προσπαθούσε να με πείσει να φάω. Δεν υπάρχει ελπίδα. Θα πεθάνει, είπε ένα πρωί ο κύριος

κτηνίατρος. Δεν μπορεί να ζήσει ούτε μια μέρα παραπάνω χωρίς φαγητό. Έπεσα σε κώμα. Από κάπου έμοιαζε να έρχεται το θρόισμα των φύλλων, ο ήχος των κλαδιών. Μικρή γάτα, είπε η μηλιά. Μικρή γάτα αυτό δεν είναι το τέλος σου. Θυμάσαι τι σου έχω πει, μικρή γάτα. Παράξενες φωνές βούιζαν στο κεφάλι μου. Είδα ένα λαμπερό κίτρινο φως. Είδα υπέροχες εικόνες και γεύτηκα την ομορφιά του ουρανού. Μικρή γάτα, ψιθύρισαν τα δέντρα. Αυτό δεν είναι το τέλος φάε, για να ζήσεις. Έχεις ένα σκοπό στη ζωή, μικρή γάτα. Θα τελειώσεις τις μέρες σου μέσα σε χαρά, όταν θα έρθει ο καιρός. Όχι τώρα. Αυτό δεν είναι το τέλος. Αδύναμα άνοιξα τα μάτια μου και μόλις που μπόρεσα να σηκώσω το κεφάλι μου. Η κυρία Αλβέρτα, με δάκρυα στα μάτια, γονάτισε δίπλα μου κρατώντας μια φέτα κοτόπουλο. Ο κύριος κτηνίατρος στεκόταν δίπλα σ' ένα τραπέζι, γεμίζοντας μια σύριγγα από ένα μπουκαλάκι. Με πολλή προσπάθεια πήρα λίγο κοτόπουλο, το κράτησα για μια στιγμή στο στόμα μου και το κατάπια. Ένα θαύμα. Έγινε ένα θαύμα. Αναφώνησε η κυρία Αλβέρτα. Ο κύριος κτηνίατρος γύρισε, και με ορθάνοιχτο το στόμα άφησε τη σύριγγα και ήρθε κοντά μου. Είναι πράγματι, όπως λέτε, ένα θαύμα, παρατήρησε. Γέμιζα τη σύριγγα για να της κάνω μια ένεση και να την απαλλάξω από το να υποφέρει περισσότερο. Τούς χαμογέλασα και νιαούρισα δυό τρεις φορές.²²

Θα τα καταφέρει, τον άκουσα να λέει ενώ μ' έπαιρνε πάλι ο ύπνος. Για μια βδομάδα ήμουν σε άσχημη κατάσταση. Δεν μπορούσα να πάρω βαθιά αναπνοή, ούτε μπορούσα να κάνω πάνω από ένα δυό βήματα. Η κυρία Αλβέρτα είχε φέρει το δοχείο με το χώμα πολύ κοντά

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

μου, γιατί η μητέρα με είχε διδάξει να είμαι πάντοτε, προσεκτική στις συνήθειές μου. Περίπου δέκα μέρες αργότερα η κυρία Αλβέρτα με κατέβασε κάτω. Η κυρία διπλωμάτη στεκόταν στην πόρτα ενός δωματίου, βλοσυρή και με την αποδοκιμασία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό της. Πρέπει να την πας στην αποθήκη του κήπου Αλβέρτα, είπε. Δεν τη θέλω εδώ μέσα. Με συγχωρείτε, κυρία. Δεν είναι ακόμα καλά, και αν εξακολουθήσετε εγώ και οι άλλοι υπηρέτες θα φύγουμε. Με ένα σκληρό βλέμμα, η κυρία διπλωμάτη έκανε απότομα μεταβολή και μπήκε στο δωμάτιο. Στην κουζίνα, μερικές από τις πιο παλιές γυναίκες ήρθαν και μου έπιασαν τη συζήτηση, λέγοντάς μου ότι χαίρονταν που με έβλεπαν να συνέρχομαι, η κυρία Αλβέρτα μ' ακούμπησε μαλακά στο πάτωμα, για να μπορέσω να ξεμουδιάζω λίγο, και να δω ότι καινούργιο είχε γίνει. Γρήγορα όμως κουράστηκα και πηγαίνοντας κοντά της την κοίταξα, λέγοντάς της ότι θέλω να πάω στο κρεβάτι. Με σήκωσε και μ' ανέβασε πάλι στο επάνω μέρος του σπιτιού. Ήμουν τόσο κουρασμένη που με πήρε ο ύπνος, πριν καν με βάλει στο κρεβάτι .23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Είναι εύκολο να κάνει κάποιος τον έξυπνο μετά από ένα γεγονός. Γράφοντας ένα βιβλίο ξυπνούν οι αναμνήσεις. Όλα τα δύσκολα χρόνια μου, σκεφτόμουν συχνά τα λόγια της γέρικης μηλιάς. Μικρή γάτα αυτό δεν είναι το τέλος. Έχεις ένα σκοπό στη ζωή σου. Τότε νόμιζα ότι τα λόγια αυτά δεν ήταν παρά μια παρηγοριά. Τώρα ξέρω καλύτερα. Τώρα, στη δύση της ζωής μου, είμαι γεμάτη ευτυχία. Εάν λείψω, έστω και για λίγο, αρχίζουν και με ψάχνουν. Ξέρω ότι με αποζητούν γιατί είμαι εγώ, και όχι για την εμφάνιση μου. Στα νιάτα μου, τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Δεν ήμουν παρά ένα μπιμπελό για επίδειξη η όπως συνηθίζουν να λένε οι μοντέρνοι άνθρωποι, ένα θέμα προς συζήτηση η κυρία διπλωμάτη είχε δυο μανιές. Την είχε κυριέψει η ιδέα ν' ανέβει όσο μπορεί ψηλότερα στη Γαλλική κοινωνία και, το να με επιδεικνύει στον κόσμο, ήταν για αυτήν σίγουρη οδός προς την επιτυχία. Μου έκανε εντύπωση, γιατί μισούσε τις γάτες (εκτός αν ήταν μπροστά και άλλοι), και δεν μπορούσα να πάω στο σπίτι, εκτός αν υπήρχαν επισκέψεις. Η ανάμνηση της πρώτης επίδειξης είναι ζωντανή στη μνήμη μου. Ήμουν στον κήπο, μια ζεστή, ηλιόλουστη μέρα. **24**

Για αρκετή ώρα παρατηρούσα τα λουλούδια, βλέποντας τις μέλισσες να κουβαλούν τη γύρη με τα πόδια τους. Ξαφνικά τράβηξε την προσοχή μου η βάση μιας λεύκας. Ο σκύλος του γείτονα την είχε επισκεφτεί τελευταία και είχε αφήσει ένα μήνυμα που ήθελα να το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

διαβάσω. Ρίχνοντας συχνές ματιές πάνω από τον ώμο μου για να σιγουρευτώ ότι ήμουν ασφαλής, συγκέντρωσα την προσοχή μου στο μήνυμα. Σιγά σιγά άρχισε να κεντρίζεται το ενδιαφέρον μου και έχασα την επαφή μου με το γύρω κόσμο. Ξαφνικά, μ' άρπαξαν σκληρά χέρια, φέρνοντάς με πίσω στην πραγματικότητα. Τινάχτηκα προς τα πάνω, κλωτσώντας ταυτόχρονα με τα πίσω πόδια μου. Σαν αστραπή ανέβηκα πάνω στον κορμό του δέντρου και κοίταξα κάτω. Πάντα να τρέχεις πρώτα και υστέρτα να κοιτάς, μου είχε πει η μητέρα είναι καλύτερα να τρέχεις χωρίς λόγο, παρά να σταματήσεις και μετά να μην είσαι σε θέση να τρέξεις ξανά. Κοίταξα κάτω για δεύτερη φορά. Είδα τον Πιέρ, τον κηπουρό, να κρατάει την μύτη του. Ένα αυλάκι από σκούρο αίμα φάνηκε να κυλάει στα δάχτυλά του. Ρίχνοντάς μου ένα βλέμμα γεμάτο μίσος, έσκυψε, σήκωσε μια πέτρα και την πέταξε με όλη του τη δύναμη. Κρύφτηκα πίσω από τον κορμό, αλλά το τράνταγμα από το χτύπημα της πέτρας ήταν τόσο δυνατό που παρά λίγο να με ρίξει κάτω. Έκανε να πάρει μια δεύτερη, αλλά πριν προλάβει παραμέρισαν οι θάμνοι και εμφανίστηκε η κυρία Αλβέρτα. Ρίχνοντας μια ματιά, τίναξε ξαφνικά το πόδι της και ο Πιέρ βρέθηκε πεσμένος μπρούμυτα. Τον άρπαξε από το γιακά και τον σήκωσε όρθιο. Κουνώντας τον δυνατά ήταν τόσο μικρός τον έφερε ολόκληρη βόλτα. Αν πειράξεις τη γάτα, θα σε σκοτώσω. Κατάλαβες. Η κυρία διπλωμάτη σ' έστειλε να τη βρεις, παλιάνθρωπε, και όχι να τη χτυπήσεις. Πήδηξε μέσα από τα χέρια μου και πέφτοντας στο δέντρο, άνοιξε η μύτη μου, μουρμούρισε ο Πιέρ. Νευρίασα από τον πόνο η κυρία Αλβέρτα σήκωσε τούς ώμους της αδιάφορα και γύρισε προς εμένα.**25**

Φίφη. Φίφη μου έλα εδώ, φώναξε., Έρχομαι, νιαούρισα. Άρπαξα τον κορμό με τα πόδια μου και γλίστρησα προς τα κάτω. Λοιπόν, τώρα κοίταξε να είσαι φρόνιμη, είπε η κυρία Αλβέρτα. Η δεσποσύνη θέλει να σε δείξει στους επισκέπτες της. Η λέξη δεσποσύνη μου έφερνε

πάντα γέλια. Ο κύριος δούκας είχε μια δεσποσύνη στο Παρίσι, άρα πώς μπορούσε και η κυρία διπλωμάτη να είναι δεσποσύνη. Παρόλα αυτά, σκέφτηκα, αν θέλουν να τη φωνάζουν δεσποσύνη τι με νοιάζει εμένα. Οι άνθρωποι ήταν καμιά φορά περίεργοι και παράλογοι. Προχωρήσαμε μαζί δίπλα στο παρτέρι. Η κυρία Αλβέρτα με κρατούσε στα χέρια της, ώστε να είμαι καθαρή για τούς επισκέπτες. Ανεβήκαμε τα πλατιά πέτρινα σκαλιά και βρεθήκαμε στη βεράντα. Μέσα από τις ανοιχτές πόρτες του σαλονιού είδα ένα πλήθος από ανθρώπους να κάθονται και να τιτιβίζουν σαν ένα τσούρμο πουλιά. Έφερα τη Φίφη, κυρία, είπε η κυρία Αλβέρτα., Η δεσποσύνη σηκώθηκε όρθια και με πήρε επιφυλακτικά από τα χέρια της φίλης μου. Οι γυναίκες πλησίασαν και άρχισαν να εκφράζουν δυνατά το θαυμασμό τους. Οι Σιαμαίες γάτες ήταν πολύ σπάνιες την εποχή εκείνη στη Γαλλία. Ακόμα και οι άντρες ήρθαν κοντά για να ρίξουν μια ματιά. Το μαύρο πρόσωπο, το άσπρο σώμα μου και η μαύρη ουρά μου φαίνονταν να τούς κάνουν τρομερή εντύπωση. Η πιο σπάνια από τις σπάνιες, είπε η δεσποσύνη. Από πρώτης τάξεως ράτσα, κόστισε μια ολόκληρη περιουσία. Είναι τόσο καλή, που κοιμάται στο κρεβάτι μου τη νύχτα. Μια φωνή διαμαρτυρίας βγήκε από το στόμα μου μπρος σε τέτοια ψέματα και όλα έκαναν προς τα πίσω, λίγο φοβισμένοι. Είναι ο τρόπος που μιλάει, είπε η κυρία Αλβέρτα που είχε μείνει στο σαλόνι για κάθε ενδεχόμενο. Όπως και το δικό μου, το πρόσωπο της κυρίας Αλβέρτας

26

Έδειχνε κατάπληξη με τις τρομερές ανακρίβειες που ξεφούρνιζε η δεσποσύνη. Αχ, Ρενέ. Ακούστηκε μια από τις επισκέπτριες. Πρέπει να την πάρεις μαζί σου στην Αμερική. Οι Αμερικανίδες μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά την καριέρα του συζύγου σου, αν τούς αρέσεις,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

και η μικρή γάτα θα γίνει σίγουρα το κέντρο του ενδιαφέροντος η δεσποσύνη έσφιξε τα λεπτά χείλια της, κάνοντας το στόμα της να εξαφανιστεί. Να την πάρω μαζί μου. Ρώτησε. Πώς θα μπορούσα να κάνω κάτι τέτοιο. Θα ήταν, οπωσδήποτε, μπελάς. Εξάλλου, θα είχαμε δυσκολίες για να τη φέρουμε πίσω. Κουταμάρες, Ρενέ. Τι είναι αυτά που λες. Απάντησε η φίλη της. Ξέρω ένα γιατρό που μπορεί να της δώσει ένα υπνωτικό και να την κοιμίσει για όλο το ταξίδι. Μέσα σ' ένα κατάλληλο κουτί, μπορείς να την περάσεις σαν διπλωματική αποσκευή. Αν θέλεις, Αντουανέτα, δώσε μου τη διεύθυνσή του είπε η δεσποσύνη κουνώντας το κεφάλι της. Για αρκετή ώρα ήμουν υποχρεωμένη να μείνω στο σαλόνι, καθώς οι άνθρωποι περιεργάζονταν με έκπληξη το μήκος των ποδιών μου και τη μαύρη ουρά μου. Νόμιζα ότι ο καλύτερος τύπος Σιαμαίας γάτας έχει γυριστή ουρά, είπε κάποιος. Α, όχι. Απάντησε με σιγουριά η δεσποσύνη. Οι Σιαμαίες γάτες με γυριστή ουρά δεν είναι πια της μόδας. Όσο πιο ίσια είναι η ουρά τόσο πιο φίνα είναι η γάτα. Σύντομα θα τη βάλουμε να γεννήσει, οπότε θα μπορέσουμε να διαθέσουμε τα γατάκια., Επιτέλους η κυρία Αλβέρτα βγήκε από το σαλόνι. Μπα. Μουρμούρισε. Δέκα φορές καλύτερα τετράποδες γάτες παρά αυτή η παραλλαγή με τα δύο πόδια. Κοίταξα βιαστικά γύρω μου. Δεν είχα δει ποτέ γάτες με δύο πόδια και δεν μπορούσα να τις φανταστώ. Πίσω μου δεν υπήρχε παρά η κλειστή πόρτα, για αυτό κούνησα το κεφάλι μου με απορία και περπάτησα δίπλα στην κυρία Αλβέρτα 27

Είχε αρχίσει να πέφτει το σκοτάδι και μια ψιλή βροχή χτυπούσε ρυθμικά τα παράθυρα στο δωμάτιο της κυρίας Αλβέρτας, όταν χτύπησε νευρικά το τηλέφωνο. Σηκώθηκε ν' απαντήσει, και η διαπεραστική φωνή της δεσποσύνης τάρραξε την ησυχία. Αλβέρτα, έχεις τη γάτα στο δωμάτιό σου. Ναι, κυρία. Δεν είναι καλά ακόμα,

απάντησε η κυρία Αλβέρτα. Η φωνή της δεσποσύνης ανέβηκε μια ολόκληρη οκτάβα. Σου έχω πει Αλβέρτα, ότι δεν τη θέλω μέσα στο σπίτι, έκτος αν έχουμε επισκέπτες. Να την πας αμέσως στην αποθήκη. Καμιά φορά αναρωτιέμαι πώς σε κρατάω, είσαι τόσο άχρηστη. Απρόθυμα η κυρία Αλβέρτα φόρεσε ένα βαρύ μάλλινο παλτό, σκεπάστηκε μ' ένα αδιάβροχο και τύλιξε τα μαλλιά της με ένα μαντήλι. Σηκώνοντάς με, με κουκούλωσε με ένα σάλι και με κατέβασε από τις σκάλες. Σταματώντας για λίγο στο χολ, πήρε ένα φακό και προχώρησε προς την πόρτα. Ένας παγωμένος αέρας φύσηξε στο πρόσωπό μας. Σκόρπια σύννεφα έτρεχαν στο μαύρο ουρανό. Από μια μεγάλη λεύκα ακούστηκε η δυσάρεστημένη φωνή μιας κουκουβάγιας, επειδή τα βήματά μας τρόμαξαν το ποντίκι που είχε βάλει στο μάτι. Φορτωμένα από στάλες κλαδιά έκοβαν τον δρόμο μας. Το μονοπάτι ήταν γλιστερό και επικίνδυνο μέσα στο σκοτάδι. Η κυρία Αλβέρτα προχωρούσε σιγά και με πολλή προσοχή με τη βοήθεια του φακού, μουρμουρίζοντας βρισιές για την κυρία διπλωμάτη και γι' αυτά που πίστευε. Η αποθήκη φάνηκε ξαφνικά μπροστά μας, σαν μαύρη σκιά μέσα στο σκοτάδι. Άνοιξε την πόρτα και μπήκαμε μέσα. Ακούστηκε ένας φοβερός θόρυβος καθώς μια γλάστρα έπεσε στο πάτωμα και έγινε κομμάτια. Η ουρά μου σηκώθηκε από το φόβο, και ανατρίχιασε ολόκληρη. Φωτίζοντας ένα μικρό κύκλο μπροστά της, η κυρία Αλβέρτα προχώρησε προς το σωρό των εφημερίδων, που ήταν το κρεβάτι μου. Θα ήθελα να έβλεπα αυτή τη γυναίκα κλεισμένη σ' ένα μέρος σαν και αυτό, μουρμούρισε στον εαυτό της.²⁸

Σίγουρα θα της έκοβε αρκετό από τον αέρα που έχει. Μ' άφησε μαλακά κάτω, σιγουρεύτηκε ότι είχα νερό δεν έπινα γάλα πια, μόνο νερό και ακούμπησε μερικά βατραχοπόδαρα δίπλα μου. Χαϊδεύοντας το κεφάλι μου, κινήθηκε αργά προς τα πίσω και έκλεισε την πόρτα βγαίνοντας. Ο ήχος από τα βήματά μου που απομακρύνονταν πνίγηκε από το αγκομαχητό του ανέμου και το κροτάλισμα της

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

βροχής, πάνω στη σιδερένια στέγη, μισούσα την αποθήκη. Οι άνθρωποι με ξεχνούσαν συχνά, και δεν μπορούσα να βγω έξω μέχρι που να ανοίξει η πόρτα πολύ τακτικά, έμμεσα εκεί μέσα χωρίς φαγητό ή νερό, για δυό τρεις μέρες. Οι φωνές δεν βοηθούσαν, γιατί η αποθήκη ήταν μακριά από το σπίτι. Κρυμμένη μέσα σε ένα σύδεντρο, πέρα απ' όλα τα άλλα χτίσματα. Δεν μπορούσα να κάνω τίποτα. Καθόμουν εκεί, πεθαίνοντας της πείνας, και περίμενα να προσέξει, κάποιος στο σπίτι την απουσία μου και να έρθει να με βρει τώρα είναι τόσο διαφορετικά εδώ μου συμπεριφέρονται με στοργή. Άντι για πείνα, έχω πάντοτε φαγητό και νερό. Κοιμάμαι σε μια κρεβατοκάμαρα πάνω σε δικό μου κρεβάτι. Κοιτώντας προς τα πίσω, τα χρόνια που πέρασαν, μου φαίνεται ότι το παρελθόν ήταν ένα ταξίδι μέσα σε μια μακριά σκοτεινή νύχτα που μ' έφερε στο φως του ήλιου και στη ζεστασιά της αγάπης. Τότε, έπρεπε να προσέχω τα μεγάλα πόδια. Τώρα, συμβαίνει το αντίθετο. Τα έπιπλα δεν μετακινούνται, εκτός αν ξέρω την καινούργια τους θέση, γιατί όπως είμαι ηλικιωμένη και τυφλή δεν μπορώ να φροντίσω τον εαυτό μου. Όπως λέει και ο Λάμα, είμαι μια αγαπημένη γριά γιαγιά που απολαμβάνει την ησυχία και την ευτυχία. Καθώς υπαγορεύω αυτές τις γραμμές, είμαι καθισμένη αναπαυτικά σε μια πολυθρόνα και οι ζεστές ακτίνες του ήλιου χαϊδεύουν την πλάτη μου. Αλλά όλα με τη σειρά τους. Οι σκοτεινές μέρες ήταν ακόμα γύρω μου και ο ήλιος δεν είχε φανεί μέσα από την καταιγίδα. Παράξενοι ερεθισμοί διαπερνούσαν το κορμί μου. Περπατούσα στα χωράφια, ψάχνοντας κάτι. Οι επιθυμίες ήταν απροσδιόριστες ακόμα, όμως πολύ επιτακτικές.29

Καθισμένη δίπλα σ' ένα ανοιχτό παράθυρο δεν τολμούσα να μπω μέσα άκουσα την κυρία διπλωμάτη στο τηλέφωνο. Ναι, ζητάει, θα σάς τη στείλω αμέσως και θα την πάρω αύριο. Θέλω να πουλήσω τα γατάκια όσο πιο γρήγορα γίνεται. Σε λίγο ήρθε ο Γκαστόν, με πήρε και μ' έκλεισε σ' ένα στενόχωρο ξύλινο κουτί με το καπάκι καλά στερεωμένο. Η μυρουδιά του κουτιού μου κίνησε το ενδιαφέρον. Μύριζε προμήθειες από τον μπακάλη. Βατραχοπόδαρα και

σαλιγκάρια ωμό κρέας και χόρτα. Ήμουν τόσο απορροφημένη που δεν πρόσεξα ότι ο Γκαστόν σήκωσε το κουτί και με κουβάλησε στο γκαράζ. Για λίγο το κουτί έμεινε πάνω στο τσιμεντένιο πάτωμα. Η μυρουδιά του λαδιού και της βενζίνας μου ανακάτεψε τα σωθικά. Επιτέλους ο Γκαστόν γύρισε, άνοιξε τις μεγάλες πόρτες και έβαλε μπρος το δεύτερο αυτοκίνητο, μια παλιά Σιτροέν. Πετώντας το κουτί μου απρόσεκτα στο πορτμπαγκάζ, κάθισε στο μπροστινό κάθισμα και ξεκίνησε. Η διαδρομή ήταν φρικτή. Έπαιρνε τις στροφές τόσο γρήγορα, που το κουτί μου ταρακουνιόταν και σταματούσε απότομα. Στην επόμενη στροφή, τα ίδια πάλι από την αρχή. Το σκοτάδι ήταν απόλυτο, και οι καπνοί από την εξάτμιση μ' έκαναν να πνίγομαι και να βήχω. Νόμιζα ότι αυτό το μαρτύριο δεν θα τελειώσει ποτέ. Ξαφνικά το αυτοκίνητο έστριψε, ακούστηκε ο δυνατός θόρυβος από τα λάστιχα που στρίγγλιζαν πάνω στην άσφαλτο, και καθώς μπήκε πάλι στην ευθεία αναπτύσσοντας ταχύτητα, το κουτί μου αναποδογύρισε. Ένα μυτερό ξύλο μου έξυσε το πρόσωπο και άρχισε να τρέχει αίμα από τη μύτη μου. Η Σιτροέν. Σταμάτησε απότομα και ακούστηκαν φωνές. Κάποιος άνοιξε το πορτμπαγκάζ και για μια στιγμή έγινε ησυχία. Κοίτα, υπάρχει αίμα, είπε μια άγνωστη φωνή. Το κουτί μου σηκώθηκε και ένιωσα να ταλαντεύομαι, καθώς κάποιος το μετέφερε. Ανεβήκαμε σκαλιά και δεν μπορούσα να δω τίποτα από τις σχισμές του κουτιού. Σκέφτηκα ότι θα έπρεπε να βρίσκομαι μέσα σε ένα σπίτι η σε μια αποθήκη. 30

Μια πόρτα ακούστηκε να κλείνει και κάποιος με σήκωσε και μ' ακούμπησε σ' ένα τραπέζι. Δάχτυλα ψαχούλεψαν την εξωτερική πλευρά και το καπάκι ανασηκώθηκε. Έκλεισα τα μάτια μου στο ξαφνικό φως. Φτωχή γατούλα, είπε μια γυναικεία φωνή. Με πήρε από το κουτί και έβγαλε έξω. Αισθανόμουν άρρωστη και ζαλισμένη από τους καπνούς της εξάτμισης και το απότομο ταξίδι. Αρκετό αίμα έτρεχε από τη μύτη μου. Ο Γκαστόν στεκόταν κάτασπρος και

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

φοβισμένος. Πρέπει να τηλεφωνήσω στην κυρία διπλωμάτη, είπε ο άντρας. Μη με κάνεις να χάσω τη δουλειά μου, απάντησε ο Γκαστόν. Οδηγούσα πολύ προσεκτικά. Ο άντρας σήκωσε το ακουστικό, καθώς η γυναίκα σκούπιζε το αίμα από τη μύτη μου. Κυρία διπλωμάτη, είπε ο άντρας. Η μικρή σας γάτα είναι άρρωστη. Της λείπει τροφή και είναι σε άσχημη κατάσταση από το ταξίδι, θα τη χάσετε, κυρία, εκτός αν της δοθεί ιδιαίτερη περιποίηση. Μη χειρότερα, Θεέ μου. Άκουσα τη φωνή της κυρίας διπλωμάτη. Τόση φασαρία για μια γάτα. Τη φροντίζουμε, και καλά μάλιστα. Δεν θέλω όμως να καλομάθει. Το μόνο που θέλω, είναι να γεννήσει γατάκια. Μα, κυρία μου, απάντησε ο άντρας. Αν εξακολουθήσει να έχει τέτοια μεταχείριση, δεν θα έχετε ούτε γάτα, ούτε και γατάκια. Έχετε μια πολύτιμη Σιαμαία γάτα, μια από τις καλύτερες ράτσες σ' όλη τη Γαλλία. Να παραμελείτε αυτήν τη γάτα είναι έγκλημα. Είναι σαν να χρησιμοποιείτε διαμάντια για να χαράξετε γυαλί. Σε ξέρω καλά, φώναξε η κυρία διπλωμάτη. Είναι ο σοφέρ μου εκεί. Θέλω να του μιλήσω. Σιωπηλά ο άντρας έδωσε το ακουστικό στον Γκαστόν. Γι' αρκετή ώρα ο χείμαρρος από τα λόγια της κυρίας διπλωμάτη ήταν τόσο γρήγορος, τόσο γεμάτος δηλητήριο, που έπαυσε να έχει νόημα, και το μόνο που έκανε, ήταν να παραλύει τις αισθήσεις. 31

Τελικά, μετά από πολλά παζάρια, συμφωνήθηκαν ορισμένα πράγματα. Εγώ θα έμενα εκεί που ήμουν αλήθεια, μέχρι να συνέλθω. Ο Γκαστόν έφυγε, τρέμοντας με τη σκέψη της κυρίας διπλωμάτη. Εάπλωσα ανήμπορη, πάνω στο τραπέζι, ενώ ο άντρας και η γυναίκα άρχισαν να με περιποιούνται. Ένωσα ένα μικρό τσίμπημα και σε λίγο με πήρε ο ύπνος. Ήταν μια από τις πιο παράξενες εμπειρίες. Ονειρεύτηκα ότι ήμουν στον ουρανό και ένα πλήθος από γάτες μου

μιλούσαν. Με ρωτούσαν για την καταγωγή μου, τούς γονείς μου και ένα σωρό άλλες λεπτομέρειες. Μιλούσαν, παρακαλώ, τα καλύτερα γατίσια Σιαμέζικα Γαλλικά. Με πολλή προσπάθεια σήκωσα το κεφάλι μου και άνοιξα τα μάτια μου. Η έκπληξη, από αυτό που έβλεπα γύρω μου, έκανε την ουρά μου να τιναχτεί όρθια και τη ραχοκοκαλιά μου ν' ανατριχιάσει. Λίγα εκατοστά πιο πέρα από το πρόσωπό μου βρισκόταν μια συρμάτινη πόρτα. Ήμουν ξαπλωμένη πάνω σ' ένα καθαρό χαλάκι. Πίσω από τη συρμάτινη πόρτα μπορούσα να διακρίνω ένα σωρό γάτες και αρκετούς σκύλους. Οι γείτονες μου, και από τις δύο πλευρές, ήταν Σιαμαίες γάτες. Να. Το ερείπιο κουνιέται. Είπε η μία. Μα, ναι. Η ουρά σου ήταν πεσμένη, όταν σ' έφεραν εδώ, συμπλήρωσε η άλλη. Από που είσαι. Φώναξε μια Περσική από την άλλη άκρη του δωματίου. Αυτές οι γάτες μου φέρνουν αναγούλα γαύγισε ένα σκυλί μέσα απο το κουτί του. Τούτες οι κυράτσες θα έτρωγαν ξύλο της χρονιάς τους, εκεί κάτω στην πατρίδα μου. Ακουστέ. Ο γιάνκης έχει το θράσος και μιλάει με τόσο λίγο καιρό εδώ μέσα. Ποιός του έδωσε το δικαίωμα να ανοίγει το στόμα του. Είναι ένας οικότροφος, και τίποτα παραπάνω. Το όνομα μου είναι Τσάβα, συστήθηκε η γάτα που ήταν δεξιά μου. Εγώ είμαι η Σόνγκ Τού, συμπλήρωσε η αριστερή μου.³²

Αρπάχτηκα μ' ένα σκύλο, θα έπρεπε να τον βλέπατε. Του τις έβρεξα για τα καλά. Είμαι η Φίφη, απάντησα δειλά. Να σας πω την αλήθεια, δεν ήξερα ότι υπήρχαν και άλλες Σιαμαίες γάτες εκτός από μένα και τη μητέρα μου, που έχει πεθάνει. Για λίγο έγινε ησυχία στο μεγάλο δωμάτιο. Ξαφνικά σηκώθηκε οχλοβοή, καθώς μπήκε ένας άντρας φέρνοντας φαγητό. Άρχισαν να μιλούν όλοι μαζί. Οι σκύλοι ήθελαν να φάνε πρώτοι, οι γάτες τούς φώναζαν ότι είναι εγωιστές και

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

γουρούνια. Ακούστηκε ο ήχος από τα πιάτα και το νερό, καθώς γέμιζαν τα κύπελλα, και μετά το ρυθμικό φλάπ-φλάπ, καθώς άρχισαν να τρώνε οι σκύλοι. Ο άντρας πλησίασε και με κοίταξε. Σε λίγο μπήκε και η γυναίκα και ήρθε κοντά μας. Εύπνησε, την άκουσα να λέει. Είναι μια όμορφη, μικρή γατούλα. Θα πρέπει να δυναμώσει όμως. Δεν μπορεί να γεννήσει γατάκια στην κατάσταση που βρίσκεται. Μου έφεραν μια μεγάλη μερίδα φαγητό και στράφηκαν στους άλλους. Δεν αισθανόμουν και τόσο καλά, αλλά σκέφτηκα ότι δεν ήταν σωστό να μη φάω έτσι άρχισα να τρώω και γρήγορα τα καθάρισα όλα. Να λοιπόν που πεινούσε και με το παραπάνω, είπε ο άντρας. Ας την πάρουμε πάνω, συμπλήρωσε η γυναίκα, θα έχει πιο πολύ ήλιο εκεί, και νομίζω ότι όλα τούτα τα ζώα την ενοχλούν. Ο άντρας με πήρε απαλά στα χέρια του και άνοιξε μια πόρτα, που έβλεπα για πρώτη φορά. Γεια σου, φώναξε η Τσάβα. Χάρηκα που σε γνώρισα, τσίριξε η Σόνγκ Τού. Μην ξεχάσεις να μας αναφέρεις στους γάτους, όταν τούς συναντήσεις. Μπήκαμε σ' ένα φωτεινό δωμάτιο με ένα μεγάλο κλουβί στο κέντρο. Θα τη βάλεις στο κλουβί για τις μαϊμούδες, Αφεντικό. Ρώτησε ένας άντρας που δεν τον είχα ξαναδεί. 33

Ναι, χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα στην κατάσταση που βρίσκεται. Αργότερα θα δούμε αν μπορεί να γεννήσει γατάκια. Άνοιξε την πόρτα του μεγάλου κλουβιού και μ' ακούμπησε μέσα. Ήταν πράγματι ωραίο, μόνο που μύριζε απολύμανση. Υπήρχαν τρία κλαδιά και ένα ευχάριστο κουτί για ύπνο. Έκανα ένα γύρο με πολλή προσοχή, μια και η μητέρα με είχε διδάξει να εξερευνώ καλά ένα ξένο μέρος πριν το κάνω σπίτι μου. Έξυσα με τα νύχια μου ένα από τα κλαδιά. Σκαρφάλωσα πάνω και διαπίστωσα με χαρά ότι μπορούσα να βλέπω

πέρα από το μικρό φράχτη, που ήταν μπροστά στο σπίτι. Το μάτι μου πήρε μια μεγάλη περιφραγμένη έκταση, σκεπασμένη με ένα δίχτυ. Μικρά δέντρα και θάμνοι στόλιζαν το έδαφος. Καθώς παρατηρούσα, ένας θαυμάσιος Σιαμέζος γάτος έκανε την εμφάνιση του. Ήταν καλοφτιαγμένος, με δυνατούς ώμους και κατάμαυρη ουρά. Όπως έκανε τη βόλτα του, άρχισε να τραγουδάει ένα γλυκό τραγούδι αγάπης. Τον άκουγα μαγεμένη, αλλά ήμουν πολύ ντροπαλή ακόμα για να του απαντήσω. Η καρδιά μου χτυπούσε γρήγορα και ένιωθα παράξενα. Ένας βαθύς αναστεναγμός βγήκε από τα χείλια μου την ώρα που απομακρύνθηκε. Για λίγο κάθισα ζαλισμένη πάνω στο κλαδί. Η ουρά μου στριφογύριζε σπασμωδικά και τα πόδια μου έτρεμαν τόσο, που μόλις με κρατούσαν όρθια. Τι γάτος. Τι ωραίο σώμα. Τον φανταζόμουν στο μακρινό Σιάμ, καθισμένο μπροστά σ' ένα ναό ν' απολαμβάνει τον ήλιο. Και μήπως έκανα λάθος. Τον είδα να κοιτάει προς την πλευρά μου, να δείχνει ότι με προσέχει. Το μυαλό μου γύριζε με τη σκέψη του και μόνο. Σιγά-σιγά, τρέμοντας, κατέβηκα από το κλαδί, μπήκα στο κουτί και ξάπλωσα για να σκεφθώ. Τη νύχτα κοιμήθηκα πολύ ανήσυχα. Την άλλη μέρα ο άντρας είπε ότι το άσχημο ταξίδι και οι καπνοί από την εξάτμιση μου είχαν φέρει πυρετό. Εγώ όμως ήξερα γιατί είχα πυρετό. Το όμορφο. Μαύρο του πρόσωπο και η περήφανη μακριά ουρά του δεν με είχαν αφήσει να κλείσω μάτι όλη νύχτα. 34

Ο άντρας είπε ότι η κατάστασή μου ήταν άσχημη και ότι χρειαζόμουν ανάπαυση. Τέσσερις μέρες έμεινα στο κλουβί, τρώγοντας και τεμπελιάζοντας. Το πρωί της πέμπτης μέρας με οδήγησαν σ' ένα μικρό σπιτάκι μέσα στον περιφραγμένο χώρο. Κοίταξα γύρω μου και είδα ότι ένας συρμάτινος τοίχος με χώριζε από τον όμορφο γάτο το δωμάτιό του ήταν περιποιημένο, το στρώμα του καθαρό. Παρατήρησα ότι ούτε ίχνος σκόνης δεν έπλεε στο κύπελλο του νερού του. Δεν ήταν μέσα, και υπέθεσα ότι έκανε βόλτες στον κήπο. Νυσταγμένη έκλεισα τα μάτια μου και αποκοιμήθηκα. Μια βαθιά

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

φωνή με ξύπνησε ξαφνικά και κοίταξα δειλά προς το συρμάτινο τοίχο. Ωραία. Είπε ο Σιαμέζος γάτος. Χαίρομαι που σε γνωρίζω. Το μεγάλο μαύρο του πρόσωπο κόλλησε στο δίχτυ. Τα ζωντανά μάτια του μου μετέφεραν τις σκέψεις του. Το απόγευμα θα παντρευτούμε, συνέχισε, θα μου αρέσει, εσένα αλήθεια. Κοκκινίζοντας ολόκληρη, έκρυψα το πρόσωπό μου στο στρώμα. Μα, μην στενοχωριέσαι. Αναφώνησε. Έχουμε μια πολύ ευγενική απασχόληση. Εξάλλου, δεν υπάρχουν αρκετοί από μας στη Γαλλία. Θα δεις, θα σου αρέσει, και γελώντας ξάπλωσε να ξεκουραστεί μετά από τον πρωινό του περίπατο. Το μεσημέρι ο άντρας έβαλε τα γέλια καθώς μας βρήκε να τραγουδάμε μαζί, με το δίχτυ μόνο να μας χωρίζει. Ο γάτος τινάχτηκε όρθιος και άρχισε να φωνάζει. Πάρε την παλιόπορτα από τη μέση. Χρησιμοποιούσε λέξεις που με έκαναν να κοκκινίσω για δεύτερη φορά. Ο άντρας, με την ησυχία του, άνοιξε την πόρτα, τη στερέωσε προς τα πίσω και έφυγε αφήνοντάς μας μόνους αχ, αυτός ο γάτος. Η θέρμη της άγκαλιας του, τα λόγια που μου ψιθύριζε. Αργότερα ξαπλώσαμε ο ένας δίπλα στον άλλον και ξαφνικά μια κρύα σκέψη πέρασε από το μυαλό μου. 35

Δεν ήμουν η πρώτη. Σηκώθηκα και πήγα στο δικό μου δωμάτιο· το απόγευμα με πήραν πίσω στο κλουβί μου. Το άλλο πρωί η γυναίκα με ξανάφερε στο δωμάτιο που είχα πρωτοσυναντήσει. Με ακούμπησε σε ένα τραπέζι και με κράτησε προσεκτικά, ενώ ο άντρας με εξέταζε ολόκληρη. Θα πρέπει να δω την ιδιοκτήτριά της, γιατί η κακόμοιρη έχει περάσει άσχημη μεταχείριση. Βλέπεις εδώ. Ρώτησε δείχνοντας το σημείο που τα πλευρά μου ήταν ακόμα μαλακά κάτι φοβερό της συνέβη και είναι κρίμα να το παραμελούν τόσο πολύτιμο ζώο. Δεν θα ήταν καλύτερα να πάμε να δούμε την ιδιοκτήτρια αύριο. Ακούστηκε γεμάτη ενδιαφέρον η φωνή της γυναίκας. Ναι, θα την πάμε εμείς οι

ίδιοι. Έτσι θα πάρουμε και την αμοιβή μας. Θα την πάρω στο τηλέφωνο να της το πω, απάντησε ο άντρας. Σήκωσε το ακουστικό και άρχισε να μιλάει με την κυρία διπλωμάτη. Η μόνη της έγνοια ήταν να μην πληρώσει έξτρα για την παράδοση της γάτας. Καθησυχασμένοι ότι δεν θα της κόστιζε παραπάνω, συμφώνησε να εξοφλήσει το λογαριασμό μόλις με επέστρεφαν. Έτσι λοιπόν αποφασίστηκε ότι θα έμενα μέχρι το άλλο απόγευμα και μετά θα ξαναγύριζα στην κυρία διπλωμάτη. Έλα, Ζώρζ, φώναξε ο άντρας. Πάρε την πίσω στο κλουβί. Θα μείνει μαζί μας μέχρι αύριο. Ο Ζώρζ, ένας ηλικιωμένος άντρας, που τον έβλεπα για πρώτη φορά, πλησίασε και με σήκωσε με πολλή στοργή. Βάζοντάς με στον ώμο του, με πήρε στο μεγάλο δωμάτιο πριν προλάβω να μιλήσω με τις άλλες γάτες. Ξανά στο μαϊμουδίσιο κλουβί, λοιπόν, με την πόρτα κλειστή πίσω μας, έπαιξε για λίγα μαζί μου, τραβώντας ένα κομμάτι σπάγκο μπροστά μου. Μικρό πλασματάκι, μουρμούρισε στον εαυτό του. Είναι φανερό ότι δεν έχεις δει και τόσα πολλά παιχνίδια στη σύντομη ζωή σου.³⁶

Μόνη ξανά, ανέβηκα στο κλαδί και κοίταξα προς τον περιφραγμένο χώρο. Τίποτα όμως δεν με κέντρισε μέσα μου. Ήξερα ότι ο γάτος είχε όσες βασίλισσες ήθελε, και εγώ ήμουν μια μέσα σ' όλες τις άλλες. Οι άνθρωποι που ξέρουν από γάτες αποκαλούν πάντα τις θηλυκές βασίλισσες. Δεν έχει καμιά σχέση με τη ράτσα, είναι απλώς ένας όρος. Ένα μοναχικό κλαδί εγερνε από το βάρος. Καθώς το παρατηρούσα, ο μεγάλος γάτος πήδηξε από το δέντρο και ξάπλωσε στο χώμα. Ανεβαίνοντας γρήγορα τον κορμό, επανέλαβε την ίδια ρουτίνα αρκετές φορές. Τον παρακολουθούσα με θαυμασμό, και ξαφνικά κατάλαβα ότι έκανε την πρωινή γυμναστική του. Τεμπέλικα, μην έχοντας τίποτε άλλο να κάνω, ξάπλωσα στο κλαδί και έξιψα τα νύχια

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

μου, μέχρι που άρχισαν να λάμπουν σαν τις χάντρες στο λαιμό της κυρίας διπλωμάτη. Σε λίγο, η ζεστασιά του ήλιου με αποκοίμισε. Αρκετή ώρα αργότερα, όταν πια ο ήλιος δεν έπεφτε κατακόρυφα, με ξύπνησε μια ζεστή, μητρική φωνή. Ανοίγοντας τα μάτια μου, είδα μια ηλικιωμένη μαύρη γάτα, που οπωσδήποτε τα είχε ζήσει τα χρονάκια της. Ήταν αρκετά παχιά και έτσι όπως καθόταν στο περβάζι του παραθύρου, πλένοντας το αυτιά της, σκέφτηκα ότι ήταν ιδανική συντροφιά για συζήτηση να, που ξύπνησες, είπε. Ελπίζω να είσαι ευχαριστημένη εδώ. Είμαστε περήφανοι γιατί έχουμε την καλύτερη εξυπηρέτηση σ' όλη τη Γαλλία. Τρως καλά. Ναι, ευχαριστώ, απάντησα. Με προσέχουν ιδιαίτερα. Είσατε η ιδιοκτήτρια. Όχι. Αν και πολλοί νομίζουν ότι είμαι. Έχω την υπεύθυνη δουλειά να διδάσκω τούς υποψήφιους γαμπρούς. Τούς δοκιμάζω πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους. Είναι πολύ σπουδαία δουλειά. Μείναμε για λίγο αμίλητες, απορροφημένες στις σκέψεις μας. Πώς είναι το όνομα σας. Ρώτησα. Μπάτερμωλ, μου απάντησε. 37

Κάποτε ήμουν πολύ παχιά και το τρίχωμά μου γυάλιζε σαν βούτυρο, άλλα όλα αυτά όταν ήμουν αρκετά νέα. Τώρα κάνω διάφορες δουλειές, εκτός από αυτήν που σου είπα. Προσέχω την προμήθεια του φαγητού μην αφήνοντας τα ποντίκια να πλησιάσουν. Δοκίμασες το αλογίσιο κρέας που έχουμε εδώ. Πρέπει να το γευθείς, οπωσδήποτε, πριν φύγεις. Είναι υπέροχο, το καλύτερο αλογίσιο κρέας που μπορεί κανείς ν' αγοράσει. Ίσως να έχουμε σήμερα. Είδα τον Ζώρζ προηγούμενος, να το κόβει. Σταμάτησε για λίγο, και συμπλήρωσε. Ναι, είμαι σίγουρη ότι θα έχουμε αλογίσιο κρέας για βραδινό. Πρέπει να πηγαίνω τώρα. Θα φροντίσω να μη μείνεις παραπονεμένη. Ήδη μου φαίνεται, ότι μοσχομυρίζει το φαγητό που φέρνει ο Ζώρζ πήδηξε από το περβάζι και έφυγε τρέχοντας. Από το μεγάλο δωμάτιο

ακούστηκαν δυνατές φωνές. Αλογίσιο κρέας. Εγώ θέλω πρώτη. Πεθαίνω της πείνας, γρήγορα Ζώρζ. Αλλά ο Ζώρζ, χωρίς να δίνει σημασία, προχώρησε και ήρθε να σερβίρει εμένα. Εσύ θα φας πρώτη, μικρή γάτα, είπε. Οι άλλες μπορούν να περιμένουν. Είσαι η πιο ήσυχη εδώ μέσα, για αυτό σου αξίζει να φας πριν από τις άλλες. Νιαούρισα για να του δείξω την ευγνωμοσύνη μου. Ακούμπησε μπροστά μου ένα μεγάλο κομμάτι κρέας, που μύριζε υπέροχα. Τρίφτηκα στα πόδια του και νιαούρισα όσο πιο δυνατά μπορούσα. Είσαι τόσο μικρή. Θα στο κόψω για να μπορέσεις να το φας, είπε. Με πολλή φροντίδα έκοψε το κρέας σε μικρά κομμάτια, και αφού μου ευχήθηκε καλό φαί γάτα, πήγε να ταίσει και τις άλλες. Το κρέας ήταν θαυμάσιο, όλο νοστιμιά και πολύ τρυφερό. Ευχαριστημένη έγειρα πίσω και έπλυνα το πρόσωπό μου. Ένας σιγανός θόρυβος με έκανε να κοιτάξω προς τα πάνω. 38

Ένα μαύρο πρόσωπο με λαμπερά μάτια φάνηκε στο παράθυρο. Δεν ήταν ωραίο. Ρώτησε η κυρία μπάτερμπωλ. Το σου είπα. Έχουμε το καλύτερο αλογίσιο κρέας της περιοχής. Έχε υπομονή όμως. Το πρωί θα φάμε ψάρι. Υπέροχο, μόλις το δοκίμασα. Καληνύχτα, λοιπόν. Με τα λόγια αυτά γύρισε και εξαφανίστηκε. Ψάρι. Ήμουν τόσο χορτάτη, που δεν μπορούσα να σκεφτώ άλλο το φαγητό. Τα πράγματα εδώ ήταν τόσο διαφορετικά από το σπίτι. Εκεί μου έδιναν τα ψίχουλα που περίσσευαν από τούς ανθρώπους και άνοστες σάλτσες, που συχνά μου έκαιγαν τη γλώσσα. Εδώ οι γάτες ζούσαν σε πραγματικό γαλλικό στυλ. Το φως άρχισε να λιγοστεύει καθώς ο ήλιος έδυε στον ουρανό. Τα πουλιά γύριζαν στις φωλιές τους. Τα κοράκια είχαν πιάσει συζήτηση για τα γεγονότα της μέρας. Γρήγορα ήρθε το σκοτάδι, και

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

οι νυχτερίδες άρχισαν να φτερουγίζουν ψάχνοντας για έντομα. Πάνω από τις ψηλές λεύκες το κίτρινο φεγγάρι έκανε δειλά την εμφάνιση του, σαν να δίσταζε να ταραξει το σκοτάδι της νύχτας. Με έναν αναστεναγμό ευτυχίας, σκαρφάλωσα στο κουτί μου και άποκοιμήθηκα. Στα όνειρα μου όλες μου οι κρυφές επιθυμίες βγήκαν στην επιφάνεια. Ονειρεύτηκα ότι κάποιος με ήθελε γιατί ήμουν εγώ, με ήθελε για συντροφιά. Η καρδιά μου ήταν γεμάτη αγάπη. Αγάπη, που στο σπίτι καταπιεζόταν, γιατί κανείς δεν ήξερε τις επιθυμίες και τούς πόθους μιας γάτας. Τώρα, η αγάπη με περιτριγυρίζει και εγώ σ' αντάλλαγμα προσφέρω όλη τη δική μου. Και τώρα έχουμε δυσκολίες καμιά φορά, αλλά για μένα αυτή είναι η πραγματική ζωή. Είμαι μέλος μιας οικογένειας και μ' αγαπούν αληθινά. Η νύχτα πέρασε. Η επιστροφή στο σπίτι με βασάνιζε και ήμουν ανήσυχη. Θα έβρισκα τις ίδιες δυσκολίες. Θα είχα αχυρένιο στρώμα η θα εξακολουθούσα να κοιμάμαι πάνω σε παλιές, υγρές εφημερίδες. Χωρίς να το καταλάβω, ξεπρόβαλε το φως της ημέρας. Ένας σκύλος γαύγισε πένθιμα στο μεγάλο δωμάτιο.³⁹

θέλω να βγω έξω, έλεγε ξανά και ξανά. Θέλω να βγω έξω. Κάπου κοντά, ένα πουλί μάλωνε το σύντροφό του γιατί είχε αργήσει. Σιγά-σιγά άρχισαν ν' ακούγονται οι γνώριμοι ήχοι της ημέρας. Η βραχνή φωνή μιας καμπάνας καλούσε τούς ανθρώπους στη λειτουργία. Μετά την εκκλησία θέλω να πάω στην πόλη ν' αγοράσω μια μπλούζα θα με πάρεις μαζί σου. Ρώτησε μια γυναικεία φωνή. Απομακρύνθηκαν γρήγορα, και δεν μπόρεσα ν' ακούσω την απάντηση του άντρα. Ο μεταλλικός ήχος από τις κατσαρόλες μου θύμισε ότι σύντομα θα ήταν η ώρα για φαγητό. Από το συρμάτινο σπίτι ο όμορφος γάτος χαιρέτισε την καινούργια μέρα μ' ένα δυνατό, μελωδικό τραγούδι. Η γυναίκα μπήκε μέσα. Με το πρωινό μου. Καλημέρα, γάτα, είπε. Φάε καλά, γιατί τ' απόγευμα θα πας σπίτι σου. Νιαούρισα και τρίφτηκα

πάνω της, για να της δείξω ότι κατάλαβα. Φορούσε φρέσκα μεταξωτά εσώρουχα, και ήταν καλοδιάθετη. Πολλές φορές γελάω, όταν σκέφτομαι πώς βλέπουμε εμείς οι γάτες τούς ανθρώπους. Συχνά μπορούμε να καταλάβουμε τα κέφια ενός ανθρώπου από τα εσώρουχα που φοράει. Η θέση μας είναι διαφορετική, βλέπετε. Το ψάρι ήταν νόστιμο, αλλά ήταν σκεπασμένο με ένα χυλό από σιτάρι που δεν μπόρεσα να τον φάω. Μη μου πεις, ότι δεν είναι ωραίο. Ακούστηκε μια φωνή από το παράθυρο. Καλημέρα, κυρία Μπάτερμπωλ, απάντησα. Ναι, είναι πράγματι νόστιμο. Αλλά τι είναι αυτό από πάνω. Ά. Αναφώνησε. Σίγουρα είσαι από επαρχία. Εδώ πάντα, Μα πάντα, τρώμε το πρωί δημητριακά. Βοηθούν την ανάπτυξη. Μα γιατί δεν μου έδωσαν άλλη φορά. Επέμεινα. Γιατί έκανες θεραπεία, αναστέναξε η κυρία μπάτερμπωλ. 40

Πρέπει να φεύγω τώρα. Έχω ένα σωρό δουλειές και η ώρα περνάει, θα προσπαθήσω να σε δω πριν φύγεις. Πριν προλάβω ν' απαντήσω πήδηξε από το παράθυρο και την άκουσα που απομακρυνόταν μέσα στους θάμνους. Από το μεγάλο δωμάτιο άκουγα διάφορες φωνές. Λοιπόν, είπε ο αμερικάνικος σκύλος, γυρίζω και του λέω. Δεν θέλω να χώνεις τη μούρη σου κοντά στην κολόνα μου. Κατάλαβες. Όλο εκεί τριγυρνάς και προσπαθείς να μυρίσεις. Έπρεπε να βλέπατε το πρόσωπό του. Η Τόνγκ Φά, μια Σιαμαία γάτα που μόλις είχε έρθει, μιλούσε με την Τσάβα. Πέστε μου, κυρία μου, δεν επιτρέπονται οι βόλτες εδώ. Κουλουριάστηκα και προσπάθησα να κοιμηθώ. Όλη αυτή η άσκοπη συζήτηση μου έφερνε πονοκέφαλο. Μήπως θα έπρεπε να τη βάλουμε σ' ένα καλάθι. Ξύπνησα τρομαγμένη. Ο άντρας και η γυναίκα μπήκαν στο δωμάτιό μου από μια πόρτα στα πλάγια. Καλάθι.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Ρώτησε η γυναίκα. Όχι, δεν χρειάζεται, θα την πάρω στα γόνατά μου. Πλησίασαν το παράθυρο και συνέχισαν τη συζήτηση. Τι θα γίνει με τον Τόνγκ Φά. Ρώτησε η γυναίκα. Είναι κρίμα να τον βάλουμε να κοιμηθεί για πάντα. Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε άλλο. Ο άντρας κινήθηκε ανήσυχα και έξυσε το πηγούνι του. Τι μπορούμε να κάνουμε. Είναι γέρος και σχεδόν τυφλός. Ο ιδιοκτήτης του δεν έχει χρόνο για αυτόν. Δεν βλέπω άλλη λύση. Έγινε ησυχία για αρκετή ώρα. Δεν μου αρέσει καθόλου, είπε η γυναίκα. Είναι καθαρό έγκλημα. Ο άντρας δεν απάντησε. Μαζεύτηκα σε μια γωνιά του κλουβιού μου. Γέρος και τυφλός. Ήταν λόγοι αυτοί για να πεθάνει κανείς. Καμιά σκέψη για όλα αυτά τα χρόνια αφοσίωσης και αγάπης.⁴¹

Σκοτώστε τούς γέρους αν δεν μπορούν να φροντίσουν τον εαυτό τους. Ο άντρας και η γυναίκα μπήκαν μαζί στο μεγάλο δωμάτιο και προσεκτικά έβγαλαν τον Τόνγκ Φά. Από το κλουβί του. Το πρωινό δεν έλεγε να περάσει. Μαύρες σκέψεις βασάνιζα το μυαλό μου. Τι θα γινόμεν όταν γερνούσα. Μήπως με περίμενε η τύχη του Τόνγκ Φά. Η μηλιά μου είχε πει ότι θα γνώριζα την ευτυχία, άλλα όταν κανείς είναι νέος και άπειρος, η αναμονή μοιάζει με έναν αιώνα χωρίς τέλος. Οι σκέψεις μου διακόπηκαν από την είσοδο του Ζώρτζ. Εδώ σου έχω λίγο αλογίσιο κρέας, μικρή γάτα. Φάτο γιατί σε λίγο θα πας σπίτι σου. Νιαούρισα και τρίφτηκα πάνω του, και εκείνος έσκυψε και μου χάιδεψε το κεφάλι. Μόλις που πρόλαβα να τελειώσω το φαγητό μου και να περιποιηθεί τον εαυτό μου, γιατί εμφανίστηκε η γυναίκα. Να που φεύγουμε Φίφη. Φώναξε. Πάμε σπίτι, στην κυρία διπλωμάτη. Τη γριά στρίγγλα, σκέφτηκα. Με σήκωσε και διαβήκαμε, την πόρτα. Η

Μπάτερμπωλ περίμενε έξω. Έχε γεια, Φίφη. Μου φώναξε. Μην ξεχάσεις να έρθεις να μας ξαναδείς. Γεια σας, κυρία Μπάτερμπωλ, απάντησα. Σας ευχαριστώ πολύ για τη φιλοξενία σας. Η γυναίκα προχώρησε προς ένα παλιό αυτοκίνητο, όπου περίμενε ο άντρας. Μπήκε μέσα, δοκίμασε την πόρτα αν είναι κλειστή και περίμενε τον άντρα να βάλει μπρος τη μηχανή σιγά-σιγά το αυτοκίνητο ξεκίνησε, στρίβοντας στο δρόμο που θα με πήγαινε σπίτι μου 42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η μηχανή του αυτοκινήτου ακουγόταν σταθερή πάνω στο μεγάλο δρόμο. Στην άκρη του δρόμου στέκονταν περήφανες ψηλές λεύκες, αφήνοντας κάπου-κάπου κενά, που ήταν τα αποτελέσματα του μεγάλου πολέμου. Ενός πολέμου, που τον είχα γνωρίσει μόνο από τις αφηγήσεις των ανθρώπων. Αναρωτιόμουν πώς δούλευαν αυτές οι μηχανές, πώς μπορούσαν να τρέχουν τόσο γρήγορα και τόσο μεγάλες

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

αποστάσεις. Δεν ήταν, όμως, παρά μια αφηρημένη σκέψη, γιατί η προσοχή μου ήταν περισσότερο συγκεντρωμένη στο τοπίο που περνούσε δίπλα μας. Στο πρώτο χιλιόμετρο είχα καθίσει στα γόνατα της γυναίκας. Άλλα κέρδισε η περιέργειά μου, και πηγαίνοντας στο πίσω μέρος του αυτοκινήτου βολεύτηκα στο παράθυρο μαζί μ' έναν τουριστικό χάρτη, διάφορα βιβλία και αρκετά μικροπράγματα. Μπορούσα να βλέπω το δρόμο πίσω μας. Η γυναίκα έγειρε στον ώμο του άντρα και άρχισαν να μουρμουρίζουν τρυφερά. Αναρωτήθηκα, αν και αυτή σκόπευε να γεννήσει γατάκια. Ο ήλιος είχε ανέβει ψηλά στον ουρανό, όταν άκουσα τη φωνή του άντρα. Πρέπει να ήμασταν πολύ κοντά, είπε. Ναι, απάντησε η γυναίκα. Νομίζω ότι είναι το μεγάλο σπίτι, ένα χιλιόμετρο μετά την εκκλησία σε λίγο θα πρέπει να το συναντήσουμε.⁴³

Πηγαίναμε πιο αργά τώρα. Στρίψαμε στο δρόμο του σπιτιού και βρήκαμε τις μεγάλες σιδερένιες πόρτες κλειστές. Ένα διακριτικό κορνάρισμα, και ένας άντρας βγήκε από το περίπτερο και πλησίασε το αυτοκίνητο. Αναγνωρίζοντας εμένα, άνοιξε τις πόρτες. Το γεγονός ότι η παρουσία μου και μόνο, χωρίς ιδιαίτερες εξηγήσεις, ήταν ικανή να ανοίξει τις πόρτες με γέμισε με κρυφή περηφάνια. Προχωρήσαμε και καθώς περνούσαμε μπροστά του, ο φύλακας κούνησε το κεφάλι του. Σκέφτηκα ότι η ζωή μου ήταν πολύ περιορισμένη. Ούτε καν ήξερα την ύπαρξη του περιπτέρου. Η κυρία διπλωμάτη στεκόταν στην άκρη ενός παρτεριού και μιλούσε μ' έναν από τούς βοηθούς του Πιέρ. Μόλις μας άκουσε, γύρισε και ήρθε αργά προς το μέρος μας. Ο άντρας σταμάτησε τ αυτοκίνητο, βγήκε έξω και υποκλίθηκε ευγενικά. Φέραμε τη μικρή γάτα σας κυρία μου, είπε. Έχω μαζί μου και ένα πιστοποιητικό για τη ράτσα του γαμπρού. Τα μάτια της κυρίας διπλωμάτη άνοιξαν από την έκπληξη, όταν με είδε να κάθομαι στο

αυτοκίνητο. Δεν την κλείσατε σε κουτί. Ρώτησε όχι, κυρία, είπε ο άντρας. Είναι μια καλή μικρή γατούλα. Ήταν πολύ φρόνιμη και ήσυχη όσον καιρό έμεινε κοντά μας. Νομίζουμε ότι είναι από τις πιο φρόνιμες γάτες που έχουμε ποτέ συναντήσει. Ένωσα να κοκκινίζω, ακούγοντας τούς επαίνους. Πρέπει να ομολογήσω ότι λίγο άπρεπα, νιαούρισα για να δείξω ότι συμφωνούσα. Η κυρία διπλωμάτη γύρισε αγέρωχα προς τον κηπουρό και του είπε. Πήγαινε γρήγορα στο σπίτι, και πες στην κυρία Αλβέρτα ότι τη θέλω αμέσως. Χά. Φώναξε ο γάτος του φύλακα, πίσω από ένα δέντρο. Ξέρω που είχες πάει. Εμείς οι γάτοι της εργατιάς δεν σου φτάνουμε. Εσύ θέλεις φανταχτερούς άντρες. Θεέ μου. Φώναξε η γυναίκα. Ένας γάτος. Έ Φίφη δεν πρέπει να πλησιάζει γάτους.⁴⁴

Η κυρία διπλωμάτη στριφογύρισε και του πέταξε ένα κλαδί, που άρπαξε από το χώμα. Ο γάτος του φύλακα μόλις που γλίτωσε από την οργή της. Χά. Χά. Γέλασε τρέχοντας. Δεν θα μπορούσες να πετύχεις ένα καμπαναριό μ' ένα σκουπόξυλο από πέντε πόντους, μακριά, γριά παλιογυναίκα. Η γλώσσα του ήταν πολύ άσχημη και μ' έκανε να κοκκινίσω. Ένωσα ανακούφιση βλέποντας την κυρία Αλβέρτα να έρχεται τρέχοντας. Το πρόσωπό της έλαμπε από ευχαρίστηση. Φώναξα χαρούμενα και πήδηξα στην αγκαλιά της. Άρχισα να της λέω πόσο την αγαπάω και πόσο μου έλειψε. Για λίγο ξεχάσαμε τα πάντα γύρω μας, αλλά η φωνή της κυρίας διπλωμάτης μας έφερε πίσω στη σκληρή πραγματικότητα. Αλβέρτα. Δεν ακούς που σου μιλάω. Πρόσεξε, επιτέλους. Κυρία, είπε ο άντρας. Η γάτα αυτή έχει περάσει άσχημες στιγμές. Δεν έτρωγε αρκετά. Τα ψίχουλα δεν φτάνουν για τις Σιαμαίες γάτες. Το κρεβάτι της θα πρέπει να είναι ζεστό και αναπαυτικό. Είναι γάτα από καλή ράτσα, και αν την προσέχατε περισσότερο, θα μπορούσε να πάρει μέρος σε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

διαγωνισμούς. Η κυρία διπλωμάτη του έριξε ένα υπεροπτικό βλέμμα. Άνθρωπε μου, δεν είναι παρά ένα ζώο. Θα σου πληρώσω την αμοιβή σου, αλλά μη μου δίνεις και μαθήματα. Μα, κυρία μου, προσπαθώ απλώς να περισώσω την πολύτιμη ιδιοκτησία σας. Εκείνη όμως του έκανε νόημα να σταματήσει, καθώς διάβαζε το λογαριασμό με φανερή δυσαρέσκεια. Κατόπιν, ανοίγοντας την τσάντα της έβγαλε το βιβλιάριο επιταγών και έγραψα κάτι σ' ένα κομμάτι χαρτί πριν του το δώσει. Γύρισε την πλάτη της αδιάφορα και απομακρύνθηκε. Αυτά περνάμε κάθε μέρα, ψιθύρισε η κυρία Αλβέρτα, στη γυναίκα. Είχα λείψει σχεδόν μια βδομάδα. Σίγουρα, πολλά θα είχαν συμβεί κατά την απουσία μου. 45

Πέρασα την υπόλοιπη μέρα μου τριγυρίζοντας παντού, ανανεώνοντας παλιές φιλίες και διαβάζοντας όλα τα νέα. Για αρκετή ώρα ξάπλωσα ήσυχα και ασφαλής πάνω σ' ένα κλαδί της παλιάς μου φίλης, της μηλιάς. Το βράδυ έφαγα τα γνωστά ψίχουλα. Σκέφτηκα πόσο ωραία θα ήταν ν' αγοράζαν κάτι ξεχωριστό για μένα, αντί να μου δίνουν μονίμως απομεινάρια. Μόλις έπεσε το σκοτάδι ο Γκαστόν άρχισε να με ψάχνει με βρήκε και γραμμή για την αποθήκη. Κλωτσώντας την πόρτα, με πέταξε μέσα στο σκοτάδι. Τη βρόντηξε πίσω του και έφυγε γρήγορα. Μια και η ίδια είμαι Γαλλίδα, μου είναι λίγο δύσκολο να ομολογήσω ότι οι Γάλοι δεν είναι και τόσο ευγενικοί με τα ζώα. Οι μέρες σιγά-σιγά έγιναν βδομάδες. Η κοιλιά μου άρχισε να μεγαλώνει και το περπάτημα δεν ήταν και τόσο εύκολο. Μια νύχτα όταν πια είχε φτάσει ο καιρός μου, ο Πιέρ με πέταξε μέσα στην αποθήκη. Καθώς προσγειώθηκα στο σκληρό τσιμεντένιο πάτωμα, ένιωσα ένα τρομερό πόνο λες και μ' έσχιζαν στα δύο. Μετά από πολλούς πόνους, μέσα στο σκοτάδι της κρύας αποθήκης, γένησα τα

πέντε μου γατάκια. Μόλις συνήρθα λίγο, έκανα κομμάτια μια εφημερίδα, τα ζέστανα, και ακούμπησα πάνω τα μωρά μου. Την άλλη μέρα δεν ήρθε να με δει κανείς. Την πέρασα ολόκληρη ταΐζοντας τα μωρά μου. Η νύχτα με βρήκε σχεδόν λιπόθυμη από την πείνα, γιατί στην αποθήκη δεν υπήρχε ούτε φαγητό, ούτε νερό. Η επόμενη μέρα δεν ήταν καλύτερη. Δεν φάνηκε πάλι κανείς, και οι ώρες δεν έλεγαν να περάσουν. Η δίψα μου ήταν ανυπόφορη. Αναρωτιόμουν τι είχα κάνει για να υποφέρω έτσι. Τη νύχτα οι κουκουβάγιες τραγουδούσαν όλοι χαρά για τα ποντίκια που είχαν πιάσει, και εγώ δίπλα στα γατάκια μου σκεφτόμουν πώς θα καταφέρω να ζήσω. Η μέρα είχε προχωρήσει για τα καλά, όταν άκουσα βήματα να πλησιάζουν. Άνοιξε η πόρτα και μπήκε η κυρία Αλβέρτα, χλωμή και άρρωστη. Είχε σηκωθεί ειδικά για μένα από το κρεβάτι της και μου έφερε φαγητό και νερό. Ένα από τα γατάκια μου είχε πεθάνει τη νύχτα. 46

Το είδε, και από τα νεύρα της δεν έβγαλε μιλιά. Ο θυμός της ήταν τόσο μεγάλος, που πήγε και έφερε την κυρία διπλωμάτη και τον κύριο δούκα. Έδεσποσύνη ήταν στενοχωρημένη, γιατί έχασε ένα γατάκι και μαζί τα λεφτά, που θα κέρδιζε. Ο κύριος δούκας κατάφερε με δυσκολία να χαμογελάσει και είπε. Κάτι θα πρέπει να κάνουμε. Κάποιος πρέπει να μιλήσει στον Πιέρ. Σιγά σιγά τα μωρά μου δυνάμωσαν και άνοιξαν τα μάτια τους. Άνθρωποι ήρθαν και τα είδαν, λεφτά άλλαξαν χέρια και έχασα τα γατάκια μου. Τριγύριζα απαρηγόρητη στο κτήμα. Οι θρήνοι μου ενοχλούσαν την κυρία διπλωμάτη και διέταξε να με κλείνουν στην αποθήκη μέχρι που να ησυχάσω. Τώρα πια είχα συνηθίσει να μ' επιδεικνύουν στις κοινωνικές συγκεντρώσεις και δεν με ένοιαζε που με έπαιρναν από τη δουλειά μου στον κήπο, για να με κάνουν παρέλαση στο σαλόνι. Μια μέρα η ρουτίνα άλλαξε. Με οδήγησαν σ' ένα μικρό δωμάτιο. Η κυρία διπλωμάτη ήταν καθισμένη μπρος σ' ένα τραπέζι και ένας ξένος άντρας στεκόταν απέναντί της. Ά. Φώναξε μόλις με είδε. Αυτή λοιπόν είναι η γάτα. Μ' εξέτασε σιωπηλά και άρχισε να τρίβει το αυτί του. Την έχετε παραμελήσει

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

κάπως. Αν της δώσω υπνωτικό, για να μπορέσετε να την πάρετε σαν αποσκευή στο αεροπλάνο, σίγουρα, θα χειροτερέψει η κατάστασή της. Η κυρία διπλωμάτη του έβαλε τις φωνές. Δεν ζήτησα να μου κάνετε διάλεξη κύριε κτηνίατρε. Αν δεν θέλετε να κάνετε αυτό που σας ζητάω, υπάρχουν άλλοι πρόθυμοι να το κάνουν. Μη χειρότερα, Θεέ μου. Τόση φασαρία για μια γάτα. Ο κύριος κτηνίατρος το σκέφτηκε για λίγο και σήκωσε τούς ώμους του. Πολύ καλά, κυρία, θα κάνω αυτό που θέλετε, γιατί πρέπει να ζήσω κιόλας. Θα περιμένω να με φωνάξετε μια-δυό ώρες πριν ανεβείτε στο αεροπλάνο.⁴⁷

Πήρε την τσάντα του και βγήκε από το δωμάτιο χωρίς άλλη λέξη. Η κυρία διπλωμάτη άνοιξε τα παράθυρα και με έστειλε στον κήπο. Κλίμα προετοιμασίας άρχισε να επικρατεί στο σπίτι. Οι μεγάλες βαλίτσες ξεσκονίστηκαν και καθαρίστηκαν. Ο καινούργιος βαθμός του κυρίου δούκα γράφτηκε πάνω τους. Φώναξαν τον ξυλουργό και του ζήτησαν να φτιάξει ένα ξύλινο κιβώτιο που θα χωρούσε μέσα σε μια βαλίτσα και θα είχε χώρο για μια γάτα. Η κυρία Αλβέρτα ήταν αμίλητη και η έκφραση της έδειχνε ότι παρακαλούσε να πεθάνει η κυρία διπλωμάτη. Ένα πρωί, μετά από μια βδομάδα, ο Γκαστόν με πήρε στο γκαράζ. Νιαούρισα ότι πεινούσα, αλλά όπως συνήθως έκανε ότι δεν κατάλαβε. Έ υπηρέτρια της κυρίας διπλωμάτη, η Υβέτ, Περίμενε στη Σιτροέν. Ο Γκαστόν μ' έβαλε σ' ένα καλάθι και μ' ακούμπησε στο πίσω κάθισμα. Άρχισε να οδηγεί με μεγάλη ταχύτητα. Δεν καταλαβαίνω γιατί θέλει να ναρκώσει τη γάτα, είπε η Υβέτ. Οι κανονισμοί λένε ότι μια γάτα μπορεί να μπει στις Ηνωμένες Πολιτείες χωρίς καμιά δυσκολία. Α, απάντησε ο Γκαστόν. Αυτή η γυναίκα δεν είναι στα καλά της. Βαρέθηκα να προσπαθώ να την καταλάβω. Ξανάπεσε σιωπή και το γρήγορο οδήγημα συνεχίστηκε. Το

τράνταγμα ήταν φοβερό. Το μικρό μου βάρος δεν ήταν αρκετό πάνω στο κάθισμα και γέμισα μελανιές από τα χτυπήματα στις πλευρές του καλαθιού. Προσπάθησα ν' απλώσω τα πόδια μου και έχωσα τα νύχια μου στο καλάθι. Πραγματικά, ήταν δύσκολο ν' αποφύγω τη λιποθυμία. Έχασα την αίσθηση του χρόνου. Επιτέλους, σταματήσαμε μέσα σε δυνατή φασαρία από τα φρένα ο Γκαστόν άρπαξε το καλάθι μου, ανέβηκε τρέχοντας σκαλιά και μπήκε σ' ένα σπίτι. Πέταξε το καλάθι πάνω σ' ένα τραπέζι, και άνοιξε το καπάκι. Χέρια με σήκωσαν και μ' ακούμπησαν στο τραπέζι. Έπεσα αμέσως κάτω. Τα πόδια μου ήταν αδύναμα και είχα περάσει άσχημες στιγμές. Ο κύριος κτηνίατρος με κοίταξε έντρομος. 48

μπορούσε να πεθάνει η γάτα, φώναξε θυμωμένος στον Γκαστόν. Δεν μπορώ να της κάνω ένεση σήμερα. Το πρόσωπο του Γκαστόν πύρωσε από την οργή. Νάρκωσε την παλιόγατα. Το αεροπλάνο φεύγει σήμερα. Τα λεφτά σου τα έχεις πάρει. Τι άλλο θέλεις. Ο κύριος κτηνίατρος σήκωσε το τηλέφωνο δεν βγάζεις τίποτε με το να τηλεφωνήσεις, συνέχισε ο Γκαστόν. Η οικογένεια ήδη βρίσκεται στο αεροδρόμιο, και εγώ βιάζομαι τρομερά. Αναστενάζοντας ο κύριος κτηνίατρος πήρε μια σύριγγα και γύρισε προς το μέρος μου αισθάνθηκα ένα δυνατό σούβλισμα στα πλευρά μου και ο κόσμος γύρω μου έγινε κόκκινος. Κάπου από μακριά, άκουσα μια φωνή να λέει. Να, αυτό θα την κρατήσει ήσυχη. Μετά απόλυτο σκοτάδι έπεσε γύρω μου. Ο θόρυβος ήταν τρομερός, έκανε κρύο και η αναπνοή ήταν δύσκολη. Ούτε μια ακτίνα φωτός από πουθενά. Ποτέ δεν είχα βρεθεί μέσα σε τέτοιο σκοτάδι. Για μια στιγμή νόμισα ότι είχα τυφλωθεί. Το κεφάλι μου βούιζε, και ποτέ δεν είχα αισθανθεί τόσο άρρωστη, τόσο παραμελημένη. Το απαίσιο βουητό συνεχιζόταν ώρες ολόκληρες. Νόμιζα ότι θα σπάσει το κεφάλι μου. Ξαφνικά το βουητό δυνάμωσε και μέσα σ' ένα πανδαιμόνιο από θόρυβο μηχανών, τινάχτηκα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

απότομα και χτύπησα στο καπάκι του καλάθιού μου. Μερικά τραντάγματα και η φασαρία κόπασε κάπως. Τώρα ακουγόταν ένα περίεργο σφύριγμα, σαν τον ήχο από τα λάστιχα ενός, γρήγορου αυτοκινήτου πάνω στο δρόμο αίγα παράξενα τραντάγματα ακόμα και ο θόρυβος σταμάτησε εντελώς. Ακούστηκε το ξύσιμο μετάλλου και πιηχτές φωνές. Με έναν εκκωφαντικό θόρυβο, άνοιξε δίπλα μου μια μεγάλη μεταλλική πόρτα και ξένοι άντρες μπήκαν μέσα. Δυνατά χέρια άρπαξαν βαλίτσες και τις πέταξαν πάνω σ' ένα περιστρεφόμενο μάντα, που τις έπαιρνε μακριά. Μετά ήρθε η σειρά μου. Βρέθηκα στον αέρα και προσγειώθηκα ανώμαλα. Από κάτω ακούστηκε ένα ρυθμικό πάτ-πάτ. Ένα χτύπημα, και το ταξίδι μου σταμάτησε. 49

Ξαπλωμένη, είδα λίγο γκρίζο ουρανό μέσα από τις τρύπες του καλάθιού. Εδώ υπάρχει μια γάτα, ακούστηκε μια παράξενη φωνή. Εντάξει, φίλε, αυτή δεν είναι δικιά μας δουλειά, απάντησε κάποιος άλλος. Χωρίς καθυστέρηση πέταξαν το καλάθι μου πάνω σ' ένα είδος οχήματος. Αρκετές βαλίτσες στοιβάχτηκαν από πάνω και ακούστηκε ο θόρυβος της μηχανής που ξεκινούσε. Από τον πόνο και το σοκ έχασα τις αισθήσεις μου, άνοιξα τα μάτια μου και βρέθηκα να κοιτάζω μια γυμνή ηλεκτρική λάμπα, μέσα από ένα συρματοπλέγμα. Αδύναμα τα κατάφερα να σηκωθώ και πλησίασα ένα κύπελλο με νερό, που είδα κοντά μου. Χρειάστηκε αρκετή προσπάθεια για να πιο, αλλά σε λίγο αισθάνθηκα καλύτερα. Μπα, κυρία μου, είτε μια βραχνή φωνή. Να, λοιπόν, που ξύπνησες. Κοίταξα γύρω μου, και είδα ένα μικρόσωμο, ηλικιωμένο, μαύρο άντρα ν ανοίγει μια κονσέρβα. Ναι, κυρία μου, συνέχισε. Εσύ και εγώ έχουμε μαύρο πρόσωπο. Περίμενε μέχρι που να το πω στη Σάντη. Έσπρωξε το φαγητό μπροστά μου και νιαούρισα από ευχαρίστηση. Μου χάιδεψε το κεφάλι. Να μπορεί να ξαναφάει κανείς ήταν υπέροχο. Δεν πήγαινε όλοι κάτω γιατί αισθανόμουν απαίσια, παρ' όλα αυτά έκανα μια προσπάθεια για να

μην τον προσβάλω. Ήπια λίγο νερό, και ένιωσα τα μάτια μου να κλείνουν. Υπήρχε ένα μαλακό χαλάκι στη γωνία. Κουλουριάστηκα πάνω του και άποκοιμήθηκα. Τελικά ανακάλυψα ότι βρισκόμουν σε ένα ξενοδοχείο. Το προσωπικό ερχόταν στο υπόγειο για να με δει., Αχ. Δεν είναι όμορφη. Έλεγαν οι καμαριέρες. Κοίτα τα μάτια της. Δεν είναι υπέροχα. Συμπλήρωναν οι άντρες. Ένας από τούς καλύτερους επισκέπτες μου ήταν ο Γάλλος σεφ 50

Ε, Φρανσουά, έλα κάτω, του είπε ένας από τούς θαυμαστές μου στο τηλέφωνο. Έχουμε μια Γαλλική Σιαμαία γάτα. Λίγα λεπτά αργότερα ένας παχύς άντρας κατέβηκε με δυσκολία τις σκάλες. Έχετε μια Γαλλίδα γάτα εδώ. Ρώτησε στα Γαλλικά. Άρχισα να νιαουρίζω δυνατά. Η παρουσία του μου θύμιζε τούς δεσμούς μου με τη Γαλλία. Πλησίασε, με κοίταξε για λίγο και μετά άρχισε να μιλάει γρήγορα με τη διάλεκτο του Παρισιού. Νιαούρισα για να του δείξω ότι τον καταλαβαίνω τέλεια. Για σκέψου. Ακούστηκε μια φωνή. Ποιός θα το περίμενε. Ο γεροφρανσουά και η γάτα τα πάνε περίφημα. Ο μαύρος άντρας άνοιξε την πόρτα τού κλουβιού μου και πήδηξα κατευθείαν στην αγκαλιά του Φρανσουά εκείνος άρχισε να με φιλάει και εγώ τον έγλειφα από ευχαρίστηση όταν με ξανάβαλαν στο κλουβί μου, είδα δάκρυα στα μάτια του. Κυρία μου, σίγουρα σημείωσες μεγάλη επιτυχία, είπε ο μαύρος άντρας. Είμαι σίγουρος ότι από εδώ και πέρα θα έχεις το καλύτερο φαγητό. Συμπαθούσα το συνοδό μου, γιατί σαν και μένα είχε μαύρο πρόσωπο. Αλλά τα ευχάριστα πράγματα πάντα τελειώνουν γρήγορα για μένα. Δύο μέρες αργότερα εγκατασταθήκαμε σε μια άλλη πόλη. Περνούσα όλοι σχεδόν τον καιρό μου μέσα σ' ένα κελάρι. Τα επόμενα χρόνια η ζωή μου ήταν η ίδια κάθε μέρα. Με

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

χρησιμοποιούσαν για να φέρνω στον κόσμο γατάκια, που μου τα έπαιρναν πριν προλάβω να τα χαρώ. Επιτέλους, ο κύριος δούκας πήρε εντολή να γυρίσει στη Γαλλία. Για μια φορά ακόμα με νάρκωσαν και ούτε κατάλαβα τίποτα, μέχρι που ξύπνησα άρρωστη στο αεροδρόμιο Λε Μπουρζέ. Η επιστροφή στο σπίτι που την περίμενα με μεγάλη χαρά, ήταν τελικά μια θλιβερή υπόθεση. Η κυρία Αλβέρτα είχε πεθάνει λίγους μήνες πριν γυρίσουμε. Η γέρικη μηλιά είχε κοπεί και το σπίτι είχε αλλάξει ριζικά. Για μερικούς μήνες τριγύριζα απαρηγόρητη, φέρνοντας στον κόσμο γατάκια και βλέποντας να μου τα παίρνουν πριν την ώρα τους. 51

Η υγεία μου άρχισε να πηγαίνει προς το χειρότερο και όλοι και πιο πολλά γατάκια έβγαιναν από την κοιλιά μου πεθαμένα. Άρχισα να μη βλέπω καθαρά, και έμαθα να περπατάω από ένστικτο. Δεν μπορούσα να ξεχάσω τον Τόνγκ Φα, που τον είχαν σκοτώσει γιατί ήταν γέρος και τυφλός. Όταν γυρίσαμε από την Αμερική, σχεδόν για δυό χρόνια, η κυρία διπλωμάτη ήθελε να πάει στο Ειερε, για να δει αν της αρέσει να εγκατασταθεί εκεί. Της είχε μπει η ιδέα στο μυαλό ότι της είχα φέρει γούρι. Παρόλα αυτά η συμπεριφορά της απέναντι μου δεν είχε αλλάξει για αυτό έπρεπε να πάω και εγώ μαζί της. Για άλλη μια φορά με νάρκωσαν και η ζωή χάθηκε γύρω μου. Πολλές ώρες αργότερα, ξύπνησα μέσα σ' ένα κουτί και βρέθηκα σ' ένα ξένο σπίτι. Στον ουρανό ακουγόταν συνέχεια ο θόρυβος από μηχανές αεροπλάνων. Η μυρουδιά καμένου χόρτου γαργάλισε τη μύτη μου και με έκανε να φτερνιστώ. Ξύπνησε, είπε μια βαθιά Ιρλανδέζικη φωνή. Τι είχε συμβεί. Που βρισκόμουν. Ένας πόνος με σούβλισε, αλλά ήμουν πολύ αδύναμη για να κινηθώ. Πολύ αργότερα, ακούγοντας τη συζήτηση των ανθρώπων, και μιλώντας με μια γάτα του αεροδρομίου, έμαθα όλη την ιστορία. Το αεροπλάνο είχε προσγειωθεί στο Ιρλανδέζικο αεροδρόμιο. Είχαν κουβαλήσει τις βαλίτσες στο χώρο για τις

αποσκευές. Έ, Πάντυ, υπάρχει μια πεθαμένη γριά γάτα εδώ μέσα, είπε ένας από τους άντρες. Ο Πάντυ, ο επιστάτης, ήρθε να δει τι τρέχει. Φωνάξετε το διευθυντή, πρόσταξε. Ένας άλλος άντρας μίλησε στο μικρό ασύρματο, που κρατούσε στο χέρι του, και γρήγορα εμφανίστηκε ο διευθυντής από το τμήμα ζώων. Άνοιξαν το κουτί μου και με έβγαλαν μαλακά έξω. Φέρτε τον ιδιοκτήτη, ακούστηκε κοφτή η φωνή του διευθυντή 52

Η κυρία διπλωμάτη προχώρησε θυμωμένη προς το μικρό γκρουπ, που είχε μαζευτεί γύρω μου. Άρχισε να λέει πόσο σπουδαία ήταν, όταν την έκοψε στη μέση ο διευθυντής. Η γάτα είναι πεθαμένη, κυρία μου. Τη σκότωσε η αμέλεια και η σκληρότητα. Ήταν να γεννήσει και τη ναρκώσατε για ν' αποφύγετε την καραντίνα, αυτό αποτελεί σοβαρό παράπτωμα. Η κυρία διπλωμάτη άρχισε να κλαίει, λέγοντας ότι η καριέρα του συζύγου της θα υπέφερε άσχημα, αν τη δίκαιζαν για ένα τέτοιο παράπτωμα. Ο διευθυντής δάγκωσε το κάτω χείλος του, και με μια ξαφνική απόφαση είπε. Το ζώο είναι νεκρό. Υπογράψτε, δίνοντάς μας το δικαίωμα να πάρουμε το πτώμα και αυτή τη φορά δεν θα σάς γίνει άλλη επίπληξη. Αλλά σας συμβουλεύω να μην ξαναφέρετε γάτες. Η κυρία διπλωμάτη υπέγραψε το χαρτί που της έδωσαν, και έφυγε ρουφώντας τη μύτη της εντάξει, Ππράιαν, είπε ο διευθυντής. Ξεφορτώσου το πτώμα. Ένας από τους άντρες με ξανάβαλε στο κουτί και απομακρύνθηκε. Πολύ αμυδρά άκουσα χώμα να ξεθάβεται και το θόρυβο φτυαριού πάνω σε πέτρες. Ο άντρας με σήκωσε και ξαφνικά είπε. Παντοδύναμε Θεέ. Είναι ζωντανή. Έχασα πάλι τις αισθήσεις μου. Ο άντρας, όπως έμαθα αργότερα, έριξε μια γρήγορη ματιά γύρω του, και αφού σιγουρεύτηκε ότι δεν τον έβλεπε κανείς, ξαναγέμισε το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

λάκκο που είχε σκάψει για μένα και βιαστικά κουβάλησε σ' ένα σπίτι εκεί κοντά. Τη συνέχεια δεν την ξέρω, μέχρι που άκουσα τη φωνή να λέει ότι ξύπνησα. Απαλά χέρια με χάιδεψαν και κάποιος έβρεξε τα χείλια μου με νερό. Σών, ακούστηκε πάλι η Ιρλανδέζικη φωνή. 53

Η γάτα είναι τυφλή. Κουνάω το φως μπροστά στα μάτια της, άλλα δεν δείχνει να το βλέπει. Τυφλή. Ρώτησε ο Σων. Εμένα μου φαίνεται ένα πολύ όμορφο πλάσμα, θα πάω να δω το διευθυντή και θα ζητήσω άδεια για την υπόλοιπη μέρα. Μετά θα την πάω στη μητέρα μου να τη φροντίσει δεν μπορούμε να την κρατήσουμε εδώ. Ακούστηκε ο θόρυβος από μια πόρτα που άνοιξε και έκλεισε. Ζεστά χέρια κράτησαν φαγητό ακριβώς κάτω από το στόμα μου, και με την πείνα που είχα άρχισα να τρώω. Ο πόνος μέσα μου ήταν αφόρητος και νόμιζα ότι θα πεθάνω. Είχα χάσει εντελώς την όραση μου. Πολλά χρόνια αργότερα, ο Λάμα ξόδεψε αρκετά λεφτά στους γιατρούς, προσπαθώντας να με βοηθήσει αλλά βρήκαν ότι από τα πολλά χτυπήματα που είχα δεχτεί, είχαν καταστραφεί τα οπτικά νεύρα. Λοιπόν. Ρώτησε η γυναίκα. Είπα στο διευθυντή ότι ήμουν αναστατωμένος από τον τρόπο που μεταχειρίζονταν ένα από τα πλάσματα του Θεού. Μου έδωσε άδεια για την υπόλοιπη μέρα. Ήρθα, λοιπόν. Πώς θα πάει. Χμ, έτσι και έτσι, απάντησε η γυναίκα. Της έβρεξα τα χείλια και τσίμπησε λίγο ψάρι. Θα συνέρθει, αλλά σίγουρα έχει περάσει πολλές δυσκολίες. Καλά, Μαίρη. Βάλε μου κάτι να φάω. Μετά θα την πάω στη μητέρα μου. Πάω για λίγο έξω να κοιτάξω τα λάστιχα στο ποδήλατο. Αναστέναξα. Ξανά ταξίδια. Αναρωτήθηκα. Ο

πόνος δεν εννοούσε να υποχωρήσει. Άκουγα το θόρυβο από τα πιάτα και τα ξύλα στο τζάκι. Σε λίγο η γυναίκα πήγε στην πόρτα και φώναξε. Το τσάι είναι έτοιμο, Σων. Άκουσα τον Σων να μπαίνει μέσα και να πλένει τα χέρια του πριν κάτσει να φάει. Δεν πρέπει να το μάθει κανείς, είπε ο Σων. Μπορεί να βρούμε τον μπελά μας από την αστυνομία. 54

Αν κατορθώσουμε να τη γιατρέψουμε τα γατάκια της θα μας φέρουν πολλά λεφτά. Αυτά τα πλάσματα είναι πολύτιμα, ξέρεις. Η γυναίκα ξαναγέμισε ένα φλιτζάνι τσάι πριν απαντήσει. Η μητέρα σου ξέρει τα πάντα γύρω από τις γάτες. Αν μπορεί κάποιος να τη συνεφέρει, η μητέρα σου είναι η μόνη που θα το καταφέρει. Άντε πήγαινε, πριν γυρίσουν οι άλλοι από τη δουλειά. Αυτό πρέπει να κάνω, είπε ο Σων. Έσπρωξε πίσω την καρέκλα του και σηκώθηκε όρθιος. Ήρθαν κοντά μου και ένιωσα να σηκώνουν το κουτί. Δεν μπορείς να βάλεις το κουτί στη σχάρα, Σων. Καλύτερα να το κρατάς κάτω από τη μασχάλη σου. Θα το δέσω γύρω στους ώμους σου για να μη σε βαραίνει. Όχι ότι ζυγίζει και πολύ το φτωχό πλάσμα. Ο Σων, με το καλάθι μου δεμένο στους ώμους του, έστριψε και απομακρύνθηκε από το σπίτι. Ο δροσερός Ιρλανδέζικος αέρας φύσαγε απαλά μέσα από το καλάθι, φέρνοντάς μου τη μυρουδιά της θάλασσας. Ένιωσα καλύτερα, παρ' όλοι που ο πόνος δεν έλεγε να σταματήσει. Η βόλτα με το ποδήλατο ήταν καινούργια εμπειρία για μένα. Μια απαλή αύρα με χάιδεψε. Αισθανόμουν ένα μικρό ταρακούνημα, που δεν ήταν άσχημο όμως, γιατί μου θύμιζε την εποχή που καθόμουν στα κλαδιά των δέντρων. Ένα περίεργο τρίξιμο με προβλημάτισε για λίγη ώρα. Στην αρχή φοβήθηκα ότι το καλάθι ήταν έτοιμο να διαλυθεί, αλλά σε λίγο κατάλαβα ότι η σέλα του Σων ήθελε λάδωμα. Κάποτε φτάσαμε σε μια

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

ανηφόρα., Η αναπνοή του Σων άρχισε να πνίγεται στο λαιμό του, τα πετάλια όλοι και πήγαιναν πιο σιγά, μέχρι που στο τέλος σταμάτησαν εντελώς. Το καλάθι σου δεν είναι και τόσο ελαφρύ, ακούστηκε λαχανιασμένος ο Σων. Ακουμπώντας το στη σέλα, που έτριζε για τα καλά, άρχισε να ανεβαίνει αργά την ανηφόρα, σπρώχνοντας το ποδήλατο. Σε λίγο σταμάτησε, άνοιξε μια αυλόπορτα και έβαλε μέσα το ποδήλατο. Ακούστηκε το σούρσιμο ξύλου πάνω σε μέταλλο κι η αυλόπορτα έκλεισε με δύναμη. 55

Η ευχάριστη μυρουδιά από λουλούδια γαργάλισε τα ρουθούνια μου. Τι μου έφερες λοιπόν, παιδί μου. Ακούστηκε μια ηλικιωμένη φωνή. Σου έφερα την κυρία, μητέρα, απάντησε με περηφάνια ο Σων. Αφήνοντας το ποδήλατο σ' έναν τοίχο, σήκωσε το καλάθι, μου, σκούπισε προσεκτικά τα πόδια του και μπήκε στο σπίτι. Με έναν αναστεναγμό ανακούφισης κάθισε και διηγήθηκε όλη την ιστορία στη μητέρα του, όση τουλάχιστον ήξερε. Πιάνοντας το καπάκι, το σήκωσε προς τα πίσω. Για μια στιγμή έγινε ησυχία. Ω. Πρέπει να ήταν πολύ όμορφο πλάσμα στα νιάτα της. Κοίτα την πώς είναι τώρα. Το τρίχωμά της έχει σκληρύνει από την άπεριποίησία. Τα πλευρά της διακρίνονται καθαρά. Είναι κρίμα να μεταχειρίζονται με τέτοιο τρόπο τα ζώα. Σε λίγο μ' έβγαλαν από το καλάθι και με ακούμπησαν στο πάτωμα. Είναι πολύ άσχημο να χάνει κανείς ξαφνικά την όρασή του. Μόλις έκανα λίγα βήματα, άρχισα να σκουντουφλάω πάνω στα έπιπλα. Μητέρα, μήπως θα έπρεπε. Ξέρεις τι εννοώ, ψιθύρισε ο Σων όχι, παιδί μου. Οι γάτες αυτές είναι πολύ έξυπνες. Προσπάθησε να θυμηθείς. Σου έχω πει ότι τις έχω δει στην Αγγλία. Όχι. Δώσε της λίγο καιρό και θα τα καταφέρει. Μητέρα, πρέπει να πάρω πίσω το καλάθι και να το δώσω αύριο στο διευθυντή, είπε ο Σων. Η ηλικιωμένη γυναίκα, γεμάτη ζωντάνια, μου έφερε νερό και φαγητό, αφού πρώτα με οδήγησε σε ένα κουτί με χώμα. Τελικά, ο Σων έφυγε με την

υπόσχεση ότι θα γύριζε σε λίγες μέρες. Η ηλικιωμένη γυναίκα κλείδωσε προσεκτικά την πόρτα και πέταξε άλλη μια αγκαλιά ξύλα στο τζάκι, μουρμουρίζοντας όλη την ώρα στον εαυτό της σε μια γλώσσα που μου φάνηκε ότι ήταν Ιρλανδέζικα. Στις γάτες, φυσικά, η γλώσσα δεν σημαίνει και πολλά πράγματα, γιατί ακούμε και συνεννοούμαστε με την τηλεπάθεια. Οι άνθρωποι σκέφτονται στη δική τους γλώσσα, και μπερδεύεται κάνεις καμιά φορά. 56

Μετά από λίγο πέσαμε να κοιμηθούμε, εγώ σ' ένα κουτί δίπλα στο τζάκι και η ηλικιωμένη γυναίκα σ' έναν καναπέ, στην άλλη άκρη του δωματίου. Ήμουν τρομερά κουρασμένη, αλλά ο πόνος στα σωθικά μου δεν μ' άφηνε να κοιμηθώ. Τελικά, η κούραση νίκησε τον πόνο και με πήρε ο ύπνος. Τα όνειρα μου ήταν γεμάτα εφιάλτες. Που είχα καταλήξει. Γιατί να υποφέρω τόσο. Φοβόμουν για τα γατάκια μου. Φοβόμουν ότι θα πεθάνουν πριν γεννηθούν. Μπορούσα εγώ, στην κατάσταση που βρισκόμουν, να τα θρέψω. Το πρωινό βρήκε την ηλικιωμένη γυναίκα να στριφογυρίζει στο κρεβάτι της. Οι σούστες του καπαπέ έτριξαν, καθώς σηκώθηκε και ήρθε να ανακατέψει τη φωτιά. Γονατίζοντας δίπλα μου, με χαίδεψε και μου είπε. Θα πάω μόνη μου στη λειτουργία, και άμα θα γυρίσω θα φάμε μαζί. Σηκώθηκε όρθια και βγήκε από το δωμάτιο. Σε λίγο άκουσα τα βήματά της στο μονοπάτι. Ακούστηκε το κλικ της πόρτας του κήπου, και μετά ησυχία. Γύρισα από την άλλη πλευρά και ξανακοιμήθηκα. Στο τέλος της. Μέρας είχε γυρίσει αρκετή από τη δύναμή μου. Ήμουν σε θέση να περπατάω αργά. Στην αρχή χτυπούσα σχεδόν παντού, αλλά γρήγορα έμαθα τη γεωγραφία του σπιτιού. Με τον καιρό έγινα αρκετά καλή στο να βρίσκω το δρόμο μου χωρίς πολλές μελανιές. Τα μουστάκια μας είναι σαν το ραντάρ και μπορούμε να προχωρούμε ακόμα και σε απόλυτο σκοτάδι. Τώρα τα μουστάκια μου δούλευαν υπερωρίες. Σε λίγες μέρες η ηλικιωμένη γυναίκα είπε στο γιο της, που είχε έρθει να τη δει. Σων,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

καθάρισε την αποθήκη με τα ξύλα. Θα τη βάλω εκεί. Αυτή είναι τυφλή και εγώ δεν βλέπω καλά, μπορεί να τη χτυπήσω και να πειράξω τα γατάκια. 57

Είναι αρκετά πολύτιμα για να τραυματιστούν. Ο Σων πήγε στην αποθήκη και σε λίγο άκουσα μεγάλη φασαρία, καθώς μετακινούσε διάφορα αντικείμενα και στοίβαζε τα ξύλα. Δεν άργησε να γυρίσει. Είναι έτοιμα, μητέρα. Έστρωσα εφημερίδες στο πάτωμα και σφράγισα το παράθυρο που είναι σπασμένο. Η αποθήκη ήταν φτιαγμένη από σανίδες, με μια ξεχαρβαλωμένη πόρτα. Το πάτωμα ήταν χώμα πατημένο και στους τοίχους ήταν στοιβαγμένα διάφορα αντικείμενα του σπιτιού, άδεια κουτιά και ξύλα. Για κάποιο ανεξήγητο λόγο η ηλικιωμένη γυναίκα χρησιμοποιούσε μια τεράστια κλειδαριά για να κλειδώνει, την πόρτα. Οπότε ερχόταν να με δει, μουρμούριζε και έψαχνε πολλή ώρα τα κλειδιά ώσπου να βρει το σωστό. Με την πόρτα ανοιχτή επιτέλους, έμπαινε διστακτικά και προσπαθούσε να προσανατολισθεί μέσα στο καταθλιπτικό εσωτερικό της αποθήκης. Ο Σων ήθελε να επιδιορθώσει το παράθυρο για να υπάρχει λίγο φως οι ακτίνες ούτε καν έμπαιναν σ' αυτή τη μαύρη τρύπα αλλά η ηλικιωμένη γυναίκα του έλεγε. Το γυαλί κοστίζει λεφτά, γιε μου, πολλά λεφτά. Περίμενε μέχρι να πουλήσουμε τα γατάκια. Οι μέρες κυλούσαν πολύ αργά. Είχα φαγητό και νερό, αλλά πονούσα συνεχώς. Το φαγητό ήταν λιγοστό. Έφτανε για να με κρατάει ζωντανή, αλλά δεν ήταν αρκετό για ν' ανακτήσω όλες μου τις δυνάμεις. Προσπαθούσα να ζήσω για να γεννήσω τα γατάκια μου, αλλά ο αγώνας για την επιβίωση ήταν σκληρός. Τυφλή, άρρωστη και διαρκώς πεινασμένη, κρατιόμουν με κόπο στη ζωή, πιστεύοντας σ' αυτές τις καλύτερες

μέρες που θα έρχονταν κάποτε. Λίγες βδομάδες αργότερα, κατάλαβα ότι σύντομα θα γεννούσα. Η μετακίνηση έγινε δύσκολη και ο πόνος μεγάλωσε. Δεν μπορούσα πια να τεντωθώ όσο ήθελα η να κουλουριαστώ όπως συνήθιζα. 58

Κάτι είχα πάθει μέσα μου και μόνο όρθια μπορούσα να ξεκουραστώ, ακουμπώντας σε κάτι σκληρό ώστε να αλαφραίνει το κάτω μέρος του σώματός μου. Δυό-τρεις νύχτες αργότερα, περίπου τα μεσάνυχτα, μ' έπιασε ένας τρομερός πόνος. Ξεφώνισα από την αγωνία. Σιγά σιγά, και με φοβερή προσπάθεια, ήρθαν στον κόσμο τα γατάκια μου. Τρία από τα πέντε ήταν πεθαμένα. Για ώρες βαριανάσaina, ενώ έκαιγε όλοι μου το σώμα. Αυτό είναι το τέλος μου, σκέφτηκα. Και όμως έπεσα έξω, γιατί τα κατάφερα τελικά να ζήσω. Η ηλικιωμένη γυναίκα ήρθε το πρωί στην αποθήκη και άρχισε να λέει τρομερά πράγματα, μόλις βρήκε τα τρία πεθαμένα γατάκια. Είπε τόσες βρισιές που αργότερα έκανε την προσευχή της, ζητώντας συγχώρεση. Νόμισα ότι πλέον, με δυό μόνο γατάκια να μεγαλώσω, θα μπορούσα να πάω στο σπίτι, όπου υπήρχε ζεστασιά και κάτι καλύτερο από εφημερίδες για να ξαπλώνει κανείς. Αλλά φαίνεται ότι η ηλικιωμένη γυναίκα με μίσησε γιατί γέννησα μόνο δυό γατάκια ζωντανά. Σών, είπε ένα βράδυ στο γιο της. Αυτή η γάτα δεν πρόκειται να ζήσει περισσότερο από δυό-τρεις βδομάδες. Κοίταξε, σε παρακαλώ, να διαδώσεις ότι έχω για πούλημα δυό Σιαμέζικα γατάκια. Μέρα με τη μέρα αδυνατίζα. Ευχόμουν να πεθάνω, αλλά φοβόμουν τι θ' απογίνουν τα γατάκια μου. Ένα πρωί, όταν πια, είχαν μεγαλώσει αρκετά, σταμάτησε ένα αυτοκίνητο μπροστά στην πόρτα του κήπου. Από την αποθήκη το αυτί μου έπιασε όλες τις κινήσεις. Άκουσα την αυλόπορτα ν' ανοίγει και ένα ζευγάρι ανέβηκε το μικρό μονοπάτι. Ένας χτύπος ακούστηκε στην πόρτα του σπιτιού. Μια γυναικεία φωνή είπε. Άκουσα ότι έχετε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπια Η Ζωή με τον Λάμα 1964

ένα Σιαμέζικο γατάκι για πούλημα να, περάστε μέσα, απάντησε η ηλικιωμένη γυναίκα. Για λίγο έγινε ησυχία και μετά η ηλικιωμένη γυναίκα, σέρνοντας τα πόδια της, ήρθε και πήρε ένα από τα γατάκια μου.. Λίγα λεπτά αργότερα, ξαναγύρισε μουρμουρίζοντας εκνευρισμένη. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί θέλει να δει και σένα.59

Μα άρπαξε τόσο βίαια που ξεφώνισα από, τον πόνο. Με ψεύτικη στοργή με κουβάλησε στο σπίτι. Ευγενικές φωνές ανάφεραν το όνομα μου, και απαλά χέρια με χάιδεψαν, θέλουμε να πάρουμε και τη μητέρα, είπε ο άντρας. Για να μπορέσει να ζήσει, θέλει ιδιαίτερη φροντίδα. Ω. Απάντησε η ηλικιωμένη γυναίκα. Αυτή η γάτα είναι δυνατή και καλή. Χωρίς πολλή δυσκολία διάβασα τις σκέψεις της. Έχω ακούσει για σάς. Μπορείτε να πληρώσετε αρκετά λεφτά έφερε πολλές δυσκολίες, λέγοντας πόσο μ' αγαπούσε και πόσο πολύτιμη ήμουν, και ότι δεν ήθελε να με πουλήσει. Γύρισα προς την κατεύθυνση του άντρα και είπα. Εγώ πεθαίνω, αγνοήστε με. Φροντίστε μόνο τα δυο γατάκια μου. Δεν μας είπατε ότι έχετε δυο γατάκια, παρατήρησε ο άντρας. Η θα πάρουμε και τις τρεις γάτες μαζί η δεν θα πάρουμε καμιά, η ηλικιωμένη γυναίκα ζήτησε μια τιμή που μ' έκανε να ζαλιστώ, αλλά ο άντρας τη δέχτηκε. Η γριά γυναίκα βγήκε βιαστικά από το δωμάτιο για να κρύψει τη χαρά της και σίγουρα για να ξαναμετρήσει τα λεφτά. Σε λίγο, τα δυο αγόρια μου κούρνιασαν σ' ένα ειδικό κουτί, που είχε φέρει μαζί του το ζευγάρι. Η γυναίκα κάθισε στο πίσω κάθισμα, με μένα στα γόνατά της και το μεγάλο κουτί τοποθετήθηκε μπροστά, δίπλα στον άντρα. Σιγά και προσεκτικά ξεκίνησε το αυτοκίνητο. Θα πρέπει να φωνάξουμε το γιατρό να δει τη Φίφη, Ράμπ, είπε ο άντρας. Είναι πολύ άρρωστη, απάντησε η γυναίκα, θα τον πάρω τηλέφωνο μόλις φτάσουμε σπίτι, θα του ζητήσω να έρθει σήμερα. Δεν θα ήταν καλύτερα να πάρουμε και τα γατάκια μαζί. Ναι. Έτσι δεν θα μείνουν μόνο τους. Πηγαίναμε τόσο αργά που δεν ένιωθα καθόλου πόνο. Τα λόγια της γέρικης μηλιάς ήρθαν στο μυαλό μου. Άραγε, είχε φτάσει η

ώρα να γνωρίσω και εγώ την ευτυχία. 60

Συνεχίσαμε γι' αρκετά χιλιόμετρα. Κάποτε στρίψαμε σε μια απότομη στροφή και ανεβήκαμε μια μεγάλη ανηφόρα. Να, λοιπόν, που φτάσαμε στο σπίτι γάτες, είπε ο άντρας, σταματώντας τη μηχανή, βγήκε έξω, παίρνοντας μαζί του το καλάθι με τα γατάκια μου. Η γυναίκα βγήκε προσεκτικά, χωρίς να με χτυπήσει, και ανεβαίνοντας τρία τέσσερα σκαλιά μπήκαμε σ' ένα σπίτι. Τι διαφορά. Από την πρώτη στιγμή, κατάλαβα ότι εδώ ήμουν καλοδεχούμενη, και αποφάσισα ότι είχε δίκιο η γέριχη μηλιά. Ένωθα όμως τρομερά αδύνατη. Η γυναίκα πλησίασε ένα τηλέφωνο και την άκουσα να μιλάει με το γιατρό. Μ' ένα ευχαριστώ, κατέβασε το ακουστικό. Έρχεται αμέσως, είπε. Δεν έχω σκοπό να γράψω για την εγχείρησή μου, ούτε για την τρομερή προσπάθεια να μείνω στη ζωή. Φτάνει μόνο να αναφέρω ότι έκανα μια πολύ δύσκολη εγχείρηση και μου αφαίρεσαν έναν όγκο από τη μήτρα. Μου έκαναν υστερεκτομή, και έτσι γλίτωσα από τον κόπο να γεννάω γατάκια. Ο άντρας και η γυναίκα ξενυχτούσαν δίπλα μου κάθε βράδυ, επειδή η εγχείρηση ήταν τόσο επικίνδυνη και υπήρχε φόβος να μην ξανασυνέρθω. Εγώ όμως είχα διαφορετική γνώμη, γιατί επιτέλους είχα βρει ένα σπίτι και ανθρώπους να με αγαπούν. **61**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Με την εγχείρηση πίσω μου, το μόνο που είχα να κάνω ήταν να συνέλθω γρήγορα. Μέχρι τώρα, ήμουν πολύ άρρωστη για να ενδιαφερθώ ποιος έμενε στο σπίτι. Ο κύριος κτηνίατρος είχε πει πρέπει να την πάρετε στο σπίτι και να την περιβάλλεται αγάπη. Την έχει πραγματική ανάγκη, και αν μείνει εδώ δεν θα ζήσει. Έτσι με πήραν στο σπίτι. Τις δυό πρώτες μέρες ήμουν πολύ αδύναμη. Ο άντρας και η γυναίκα με περιποιούνταν συνέχεια και έκαναν προσπάθειες για να με πείσουν να φάω το προσεγμένο φαγητό. Έκανα τη διστακτική, γιατί ήθελα να με πείσουν, ήθελα να διαπιστώσω ότι ενδιαφέρονταν πραγματικά για εμένα το πρωί της τρίτης μέρας, μόλις έφυγε ο κύριος Ιρλανδός κτηνίατρος, ο άντρας είπε. Πάω να φέρω τη λαΐδη Κου, Φίφη. Βγήκε και σε λίγο ξαναγύρισε, μουρμουρίζοντας στοργικά σε κάποιον. Καθώς με πλησίασαν, είπε. Φίφη, αυτή είναι η λαΐδη Κου. Κού να σου γνωρίσω την κυρία Φίφη Γκρειγουίσκερς. Αμέσως στα αυτιά μου αντήχησε η πιο ωραία φωνή νεαρής Σιαμαίας γάτας, που είχα ακούσει ποτέ, τι τόνος τι ένταση. 62

Μου έκανε τρομερή εντύπωση, και ευχόμουν να είχε ακούσει και η μητέρα μου τέτοια φωνή. Κάθισε στο κρεβάτι δίπλα στον άντρα. Είμαι η λαΐδη Κου, είπε. Αλλά μια και θα μείνουμε μαζί, μπορείς να με φωνάζεις Μις Κου. Είσαι τυφλή, για αυτό όταν θα μπορείς να περπατήσεις πάλι θα σε πάρω μαζί μου και θα σου δείξω όλα τα εμπόδια, το μέρος για το φαγητό σου και ότι άλλο θέλεις. Και όσον αφορά το φαγητό, εδώ δεν τρώμε ψίχουλα, ούτε σκαλίζουμε τα σκουπίδια. Όταν δεν κοιτάει κανείς το φαγητό μας είναι ειδικά αγορασμένο για μας και είναι πρώτης τάξεως. Τώρα δώσε μεγάλη προσοχή, γιατί θα σου πω ορισμένα πράγματα για το σπίτι και δεν πρόκειται να τα επαναλάβω ξανά. Μάλιστα, Μις Κου, είπα ταπεινά. Σ' ακούω με όλη μου την προσοχή. Βρισκόμαστε στο Χόουθ, στην επαρχία του Δουβλίνου, άρχισε η Μις Κου. Μένουμε σ' ένα σπίτι που είναι στην άκρη ενός βράχου. Η θάλασσα είναι σαράντα μέτρα ακριβώς από κάτω μας, για αυτό πρόσεχε μην πέσεις, θα εκνευρίσεις τούς ανθρώπους χτυπώντας κανένα ψάρι. Θα πρέπει να προσέχεις τη συμπεριφορά σου με τούς επισκέπτες εξάλλου είσαι μια Π.Σ.Γ. Αλλά μπορείς να χοροπηδάς ελεύθερα μπροστά στους δικούς μας. Σας παρακαλώ, Μις Κου, τη διέκοψα. Τι σημαίνει Π.Σ.Γ. Ωραία. Πολύ ωραία. Μου φαίνεται ότι είσαι μια ανόητη γριά γάτα. Οποιοσδήποτε θα ήξερε ότι Π.Σ.Γ. Σημαίνει ότι είσαι μια **πολύτιμη Σιαμαία γάτα**, παρ' όλοι ότι δεν δείχνεις την εξυπνάδα που θα περίμενε κανείς αλλά μη με διακόπτεις, γιατί αυτά που σου λέω είναι βασικά. Με συγχωρείτε, Μις Κου, απάντησα. Δεν θα σας διακόψω ξανά. Η Μις Κου έξυσε το αυτί της σκεφτική και συνέχισε.⁶³

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Ο άντρας, όπως τον λες εσύ, είναι ο Λάμα. Το όνομα του είναι Τ. Λόμπσανγκ Ράμπα και κατάγεται από το Θιβέτ. Καταλαβαίνει τις Σιαμαίες γάτες όπως εσύ και εγώ, για αυτό είναι δύσκολο να του κρύψεις τις σκέψεις σου. Είναι ψηλός, φαλακρός, με γενειάδα και κόντεψε να πεθάνει μια δυό φορές από συγκοπή. Ήταν πολύ άρρωστος και φοβηθήκαμε όλοι ότι θα τον χάσουμε. Κούνησα το κεφάλι μου σοβαρά, γιατί ήξερα τι σήμαινε να είναι κανείς άρρωστος. Αν έχεις προβλήματα, πέστου το και θα σε βοηθήσει να τα λύσεις. Αν θέλεις ιδιαίτερο φαγητό θα το πει στη Μα, στη Μα. Ρώτησα. Έχεις τη μητέρα σου μαζί σου. Μην είσαι τόσο αστεία. Απάντησε η Μις Κου. Η Μα είναι η Ράμπ, η γυναίκα, σύμφωνα με τα λόγια σου. Αυτή ψωνίζει για μας, καθαρίζει τα πιάτα μας, στρώνει τα κρεβάτια μας, μαγειρεύει και μας αφήνει να κοιμόμαστε στο κρεβάτι της. Είμαι, η γάτα της. Εσύ είσαι η γάτα του Λάμα. Θα κοιμάσαι σ' αυτό εδώ το δωμάτιο, δίπλα σε μένα. Ά, ναι, ξέχασα. Δεν μπορείς να δεις τη Μα. Είναι λίγο κοντή, μ' ωραία μάτια, καλοσχηματισμένους αστραγάλους και αρκετά γεμάτη. Δεν έχεις να φοβηθείς για κόκαλα άμα θα κάθεσαι στα γόνατά της. Σταματήσαμε για λίγο. Η Μις Κου να πάρει μια αναπνοή, και εγώ να χωνέψω όλα αυτά που άκουσα σε τόσο λίγο χρόνο. Η Μις Κου έπαιξε τεμπέλικα με την άκρη της ουράς της και συνέχισε. Μαζί μας μένει μια νεαρή Αγγλίδα Λαίδη. Είναι μέλος της οικογένειας. Είναι πολύ ψηλή, αδύνατη και τα μαλλιά της έχουν το χρώμα ενός κίτρινου γάτου, που είχα γνωρίσει κάποτε. Αρκετά ευγενική, θα προσέχει και σένα, αν και της αρέσουν οι μεγάλοι σκύλοι και τα παιδιά που ξεφωνίζουν. Φτάνει, Κου, είπε ο Λάμα. Τώρα η Φίφη πρέπει να ξεκουραστεί. Μπορείς να της πεις περισσότερα πιο ύστερα. Σήκωσε τη Μις Κου και την έβγαλε από το δωμάτιο. Για λίγη

ώρα έμεινα στο κρεβάτι του, νιαουρίζοντας από ευχαρίστηση. 64

Πάντα ήθελα ν' αγοράζουν κάτι ειδικά για μένα. Το να με θέλουν, αποτελούσε τη φιλοδοξία μου σ' όλα τα δύσκολα χρόνια. Τώρα, με ήθελαν πραγματικά, πολύ μάλιστα. Γέλασα ικανοποιημένη και έπεσα να κοιμηθώ. Καθώς οι πληγές από την εγχείρηση γιατρεύτηκαν, και αφού μου έβγαλαν τα ράμματα, άρχισα να τριγυρίζω πιο ελεύθερα. Πολύ προσεκτικά στην αρχή, γιατί δεν έβλεπα, αλλά με πιο μεγάλη σιγουριά όταν ανακάλυψα ότι δεν μετακινούσαν τίποτα, αν δεν μου το έλεγαν πρώτα. Η Μις Κου περπατούσε μαζί μου, λέγοντάς μου πού βρίσκονταν τα πάντα. Στους επισκέπτες τόνιζαν να προσέχουν, γιατί ήμουν τυφλή. Τυφλή. Ρωτούσαν μ' απορία. Μα έχει τόσο μεγάλα ωραία μπλε μάτια. Πώς μπορεί να είναι τυφλή. Επιτέλους έγινα καλά και μ' έβγαλαν στον κήπο. Ο αέρας ήταν καθαρός και έφερνε τη μυρουδιά από τη θάλασσα και τα λουλούδια. Γι' αρκετές μέρες δεν άφηνα να κλείσουν την πόρτα πίσω μου. Φοβόμουν ότι θα μείνω έξω. Μην είσαι τόσο κουτή Φίφη. Είμαστε άνθρωποι εδώ. Κανείς δεν πρόκειται να σε κλείσει έξω, με πείραζε η Μις Κου. Ξαπλώναμε πάνω στο ζεστό γρασίδι και μου περιέγραφε τη θέα. Από κάτω μας τα δυνατά κύματα σήκωναν σύννεφα από αφρό. Στη σπηλιά κάτω από το σπίτι το νερό μούγκριζε, καθώς κατρακυλούσε πάνω στους βράχους. Τις μέρες που είχε καταιγίδα έμοιαζε να ταρακουνάει όλοι το βράχο. Στ' αριστερά βρισκόταν ο λιμενοβραχίονας, μ' ένα φάρο στην άκρη. Χίλια μέτρα περίπου μέσα στη θάλασσα, προστάτευε το μικρό κόλπο από τα μανιασμένα ξεσπάσματά της. Στα δεξιά, προεξείχε το δόντι του διαβόλου, προστατεύοντας την παραλία που κολυπούσαν οι άνθρωποι από τα άγρια κύματα. Οι Μις Κου τρελαινόταν να βλέπει τούς ανθρώπους να κολυμπούν ίσως και σε μένα να άρεσε το ίδιο αν είχα την όραση μου. Πίσω από το σπίτι υψωνόταν η κορυφή του λόφου Χόουθ. Από το ψηλότερο σημείο του,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

τις καθαρές μέρες, μπορούσε να δει κανείς τα βουνά της Ουαλλίας και στο βάθος τα βουνά της βόρειας Ιρλανδίας. 65

Οι μέρες μας ήταν γεμάτες ευτυχία, καθώς τεμπελιάζαμε στη λιακάδα και η Μις Κου μου μιλούσε για την οικογένειά μας. Σιγά σιγά έπαψα να φοβάμαι ότι θα μ' έκλειναν έξω. Τώρα πια με ήθελαν γι' αυτό που ήμουν, και όπως έλεγε η Μις Κου, μεγάλωνα σαν ένα λουλούδι, που το είχαν βγάλει στον ήλιο μέσα από τη μοναξιά ενός σκοτεινού κελαριού. Λατρεύαμε αυτές τις μέρες. Ο Λάμα μ' ακουμπούσε στα χαμηλότερα κλαδιά ενός δέντρου, κρατώντας με για να μην πέσω, ενώ εγώ ονειρευόμουν ότι επιτέλους είχα ανέβει στον ουρανό. Στην αρχή μ' ενοχλούσαν οι γλάροι. Βουτούσαν με το ράμφος προς τα κάτω και φώναζαν. Κοιτάζτε μια γάτα εκεί κάτω. Πετάξτε την κάτω από το βράχο και μετά θα τη φάμε. Η Μις Κου απαντούσε με τη γνωστή Σιαμέζικη πολεμική κραυγή, και ετοιμάζε τα νύχια της για επίθεση. Ακουγόταν ένα γρήγορο φτερούγισμα στον αέρα και τα πουλιά έτρεχαν σαν τρελά να εξαφανιστούν. Για αρκετό καιρό βασάνιζε το μυαλό μου αυτό το μυστήριο. Δεν ήθελα να κάνω ερωτήσεις συνέχεια. Τελικά βρήκα μόνη μου την απάντηση. Τα πουλιά ακολουθούσαν τις ψαρόβαρκες που έμπαιναν στο μικρό κόλπο, τρώγοντας τα μικρόψαρα που πετούσαν στη θάλασσα οι άνθρωποι. Ένα ηλιόλουστο απόγευμα, τεμπέλιαζα στη ζεστή σκιά ενός θάμνου, όταν άκουσα τη Μις Κου να φωνάζει. Ετοιμάσου, Φίφη. Θα πάμε βόλτα με το αυτοκίνητο. Βόλτα. Μ' αυτοκίνητο. Σχεδόν λιποθύμησα από το φόβο. Και την έκπληξη. Με αυτοκίνητο, και η Μις Κου φαινόταν ευχαριστημένη. Μα, Μις Κου, απάντησα ζαλισμένη. Φοβάμαι να μπω σ' αυτοκίνητο. Τι θα γίνει αν μ' αφήσουν κάπου. Φίφη, φώναξε ο Λάμα. Έλα, θα πάμε όλοι μαζί μια βόλτα. Ήμουν τόσο παράλυτη από τον τρόμο, που χρειάστηκε να με σηκώσουν και να με κουβαλήσουν στ' αυτοκίνητο. Όχι όμως και η Μις Κου. 66

Εκείνη τραγουδούσε από χαρά. Έτρεξε στο αυτοκίνητο και φώναξε. Εγώ πιάνω το μπροστινό κάθισμα. Θα οδηγήσει ο Λάμα, Μίς Κου. Ρώτησα αδύναμα. Ναι, ο ίδιος θα οδηγήσει. Και πάψε να τον λες ο Λάμα όλη την ώρα. Φώναζε τον Αφεντικό, όπως κάνω εγώ. Σε λίγο ο Λάμα με συγχωρείτε το Αφεντικό ήθελα να πω μπήκε στ' αυτοκίνητο και κάθισε στο μπροστινό κάθισμα, δίπλα στη Μίς Κου. Η Μα βολεύτηκε στο πίσω κάθισμα και με πήρε στα γόνατά της. Η νεαρή Αγγλίδα Λαίδη (δεν ήξερα ακόμα τ' όνομα της) κάθισε δίπλα στη Μα. Για κοιτάξτε, αν κλείσατε καλά τις πόρτες. Ρώτησε το Αφεντικό. Μα και βέβαια. Όπως πάντοτε, απάντησε η Μα. Άντε, λοιπόν. Άντε, λοιπόν. Γιατί χάνουμε την ώρα μας. Τσίριξε η Μίς Κου. Το Αφεντικό έβαλε μπρος τη μηχανή και ξεκινήσαμε. Μου έκανε εντύπωση το πόσο μαλακά πηγαίναμε. Όχι πια άγρια τραντάγματα από τη μια πλευρά στην άλλη, όπως είχα συνηθίσει στη Γαλλία και στην Αμερική. Κατεβαίνοντας σιγά έναν απότομο λόφο, πήραμε μια κλειστή στροφή. Οδηγώντας για τι χρησιμοποιούσαν εδώ, μίλια η χιλιόμετρα. Τρία τέσσερα λεπτά, στρίψαμε δεξιά και σταματήσαμε. Η μηχανή έσβησε. Η μυρουδιά της θάλασσας ήταν δυνατή. Μερικές σταγόνες, με τη βοήθεια της αύρας, γαργάλισαν τα ρουθούνια μου. Άκουγα φωνές ανθρώπων και θόρυβο από μηχανές. Η μυρουδιά από ψάρια, που είχαν μείνει αρκετά στον ήλιο, ήταν έντονη. Μυρουδιά από καπνό, πίσσα και σχοινιά. Αχ. Τι υπέροχα ψάρια. Αναφώνησε η νεαρή Αγγλίδα Λαίδη. Πάμε να αγοράσουμε μερικά. Αμέσως ξεκίνησε να βρει έναν παλιό φίλο της που θα μας πουλούσε φρέσκα ψάρια. Σε λίγο ακούστηκε ο ήχος από το καλάθι με τα ψάρια στο πορτ-μπαγκάζ, και η νεαρή Αγγλίδα λαίδη, κλείνοντας την πόρτα δυνατά, μπήκε στ' αυτοκίνητο.⁶⁷

Μίς Κου, ψιθύρισα. Τι είναι αυτό το μέρος εδώ. Είναι το λιμάνι όπου όλες οι ψαρόβαρκες φέρνουν το φαγητό μας. Μεγάλα υπόστεγα από τη μια πλευρά, νερό από την άλλη. Καράβια, δεμένα με σχοινιά, για να μην τα παρασύρει το κύμα. Ο καπνός. Είναι από τα ψάρια, που τα καπνίζουν για να μη χαλάνε γρήγορα. Πήδηξε στο κάθισμα του αφεντικού και φώναξε. Τι περιμένουμε λοιπόν. Πάμε στο Παρτμαρνόκ. Αμάν, Κου. Είσαι τόσο ανυπόμονο πλάσμα. Απάντησε εκείνος και ξεκίνησε τ' αυτοκίνητο. Μίς Κου. Είπα φοβισμένα. Αυτή η νεαρή Αγγλίδα Λαίδη έχει τόσο δύσκολο όνομα. Και ο τρόπος που το προφέρω, είναι σκέτη πρόκληση για τούς πρόθυμους γάτους. Τι να κάνω. Η Μίς Κου το σκέφτηκε για λίγο και ξαφνικά είπε. Μου φαίνεται ότι βρήκα τη λύση. Φοράει πράσινο φόρεμα. Είναι ψηλή, αδύνατη και τα μαλλιά της είναι κάπως κίτρινα. Φώναζε την Μπάτερκαπ. Δεν θα το καταλάβει. Ευχαριστώ, Μίς Κου. Θα τη φωνάζω δεσποινίς Μπάτερκαπ. Δεσποινίς τίποτα. Είπε η Μίς Κου. Είναι μια κυρία σαν και του λόγου σου. Έχει κάνει και γατάκια. Όχι, Φίφη. Εδώ δεν βρισκόμαστε στην υψηλή Γαλλική κοινωνία. Είσαι σπίτι σου, για αυτό να λες Αφεντικό, Μα και Μπάτερκαπ εγώ είμαι η Μίς Κου. Το αυτοκίνητο συνέχισε να προχωράει αργά. Πριν καλά καλά το καταλάβω φτάσαμε εκεί και σταματήσαμε. Άνοιξαν οι πόρτες και κάποιος μ' έβγαλε έξω. Αχ αυτή είναι η ζωή. Φώναξε χαρούμενα η Μίς Κου. Απαλά χέρια με σήκωσαν και ακούστηκαν πνιχτά βήματα πάνω στην άμμο. Ο ήχος των κυμάτων, που έσκαγαν στα βράχια, ήταν μουσική για τα αυτιά μου. Η Μίς Κου έτρεχε, παίζοντας πάνω στην άμμο και φωνάζοντας από χαρά. Η οικογένεια η δική μου οικογένεια καθόταν ήσυχα. Κάθισα στα πόδια τους και άρχισα να παίζω με τα βότσαλα. 68

Ήμουν γριά και κουρασμένη, για να μπορώ να χοροπηδάω όπως η Μις Κου. Ο ήλιος μ' αποκοίμισε. Σύννεφα σκέπαζαν τον ήλιο. Έπεφτε μια ψιλή βροχή. Περίεργο. Μουρμούρισα στον εαυτό μου. Πώς μπορεί να βρίσκομαι εδώ. Ξαφνικά το κατάλαβα. Έκανα ένα αστρικό ταξίδι. Απαλή σαν σύννεφο, πετούσα πάνω από παραλιακούς δρόμους, προχωρώντας προς το εσωτερικό. Το μεγάλο αεροδρόμιο στο Λε Μπουρζέ. Μια σειρά από λεύκες δίπλα σ' έναν ίσιο άσπρο δρόμο. Το καμπαναριό μιας εκκλησίας, μισοσκεπασμένο από τα σύννεφα, και τα δέντρα στο νεκροταφείο, κλαίγοντας στη βροχή, αυτούς που ήταν θαμμένοι από κάτω. Συνέχισα να πετάω σαν πούπουλο. Ξαφνικά είδα γιατί κανείς δεν είναι τυφλός στο αστρικό εις μνήμην της. Για λίγο τα έχασα, και ξαφνικά. Η κυρία Αλβέρτα. Φώναξα. Είναι θαμμένη εδώ. Ένας λυγμός ανέβηκε στα χείλια μου. Τότε ήταν η μόνη που μ' αγαπούσε. Τώρα είχε φύγει, και εγώ είχα βρει την ευτυχία και την αγάπη., Αλλά και αυτή όμως άφησε τον καταραμένο κόσμο και βρήκε ησυχία και ζεστασιά. Μ' έναν αναστεναγμό, και ένα τελευταίο βλέμμα, ανασηκώθηκα και άρχισα πάλι να πετάω. Κάτω μου ο φύλακας σκούπιζε την αυλή πίσω από το περίπτερο. Ένας σκύλος, δεμένος στον τοίχο, γαύγισε ανήσυχα καθώς περνούσα. Το σπίτι ξεπρόβαλε μπροστά μου. Επιβλητικό, κρύο και αφιλόξενο. Σαν να ήθελε ν' απαγορεύσει την είσοδο σ' οποιονδήποτε. Η κυρία διπλωμάτη βγήκε στη βεράντα. Το ένστικτο μ' έκανε ν' απομακρυνθώ γρήγορα, αλλά δεν με πρόσεξε γιατί κοίταζε μπροστά της. Φαινόταν αδύνατη και χλωμή. Βαθιές γραμμές ανησυχίας χάραζαν το πρόσωπό της. Οι άκρες του στόματός της ήταν πεσμένες. Με τα μικρά χείλια της και τ' ανασηκωμένα ρουθούνια της έδειχνε πολύ σκληρή. Προχώρησα προς τη γέρικη μηλιά και ξαφνικά σταμάτησα από τον τρόπο και το σοκ. Το δέντρο έλειπε από τη θέση του 69

Ακόμα και η ρίζα είχε ξεριζωθεί από το χώμα. Γεμάτη λύπη πέταξα τριγύρω. Σπρωγμένη από μια περίεργη δύναμη, βρέθηκα πάνω από την αποθήκη, που ήταν για πολύ καιρό το μόνο μου σπίτι. Κάτι κουνήθηκε στην πόρτα, και φάνηκε ο Πιέρ, με το χέρι σηκωμένο, κρατώντας ένα τσεκούρι. Ξεφώνισα και έφυγα γρήγορα από αυτό το μέρος. Έλα. Έλα, Φίφη. Είπε το Αφεντικό. Έβλεπες έναν εφιάλτη. Και μάλιστα, μέσα στη λιακάδα. Δεν το περίμενα από σένα, Φίφη. Τρεμούλιασα και ένιωσα να με πλημμυρίζει ευγνωμοσύνη. Γύρισα και του έγλειψα τα χέρια. Με πήγε στην άκρη του νερού, και στάθηκε για λίγο, κρατώντας με στον ώμο του. Ξέρω πώς αισθάνεσαι Φίφη. Έχω περάσει και εγώ πολλές δυσκολίες. Χαιδεύοντας την πλάτη μου, πλησίασε τούς άλλους. Τι λέτε. Γυρίζουμε. Ρώτησε. Η γιαγιά Γκρειγούισκερς κουράστηκε. Νιαούρισα χωρίς να μπορώ να σταματήσω. Ήταν τόσο υπέροχο να υπάρχει κάποιος που με καταλάβαινε, που μου μιλούσε. Μπήκαμε στ' αυτοκίνητο και αρχίσαμε το ταξίδι της επιστροφής στο σπίτι. Υποθέτω ότι είμαι μια γριά παράξενη γάτα. Αλλά έχω μερικές φοβίες. Ακόμα και τώρα, δεν μου αρέσουν τ' αυτοκίνητα. Οπωσδήποτε, το ότι είμαι τυφλή, κάτι έχει να κάνει μ' αυτό, αλλά πάντα φοβάμαι ότι θα μ' αφήσουν κάπου. Η Μις Κου είναι όλο αυτοπεποίθηση. Μια έμπειρη γυναίκα της κοινωνίας, που τίποτα δεν την ανησυχεί. Είναι πάντα κύρια της καταστάσεως. Εγώ, όπως και να το κάνουμε, καμιά φορά είμαι λίγο εκνευριστική. Και μου αρέσει, που μ' αγαπούν τόσο πολύ. Ευτυχώς για μένα, γιατί δεν μπορώ να υποφέρω πια τη μοναξιά. Χρόνια ολόκληρα διψούσα γι' αφοσίωση, και τώρα θέλω όση υπάρχει διαθέσιμη. Ανεβήκαμε το λόφο του Χόουθ, δίπλα από τις γραμμές του τραμ. Κατεβήκαμε προς το χωριό, στρίψαμε δεξιά, περνώντας τη μεγάλη εκκλησία και το σπίτι του κυρίου Ο' Γκρέιντν' ξανά αριστερά, και φτάσαμε στο σπίτι. 70

Ο καλός γερο-Λόφτους, ο αστυφύλακας μας, κοιτάζε πάνω από το φράχτη του. Ποτέ δεν τον προσπερνούσαμε χωρίς να του μιλήσουμε, γιατί το Αφεντικό έλεγε ότι ο κύριος Λόφτους ήταν ένας από τους καλύτερους ανθρώπους στην Ιρλανδία. Ήμουν κουρασμένη και χαρούμενη που γυρίσαμε στο σπίτι. Το μόνο που ήθελα ήταν λίγο φαγητό, κάτι να πιω και μετά για ύπνο στο κρεβάτι του αφεντικού. Με τον ήχο των κυμάτων να με νανουρίζει και να μου θυμίζει την εποχή, που η μητέρα μου τραγουδούσε για να κοιμηθώ. Το τελευταίο που άκουσα πριν με πάρει ο ύπνος ήταν η φωνή της Μις Κου. Έι. Θέλω να έρθω μαζί σου στο γκαράζ, την ώρα που θα βάλεις μέσα τ' αυτοκίνητο. Το σιγανό κλείσιμο μιας πόρτας και μετά ησυχία. Ήταν υπέροχο να κοιμάμαι, ξέροντας ότι δεν πρόκειται να έρθει κανείς να με κυνηγήσει ή να με κουβαλήσει σε μια αποθήκη γεμάτη ξύλα. Ξέροντας ότι με σέβονταν, σαν να ήμουν άνθρωπος, και έχοντας ίσα δικαιώματα με τους άλλους στο σπίτι. Με έναν αναστεναγμό ευτυχίας, κουλουριάστηκα και άρχισα να ροχαλίζω δυνατά. Φίφη. Γιαγιά Γκρειγουίσκερς. Φύγε γρήγορα από το κρεβάτι. Το Αφεντικό θέλει να ξαπλώσει. Κού, μην είσαι τόσο άπρεπης. Και, βέβαια, η Φίφη μπορεί να μείνει στο κρεβάτι. Σταμάτα λοιπόν. Ακούστηκε η θυμωμένη φωνή του Αφεντικού. Σήκωσα το κεφάλι μου για να μπορώ ν' ακούσω καλύτερα, μάντεψα που βρισκόταν το πάτωμα και πήδηξα κάτω. Απαλά, αλλά σταθερά χέρια, μ' έβαλαν πάλι στο κρεβάτι. Έλα, Φίφη. Μην είσαι τόσο ανόητη όσο η Κου. Μείνε εδώ και κάνε μου παρέα. Ο Λάμα (με συγχωρείτε το Αφεντικό) ήταν ένας άρρωστος άντρας. Πολλά χρόνια πριν είχε φυματίωση (ένα από τα γατάκια μου είχε πεθάνει από αυτή την αρρώστια, και παρόλο ότι του είχε περάσει, είχε αφήσει τα πνευμόνια του κατεστραμμένα.⁷¹

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Είχε πάθει τρεις φορές συγκοπή, και είχε ένα σωρό άλλα προβλήματα. Σαν και μένα, είχε ανάγκη από αρκετή ανάπαυση. Μερικές φορές ξυπνούσε τη νύχτα από τον πόνο και άρχιζε τις βόλτες. Πήγαινα δίπλα του και προσπαθούσα να τον παρηγορήσω. Αυτές οι ατελείωτες ώρες της νύχτας, που ήμασταν μόνοι, ήταν οι χειρότερες. Κοιμόμουν αρκετά την ημέρα, για να μπορώ να του κρατάω συντροφιά τη νύχτα. Η Μα κοιμόταν σ' ένα δωμάτιο στην άλλη άκρη του σπιτιού και τη φρόντιζε η Μις Κου. Το δωμάτιο της Μπάτερκαπ ήταν κάτω, από όπου μπορούσε το πρωί να βλέπει τη θάλασσα και τα καράβια από το Λίβερπουλ να μπαίνουν στο λιμάνι του Λαογκχέρ. Το δωμάτιο το δικό μας είχε θέα προς τον κόλπο Μπασκαντέν, το λιμάνι και τη θάλασσα της Ιρλανδίας. Το Αφεντικό περνούσε πολλές ώρες στο κρεβάτι, κοιτώντας έξω από το παράθυρο με τα δυνατά Γιαπωνέζικα κυάλια του. Ο καλός μας φίλος, ο Μπράντ Κάμπελ, είχε βγάλει τούς φτηνούς φακούς και τούς είχε αντικαταστήσει με δυνατούς που δεν παραμόρφωναν τα είδωλα. Το Αφεντικό παρατηρούσε εξεταστικά τα πάντα και μου τα περιέγραφε με τηλεπαθητικές εικονοσκέψεις, και έτσι μπορούσα να βλέπω όπως και εκείνος. Μου έλεγε για το μάτι της Ιρλανδίας, ένα μέρος όπου, πολλά χρόνια πριν, μερικοί γενναίοι καλόγεροι είχαν προσπαθήσει να χτίσουν μια μικρή εκκλησία, αλλά είχαν νικηθεί τελικά από τις καταιγίδες. Ακόμα και η Μις Κου μου είχε μιλήσει για το μάτι της Ιρλανδίας. Είχε τολμήσει να μπει σε μια βάρκα με το Αφεντικό και είχε πάει να παίξει στο νησί με την άμμο. Μου είπε ότι ζούσαν εκεί γάτοι πειρατές, που τρομοκρατούσαν τα πουλιά και τα κουνέλια. Το Αφεντικό δεν μου έκανε λόγο για τούς πειρατές (ίσως σκέφτηκε ότι δεν έπρεπε να πέσουν τόσο χαμηλά οι γάτες), παρόλα αυτά μου διηγήθηκε για τούς λαθρέμπορους, που τούς ήξερε και με τα ονόματα τους ακόμα. Στην περιοχή γινόταν αρκετό λαθρεμπόριο και το Αφεντικό γνώριζε όλους όσους είχαν σχέση με αυτό. 72

Μάλιστα, είχε τραβήξει και αρκετές φωτογραφίες με τηλεφακό. Η φωτογραφία ήταν χόμπι και της Μα. Όπου και αν πήγαινε είχε πάντα στην τσάντα της τη φωτογραφική μηχανή. Αλλά η κύρια φροντίδα της ήταν να μας προσέχει και να βοηθήσει το Αφεντικό να ζήσει λίγα χρόνια ακόμα, ήταν διαρκώς πολυάσχολη. Η Μίς Κου, βέβαια, είχε τη γενική εποπτεία και φρόντιζε να μην της λείψουν οι βόλτες με τ' αυτοκίνητο. Η Μπάτερκαπ βοηθούσε στο συγύρισμα του σπιτιού και έκανε μακρινούς περιπάτους με το Αφεντικό, για να παίρνει καινούργιες ιδέες για τούς πίνακές της. Είναι καλή στην τέχνη της, απ' ότι μαθαίνω από το Αφεντικό και τη Μίς Κου. Για αυτό της ζήτησα να κάνει τα σκίτσα στο βιβλίο μου, και η Μίς Κου λέει ότι είναι τα καλύτερα που θα μπορούσαν να γίνουν, θα ήθελα πολύ να τα δω, αλλά δυστυχώς τα μάτια μου δεν με βοηθούν. Μας άρεσε να βάζουμε το Αφεντικό στο κρεβάτι και να φωνάζουμε τον κύριο Λόφτους να του κάνει συντροφιά. Ο κύριος Λόφτους ήταν τεράστιος στις διαστάσεις, ψηλός και δυνατός. Του είχαμε όλοι ιδιαίτερη εκτίμηση. Η Μίς Κου, που μου είχε δώσει την άδεια να τον αποκαλώ Φλέρτ, τον λάτρευε. Ένας άλλος ευπρόσδεκτος επισκέπτης ήταν η κυρία Ο' Γκρέιντυ. Μπορούσε να έρθει οποιαδήποτε ώρα και τη θεωρούσαμε της οικογένειας. Ο Μπράντ Κάμπελ δεν ερχόταν τόσο τακτικά όσο θα θέλαμε. Είχε πολλές δουλιές γιατί ήταν καλός τεχνίτης και οι επισκέψεις του ήταν αραιές. Μια μέρα συζητούσαμε για ταξίδια, και ειδικά για ταξίδια με αεροπλάνο. Ά. Είπε η Μίς Κου. Όταν ήρθαμε από την Αγγλία, η αεροπορική εταιρεία δεν επέτρεπε στις γάτες να βρίσκονται στον ίδιο χώρο με τούς επιβάτες. Εντάξει, λοιπόν, είπε το Αφεντικό. Αφού δεν θέλουν τη γάτα μου, δεν θέλουν και μένα. Θα νοικιάσουμε μόνοι μας ένα αεροπλάνο, και θα πάρουμε μαζί μας και όσα πράγματα θέλουμε 73

Η Μις Κου σταμάτησε λίγο, για να δώσει έμφαση στα λόγια της, και συνέχισε. Ήρθαμε, λοιπόν, με νοικιασμένο αεροπλάνο και είχαν και μια φιάλη οξυγόνου για το Αφεντικό, θύμωσε πολύ στο αεροδρόμιο του Δουβλίνου, γιατί ήθελαν να τον βάλουν σ' ένα καροτσάκι, λες και ήταν ανάπηρος. Χαμογελάσαμε, καθώς το Αφεντικό μας κοίταζε και είπε ότι είμαστε ένα ζευγάρι γριές, κουτσομπόλες γάτες. Μις Κου, ρώτησα ένα πρωί. Έ κυρία Ο' Γκρέιντνυ έρχεται τακτικά, όχι όμως και ο σύζυγός της. Γιατί. Μα, αγαπητή μου, αυτός δουλεύει. Μου απάντησε. Φροντίζει το ηλεκτρικό της Ιρλανδίας. Αν δεν τροφοδοτούσε τα καλώδια, πώς θα μαγειρεύαμε. Ναι, Μις Κου, αλλά εμείς χρησιμοποιούμε γκάζι από ένα μεταλλικό πράγμα, και οι άνθρωποι αλλάζουν αυτό το πράγμα κάθε τρεις βδομάδες. Φίφη. Είπε, παίρνοντας μια βαθιά αναπνοή για να ηρεμήσει, όπως μας είχε μάθει το Αφεντικό. Φίφη, οι άνθρωποι βλέπουν. Και για να δουν χρειάζονται ηλεκτρικό. Εντάξει. Εσύ δεν βλέπεις, για αυτό δεν μπορείς να το καταλάβεις. Έχουμε γυάλινες λάμπες, δεμένες σε σκοινιά που κρέμονται από το ταβάνι. Όταν οι άνθρωποι τις γεμίζουν με ηλεκτρικό από τα καλώδια, ανάβει το φως. Χρησιμοποιούμε ηλεκτρισμό, Φίφη. Οι γάτες πάντα μ' εκνευρίζουν, μουρμούρισε θυμωμένα. Κάνουν τόσο κουτές ερωτήσεις. Είναι αλήθεια ότι χρησιμοποιούσαμε το ηλεκτρικό. Το Αφεντικό και η Μα τραβούσαν έγχρωμες φωτογραφίες και τις πρόβαλαν πάνω σε μια οθόνη με μια ειδική λάμπα. Μου άρεσε να κάθομαι με την πλάτη γυρισμένη στη λάμπα, γιατί με ζέσταιναν οι ακτίνες. Δεν είχαμε τηλέφωνο στο Χόουθ, κάποιος μου είπε ότι δεν υπήρχαν αρκετές γραμμές στην Ιρλανδία. Δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί δεν έφτιαχναν περισσότερες γραμμές, όπως σ' άλλες χώρες, αλλά δεν με απασχολούσε ιδιαίτερα. Χρησιμοποιούσαμε το τηλέφωνο της κυρίας Ο' Γκρέιντνυ, που δεν μας έλεγε ποτέ όχι. 74

Η Μα τη συμπαθούσε πολύ. Το ίδιο και το Αφεντικό, άλλα είναι γεγονός ότι έβλεπε πιο τακτικά τον κύριο Λόφτους. Από το μεγάλο παράθυρο τον βλέπαμε να ανεβαίνει τον απότομο λόφο, να περνάει την οδό Μπασκαντέν και να καταλήγει στο χώρο που σύχναζαν οι εκδρομείς. Όταν δεν είχε υπηρεσία, ερχόταν συχνά να μας επισκεφτεί. Το Αφεντικό ξάπλωνε στο κρεβάτι και εκείνος καθόταν απέναντι του, βλέποντας προς το παράθυρο. Ακούγαμε και όλη την υφήλιο. Το Αφεντικό είχε ένα ραδιόφωνο, που έφερνε κοντά μας προγράμματα από την Κίνα, την Ινδία, την Ιαπωνία και από την αστυνομία και την πυροσβεστική. Προτιμούσα τη μουσική της Ταϊλάνδης η τού Σιάμ η όπως αλλιώς λένε τώρα τη χώρα των προγόνων μου. Με τη μουσική καθόμουν και λικνιζόμουν, κρατώντας το ρυθμό με το κούνημα του κεφαλιού μου. Έβλεπα με τη φαντασία μου τούς ναούς, τούς αγρούς και τα δέντρα. Ταξίδευα πίσω σ' όλη την ιστορία των προγόνων μου. Μερικές από εμάς πήγαιναν στο Θιβέτ (απο όπου ήταν και η καταγωγή του αφεντικού) και εκεί φύλαγαν τούς ναούς και τα μοναστήρια των Λάμα. Σαν τούς φύλακες του Θιβέτ, είχαμε και εμείς εκπαιδευτεί να κυνηγούμε τούς κλέφτες και να προσέχουμε τούς θησαυρούς και τα θρησκευτικά αντικείμενα. Στο Θιβέτ, από το δυνατό κρύο, είμαστε σχεδόν μαύρες. Δεν είναι ίσως γνωστό, ότι η ράτσα μου αλλάζει χρώμα ανάλογα με το κλίμα. Σε μια παγωμένη χώρα γινόμαστε κατάμαύρες. Στα τροπικά κλίματα το χρώμα μας είναι αρκετά άσπρο. Τα γατάκια μας γεννιούνται άσπρα σαν το χιόνι. Οι χαρακτηριστικές κηλίδες εμφανίζονται αργότερα. Όπως οι άνθρωποι έχουν διάφορα χρώματα, άσπρο, κίτρινο, καφέ και μαύρο, το ίδιο και εμείς. Εγώ έχω βούλες, ενώ η Μίς Κου έχει το χρώμα της σοκολάτας. Ο πατέρας της ήταν πρωταθλητής. Ο σοκολατένιος στρατιώτης. Η Μίς Κου είναι από πολύ καλή οικογένεια. Τα δικά μου χαρτιά, δυστυχώς, έχουν χαθεί. Μια μέρα το συζητούσαμε.⁷⁵

Θα ήθελα πολύ να σου δείξω τα χαρτιά μου, Μίς Κου. Στενοχωριέμαι,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

όσο σκέφτομαι ότι έμειναν στη Γαλλία. Αισθάνομαι, πώς να το πει κανείς. Λίγο γυμνή, χωρίς αυτά. Έλα, τώρα Φίφη. Με παρηγόρησε η Μις Κου. Μην το σκέφτεσαι. Θα πω στο Αφεντικό να καταστρέψει και τα δικά μου, έτσι θα είμαστε και οι δυό χωρίς χαρτιά πριν προλάβω ν' απαντήσω, στριφογύρισε και εξαφανίστηκε. Την άκουσα να κατεβαίνει τις σκάλες, πηγαίνοντας προς το Αφεντικό. Σε λίγο τις ανέβηκαν μαζί, μαλώνοντας συνέχεια. Εντάξει, λοιπόν. Αφού έτσι το θέλεις. Πάντα ήσουν μια παλαβή γάτα. Πλησίασε ένα συρτάρι και άκουσα χαρτιά ν' ανακατεύονται και ν' ανάβει ένα σπίρτο. Στη μύτη μου έφτασε μυρουδιά από καμένο χαρτί και στ' αυτιά μου ο θόρυβος από τις σιδερένιες μασιές, που σκάλιζαν τις στάχτες. Η Μις Κου ήρθε κοντά μου και με σκούντηξε. Εντάξει, είπε χαμογελώντας. Σταμάτα λοιπόν να στενοχωριέσαι άδικα. Το Αφεντικό και Μα δεν δίνουν δεκάρα για αυτά τα χαρτιά. Μας θεωρούν δικά τους παιδιά. Η μύτη μου γαργαλήθηκε και φτερνίστηκε. Μια όμορφη μυρουδιά ερχόταν με τον αέρα. Μια μυρουδιά, που πρώτη φορά γνώριζα. Φίφη. Που είσαι, Φίφη. Φώναξε η Μα. Νιαούρισα και πήδηξα από το κρεβάτι. Ακολουθώντας τη μύτη μου, κατέβηκα τις σκάλες. Αστακός, Φίφη, αναφώνησε η Μα. Για δοκίμασε. Το πάτωμα της κουζίνας ήταν από πέτρα. Το Αφεντικό μας είχε πει ότι σύμφωνα με μια ιστορία, υπήρχε κάτω από τις πέτρες ένα πέρασμα που έβγαζε στη σπηλιά. Φοβόμουν ότι κάποιος πειρατής η λαθρέμπορος θα σήκωνε τις πλάκες και θα έπεφτα μέσα. Αλλά η Μα είχε φωνάξει ότι υπήρχε καινούργιο φαγητό. Μια και ήμουν όμως Γαλλίδα Σιαμαία γάτα, ενδιαφερόμουν πάντα για το φαγητό. Η Μα με χάιδεψε στοργικά και με πήγε στο πιάτο με τον αστακό. 76

Η Μις Κου είχε ήδη αρχίσει να τρώει. Βιάσου, Φίφη, μου είπε. Κάνεις νάζια σαν γριά Ιρλανδέζα. Βέβαια, ποτέ δεν μ' ενοχλούσαν αυτά που

μου έλεγε η Μις Κου. Η καρδιά της ήταν από χρυσάφι. Με είχε δεχτεί στο σπίτι της, μια ετοιμοθάνατη φτωχή ξένη, με μεγάλη χαρά. Παρόλο τα καπρίτσια της, παρόλο το αγέρωχο ύφος της, ήταν ένα πλάσμα που ήξερε να αγαπάει. Ο αστακός ήταν θαυμάσιος. Είναι από το μάτι της Ιρλανδίας, Φίφη. Το Αφεντικό σκέφτηκε ότι θα μας αρέσει. Μα. Απάντησα. Εκείνος δεν τρώει. Ποτέ του φαίνεται σαν λαπάς. Αφού αρέσει σ' εμάς όμως τον αγοράζει. Θυμάσαι τις γαρίδες, Φίφη. Αν τις θυμόμουν, λέει. Όταν το Αφεντικό και η Μα με είχαν πρωτοφέρει στο σπίτι, πεινούσα τρομερά, αλλά ήμουν τόσο άρρωστη που δεν μπορούσα να φάω. Δως της ένα κουτί με γαρίδες, είχε πει το Αφεντικό. Φαίνεται αδύναμη από την πείνα. Πράγματι άνοιξαν ένα κουτί, αλλά δεν τα κατάφερα. Τότε το Αφεντικό πήρε μια γαρίδα και την ακούμπησε στα χείλια μου. Η γεύση ήταν υπέροχη. Πριν καλά-καλά το καταλάβω, είχα αδειάσει όλοι το κουτί. Ντράπηκα για τον εαυτό μου και ακόμα και τώρα, όταν το σκέφτομαι, κοκκινίζω. Οπότε η Μις Κου θέλει να με πειράξει, μου θυμίζει τις γαρίδες. Φίφη, είπε η Μις Κου. Το Αφεντικό θα μας πάει βόλτα. Θα περάσουμε από το σπίτι που έμενες. Έλα, μη σε πιάνει κρίση. Κατέβηκε στο γκαράζ να βοηθήσει το Αφεντικό να βγάλει έξω το αυτοκίνητο, ένα καλοδιατηρημένο Χάμπερ. Κάθισα λίγο με τη Μα, βοηθώντας την να ετοιμαστεί. Μετά πήγα να βεβαιωθώ ότι η Μπάτερκαπ είχε κλείσει καλά την πόρτα του κήπου. Μπήκαμε στο αυτοκίνητο και κατεβαίνοντας το λόφο, περάσαμε 77

Κάτω από τη γέφυρα του τραμ και συνεχίσαμε προς το Σάτον (όπου έμενε άλλος ένας καλός μας φίλος, ο γιατρός Τσάπμαν). αφού

Τ. Λομπσανγκ Ράμπια Η Ζωή με τον Λάμα 1964

προσπεράσαμε το Σάτον, κάναμε αρκετά χιλιόμετρα ακόμα και τελικά φτάσαμε στο Δουβλίνο. Η Μίς Κου βοήθουσε το Αφεντικό στο οδήγημα, λέγοντας του που να τρέξει, τι αυτοκίνητα ήταν μπροστά μας και πώς να πάρει τις στροφές. Μου περιέγραφε τα πάντα. Εδώ είναι ο σταθμός Γουέστλαντ Ρόου, Φίφη, απ' όπου ξεκινούν τα τρένα. Εδώ θα στρίψουμε δεξιά, Αφεντικό. Τώρα βρισκόμαστε στην οδό Μασάου, Φίφη. Κόψε λίγο ταχύτητα, Αφεντικό. Άσε με να δείξω το δρόμο στη Φίφη. Κάποτε μέναμε εδώ, ακριβώς απέναντι από το κολέγιο Τρίνιτυ. Αφεντικό, οδηγείς τόσο γρήγορα που δεν προλαβαίνω να πω τίποτα στη Φίφη. Αυτός είναι ο κήπος του αγίου Στεφάνου. Έχω πάει εκεί μέσα, είναι γεμάτος πάπιες. Πρόσεχε Αφεντικό, βλέπω αστυνομία στη γωνία. Από εδώ, Φίφη, αγοράζουμε τα ραδιόφωνα μας. Και έτσι συνεχίζαμε μέσα στους δρόμους του Δουβλίνου, με τη Μίς Κου να μου περιγράφει τι βλέπει. Σε λίγο, προσπερνώντας τα τελευταία σπίτια, το Αφεντικό πάτησε κάτι με το πόδι του και το αυτοκίνητο ανάπτυξε ταχύτητα. Ανεβήκαμε το δρόμο του βουνού, περνώντας κάτι που η Μίς Κου περιέγραψε σαν δεξαμενή και φαινόταν να είναι η αποθήκη νερού για όλο το Δουβλίνο. Φτάσαμε στο αγρόκτημα και το αυτοκίνητο σταμάτησε. Το Αφεντικό γύρισε προς εμένα, και βλέποντας πόσο είχα επηρεαστεί, ξεκίνησε γρήγορα. Για να δείξω τη χαρά μου, νιαούρισα και έγλυψα το χέρι της Μα. Καλοί μου γάτα. Φώναξε η Μίς Κου. Φίφη, νομίσαμε ότι θα σε πιάσει κρίση και θα σε χάσουμε πρόωρα. Για σοβαρέψου, κυρία μου. Είσαι μέλος της οικογένειας. Για αρκετή ώρα παίξαμε μέσα στους θάμνους. Η Μίς Κου φώναζε πόσα πολλά κουνέλια θα πιάσει. Είδε κάτι όμως, που το Αφεντικό είπε ότι ήταν πρόβατο και ξαφνικά σώπασε. Δεν μπορούσα να δω το ζωντανό, αλλά ένιωσα μια περίεργη μυρουδιά, που μου θύμιζε παλιό μαλλί. 78

Σε λίγο μπήκαμε στο αυτοκίνητο και πήραμε το δρόμο της επιστροφής. Καθώς περνούσαμε το φάρο Μπέλεν, ακούστηκε η σειρήνα της ομίχλης, σαν την αγελάδα που είναι έτοιμη να γεννήσει.

Ένα τραμ τσίριζε κοντά μας, πάνω στις ράγες του. Σταμάτησε στο ταχυδρομείο, είπε η Μα. Θα πρέπει να έχουμε δέματα. Φίφη, μου είπε η Μις Κου καθώς περιμέναμε τη Μα. Φίφη, ένας άντρας είπε στο Αφεντικό ότι τα δύο γατάκια σου είναι μια χαρά. Έχουν μεγαλώσει αρκετά και έχουν μαύρο πρόσωπο και μαύρη ουρά. Γέμισα από ευτυχία. Η ζωή ήταν καλή απέναντι μου. Τα παιδιά μου περνούσαν ευτυχισμένες μέρες. Ήταν τα τελευταία που θα έφερνα στον κόσμο και ήμουν περήφανη για αυτά.⁷⁹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Καλημέρα σας. Είπε ο Πάτ, ο ταχυδρόμος, καθώς του ανοίξαμε την πόρτα μαζί με τη Μα. Έχω ένα σωρό γράμματα για την αφεντιά του σήμερα. Πιάστηκε η πλάτη μου, ανεβαίνοντας την ανηφόρα. Ο Πάτ ήταν παλιός μας φίλος. Πολλές φορές το Αφεντικό τον έπαιρνε με τ' αυτοκίνητο και τον βοηθούσε να μοιράσει τα γράμματα, όταν τα πόδια του κουράζονταν από το πολύ περπάτημα. Ήξερε τούς πάντες και τα πάντα στην περιοχή. Μαθαίναμε πολλά τοπικά νέα άπ' αυτόν. Είχα τη συνήθεια να μυρίζω τα μπατζάκια του παντελονιού του, για να καταλάβω που είχε πάει. Ακόμα καταλάβαινα όταν είχε πει ένα ποτηράκι, για να τον κρατήσει ζεστό στη βραδινή του διανομή. Η Μα πήρε τα γράμματα και εγώ χώθηκα στο κρεβάτι του αφεντικού, για να τον βοηθήσω να τα διαβάσει. Είχε πολλά αυτό το πρωί. Γράμματα από την Ιαπωνία, την Ινδία και από φίλους στη Γερμανία. Υπήρχε και ένα από το Δουβλίνο. Άκουσα το σχίσιμο του φακέλου, τον ήχο του χαρτιού. Χμ. Είπε το Αφεντικό. Οι Ιρλανδοί εφοριακοί δεν είναι καλύτεροι από τούς συναδέλφους τους στην Αγγλία. Αυτή η φορολογία είναι πραγματική ληστεία. Δεν μπορούμε να μείνουμε άλλο στην Ιρλανδία. 80

Ξανάπεσε σε βαθιά σιωπή. Η Μα έκανε βόλτες κοντά στο κρεβάτι του. Η Μπάτερκαπ ανέβηκε τρέχοντας τις σκάλες, για να δει τι υπήρχε στο ταχυδρομείο. Μου κάνει τρομερή εντύπωση, συνέχισε το Αφεντικό.

Γιατί οι Ιρλανδοί εφοριακοί δεν κάνουν προσπάθεια να κρατήσουν ανθρώπους σαν και εμάς στη χώρα αντί να μας διώχνουν με την υπερβολική, την πρωτοφανή φορολογία. Ξοδεύουμε αρκετά εδώ, αλλά η εφορία δεν είναι ποτέ ευχαριστημένη θέλουν να έχουν και την πίτα σωστή και το σκύλο χορτάτο. Εμείς, οι συγγραφείς, πληρώνουμε μεγαλύτερους φόρους από κάθε άλλη κατηγορία. Κούνησα το κεφάλι μου με κατανόησή και χώθηκα στα πόδια του αφεντικού. ήθελε να πάρει Ιρλανδική υπηκοότητα. Αγαπούσε τούς Ιρλανδούς εκτός από τούς εφοριακούς. Αυτή η υπηρεσία, ήταν για το Αφεντικό, σαν τη μυρουδιά από το βρώμικο πιάτο ενός γάτου. Ήταν τόσο παράλογοι, τόσο τυφλοί. Το Αφεντικό έσκυψε και τράβηξε μαλακά τ' αυτί μου. Αν δεν είσατε εσείς γάτες, θα είχαμε πάει στην Ταγγέρη η στην Ολλανδία η κάπου που να μας δέχονταν καλύτερα από εδώ. Αλλά είσαι μια γριά γιαγιά γάτα και δεν θα σ' έβαζα σε δυσκολίες για τίποτα στον κόσμο. Έλα, Αφεντικό. Απάντησα. Μιλάς και εσύ τώρα. Μπορώ να σταθώ όπως και εσύ, και ίσως λίγο καλύτερα. Η καρδιά μου είναι μια χαρά. Ναι, Φίφη. Η καρδιά σου είναι εντάξει και είσαι η καλύτερη γιαγιά γιαγιά γάτα που υπάρχει. Μπορεί να πεθάνουμε μαζί, απάντησα. Θα το ήθελα πολύ αυτό. Όλη την υπόλοιπη μέρα ήμαστε κατσουφιασμένοι. Σίγουρα ήταν χάσιμο χρόνου να προσπαθήσουμε να μείνουμε στην Ιρλανδία, αν επρόκειτο να μας τα παίρνουν όλα οι εφοριακοί, αρκετά προβλήματα είχαμε ήδη. Οι δημοσιογράφοι τριγύριζαν συνέχεια, πολλές φορές παρατηρώντας το σπίτι με κυάλια και σηκώνοντας κοντάρια με καθρέφτες στις κρεβατοκάμαρες. 81

Ο τύπος έγραφε ψεύτικες ιστορίες για το Αφεντικό και ποτέ δεν του είχαν δώσει την ευκαιρία να πει τη δική του άποψη. Το Αφεντικό θεωρεί τούς δημοσιογράφους κατάρρα πάνω στη Γη. Το ξέρω καλά. Τον έχω ακούσει τόσες φορές να το λέει. Από ότι μου έχει πει η Μις

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Κου, η γνώμη του είναι, σίγουρα, σωστή. Πάω επάνω. Θα τηλεφωνήσω στον Μπράντ Κάμπελ από της κυρίας Ο' Γκρέιντυ, είπε η Μα. Βλέπω ότι κάποιος πείραξε την κλειδαριά στην πίσω πόρτα του κήπου. Χρειάζεται επιδιόρθωση. Θα ήταν κανένας απ' αυτούς τούς τουρίστες από το Λίβερπουλ, απάντησε το Αφεντικό. Ο Μπράντ μου είπε ότι ο πατέρας του τούς βρήκε να κατασκηνώνουν μέσα στον κήπο του. Η Μα βγήκε στο δρόμο και η Μις Κου με φώναζε από την κουζίνα, λέγοντάς μου ότι το φαγητό μας ήταν έτοιμο. Κατέβηκα τις σκάλες και τη βρήκα να με περιμένει εκεί. Έλα, Φίφη έπεισα την Μπάτερκαπ να φάμε νωρίς, ώστε να μπορέσουμε να πάμε στον κήπο και να δούμε αν τα λουλούδια μεγαλώνουν κανονικά. Γκρίνιαξε λίγο, αλλά τελικά έκανε το σωστό πράγμα. Άντε, κουνήσου. Το συνήθιζε πολύ αυτό το κουνήσου. Μου άρεσε το καλό φαγητό και πίστευα ότι έπρεπε κανείς να τρώει αργά, για να το απολαμβάνει. Ζύγιζα επτά λίμπρες σχεδόν και ποτέ δεν αισθανόμουν σε καλύτερη κατάσταση. Έκανα και βόλτες χωρίς δυσκολία. Το Αφεντικό μου είχε δείξει τον τρόπο. Είσαι λίγο κουτή γριά, Φίφη. Γιατί το λες αυτό, Αφεντικό. Ρώτησα. Εντάξει, είσαι τυφλή. Παρ' όλα αυτά μπορείς να βλέπεις στο αστρικό. Γιατί λοιπόν όταν ξεκουράζεσαι δεν ανεβαίνεις στο αστρικό επίπεδο, ώστε να δεις αν έχει μετακινηθεί τίποτα. Γιατί να μη διασκεδάσεις με τη θέα σ' όλοι το σπίτι. Εσείς οι γάτες καμιά φορά δεν χρησιμοποιείτε το μυαλό σας. Όσο περισσότερο το σκεφτόμουν τόσο καλύτερα μου άρεσε η ιδέα του. Έτσι, καλλιέργησα τη συνήθεια των αστρικών ταξιδιών στις ώρες που αναπαυόμουν. Τώρα δε γεμίζω μελανιές, γιατί ξέρω καλά τη θέση κάθε αντικειμένου μέσα στο σπίτι.

82

Ο Μπράντ ήρθε. Φώναξε η Μα η Μις Κου και εγώ ήμαστε κατενθουσιασμένες. Αυτό σήμαινε ότι θα βγαίναμε στον κήπο, γιατί το Αφεντικό συνήθιζε πάντα να μιλάει στον Μπράντ, δουλεύοντας στον κήπο, τρέξαμε στην πόρτα και η Μις Κου φώναξε στο Αφεντικό

ότι έπρεπε να αρχίσει να παίρνει τονωτικό, γιατί είχε γίνει αργός. Αργός. Ρώτησε. Ότι ώρα θέλω μπορώ να σε πιάσω. Στην αρχή, η διαρρύθμιση του σπιτιού με είχε ξαφνιάσει, έμπαινε κανείς από το επάνω πάτωμα, ενώ το ισόγειο ήταν κάτω από την επιφάνεια του δρόμου. Η Μίς Κου ανέλαβε να μου το εξηγήσει. Όπως βλέπεις, είμαστε σκαρφαλωμένοι πάνω στο βράχο, σαν ένα κοπάδι κλώσες. Ο βράχος κατεβαίνει δίπλα στο δρόμο, μ' έναν προστατευτικό τοίχο. Πάντως, αυτό το σπίτι ήταν δυό διαμερίσματα, μέχρι που ήρθαμε εμείς και το κάναμε ένα είχαμε αρκετό χώρο και στο σπίτι, και στον κήπο. Ο κήπος απλωνόταν και στις δυό πλευρές του σπιτιού. Υπήρχαν δέντρα με χαμηλά κλαδιά, αλλά ποτέ δεν Μα άφηναν έξω μόνη μου, για να μη σκαρφαλώσω στο βράχο και πέσω κάτω. Βέβαια, δεν είχα σκοπό να τσακιστώ, αλλά ήταν ωραίο να υπάρχουν άνθρωποι που νοιάζονταν τόσο πολύ για μένα. Η Μπάτερκαπ συνήθιζε να κάθεται στον κήπο και να απολαμβάνει τον ήλιο, κάνοντας τα μαλλιά της πιο κίτρινα, όπως έλεγε η Μίς Κου. Μας άρεσε να περνάει την ώρα της στον κήπο, γιατί έτσι είχαμε χρόνο για τις εξερευνήσεις μας. Μια φορά πήγα στην άκρη του βράχου και προσπάθησα να κατέβω κάτω. Η Μίς Κου, γρήγορα, φώναξε το Αφεντικό, που ήρθε και με σήκωσε για να μην πέσω. Υπήρχε άλλος ένας λόγος, που έπρεπε να είμαστε προσεκτικές στον κήπο. Είχαν τη συνήθεια να τριγυρίζουν άνθρωποι, προσπαθώντας να πάρουν φωτογραφίες του Λάμα. Αυτοκίνητα σταματούσαν δίπλα στο μαντρότοιχο και οι άνθρωποι σκαρφάλωναν πάνω, για να δουν το μέρος που έμενε ο Λόμπσανγκ Ράμπα

Ένα απόγευμα το Αφεντικό, κοιτάζοντας έξω από το παράθυρο, είδε μερικές γυναίκες να κάνουν πίκ-νίκ μέσα στα παρτέρια. Όταν κατέβηκε και τις σήκωσε, θύμωσαν μαζί του. Οι περισσότεροι κάτοικοι στους παραλιακούς δρόμους του Χόουθ είχαν τέτοιες εμπειρίες. Οι τουρίστες νόμιζαν ότι μπορούν να πηγαίνουν

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

οπουδήποτε, να κάνουν όσες ζημιές θέλουν και ν' αφήνουν τα σκουπίδια τους να τα καθαρίσουν άλλοι. Φίφη, μόλις τώρα άκουσα τη Μα και το Αφεντικό να συζητούν. Που είναι το Μαρόκο. Ρώτησε η Μις Κου. Μαρόκο. Μαρόκο. Νομίζω ότι είναι στην Ταγγέρη, ένα μέρος στην περιοχή της Μεσογείου. Έχω πάει εκεί με την κυρία διπλωμάτη. Παρά λίγο να εγκατασταθούμε εκεί. Κάνει τρομερή ζέστη, η μυρουδιά είναι ανυπόφορη και ακόμα και τα ψάρια κάνουν λαθρεμπόριο. Και, βέβαια, το ήξερα το μέρος. Είχαμε πάει με πλοίο από τη Μασσαλία και σ' όλοι το ταξίδι ήμουν άρρωστη. Εκείνη την εποχή έβλεπα και οι τραχείς κάτοικοι με τις βρώμικες κελεμπίες τους μου είχαν μείνει χαραγμένοι στη μνήμη μου. Έλπιζα ότι δεν θα πηγαίναμε τελικά στην Ταγγέρη. Η Μις Κου και εγώ κοιμηθήκαμε όλοι το απόγευμα. Το Αφεντικό και η Μα είχαν πάει στο Δουβλίνο και η Μπάτερκαπ καθάριζε το δωμάτιό της. Ξέραμε ότι δεν έπρεπε να βγούμε έξω, έτσι το ρίξαμε στον ύπνο και στα αστρικά ταξίδια. Σαν τις γυναίκες σ' όλοι τον κόσμο, γάτες η κυρίες, είχα και εγώ τις φοβίες μου. Ζούσα με το φόβο ότι θα ξυπνήσω μια μέρα και θα βρεθώ μέσα σ' ένα σκοτεινό κουτί, σε κάποιο αεροδρόμιο. Βέβαια, όταν ήμουν ξύπνια και άκουγα φωνές, με τούς ανθρώπους να με χαϊδεύουν, ήξερα ότι όλες οι δυσκολίες ανήκαν στο παρελθόν, αλλά στον ύπνο του βλέπει κανείς εφιάλτες. Συχνά τη νύχτα το Αφεντικό μ' έπαιρνε στην αγκαλιά του και μου έλεγε. Έλα, τώρα, Φίφη. Μη γίνεσαι κουτή. Μα και βέβαια, βρίσκεσαι σπίτι και θα μείνεις μαζί μας για όλη την υπόλοιπη ζωή σου. 84

Τότε νιαούριζα, χαμογελούσα στον εαυτό μου και ένιωθα ασφαλής. Σε λίγο κοιμόμουν και ξανά εφιάλτες από την αρχή. Φίφη. Γύρισαν. Ανεβαίνουν με το αυτοκίνητο το λόφο. Η Μις Κου τινάχτηκε όρθια και μ' έσπρωξε προς την εξώπορτα. Φτάσαμε τη στιγμή που το Αφεντικό πάρκαρα το αυτοκίνητο. Η Μις Κου πήδηξε μέσα για να τον

βοηθήσει να το βάλει στο γκαράζ και να σιγουρευτεί ότι κλείδωσε την πόρτα πίσω του. Μετά έκανε μια βόλτα δίπλα στον ψηλό τοίχο, για να δει μήπως τα σαλιγκάρια έτρωγαν το τσιμέντο. Λοιπόν. Ρώτησε η Μπάτερκαπ, μόλις κάτσαμε όλοι. Πώς τα πήγατε. Χάσιμο χρόνου, απάντησε το Αφεντικό. Πήγαμε στην πρεσβεία του Μαρόκου, αλλά ο υπάλληλος εκεί δεν μας βοήθησε καθόλου. Δεν θα πάμε στην Ταγγέρη. Είδαμε τον κτηνίατρο και την κυρία του στο Δουβλίνο, είπε η Μα. Θα έρθουν αύριο να πιουν τσάι μαζί μας. Αισθάνθηκα να με κυριεύει ανησυχία. Ο κύριος κτηνίατρος ήταν καλός άνθρωπος, ευγενικός και ευχάριστος. Αλλά κανένας κτηνίατρος, όσο καλός και αν είναι, δεν αρέσει στις γάτες. Η Μις Κου κατσούφιασε. Αυτιά, Φίφη μου, αυτιά. Πρέπει να προσπαθήσουμε να ξεφύγουμε αύριο, αλλιώς θα μας καθαρίσουν τ' αυτιά. Η οικογένεια για πολλή ώρα ακόμα εξακολούθησε να συζητάει, για το τι έπρεπε να γίνει και που μπορούσαμε να πάμε. Βγήκαμε με τρόπο από το δωμάτιο και κατεβήκαμε τις σκάλες, πηγαίνοντας για το τσάι μας. Το άλλο πρωί κατέφθασε ο κύριος κτηνίατρος με την κυρία του. Τον συμπαθούσαμε, αλλά τα ρούχα του μύριζαν διάφορα ζώα και φάρμακα. Έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το τηλεσκόπιο που είχε το Αφεντικό, για να παρατηρεί τα πλοία στον ορίζοντα. Η Μις Κου και εγώ κρυφτήκαμε κάτω από μια πολυθρόνα για ν' ακούσουμε τη συζήτηση. Η Φίφη πάει πολύ καλά, είπε το Αφεντικό. Μα, και βέβαια. Απάντησε ο κύριος κτηνίατρος. 85

Νομίζεις ότι θ' άντεχε σ' ένα ταξίδι μέχρι το Κορκ η το Μπέλφαστ. Νομίζω ότι δεν θα σου έφερνε προβλήματα. Μπορεί να υπομείνει οτιδήποτε, αρκεί να ξέρει ότι τη θέλουν. Πάντως, βρίσκεται σε καλύτερη φυσική κατάσταση από σένα. Για φαντάσου. Μουρμούρισα στον εαυτό μου. Το μόνο που θέλω είναι να μ' αγαπούν και μπορώ ν' αντέξω στα πάντα. Βγήκαν στον κήπο και έστησαν το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

μεγάλο τηλεσκόπιο. Η Μις Κου κρύφτηκε στο παράθυρο, ώστε να μπορεί να δει τι κάνουν χωρίς να τη βλέπουν εκείνοι. Παρατηρούν ένα πλοίο. Κρύψου. Έβαλε τις φωνές. Έρχονται μέσα. Ακούστηκε το τρίψιμο των ποδιών στο χαλί και μπήκαν πάλι στο δωμάτιο είδες, καθόλου, τις γάτες σήμερα. Ρώτησε το Αφεντικό. Μόνο τις ουρές τους να εξαφανίζονται στις γωνίες. Πρέπει να σου πω ότι είμαι περήφανος για τη Φίφη. Υπήρξε πολύ καλή μητέρα. Πήγα και εξέτασα τα γατάκια της. Μεγαλώνουν μια χαρά. Αρχισα να νιαουρίζω από ευτυχία. Πάψε, γριά χαζή. Θα μας ακούσουν. Σφύριξε η Μις Κου μέσα από τα δόντια της. Εκείνη τη νύχτα το Αφεντικό ήταν άρρωστος, πιο άρρωστος απ' ότι συνήθως. Νόμισα ότι είχε το ίδιο πρόβλημα με το δικό μου και το είπα στη Μις Κου. Φίφη. Απάντησε μισοθυμωμένη, μισογελώντας. Πώς μπορεί το Αφεντικό να έχει όγκο στη μήτρα. Μου φαίνεται ότι είσαι πιο κουτή απο ότι νόμιζα, Φίφη. Την άλλη μέρα πήγε να επισκεφτεί το γιατρό, τον Ιρλανδό ειδικό. Ένα ταξί ήρθε και τούς πήρε μαζί με τη Μα. Κατεβαίνοντας τον κατήφορο, έστριψε τη γωνία, όπου δεν μπορούσε να το δει πια η Μις Κου και συνέχισε για το Δουβλίνο. Η ώρα δεν έλεγε να περάσει. Αρχίσαμε ν' ανησυχούμε. Επιτέλους η Μίς Κου άκουσε το θόρυβο ενός αυτοκινήτου, που αγκομαχούσε ανεβαίνοντας τον ανήφορο. Άλλαξε ταχύτητα, ανέβηκε πιο γρήγορα και τελικά σταμάτησε μπροστά στην πόρτα.⁸⁶

Το Αφεντικό και η Μα μπήκαν μέσα. Εκείνος ήταν χλωμός και καταπονημένος. Η Μις Κου μου ψιθύρισε κάτι και βιαστικά απομακρυνθήκαμε, για να μην είμαστε στη μέση. Αλλά το Αφεντικό, άρρωστος η όχι, πάντα είχε τον καιρό και το κουράγιο να σκύψει και να μιλήσει στα παιδιά του. Καθώς με χάιδευε, ένιωσα πόσο αδύναμα ήταν τα χέρια του και τρομοκρατήθηκα. Μπήκε αργά στο δωμάτιο και ξάπλωσε στο κρεβάτι. Όλη τη νύχτα η Μίς Κου και εγώ μείναμε

ξάγρυπνες δίπλα του. Ξέρω ότι πολλοί άνθρωποι θα γελάσουν μ' αυτό. Νομίζουν ότι τα ζώα δεν έχουν αίσθηση, λογική η συναισθήματα για τούς άλλους, άλλα ξεχνούν ότι και οι ίδια είναι ζώα. Η Μίς Κου και εγώ καταλαβαίνουμε κάθε λέξη η σκέψη των άλλων. Καταλαβαίνουμε τούς ανθρώπους, αλλά εκείνοι δεν προσπαθούν να κάνουν το ίδιο, προτιμώντας να μας βλέπουν σαν κατώτερα πλάσματα, κουτά ζώα και τα παρόμοια. Δεν πολεμούμε μεταξύ μας, ούτε σκοτωνόμαστε άσκοπα, εκτός αν πρόκειται για την τροφή μας. Δεν βασανίζουμε, ούτε κλείνουμε σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως τούς άλλους της ράτσας μας. Εμείς οι Σιαμαίες γάτες έχουμε πιθανώς τον ψηλότερο δείκτη ευφυίας από όλα τα ζώα. Τρέφουμε αισθήματα, αγαπούμε, μερικές φορές φοβόμαστε, αλλά ποτέ δεν μισούμε. Οι άνθρωποι δεν έχουν τον καιρό ν' ασχοληθούν με την εξυπνάδα μας, γιατί καταναλώνουν τον καιρό τους προσπαθώντας να κάνουν περισσότερα λεφτά, τίμια η παράνομα. Το Αφεντικό μας γνωρίζει όπως και τον εαυτό του. Μπορεί και μας μιλάει τηλεπαθητικά, όπως κάνουμε μεταξύ μας με τη Μίς Κου. Και εμείς του απαντούμε με τον ίδιο τρόπο. Όπως λέει το Αφεντικό, σε μακρινούς καιρούς οι άνθρωποι και τα ζώα μπορούσαν να συνεννοούνται τηλεπαθητικά, αλλά η ανθρωπότητα έκανε κατάχρηση και έχασε αυτό το χάρισμα. 87

Τα ζώα, όμως, την έχουν ακόμα. Οι μέρες περνούσαν και το Αφεντικό παρέμενε στην ίδια κατάσταση. Άρχισε να γίνεται συζήτηση για νοσοκομείο και εγχείρηση. Εξακολουθούσε να χλωμαίνει και είχε ανάγκη από περισσότερη ανάπαυση. Η Μίς Κου και εγώ ήμασταν πολύ φρόνιμες και δεν ζητούσαμε πια να βγούμε στον κήπο. Κλαίγαμε στα κρυφά και προσπαθούσαμε να μη δείχνουμε τούς φόβους μας στο Αφεντικό. Ένα πρωί, ενώ εγώ καθόμουν στο κρεβάτι και η Μίς Κου

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

ήταν στο παράθυρο, λέγοντας στους γλάρους να μην κάνουν τόση φασαρία, το Αφεντικό γύρισε στη Μα και είπε. Διάβασε αυτό το άρθρο. Γράφει για τις ευκαιρίες που υπάρχουν στον Καναδά. Από ότι φαίνεται, οι συγγραφείς, οι καλλιτέχνες, οι γιατροί οι πάντες είναι ευπρόσδεκτοι εκεί. Ίσως να 'ναι το μέρος για μας. Τι λες και εσύ. Η Μα πήρε την εφημερίδα και διάβασε το άρθρο. Φαίνεται καλό, αλλά δεν έχω εμπιστοσύνη σ' αυτά τα άρθρα. Νόμιζα ότι ήθελες να πας στην Ολλανδία. Πάντως, δεν είσαι καλά ακόμα. Δεν μπορούμε να μείνουμε άλλο εδώ, της απάντησε εκείνος. Φρόντισαν για αυτό οι εφοριακοί. Σήλα. Φώναξε την Μπάτερκαπ. Το Αφεντικό διατηρούσε τη συνήθεια της Ανατολής να συμβουλευεται όλη την οικογένεια. Σήλα. Τι σου λέει ο Καναδάς. Η Μπάτερκαπ τον κοίταξε, σαν να μην ήταν καλά. Η Μίς Κου έκανε υπερωρίες, λέγοντάς μου για τα πράγματα που δεν μπορούσα να δω. Θεέ μου. Ψιθύρισε. Η Μπάτερκαπ νομίζει ότι είναι τόσο άρρωστος, που δεν ξέρει τι λέει. Στον Καναδά. Μη χειρότερα. Λίγο αργότερα, το Αφεντικό σηκώθηκε από το κρεβάτι και ντύθηκε. Καταλάβαινα ότι δεν ήξερε τι να κάνει. Φωνάζοντας τη Μίς Κου, με σήκωσε στον ώμο του και βγήκαμε στον κήπο. Κατέβηκε σιγά-σιγά το μονοπάτι και στάθηκε, κοιτάζοντας τη θάλασσα.88

Θα 'θελα να μείνω εδώ για όλη την υπόλοιπη ζωή μου, γάτες. Αλλά οι εφοριακοί έχουν τέτοιες εκβιαστικές απαιτήσεις, που πρέπει να φύγουμε από εδώ για να μπορέσουμε να ζήσουμε. Θα θέλατε εσείς οι δυο να πάτε στον Καναδά. Και βέβαια, Αφεντικό, απάντησε η Μίς. Κού. Θα πάμε οπουδήποτε πεις εσύ. Και εγώ είμαι αρκετά καλά, συμπλήρωσα δεν έχω αντίρρηση να πάω οπουδήποτε. Εσύ όμως δεν είσαι εντελώς καλά. Το βράδυ πήγε στο Δουβλίνο να δει τον Ιρλανδό

ειδικό. Γύρισε υστέρα από πολλή ώρα και αμέσως κατάλαβα ότι τα Νέα δεν ήταν και τόσο ευχάριστα. Πάντως, η συζήτηση για τον Καναδά συνεχίστηκε. Το υπουργείο μετανάστευσης του Καναδά έχει διαφημίσεις στις εφημερίδες, είπε το Αφεντικό. Ας γράψουμε, ζητώντας λεπτομέρειες. Που είναι η πρεσβεία. Στην πλατεία Μέριον, απάντησε η Μπάτερκαπ. Σε λίγες μέρες κατέφτασαν τα διαφημιστικά φυλλάδια από τούς Καναδούς του Δουβλίνου. Όλη η οικογένεια στρώθηκε να τα διαβάσει. Δίνουν πολλές υποσχέσεις, είπε το Αφεντικό. Ναι, αλλά δεν είναι παρά διαφημιστικά έντυπα, παρατήρησε η Μα. Γιατί δεν πηγαίνεις στην πρεσβεία. Ρώτησε η Μπάτερκαπ. Ναι, συμφώνησε το Αφεντικό. Πρέπει να ήμαστε απόλυτα σίγουροι ότι οι γάτες δεν θα έχουν φασαρίες. Ούτε θα το σκεφτώ καν, αν πρέπει να μείνουν στην καραντίνα. Η καραντίνα, όπως και να το κάνουμε, είναι άσχημο πράγμα. Το Αφεντικό και η Μα ανέβηκαν στο Χάμπερ και έφυγαν για το Δουβλίνο. Το πρωινό δεν έλεγε να περάσει. Ο χρόνος σταματάει, όταν το μέλλον είναι αβέβαιο, και όταν λείπουν τα αγαπημένα πρόσωπα. Επιτέλους, κάποτε γύρισαν. Γραφειοκρατία. Αναφώνησε το Αφεντικό. Πάντα μου κάνει εντύπωση, πώς τόσο ασήμαντοι υπάλληλοι κάνουν τούς σπουδαίους

89

Θα 'θελα να είχα μερικούς απο αυτούς στο γόνατό μου και να τούς. Έλα τώρα, μη δίνεις σημασία, είπε η Μα. Είναι απλοί υπάλληλοι και προσπαθούν να κάνουν τη δουλειά τους. Ο γέρος θα τούς έδερνε με ευχαρίστηση, ψιθύρισε η Μίς Κου. Τα μπράτσα του είναι πολύ πιο δυνατά και ξέρει να παίζει ξύλο. Θα 'θελα να τον έβλεπα να τούς τις βρέχει. Το Αφεντικό ήταν πράγματι δυνατός, σχεδόν διακόσιες τριάντα λίμπρες. Μα αρέσουν οι δυνατοί άνθρωποι, ίσως γιατί ποτέ

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

δεν είχα αρκετό φαγητό, ώστε να μεγαλώσω όσο έπρεπε. Συμπληρώσαμε όλες τις φόρμες, μας πήραν τα δακτυλικά μας αποτυπώματα και ένα σωρό άλλες βλακείες, είπε το Αφεντικό στην Μπάτερκαπ. Αύριο θα πάμε μαζί. Μου φαίνεται ότι πρέπει να σε υιοθετήσουμε, διαφορετικά πρέπει να έχεις δικά σου λεφτά η κάποιον που να εγγυηθεί για σένα. Οι Καναδοί, που έχουμε δει μέχρι τώρα, φαίνονται πολύ γραφειοκράτες. Ξέχασες να αναφέρεις ότι πρέπει να πάμε όλοι για ιατρική εξέταση, συμπλήρωσε η Μα. Ναι, έχεις δίκιο. Θα ζητήσουμε από την κυρία Ο' Γκρέιντνυ να μείνει με τις γάτες. Δεν θέλω να τις αφήσω μόνες τους ούτε λεπτό. Σημαίνουν πιο πολλά για μένα, απο όσο όλος ο Καναδάς μαζί. Το φαγητό ήταν έτοιμο και έτσι κάτσαμε να φάμε. Πιστεύω πάντα, ότι μετά από ένα καλό γεύμα μπορεί να συζητήσει πιο ήρεμα. Περνούσαμε καλά. Η Μίς Κου ήταν και είναι αρκετά λιτοδίαιτη. Φρόντιζε ιδιαίτερα τη σιλουέτα της και ήταν πράγματι πολύ κομψή γάτα. Έ. Φώναξε το Αφεντικό. Η κυρία Ο' Γκρέιντνυ κατεβαίνει το δρόμο. Μου φαίνεται ότι έρχεται σε εμάς. Η Μα έτρεξε να την υποδεχτεί. Η Μίς Κου και εγώ κατεβήκαμε κάτω να δούμε τι κάνει η Μπάτερκαπ. Ευχόμαστε να κάθεται στον κήπο, ώστε να μπορέσουμε να βγούμε έξω και να σκαλίσουμε λίγο. Είχα σκοπό από καιρό να ξεθάψω μερικές ρίζες, για να σιγουρευτώ ότι τα φυτά μεγάλωναν κανονικά.⁹⁰

Οι Μίς Κου ήθελε να κοιτάξει το σπίτι του κυρίου κούνελου. Ζούσε σε μια τρύπα στην πλευρά του βράχου και συχνά τη νύχτα περνούσε έξω από το παράθυρο και μας κορόιδευε, επειδή κοιμόμαστε στο σπίτι. Η Μπάτερκαπ είχε μια δουλειά στο δωμάτιό της και έτσι απογοητευμένες γυρίσαμε στο δικό μας. Το επόμενο πρωί ήταν γεμάτο δουλειές. Αρκετά νωρίς, το Αφεντικό μας έβγαλε έξω για να τα ψάλουμε στον κύριο κούνελο. Η Μίς Κου κατέβηκε το βράχο και

στάθηκε, φωνάζοντας, μπροστά στην πόρτα του. Εγώ έμεινα στον ώμο του αφεντικού δεν με άφηνε να κατέβω και φώναζα από πάνω στη Μις Κου τι ήθελα να του πει εκμέρους μου. Ήμαστε πολύ θυμωμένες μαζί του. ύστερα έπρεπε να ακονίσουμε τα νύχια μας σ' ένα δέντρο, θέλαμε να ήμαστε έτοιμες για την κυρία Ο' Γκρέιντυ, όταν η οικογένεια θα πήγαινε στο Δουβλίνο. Κάναμε το μπάνιο μας στη σκόνη, στην άλλη άκρη του κήπου, τρίβοντας καλά τις τρίχες μας. Μετά από αυτό ήμαστε έτοιμες για πέντε λεπτά κυνηγητό. ακολουθούσα τη Μις Κου από κοντά, που με καθοδηγούσε και δεν χτυπούσα. Κάναμε πάντα την ίδια διαδρομή, έτσι ήξερα όλα τα εμπόδια. Εμπρός μέσα, άγρια πλάσματα. Φώναξε το Αφεντικό. Χτυπώντας τα πόδια του, έκανε τον θυμωμένο και ανάγκασε τη Μις Κου να τρέξει όσο πιο γρήγορα μπορούσε μέσα στο σπίτι. Σηκώνοντάς με, μπήκαμε μέσα και έκλεισε την πόρτα πίσω του. Γρήγορα. Γρήγορα, Φίφη. Φώναξε η Μις Κου. Ήρθε το κουτί του μπακάλη, γεμάτο νέα. Το Αφεντικό μ' ακούμπησε κάτω και έτρεξα στο κουτί, για να διαβάσω τα τελευταία νέα από το μαγαζί του χωριού. Η οικογένεια ήταν έτοιμη για αναχώρηση. Τραβώντας το αυτιά μας, το Αφεντικό μας αποχαιρέτησε, λέγοντάς μας να προσέχουμε την κυρία Ο' Γκρέιντυ. Εντάξει, Αφεντικό, απάντησε η Μις Κου. Θα είναι ασφαλής μαζί μας. Μήπως θα έπρεπε να βάλουμε την αλυσίδα στην πόρτα.91

Για μια στιγμή, σκέφτηκα να προτείνω να 'ρθει ο κύριος Λόφτους να την προσέχει, αλλά κατάλαβα ότι το Αφεντικό θα το είχε κάνει, αν το θεωρούσε απαραίτητο. Η κυρία Ο' Γκρέιντυ βολεύτηκε και η Μις Κου μου είπε. Έλα, Φίφη. Τώρα έχουμε την ευκαιρία να κάνουμε μερικά από τα πράγματα, που δεν μπορούμε όταν είναι εδώ η οικογένεια. Ψάξαμε όλοι το σπίτι για να σιγουρευτούμε ότι ο κύριος κούνελος δεν είχε κλέψει τίποτα. Κάθε λίγο η Μις Κου έλεγε. Θα πεταχτώ ένα λεπτό

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

πάνω να δω αν η κυρία Ο' Γκρέιντνυ είναι εντάξει. Πρέπει να την προσέχουμε. Έφυγε τρέχοντας, ανεβαίνοντας γρήγορα τις σκάλες. Έκανε επίτηδες φασαρία, για να μη νομίσει η κυρία Ο' Γκρέιντνυ ότι την κατασκοπεύουμε. Κάθε φορά γύριζε, λέγοντας ότι είναι μια χαρά. Ο χρόνος δεν περνούσε χειρότερα ακόμα φαινόταν να πηγαίνει προς τα πίσω. Νομίζεις ότι είναι εντάξει, Μις Κου. Ρώτησα για χιλιοστή φορά. Μα, και βέβαια είναι εντάξει. Τα έχω ξαναπεράσει αυτά. Και βέβαια είναι εντάξει. Ξέρεις πολύ καλά ότι πρέπει να πάνε να δουν το γιατρό. Χρειάζεται να τούς εξετάσει και τούς τρεις. Και υστέρα, πρέπει να πάνε στο νοσοκομείο για να βγάλουν πλάκες για τα πνευμόνια τους. Έγλειψε το χέρι της, καθώς παρατηρούσε τα περιποιημένα νύχια της. Μόνο το νευρικό κούνημα της ουράς της πρόδιδε τον εκνευρισμό της. Δεν μπορούσαμε ν' αντικρίσουμε το φαγητό. Δεν ήταν δυνατόν ν' αντικαταστήσει την ανησυχία μας. Θυμήθηκα τα λόγια της αγαπημένης μου μητέρας. Λοιπόν Φίφη, μου είχε πει. Να είσαι ψύχραιμη σ' όλες τις περιστάσεις. Η ανησυχία δεν έλυσε ποτέ κανένα πρόβλημα. Αν κάθεσαι και στενοχωριέσαι, δεν σου μένει ο χρόνος να ξεπεράσεις μια δυσκολία. Νομίζεις ότι είναι εντάξει, Φίφη. Ρώτησε η Μις Κου 92

Ναι, Μις Κου. Είμαι σίγουρη ότι βρίσκονται καθ' οδών προς το σπίτι. την κακόμοιρη, την κυρία Ο' Γκρέιντνυ. Νομίζω ότι είναι καλύτερα να πάμε πάνω, να της κάνουμε συντροφιά, Φίφη. Σηκωθήκαμε και προχωρήσαμε στο διάδρομο. Η Μις Κου μπροστά, και εγώ ακολουθώντας τα βήματά της. Αρχίσαμε να' ανεβαίνουμε τις σκάλες. Ξαφνικά αρχίσαμε να τρέχουμε, φωνάζοντας χαρούμενα, καθώς άνοιξε η πόρτα και μπήκε η οικογένεια. Στο νοσοκομείο είχαν γρήγορα ανακαλύψει τα σημάδια από τις αρρώστιες του αφεντικού.

Είχαν βρει ότι είχε περάσει φυματίωση. Θα εισηγηθώ να σου επιτραπεί να πας, είπε ο γιατρός του νοσοκομείου. Με τη μόρφωσή σου και με τη συγγραφική σου ικανότητα, θα ήσουν ένα κεφάλαιο για τον Καναδά. Πέρασαν αρκετές μέρες και ένα πρωί το Αφεντικό πήρε ένα γράμμα, που έλεγε ότι μπορούσε να πάει στον Καναδά, αν υπέγραφε ένα σωρό χαρτιά. Επίσης έπρεπε να παρουσιαστεί στον υπάλληλο υγιεινής, μόλις έφτανε εκεί. Το Αφεντικό θύμωσε τόσο πολύ με τις γραφειοκρατικές διαδικασίες, που παρά λίγο να σχίσει τα χαρτιά. Δυστυχώς όπως σκεφτόμαστε τώρα τα υπέγραψε, ανασηκώνοντας τούς ώμους του και χωρίς να πει. Λέξη. Πώς θα μπορέσουμε να πάρουμε τις γάτες. Ρώτησε η Μία. Θα έρθουν μαζί μας στο αεροπλάνο, αλλιώς δεν πρόκειται να πάμε. Αρρωσταίνω μ' όλους αυτούς τούς ανόητους κανονισμούς, είπε το Αφεντικό. Δοκίμασαν πολλές αεροπορικές εταιρείες, προσπαθώντας να βρουν κάποια, που θα μας επέτρεπε να ταξιδέψουμε μαζί με την οικογένεια αντί να μας κλείσουν σ' ένα σκοτεινό και θλιβερά χώρο αποσκευών. Τελικά, η Σουισαίρ συμφώνησε ότι αν το Αφεντικό και η οικογένεια πήγαιναν πρώτη θέση και πλήρωναν και για μας, θα μπορούσαμε να ταξιδέψουμε μαζί τους και με την προϋπόθεση ότι θα υπήρχαν αρκετές άδειες θέσεις. 93

Το Αφεντικό το ξεκαθάρισε ότι δεν μας αποχωριζόταν, και έτσι πλήρωσε το μεγάλο ποσό που του ζήτησαν. Μετά σκέφτηκε κάτι άλλο. Θα πετούσαμε στη Νέα Υόρκη αντί για το Μόντρεαλ μια και θα πηγαίναμε με τη Σουισαίρ δεν είχαμε άλλη εκλογή. Το ερώτημα ήταν, η Σουισαίρ μεν θα μας έπαιρνε στο χώρο επιβατών, αλλά θα 'κανε το ίδιο και η Αμερικανική εταιρεία, που θα μας μετέφερε από τη Νέα Υόρκη στο Ντιτρόιτ. Το Αφεντικό φοβόταν ότι, αν δεν το κανονίζαμε από πριν, θα μέναμε στη Νέα Υόρκη χωρίς μέσο

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

μεταφοράς. Το ταξίδι μας το χειριζόταν ένας πράκτορας στο Δουβλίνο. Έτσι το Αφεντικό του ζήτησε να ρωτήσει σχετικά την Αμερικανική εταιρεία, και αν συμφωνούσαν, να μας κλείσει θέσεις και να πληρώσει τα εισιτήρια πρώτης θέσης από τη Νέα Υόρκη στο Ντιτρόιτ. Επίσης να νοικιάσει ένα αυτοκίνητο, που περνώντας τα σύνορα, θα μας πήγαινε στο Ουίνδσορ, όπου επρόκειτο να μείνουμε. Ο πράκτορας έκανε τις σχετικές ενέργειες. Έχοντας την απάντηση της εταιρείας στη Νέα Υόρκη, ότι συμφωνούσαν να μας αφήσουν στο χώρο των επιβατών, πλήρωσε τα εισιτήρια. Λοιπόν, είπε. Δεν υπάρχει άλλο πρόβλημα. Τώρα πρέπει να πάτε αυτά τα χαρτιά στην πρεσβεία, που δείχνουν ότι έχετε αρκετά λεφτά να ζήσετε μέχρι να βρεθεί δουλειά και αυτό είναι όλοι. Ευχαριστώ για την προτίμηση., Αν θελήσετε να επιστρέψετε, θα χαρώ να σάς εξυπηρετήσω και πάλι. Για άλλη μια φορά το Αφεντικό και η Μία πήγαν στο Δουβλίνο, για να δείξουν ότι όλα ήταν εντάξει. Έχετε πιστοποιητικό γιατρού για τις γάτες. Ρώτησε ένας υπάλληλος. Ναι, απάντησε το Αφεντικό, παρουσιάζοντας τα σχετικά χαρτιά. Χωρίς άλλες διατυπώσεις, οι υπάλληλοι σφράγισαν την απαραίτητη για τούς μετανάστες άδεια εισόδου στον Καναδά. Μ' όλα τα χαρτιά τακτοποιημένα, γύρισαν κατάκοποι στο Χόουθ. Λοιπόν, γάτες, είπε το Αφεντικό. 94

Όταν φύγουμε θα πρέπει να μείνετε στα καλάθια σας. αλλά. Μόλις αρχίσουμε να πετάμε μπορείτε να κάτσετε μαζί μας. Καμιά απορία. Όχι, Αφεντικό, απάντησε η Μις Κου. αλλά μην ξεχάσεις ότι θέλουμε να βγούμε από τα καλάθια. Είπαμε, θα βγείτε. Σταματήστε να ανησυχείτε λοιπόν. Μου έχετε στοιχίσει το βάρος σας σε χρυσάφι. Αλλά το αξίζετε. Συμπλήρωσε. Ο κύριος Ιρλανδός κτηνίατρος γνώριζε κάτι τυφλούς, που έφτιαχναν καλάθια. Έτσι το Αφεντικό παράγγειλε από ένα για την καθεμιά μας. Ήταν τα μεγαλύτερα που

μπορούσαν να γίνουν και είχαμε αρκετό χώρο. Το Αφεντικό πρότεινε να τα χρησιμοποιήσουμε καμιά βδομάδα για κρεβάτια, ώστε να τα συνηθίσουμε. Ακολουθήσαμε τη συμβουλή του και δεν περάσαμε άσχημα. Η υγεία του αφεντικού χειροτέρευσε. Μ' όλους τούς κανόνες της ανθρώπινης λογικής θα έπρεπε να εγκαταλείψουμε το ταξίδι στον Καναδά. Άντι για αυτό, το Αφεντικό πήγε στον Ιρλανδό ειδικό, που του έδωσε κάτι για να τον κρατήσει στα πόδια του. Έπρεπε να αναπαύεται όλοι και περισσότερο. Και εγώ, γνωρίζοντας τι σήμαινε να είναι κανείς γέρος και άρρωστος, φοβόμουν για τα αποτελέσματα αυτής της περιπέτειας. Είχε περάσει πολλές δυσκολίες και βάσανα και τώρα φαίνονταν τα αποτελέσματα. Η Μις Κου και εγώ τον φροντίζαμε, όσο καλύτερα μπορούσαμε. Πώς θα πάμε στο Σάνον. Ρώτησε η Μπάτερκαπ. Όχι, με το τραίνο. Απάντησε το Αφεντικό. Θα πρέπει ν' αλλάξουμε τραίνο στο Λίμερικ και δεν το αντέχω. Πάρε τη Μα και πηγαίνετε στο Δουβλίνο να βρείτε κανένα πουλμανάκι να μας μεταφέρει. Θα φύγουμε μια μέρα νωρίτερα, είπε η Μα. Χρειάζεσαι μιας μέρας ανάπαυση, πριν ανέβεις στο αεροπλάνο. Θα είναι καλύτερα και για τις γάτες. Έφυγαν για το Δουβλίνο, αφήνοντάς μας να προσέχουμε το Αφεντικό. Όση ώρα τις περιμέναμε να γυρίσουν, εκείνος μας διηγήθηκε ιστορίες για τις γάτες που γνώριζε στο Θιβέτ.⁹⁵

Τα κανονίσαμε, είπε η Μα. Δεν έχουν αντίρρηση να μας μεταφέρουν και έχουν ένα μικρό πούλμαν, που το χρησιμοποιούν για τούς τουρίστες. Αυτός που θα οδηγήσει, πάει τακτικά στο Σάνον να παραλάβει τούς Αμερικανούς τουρίστες. Έτσι οι Πίο πολλές διατυπώσεις είχαν τελειώσει. Το Αφεντικό πήγε για άλλη μια φορά να δει τον Ιρλανδό ειδικό. Όλες οι προετοιμασίες μας είχαν κρατηθεί μυστικές, γιατί ο τύπος δεν μας άφηνε σε ησυχία. Θυμάμαι την πρώτη φορά που το Αφεντικό ήταν άρρωστος και είχε ξεκινήσει για να επισκεφτεί το γιατρό. Μόλις βγήκε από την πόρτα, τον πλησίασε ένας

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

δημοσιογράφος και άρχισε να του κάνει αδιάκριτες ερωτήσεις. Πάντα έκανε εντύπωση στο Αφεντικό το θράσος τους. Τούς αποκαλούσε πληρωμένους κουτσομπόληδες και δεν θα είχε αντίρρηση να τούς πετάξει κάτω από το βράχο. Έι. Ιρλανδέ κούνελε. Φώναξε η Μίς Κου από την άκρη του βράχου. Σε λίγο θα φύγουμε. Πρόσεξε να μην καταστρέφεις τον κήπο. Ο κύριος Ιρλανδός κούνελος δεν απάντησε. Η Μίς Κου φύσηξε για λίγο μέσα στην τρύπα του και ανέβηκε ευχαριστημένη. Πουλιά. Πουλιά. Ξεφώνισε, θα πετάξουμε σαν και εσάς. Θα πετάξουμε. Μακριά. Κάτσε φρόνιμα, Μίς Κου, της είπα. Υποτίθεται ότι πρέπει να το κρατήσουμε μυστικό. Με τις φωνές σου το έμαθαν όλα τα πουλιά και ο κύριος Ιρλανδός κούνελος. Κοίταξε πάνω από τον ώμο της και ένιωσα να ταραάζεται. Ατυχία, Φίφη. Φώναξε. Ακόλουθα με. Έρχεται ο κτηνίατρος. Τρέξαμε μέσα, βγήκαμε από την πόρτα της κουζίνας και κρυφτήκαμε στην αποθήκη με τα κάρβουνα. Ωχ. Τρεμούλιασε. Νιώθω τ' αυτιά μου να σηκώνονται με τη σκέψη ότι θα μου τα καθαρίσουν ξεπρόβαλε το κεφάλι της από τη γωνία, είδε ότι δεν υπήρχε κίνδυνος και βγήκαμε έξω. 96

Ακούσαμε φωνές πάνω στις σκάλες. Ηρεμιστικά, είπε ο κύριος Ιρλανδός κτηνίατρος. Να τούς δώσετε από ένα χάπι πριν τις ανεβάσετε στο αεροπλάνο και θα είναι ήσυχες σ' όλοι το ταξίδι. Είναι ειδικά ηρεμιστικά. Δεν θα πειράξουν τη Φίφη. Ρώτησε το Αφεντικό. Όχι, δεν υπάρχει φόβος. Αφού τα παίρνουμε και εμείς. Μπήκαν σ' ένα δωμάτιο και δεν ακούσαμε τη συνέχεια. Δεν είχαμε σκοπό να διακινδυνεύσουμε τ' αυτιά μας, πλησιάζοντας πιο κοντά. Ο κύριος Ιρλανδός κτηνίατρος ήταν πολύ ικανός στο καθάρισμα των αυτιών. Οι βαλίτσες είχαν φύγει, για να φορτωθούν σ' ένα πλοίο. Ρούχα, βιβλία, φωτογραφικό υλικό και μια καινούργια ηλεκτρική γραφομηχανή, που

είχε αγοράσει το Αφεντικό πριν αποφασίσουμε να μεταναστεύσουμε. Τώρα, οι αποσκευές που θα παίρναμε μαζί μας, ήταν στοιβαγμένες στο χολ. Δεν ήταν πολλές, γιατί δεν επιτρέπεται μεγάλο βάρος στα αεροπορικά ταξίδια. Η Μίς Κου και εγώ πήραμε τα κονσερβοκούτια με τα καλλυντικά μας και μεγάλη ποσότητα φαγητού. Δεν είχαμε σκοπό να πεινάσουμε. Το Αφεντικό συζητούσε με την κυρία Ο' Γκρέιντνυ. Ο κύριος Λόφτους στεκόταν έξω, χλωμός και ανήσυχος. Αργά αργά κάναμε τη βόλτα μας στο σπίτι, που θα εγκαταλείπαμε σε λίγο, αποχαιρετώντας όλα τ' αγαπημένα μας έπιπλα. Η Μίς Κου φώναξε, πηδώντας στο περβάζι ενός παράθυρου. Γεια σου, κύριε κούνελε. Γεια σας πουλιά. Έηρθε το αυτοκίνητο, ακούστηκε η Μα. Πρόθυμα χέρια σήκωσαν τις βαλίτσες και τις φόρτωσαν στο πίσω μέρος. Ο κύριος και η κυρία Ο' Γκρέιντνυ έλεγαν αστεία, για να κάνουν πιο εύκολο τον αποχωρισμό. Ο αγαπημένος γερολόφτους στεκόταν στην άκρη, λυπημένος, σκουπίζοντας κρυφά τα μάτια του με την πίσω πλευρά του χεριού του. Το Αφεντικό γύρισε όλοι το σπίτι, για να βεβαιωθεί ότι δεν είχαμε ξεχάσει τίποτα. Ύστερα κλείδωσε την εξώπορτα και έδωσε το κλειδί στην κυρία Ο' Γκρέιντνυ, για να το στείλει στο δικηγόρο, που θα φρόντιζε να πουλήσει το σπίτι. 97

Σφίγγοντας τα χέρια, για άλλη μια φορά, με το ζευγάρι των Ο' Γκρέιντνυ και τον κύριο Λόφτους, το Αφεντικό μπήκε στο αυτοκίνητο. Η πόρτα έκλεισε. Σιγά-σιγά το αυτοκίνητο άρχισε να κατεβαίνει το λόφο, αφήνοντας πίσω τούς καλύτερους φίλους που είχαμε στον κόσμο. Στρίψαμε στη γωνία και ξεκινήσαμε για μια καινούργια ζωή.98

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Το αυτοκίνητο προχώρησε στον παραλιακό δρόμο, πέρασε κάτω από την παλιά γέφυρα του Τραμ, ανέπτυξε ταχύτητα και γρήγορα άφησε πίσω του το κάστρο του Χόουθ. Ήμαστε όλοι σιωπηλοί. Το Αφεντικό, ήδη καταπονημένο, κοίταξε το μέρος που τόσο αγαπούσε και με τόση δυσκολία άφηγε. Αν αυτοί οι Εφοριακοί δεν ήταν τόσο αρπαγές.

Μουρμούρισα. Καθόμασταν δίπλα του, γεμάτες συμπάθεια. Στο Σάτον κοιτάξαμε όλοι προς την αριστερή πλευρά, αποχαιρετώντας έναν άλλο παλιό μας φίλο, το γιατρό Τσάπμαν. Συνεχίσαμε προς το Δουβλίνο, μί τη μυρουδιά της θάλασσας να έρχεται από τις εκβολές του ποταμού Αίφου και τούς γλάρους να τραγουδούν λυπημένα. Η Μις Κου κάθισε πίσω, πάνω σ' ένα δίχτυ άπ' όπου μπορούσε να βλέπει έξω. Άνοιξε το αυτιά σου καλά, Φίφη, μου φώναξε, θα σου περιγράψω τα πράγματα που δεν έχεις ξαναδεί. Βρισκόμαστε στο Κλόνταρφ. Αυτή τη στιγμή περνάμε τον κήπο. Κανείς άλλος. Δεν μιλούσε στο αυτοκίνητο, εκτός από τη Μις Κου. Είχα περάσει έξι θαυμάσιους μήνες στην Ιρλανδία. Έξι μήνες, που είχα νιώσει ότι με ήθελαν, ότι ανήκα κάπου. Τώρα, φεύγαμε. Για που άραγε. Το αυτοκίνητο συνέχισε την πορεία του χωρίς τραντάγματα η απότομα σταματήματα. 99

Οι άνθρωποι στην Ιρλανδία είναι πολύ ευγενικοί και πάντα σέβονται τούς άλλους οδηγούς. Η κυκλοφορία άρχισε να πυκνώνει. Σταματήσαμε αρκετές φορές, περιμένοντας να ανάψει το πράσινο φως. Περνάμε το κολέγιο Τρίνιτυ, Φίφη, φώναξε ξαφνικά η Μις Κου. Πέστου αντίο για τελευταία φορά. Το κολέγιο Τρίνιτυ. Ακριβώς απέναντι ήταν το πρακτορείο, που είχε φροντίσει όλες τις διατυπώσεις, θα 'θελα να μπορούσα να σταματήσω και να τούς πω ν' ακυρώσουν τα πάντα. Το Αφεντικό με τράβηξε κοντά του και με χάιδεψε κάτω από το πηγούνι. Η κυκλοφορία άρχισε να γίνεται αραιή καθώς βγαίναμε από την πόλη. Ο οδηγός άνοιξε ταχύτητα. Πάμε προς το Λίμερικ, Φίφη, ακούστηκε η Μις Κου. Θα σου διηγηθώ μια ιστορία. Κάποτε ζούσε μια νεαρή γάτα στο Κιλνταίρ. Κλείσε το στόμα σου, Κου. Είπε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

το Αφεντικό. Πώς να συγκεντρωθεί κανείς, με σένα να μουρμουρίζεις όλη την ώρα. Έγινε ησυχία για λίγο, αλλά η Μις Κου δεν μπορούσε να μείνει με το στόμα κλειστό για πολλή ώρα. Άρχισε πάλι να μου περιγράφει όλα τα ενδιαφέροντα πράγματα, που νόμιζε ότι έπρεπε να μάθω. Είμαι γριά και έχω περάσει αρκετές δυσκολίες στη ζωή μου. Δεν μου είναι εύκολο, προσπαθώντας να τα καταφέρω χωρίς να βλέπω. Το ταξίδι με κούρασε και έτσι κοιμήθηκα για λίγο. Ξαφνικά αισθάνθηκα μια διαφορετική κίνηση και γρήγορα ανασηκώθηκα. Είχαμε φτάσει. Πόσο είχα κοιμηθεί. Τι συνέβαινε. Το αυτοκίνητο σταμάτησε. Εντάξει, Φίφη. Μη φοβάσαι, είπε το Αφεντικό. Σταματήσαμε για λίγο, για να πιούμε ένα τσάι. Βρισκόμαστε στο μέσο της διαδρομής προς το Σάνον, παρατήρησε ο οδηγός. Πάντα σταματώ εδώ. Σερβίρουν ζεστό τσάι.100

Εσείς οι δύο πηγαίνετε μέσα, είπε το Αφεντικό. Οι γάτες και εγώ θα μείνουμε στο αυτοκίνητο. Εντάξει, απάντησε η Μα. Θα σάς φέρω το τσάι σας Εδώ. Μαζί με την Μπάτερκαπ βγήκαν από το αυτοκίνητο και τις άκουσα να απομακρύνονται. Ο ήχος μιας πόρτας που άνοιγε και μετά πρέπει να μπήκαν στο μαγαζί. Εμπορικό, κέντρο· Ακούστηκε η Μις Κου. Πολλά αυτοκίνητα παρκαρισμένα. Ωραίο μέρος. Οι άνθρωποι φαίνονται ευχάριστοι. Σου χαμογελάει μια γριά γυναίκα, Φίφη. Χαμογέλασε της και εσύ. Είναι τυφλή. Φώναξε στη γριά γυναίκα. Δεν σάς βλέπει. Μπορείτε να μιλήσετε σε μένα. Ω. Είπε η γυναίκα, ακουμπώντας το πρόσωπό της στο παράθυρο. Τι υπέροχα πλάσματα. Είμαι σίγουρη ότι η μικρή μιλούσε σε μένα. Τι σου είναι οι γάτες σήμερα. Προχώρα, μητέρα. Πρέπει να πας το τσάι του πατέρα,

αλλιώς θα θυμώσει και θα σηκωθεί να φύγει μόνος του. Αχ. Μου φαίνεται ότι έχεις δίκιο. Πρέπει να πηγαίνω, απάντησε η γριά γυναίκα. Μου άρεσε το σάλι της, παρατήρησε η Μις Κου. Θα 'θελα να το είχα για σκέπασμα στο κρεβάτι. Η Μα έφερε φαγητό και τσάι για το Αφεντικό. Μας έδωσε και το δικό μας τσάι, αλλά από την ανυπομονησία δεν μπορούσαμε να φάμε πολύ. Εσύ τι τρως, Αφεντικό. Ρώτησα. Ψωμί με βούτυρο και ένα φλιτζάνι τσάι, μου απάντησε. Νιώθοντας καλύτερα, που έτρωγε έστω και λίγο, προσπάθησα να κατεβάσω λίγες γουλιές από το τσάι μου. Αλλά πώς μπορεί να φάει μια γάτα, όταν βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση. Θυμήθηκα τα ταξίδια που είχα κάνει μέχρι τώρα. Να ταρακουνιέμαι σ' ένα αυτοκίνητο που έτρεχε η ναρκωμένη μέσα σ' ένα ξύλινο κουτί, χωρίς σχεδόν καθόλου αέρα ν' αναπνεύσω. Τώρα, θα ταξίδευα πρώτη θέση μαζί με όλη την οικογένεια. Χώθηκα δίπλα στο Αφεντικό και νιαούρισα για λίγο.101

Η γριά Φίφη είναι μια χαρά, είπε στη Μα. Μου φαίνεται ότι διασκεδάζει, παρόλο που δεν θέλει να το παραδεχτεί. Πες κάτι και για μένα. Φώναξε η Μις Κου από το πίσω μέρος, όπου πρόσεχε τις αποσκευές και έδινε συμβουλές στον οδηγό. Δεν ξέρω πώς θα τα καταφέρναμε χωρίς την Κου, συνέχισε το Αφεντικό. Μας φροντίζει και μας βάζει σε τάξη. Κάνει περισσότερη φασαρία απο όλες τις γάτες του Κίλκενυ, πρόσθεσε. Το αυτοκίνητο συνέχισε να καταβροχθίζει τα χιλιόμετρα. Μας έπαιρνε μακριά απο ότι αγαπούσαμε και γνωρίζαμε. Για που άραγε. Αφήσαμε την επαρχία Τιπερένυ και μπήκαμε στην επαρχία Λίμερικ. Γύρω μας έπεσε το σκοτάδι και το αυτοκίνητο άρχισε να πηγαίνει πιο αργά. Το ταξίδι ήταν μακρύ και αναρωτήθηκα πώς θα άντεχε το Αφεντικό. Η Μις Κου έλεγε ότι όσο περνούσε η ώρα γινόταν πιο χλωμός. Ο χρόνος δεν σήμαινε τίποτα πια. Τα λεπτά και

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

οι ώρες κυλούσαν σαν να ζούσαμε στην αιωνιότητα. Ο θόρυβος του αυτοκινήτου, το σφύριγμα από τα λάστιχα. Τα χιλιόμετρα να έρχονται πάνω μας, να μας προσπερνούν και να χάνονται στο κενό πίσω μας. Ακόμα και η Μίς Κου είχε πέσει σε σιωπή. Δεν ακουγόταν ομιλία, μόνο οι ήχοι του αυτοκινήτου και της νύχτας. Ο χρόνος έμενε ακίνητος, καθώς τα χιλιόμετρα εξαφανίζονταν μέσα στο σκοτάδι, η Μίς Κου τινάχτηκε πάνω. Φίφη. Είσαι ξύπνια. Ναι, Μίς Κου, απάντησα. Το φως της αυγής φάνηκε στον ουρανό. Ξεσκονίζει τα σύννεφα για τα αεροπλάνα, συνέχισε χαρούμενα. Πρέπει να ήμαστε κοντά στο Σάνον. Πρέπει να φτάνουμε, Φίφη. Το αυτοκίνητο συνέχισε το μουρμουρητό, αλλά τώρα υπήρχε ανυπομονησία στον αέρα. Η οικογένεια ξύπνησε και άρχισε να κοιτάξει έξω. Πέντε λεπτά ακόμα, είπε ο οδηγός. Θέλετε να σάς πάω στην κεντρική είσοδο. Θα πετάξετε απόψε.102

Όχι, απάντησε η Μα. Απόψε θα μείνουμε εδώ για να ξεκουραστούμε, θα φύγουμε για τη Νέα Υόρκη αύριο το βράδυ. Α' τότε θα πρέπει να πάτε στο μοτέλ, είπε ο οδηγός. Είναι πράγματι ωραίο μέρος για να περάσει κανείς τη νύχτα του συνέχισε λίγο ακόμα, έστριψε απότομα δεξιά και προχωρώντας για ένα χιλιόμετρο στο δρόμο του αεροδρομίου, σταμάτησε μπροστά σ' ένα κτίριο. Βγήκε και πήγε στο γραφείο. Όχι, είπε γυρίζοντας σε λίγο. Δεν σας έχουν κρατήσει δωμάτιο εδώ. Θα πρέπει να πάμε σ' αυτό που είναι στην κεντρική είσοδο. Ξέρω που βρίσκεται. Άλλα πεντακόσια μέτρα και παρκάραμε μπροστά σ' ένα άλλο κτίριο. Ο οδηγός πήγε και ρώτησε. Ήταν πράγματι το σωστό κτίριο. Πήραμε ότι θα χρειαζόμαστε για τη νύχτα και οι υπόλοιπες βαλίτσες έφυγαν για το αεροδρόμιο. Θέλω να πάω στην τουαλέτα των γυναικών. Φώναξε η Μίς Κου. Έλα εδώ λοιπόν, απάντησε η Μα και της έδειξε το ειδικό κουτί, που είχε βάλει στο

μπάνιο. Σηκώνοντάς με απαλά, με πήγε στο δικό μου κουτί., Ύστερα, μπήκαμε στην κρεβατοκάμαρα νιώθοντας πολύ καλύτερα. Όπως συνήθως, η οικογένεια είχε χωριστά δωμάτια. Εγώ κοιμήθηκα με το Αφεντικό, η Μίς Κου με τη Μα και η καημένη η Μπάτερκαπ μόνη της. Η Μίς Κου και εγώ κάναμε υπερωρίες, ψάχνοντας τα πάντα. Σιγουρευτήκαμε για όλους τούς δρόμους διαφυγής σε περίπτωση Κινδύνου και στρωθήκαμε να φάμε το βραδινό μας. Ποτέ δεν πρέπει να ενοχλεί κανείς τις γάτες όταν εξερευνούν ένα δωμάτιο. Οι γάτες πρέπει πάντοτε να ξέρουν πού βρίσκεται το κάθε αντικείμενο. Η όραση μας είναι διαφορετική από των ανθρώπων. Μπορούμε να στριφογυρίζουμε τα μάτια μας, μεγεθύνοντας ένα αντικείμενο, όπως περίπου κάνουν οι άνθρωποι με τη βοήθεια ενός φακού. Μπορούμε να βλέπουμε σε μεγάλες αποστάσεις, αλλά διακρίνουμε και αντικείμενα που βρίσκονται ένα πόντο από τη μύτη μας. Το κόκκινο δεν υπάρχει για μας, μας φαίνεται σαν αργυρό. 103

Το μπλε είναι τόσο φωτεινό, όσο και το φως του ήλιου. Μπορούμε να ξεχωρίσουμε και την παραμικρή λεπτομέρεια σε μια εικόνα., οι άνθρωποι δεν είναι σε θέση να καταλάβουν τα μάτια μας. Αποτελούν υπέροχα εργαλεία και μας δίνουν τη δυνατότητα να βλέπουμε ακόμα και το υπεριώδες φως. Όχι τα δικά μου όμως, γιατί είμαι τυφλή. Άπ' ότι μου λένε φαίνονται τέλεια, πάντα ορθάνοιχτα, μ' ένα υπέροχο μπλε χρώμα. Παρ' όλα αυτά δεν βλέπουν τίποτα. Κοιμηθήκαμε τη νύχτα με το θόρυβο των αεροπλάνων που προσγειώνονταν, για ν' απογειωθούν πάλι σε λίγο μεταφέροντας τούς ανθρώπους πέρα από τον ωκεανό. Το πρωί η Μα και η Μπάτερκαπ έφεραν φαγητό για όλους μας. Μην έχοντας τι να κάνουμε, τεμπελιάζαμε. Η Μίς Κου, καθισμένη σ' ένα παράθυρο, θαύμαζε τα φορέματα των γυναικών, που πήγαιναν στο αεροδρόμιο. Σε λίγο το Αφεντικό ντύθηκε και μας έβγαλε να παίξουμε πάνω στο γρασίδι, μπροστά στο κτίριο. Πρόσεχα να βρίσκομαι πάντα κοντά του. Δεν επρόκειτο να διακινδυνεύσω να

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

χαθώ. Φίφη, είπε η Μίς Κου. Αυτό είναι το αεροδρόμιο, που ήρθες από τη Γαλλία. Ναι, Μίς Κου, απάντησα. Αλλά έμεινα στο χώρο των αποσκευών. Δεν πέρασα και τόσο ωραία. Από εδώ πετάξαμε για το Δουβλίνο, αλλά βέβαια ήμουν ναρκωμένη. Εντάξει, γριά γάτα. Θα σε προσέχω για να μην πάθεις τίποτα. Ευχαριστώ, Μίς Κου. Σου είμαι ευγνώμων για το ενδιαφέρον σου. ήρθε η ώρα του φαγητού και η Μάμας φώναζε μέσα. Αφού τελειώσαμε το γεύμα μας, ξαπλώσαμε ν' αναπαυθούμε. Προσπαθήσαμε να ξεκουραστούμε, γιατί δεν ξέραμε αν θα μπορούσαμε να κοιμηθούμε στο αεροπλάνο. Με ξύπνησε το Αφεντικό, που με χάιδεψε και μου είπε. Φίφη, είσαι μια γριά υπναρού. Πήγαινε να τρέξεις λίγο με την Κου, για να σάς ανοίξει η όρεξη για το τσάι. Έλα, Φίφη. Φώναξε η Μίς Κου. 104

Δεν έχουμε εξερευνήσει το διάδρομο και βλέπω ότι τώρα είναι έρημος. Άντε, λοιπόν. Πήδηξα από το κρεβάτι, έξυσα για λίγο το αυτί μου αναποφάσιστη και αισθάνθηκα τα χέρια του αφεντικού να με οδηγούν προς την ανοιχτή πόρτα. Με τη Μίς Κου μπροστά, αρχίσαμε την επιστημονική μας εξερεύνηση, καταγράφοντας με τη μυρουδιά μας όλους τούς ανθρώπους, που είχαν περάσει από το διάδρομο. Πάμε στη ρεσεψιόν, είπε η Μίς Κου, πάμε να κάνουμε επίδειξη. Πολλοί άνθρωποι δεν είχαν ξαναδεί Σιαμαίες γάτες και με τον κίνδυνο να φανώ ότι δεν είμαι μετριόφρων, πρέπει να παραδεχτώ ότι δημιουργήσαμε αίσθηση. Με κολάκευε το γεγονός ότι με πέρασαν για μητέρα της Μίς Κου. Τριγυρίσαμε αρκετή ώρα στη ρεσεψιόν και μετά γυρίσαμε στα δωμάτιά μας για να κοιμηθούμε λίγο. Τα φώτα έλαμπαν στο αεροδρόμιο όταν ξυπνήσαμε. Φάγαμε το βραδινό μας. Σε λίγο έπεσε το σκοτάδι και ήρθε η νύχτα. Σιγά-σιγά μαζέψαμε τα πράγματά μας, βγήκαμε έξω στη ζεστή Ιρλανδέζικη νύχτα και κατευθυνθήκαμε προς το αεροδρόμιο. Το Αφεντικό πάντα έλεγε τα καλύτερα λόγια για

τούς Ιρλανδούς τελωνειακούς. Ποτέ δεν δημιουργούσαν προβλήματα. Το μόνο μας πρόβλημα με τούς Ιρλανδούς δημόσιους υπάλληλους ήταν με τούς εφοριακούς. Η πλεονεξία τους μας ανάγκαζε να εγκαταλείψουμε την Ιρλανδία. Ένας πολύ ευγενικός υπάλληλος της Σουισαίρ ήρθε και μας χαιρέτησε. Η εταιρεία σάς προσφέρει να φάτε το δείπνο σας σαν προσκεκλημένοι της, είπε προς όλη την οικογένεια. Όχι, ευχαριστούμε, απάντησε το Αφεντικό. Έχουμε φάει ήδη και δεν θα θέλαμε ν' αφήσουμε τις γάτες μας μόνες τους ούτε για ένα λεπτό. Ο άντρας ρώτησε αν θέλαμε τίποτε άλλο και μας άφησε μόνους δεν θα ήταν καλύτερα να δώσουμε στις γάτες τα ηρεμιστικά. 105

Ρώτησε η Μα. Όχι ακόμα, απάντησε το Αφεντικό. Έτσι και αλλιώς δεν σκοπεύω να το δώσω στη Φίφη, είναι πολύ ήσυχη, θα δούμε τι θα γίνει με την Κου, όταν ανέβουμε στο αεροπλάνο. Με το να είμαι τυφλή, μου είναι δύσκολο να περιγράψω την επόμενη σειρά των γεγονότων. Η Μις Κου, μετά από πολλή προσπάθεια, συμφώνησε να γράψει τις λίγες σελίδες που ακολουθούν. Καθόμαστε λοιπόν σαν ένα τσούρμο αλήτες στην κεντρική αίθουσα του αεροδρομίου Σάνον. Πλήθος κόσμου κάθονταν γύρω μας σαν τις κλώσες. Κακομαθημένα παιδιά ξεφώνιζαν και μου έφερναν πονοκέφαλο. Μερικοί γιάνκηδες στέκονταν σε μια γωνιά σαν κορδωμένοι γάλοι. Νόμιζαν ότι ήταν σπουδαίοι επειδή πήγαιναν στο Παρίσι το μέρος απ' όπου κατάγεται η γριά γάτα. Επιτέλους, ένας μάγκας, ντυμένος στα μπλε και χρυσά, μας πλησίασε και σχεδόν φίλησε τη σκόνη στο πάτωμα, λέγοντάς μας ότι η πτήση της Σουισαίρ από το Σάνον για το διεθνές αεροδρόμιο της νέας Υόρκης ήταν έτοιμη. Σκέφτηκα ότι έλεγε κουταμάρες, γιατί πώς μπορεί κανείς να μιλάει για πτήση, ενώ το αεροπλάνο βρίσκεται ακόμα στο έδαφος. Προσπάθησε να αρπάξει το καλάθι μου, αλλά η

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Μα και το Αφεντικό είχαν αντίθετη γνώμη. Το Αφεντικό σήκωσε το καλάθι της γριάς γάτας και η Μα το δικό μου. Μόνο ο θεός ξέρει τι σήκωσε η Μπάτερκαπ ήμουν πολύ απασχολημένη για να προσέξω. Ξεκινήσαμε σαν παρέα του κατηχητικού, διασχίσαμε την κεντρική αίθουσα και βγήκαμε στο σκοτάδι, που μόνο σκοτάδι δεν ήταν. Λες και όλα τα φώτα του Σάνον είχαν ανάψει μαζί. Στο διάδρομο προσγείωσης μπορούσε να δει κανείς όλων των ειδών τα πολύχρωμα φώτα. Δέσμες φωτός έμοιαζαν σαν δάχτυλα στον ουρανό. Τότε κοίταξα εμπρός και είδα το αεροπλάνο. Θεέ μου. Ήταν τεράστιο. Μεγαλύτερο απ' οτιδήποτε είχαμε δει στο αεροδρόμιο του Δουβλίνου. Μου φάνηκε ότι ολόκληρο το Χόουθ κατακυλούσε πάνω σε ρόδες. Προχωρήσαμε πλησιάζοντας το αεροπλάνο, που συνέχεια μεγάλωνε.

106

Μπροστά ύπαρχε μια σκάλα με πλευρές, για να μην μπορούν οι άνδρες να βλέπουν από κάτω αυτό που μπορούμε να δούμε εμείς οι γάτες, τις γυναίκες, εννοώ. Ο γέρος κρατώντας τη γριά γάτα ανέβηκε αργά τη σκάλα η όπως αλλιώς τη λένε. Ένας καλοθερμμένος φροντιστής (βάζω στοίχημα ότι έτρωγε καλά. Υποκλίθηκε τόσο πολύ, που παρά λίγο να πέσει κάτω. Μια πιο καλοθερμμένη συνοδός, ντυμένη στα μπλε, μας χαιρέτησε. Δεν υποκλίθηκε όμως, γιατί την εμπόδιζε ο κορσές της. Όλες οι αεροσυνοδοί φορούν κορσέδες. Αυτό το ξέρω από ένα βιβλίο του αφεντικού. Τέλος πάντων, μας οδήγησαν στην πρώτη θέση και μετά πήγαν να βοηθήσουν τούς φτωχούς στην τουριστική. Τούς ακούγαμε από τη φασαρία που έκαναν. Άναψε ένα φως, απαγορεύοντας το κάπνισμα. Που ακούστηκε να καπνίζουν οι γάτες. Και ζητώντας να δέσουμε τις ζώνες μας. Τι να κάνουμε, τις δέσαμε. Το Αφεντικό κρατούσε σφιχτά το καλάθι του, λες και ήταν πολύτιμο φορτίο. Μια μεγάλη μεταλλική πόρτα βρόντηξε και το αεροπλάνο τραντάχτηκε. Για. Μια στιγμή νόμισα ότι θα διαλυθεί σε χίλια κομμάτια., Παρόλα αυτά δεν διαλύθηκε, αλλά άρχισε να κινείται

αργά προσπερνώντας αρκετά φώτα. Ο κόσμος άπ' έξω κουνούσε τα χέρια του. Τούς βλέπαμε Μα ανοιχτά τα στόματα τους, καθώς φώναζαν. Έμοιαζαν σαν τα ψάρια μέσα σε γυάλα. Προχωρήσαμε κάνοντας τρομερό θόρυβο και ενώ νόμιζα ότι είχαμε φτάσει στην Αμερική, ολόκληρο το αεροπλάνο έστριψε και ο θόρυβος μεγάλωσε. Φώναζα στον πιλότο να το σταματήσει, αλλά με όλοι αυτόν το θόρυβο που έκανε δεν μπορούσε να μ' ακούσει. Αισθάνθηκα μια ξαφνική αλλαγή ταχύτητας, τόσο ξαφνική που ανακάτεψε το γεύμα με το δείπνο μου στο στομάχι μου και βρεθήκαμε στον αέρα. Ο πιλότος πρέπει να ήταν άπειρος, γιατί έστριψε το αεροπλάνο στη μια πλευρά και έκανε μια βόλτα πάνω από το αεροδρόμιο, για να βεβαιωθεί ότι είχε φύγει.¹⁰⁷

Είδα φώτα από κάτω Μου, διάφορους σκοτεινούς όγκους και σε λίγο το νερό που άστραφτε με το φως του φεγγαριού. Έ. Φώναξα. Βλέπω νερό εκεί κάτω. Θα πνιγούμε πέφτοντας. Ο πιλότος πρέπει να με άκουσε, γιατί σήκωσε το αεροπλάνο προς τα πάνω και πήρε κατεύθυνση για την Αμερική. Συνεχίσαμε να ανεβαίνουμε μέσα από σύννεφα που τα έβαφε αργυρά το φως του φεγγαριού και ακόμα πιο ψηλά. Πηγαίναμε όλοι και πιο γρήγορα και κοιτώντας έξω από το παράθυρο είδα φλόγες να φεύγουν κάτω από τα φτερά. Θεέ μου. Είπα στον εαυτό μου. Αφού δεν μπόρεσαν να μας πνίξουν, τώρα θέλουν να μας ψήσουν. Έβαλα τις φωνές στο Αφεντικό και μου απάντησε ότι τα πάντα ήταν οκεί (αυτό είναι το Αμερικάνικο εντάξει) και δεν έπρεπε ν' ανησυχώ. Κοίταξα ξανά και με φρίκη είδα ότι από την πολλή ζέστη μερικοί σωλήνες της μηχανής ήταν άσπροι. Ο πιλότος πρέπει να κατάλαβε τις σκέψεις μου, γιατί μίλησε από το ταβάνι και είπε να μην ανησυχούμε, πάντα φαίνονταν φλόγες όταν παίρναμε ύψος. Εμφανίστηκε η παχιά αεροσυνοδός, αλλά δεν άκουσα τι είπε από τα τριξίματα που ακούστηκαν όταν έσκυψε. Τα ρούχα της δεν θ' αντέξουν άλλο, μουρμούρισα. Ένα ζευγάρι χαζό Αμερικανοί ήταν

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

στην πρώτη θέση. Εκτός απ' αυτούς, ήμαστε μόνοι μας. Ανεβήκαμε σχεδόν τριάντα χιλιάδες πόδια. Πρέπει να ήμαστε κοντά στον παράδεισο. Τότε το αεροπλάνο ήρθε στην ευθεία και αρχίσαμε να πετάμε δίπλα στα άστρα. Θα δώσω στην Κου ένα χάπι, είπε η Μα. Πριν ο γέρος η εγώ προλάβουμε να φέρουμε αντίρρηση έβαλε μια άσχημη ουσία στο στόμα μου. Άνοιγόκλεισα τα μάτια μου και κατάπια για λίγες στιγμές δεν έγινε τίποτα. Μετά ένιωσα να αλαφραίνω ολόκληρη. Σίγουρα ήμουν ψηλά. Η επιθυμία να τραγουδήσω ήταν ακατανίκητη. Οι γέροι άρχισαν να θυμώνουν όσο γινόμενουν πιο χαρούμενη.¹⁰⁸

Ειδική σημείωση, για αυτούς που αγαπούν τις γάτες. Ο γέρος ρώτησε το ζωολογικό κήπο του Ντιτρόιτ και ανακάλυψε ότι τα ηρεμιστικά δεν ηρεμούν τις γάτες. Το μόνο που κάνουν είναι να μας μεθούν. Ένας τύπος εκεί είπε ότι είχε την ίδια εμπειρία με το Αφεντικό, με μια μεθυσμένη γάτα. Τέλος πάντων, ήταν ωραίο όσο κράτησε. Πιστεύω ότι έκανα το καθήκον μου και θα σάς ξαναγυρίσω τώρα στη γριά γάτα. Μην ξεχνάμε ότι αυτή το άρχισε και είναι δικό της μωρό το αεροπλάνο συνέχισε το βουητό του, καλύπτοντας εκατοντάδες χιλιόμετρα την ώρα. Τα φώτα είχαν χαμηλώσει. Τελικά, τ' αντικατέστησε ένα απαλό μπλε φως. Η Μίς Κου ήταν ξαπλωμένη στο καλάθι της, γελώντας σιγανά με τον εαυτό της. Το γέλιο της συνεχίστηκε για πολλή ώρα. Στο τέλος δεν μπορούσα να αντέξω άλλο και η περιέργεια νίκησε τούς καλούς μου τρόπους. Μίς Κου, ψιθύρισα για να μην ενοχλήσω τούς άλλους. Μίς Κου, τι είναι αυτό που σε κάνει να γελάς τόση ώρα. Έ. Εγώ γελάω. Ά, ναι. Χά, χά, χά. Χαμογέλασα με τον εαυτό μου. Η Μίς Κου είχε ανάψει Για τα καλά, όπως λένε οι άνθρωποι. Άλλη μια φορά είχα δει γάτα σε τέτοια κατάσταση. Ήταν ένας γάτος που είχε τη συνήθεια να πηγαίνει στο κελάρι με τα κρασιά

και να πίνει τις σταγόνες που περίσσευαν. Τώρα η Μίς Κου του έμοιαζε. Φίφη, γέλασε. Είναι πολύ ωραίο για να το κρατήσω μόνο για τον εαυτό μου. Φίφη, με ακούς. Φίφη. Ναι, Μίς Κου. Και βέβαια σ' ακούω. Θα χαρώ να μου πεις την ιστορία σου. Λοιπόν, άρχισε. Συνέβη λίγο πριν έρθεις στο Χόουθ. Το Αφεντικό είναι Βουδιστής ιερέας, ένας Λάμα, όπως ξέρεις.. Μια μέρα καθόταν σ' ένα βράχο κοντά στο νερό, όταν τον πλησίασε ένας καθολικός μοναχός, που είχε έρθει για διακοπές μ' ένα σωρό άλλους όμοιούς του. Τέκνον μου. Είπε ο μοναχός το Αφεντικό μπορούσε να ήταν και παππούς του. 109

Τέκνον μου, δεν ήρθες σήμερα στη λειτουργία. Όχι, πάτερ, απάντησε ευγενικά το Αφεντικό. Δεν ήρθα. Πρέπει να πηγαίνεις στη λειτουργία, τέκνον μου. Να μου υποσχεθείς ότι θα πας αύριο. Όχι, πάτερ. Δεν μπορώ να σου υποσχεθώ κάτι τέτοιο τότε, δεν είσαι καλός Χριστιανός, τέκνον μου, ξέσπασε θυμωμένος ο μοναχός. Όχι, πάτερ. Είμαι Βουδιστής ιερέας, βλέπεις. Η Μίς Κου σταμάτησε για μια στιγμή και μετά έβαλε τα γέλια. Φίφη, είπε επιτέλους. Φίφη, έπρεπε να δεις το μοναχό. Έφυγε τρέχοντας, σαν να τον κυνηγούσε ο διάβολος. Στο τέλος μέχρι και η Μίς Κου κουράστηκε να μιλάει και να γελάει και αποκοιμήθηκε. Στριφογύρισα στο καλάθι μου και το Αφεντικό με χάιδεψε κάτω από το πηγούνι. Με ένα νιαούρισμα με πήρε ο ύπνος. Όταν ξύπνησα, το Αφεντικό ήταν άρρωστος και ο φροντιστής ήταν σκυμμένος πάνω του, δίνοντάς του ένα φάρμακο. Είναι γέρος και έχει περάσει πολλές κακουχίες και αρρώστιες. Στο αεροπλάνο τον έπιασε καρδιακή προσβολή και δεν πίστευα να βγάλει όλοι το ταξίδι. Παρ' όλα αυτά πριν ξεκινήσουμε, μου είπε. Αν μπορείς να το αντέξεις εσύ, Φίφη, θα το αντέξω και εγώ. Αυτό είναι μια πρόκληση για σένα. Είχα ιδιαίτερη αδυναμία στο Αφεντικό. Μπορούσαμε να μιλάμε μαζί, όπως μιλούσαμε με τη Μίς Κου. Χριστέ μου. Είπε η Μίς Κου βαριεστημένα^

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

έχω τρομερό πονοκέφαλο. Θα 'θελα να δώσω στο γερο-κτηνίατρο μερικά από τα ηρεμιστικά του, για να δει πώς είναι. Τι ξέρουν οι άνθρωποι κτηνίατροι για τις γάτες. Τι ώρα είναι, Μίς Κου. Ρώτησα. Ωρα. Δεν έχω ιδέα. Έχω μπερδευτεί με την ώρα.110

Πάντως, έσβησε το μπλε φως και άναψαν τα μεγάλα. Σύντομα θα πρέπει να είναι ώρα φαγητού για αυτούς. Άκουσα το χτύπημα πιάτων και τούς μικρούς θορύβους που κάνουν οι άνθρωποι όταν ξυπνούν. Είχα σχεδόν συνηθίσει στο να είμαι τυφλή, αλλά είναι εκνευριστικό να μην ξέρεις τι γίνεται γύρω σου, να μην μπορείς να δεις τι συμβαίνει. Το χέρι του αφεντικού με χάιδεψε. Ανόητη, γριά γάτα, είπε. Τι είναι αυτό που σε κάνει να στενοχωριέσαι. Εύπνα, είναι ώρα για πρωινό. Γρήγορα θα προσγειωθούμε. Ακούστηκε μια φωνή από το ταβάνι. Παρακαλώ, δέστε τις ζώνες σας. Προσγειωνόμαστε στο διεθνές αεροδρόμιο της Νέας Υόρκης. Άκουσα το κλικ της ζώνης και το Αφεντικό κράτησε σφιχτά το καλάθι μου. Η μύτη του αεροπλάνου έγειρε προς τα εμπρός και ο θόρυβος της μηχανής άλλαξε ρυθμό. Ένωσα σαν να πετάω απαλά και μετά οι μηχανές ακούστηκαν πάλι δυνατές. Ένα ταρακούνημα και το σφύριγμα των φρένων. Άλλο ένα ταρακούνημα και το αεροπλάνο άρχισε να τρέχει πάνω στο διάδρομο. Παρακαλώ, μείνετε στις θέσεις σας, είπε η αεροσυνοδός. Μη σηκωθείτε, πριν το αεροπλάνο σταματήσει εντελώς. Συνεχίσαμε ακούγοντας το τσίριγμα των φρένων, καθώς ο πιλότος μείωνε την ταχύτητα. Οι μηχανές έπεσαν και σε λίγο σταμάτησαν. Για μια στιγμή ακουγόταν μόνο η αναπνοή των ανθρώπων. Μετά ήρθε ένας δυνατός

γδούπος απο έξω και το τρίξιμο του μετάλλου πάνω σε μέταλλο. Άνοιξε μια πόρτα και φύσηξε μέσα παγωμένος αέρας. Χαίρετε, είπε η αεροσυνοδός. Ελπίζουμε να πετάξετε και πάλι μαζί μας. Το Αφεντικό κατέβηκε τη σκάλα κρατώντας εμένα και η Μα τη Μίς Κου. Η Μπάτερκαπ ήταν οπισθοφυλακή έκανε τρομερό κρύο και δεν μπορούσα να καταλάβω το γιατί.111

Μπρ. Είπε η Μίς Κου αηδιασμένη. Έχω τρομερό πονοκέφαλο και τώρα αυτό το βρωμόχιονο. Προχωρήσαμε βιαστικά για να μη μείνουμε στιγμή παραπάνω στο κρύο. Γρήγορα μπήκαμε σε μια τεράστια αίθουσα. Η Μίς Κου, που ήξερε τα πάντα, είπε ότι ήταν η αίθουσα ελέγχου διαβατηρίων και το τελωνείο και ότι ήταν το μεγαλύτερο κτίριο του είδους του σ' όλοι τον κόσμο. Το Αφεντικό έδειξε όλα τα χαρτιά μας και περάσαμε, συνεχίζοντας προς το τελωνείο. Τι έχετε. Ρώτησε μια αντρική φωνή. Τίποτα για να δηλώσουμε, απάντησε το Αφεντικό. Είμαστε τράνζιτ για τον Καναδά. Τι είναι αυτές οι γάτες. Ρώτησε ο τελωνειακός. Αχ. Είπε μια γυναίκα τελωνειακός, με μακρόσυρτη φωνή. Τις έχω ξαναδεί. Είναι υπέροχες. Προχωρήσαμε και από την αλλαγή στη μυρουδιά κατάλαβα ότι τις βαλίτσες μας τις κουβαλούσε ένας μαύρος. Στην κεντρική αίθουσα το Αφεντικό κάθισε, γιατί ήταν άρρωστος και η Μα πήγε να βρει τούς ανθρώπους της αμερικανικής εταιρείας, που θα μας πετούσε στο Ντιτρόιτ. Άργησε πολλή ώρα. όταν γύρισε, έβραζε από το θυμό. Έσπασαν το συμβόλαιό του, είπε. Δεν θέλουν να πάρουν τις γάτες στο χώρο των επιβατών επιμένουν ότι πρέπει να πάνε με τις αποσκευές, σύμφωνα με τούς κανονισμούς τους. Ισχυρίζονται ότι το λάθος έγινε από τούς υπαλλήλους στο Σάνον. Ξαφνικά ένιωσα τα χρόνια μου. Ένιωσα πολύ γριά. Δεν πίστευα ότι θα επιζήσω, αν ταξίδευα με τις

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

αποσκευές. Το είχα ξαναπεράσει αυτό και μου έκανε κατάπληξη πώς είχαν την απαίτηση να υποφέρει και η Μίς Κου τέτοια δοκιμασία. αν δεν πάρουν τις γάτες στο χώρο των επιβατών, δεν θα πετάξουμε ούτε και εμείς. Είπε το Αφεντικό. Πήγαινε πίσω και πες τους ότι θα κάνουμε μεγάλη φασαρία, θα ζητήσουμε πίσω τα λεφτά μας, γιατί συμφώνησαν να πάρουν τις γάτες, αν πληρώναμε προκαταβολικά.112

Η Μα ξανάφυγε και κάτσαμε όλοι να περιμένουμε. Κάποτε. Επέστρεψε και είπε. Τούς είπα ότι είσαι άρρωστος και θα μας στείλουν με ειδικό αυτοκίνητο στο Λα Γκουάρντια. Προτείνουν να μείνουμε. Σ' ένα μεγάλο μοτέλ εκεί μέχρι που να δούμε αν η αεροπορική εταιρεία αλλάξει γνώμη για τις γάτες. Γρήγορα βρεθήκαμε σε ένα πελώριο αυτοκίνητο, μια Κάντιλακ, που είχε μέχρι και κλιματισμό. Θεέ μου. Είπε η Μπάτερκαπ, καθώς συναντήσαμε την πυκνή κυκλοφορία στον περιφερειακό της Νέας Υόρκης. Δεν θα 'θελα να οδηγούσα εδώ. Δεν είναι δύσκολο. Μόνο που πρέπει να κρατάτε τη λουρίδα σας, κυρία μου, είπε ο οδηγός. Είκοσι λεπτά αργότερα παρκάραμε μπροστά σε ένα μοτέλ που όπως μου είπε η Μίς Κου ήταν το μεγαλύτερο που είχε δει ποτέ. Μπήκαμε όλοι μαζί μέσα. Μήπως δεν δέχεστε Σιαμαίες γάτες. Ρώτησε το Αφεντικό. Μα, και βέβαια τις δεχόμαστε. Είπε ο άντρας στη ρεσεψιόν, αφού μας έριξε μια καλή ματιά. Είναι ευπρόσδεκτες, επανέλαβε δίνοντάς μας τα κλειδιά των δωματίων. Οι διάδρομοι μας φάνηκαν ατέλειωτοι, μέχρι που να φτάσουμε στα δωμάτια μας. Γυναικεία τουαλέτα. Γρήγορα. Φώναξε η Μίς Κου. Ήμουν ευγνώμων για την παρατήρησή της. Φαγητό, είπε η Μα. Φρόντισε τις γάτες πρώτα, συμπλήρωσε το Αφεντικό.. Οι συνήθειές μας είχαν αναστατωθεί, αλλά δεν κάναμε παράπονα. Τριγυρίσαμε στα τρία δωμάτια που είχαμε πιάσει και. Μετά προσεκτικά βγήκαμε

στο διάδρομο για εξερεύνηση. Βλέπω το αεροδρόμιο, φώναξε η Μις Κου. Αυτό πρέπει να είναι το Λα Γκουάρντια.¹¹³

Λοιπόν, είπε η Μα και σηκώθηκε. Πάω μέχρι την αεροπορική εταιρεία, για να δω τι μπορεί να γίνει. Η πόρτα έκλεισε πίσω της και μαζί με τη Μις Κου καθίσαμε να προσέχουμε το Αφεντικό. Το ταξίδι είχε κουράσει την καρδιά του και ήταν ακίνητος στο κρεβάτι. Πώς θα πάμε στο Ουίνδσορ, αν δεν μας πάρει η αεροπορική εταιρεία. Ρώτησε η Μπάτερκαπ μπαίνοντας στο δωμάτιο. Δεν ξέρω μπορεί. Να πάμε με το τραίνο, απάντησε το Αφεντικό, θα μπορούσαμε να πιάσουμε μια μεγάλη κουκέτα, οπότε οι γάτες θα ήταν μαζί μας. Λαγοκοιμόμουν όταν γύρισε η Μα. Δεν μας παίρνουν, εκτός αν οι γάτες ταξιδέψουν στο χώρο των αποσκευών. Προσπάθησα, αλλά δεν γίνεται αλλιώς. Όχι. Φώναξε το Αφεντικό, θα βρούμε άλλο τρόπο. Για αρκετή ώρα έγινε ησυχία. Η Μις Κου και εγώ καθισμένες μαζί, σκεφτόμαστε με τρόπο ότι θα έπρεπε να πάμε με τις αποσκευές. Εκτός των άλλων, δεν μπορούσαμε να μείνουμε στο μοτέλ για πολύ ακόμα. Οι τιμές των δωματίων ήταν τρομερά ακριβές. Το μόνο που πρότειναν ήταν ένα αεροταξί, είπε η Μα. Λοιπόν απάντησε το Αφεντικό, θα μας επιστρέψουν την αξία των εισιτηρίων από το Λα Γκουάρντια στο Ντιτρόιτ, αφού έσπασαν το συμβόλαιο που είχαμε. Αυτό θα περιορίσει το κόστος. Μήπως είπαν πόσο κάνει για να πετάξουμε από εδώ μέχρι τον Καναδά. Η Μα του είπε πόσο υπολόγιζαν ότι θα κοστίσει και παρά λίγο να λιποθυμήσει από το σοκ. Το ίδιο η Μις Κου και εγώ. Τελικά, είπε. Κλείσε το αεροπλάνο για αύριο το πρωί. Αλλά

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλο, ώστε να πάρουμε τις γάτες μαζί μας. Η Μα κούνησε το κεφάλι της για να δείξει ότι συμφωνεί και για άλλη μια φορά έφυγε. 114

Η Μις Κου και εγώ κάναμε τις Ασκήσεις μας, τρέχοντας στα δωμάτια. Επειδή τα δωμάτια μας ήταν ξένα, η Μις Κου μου έλεγε που βρίσκεται το κάθε πράγμα και έτρεχε πριν από μένα. Την ακολουθούσα από κοντά και περάσαμε ωραία, διασκεδάζοντας ταυτόχρονα και το Αφεντικό που του άρεσε να μας βλέπει να παίζουμε και να πηδάμε στον αέρα. Όταν κουραστήκαμε, η Μις Κου με οδήγησε σ' ένα παράθυρο και άρχισε να μου μιλάει για τα ψηλά κτίρια του Μανχάταν, όπου Είχε ζήσει και εργαστεί το Αφεντικό λίγα χρόνια πριν. Η Μα γύρισε και μας είπε ότι τα πάντα είχαν κανονιστεί και ότι αύριο τέτοια ώρα θα έπρεπε να βρισκόμαστε στο Ουίνδσορ. Ήπιαμε το τσάι μας και κάτσαμε να σκεφτούμε το καινούργιο μέρος που θα πηγαίναμε. Το σκοτάδι έπεσε νωρίς και πήγαμε όλοι στα κρεβάτια μας για να ξεκουραστούμε όσο το δυνατόν περισσότερο. Το ταξίδι μας από το Χόουθ ήταν πολύ πιο κουραστικό, απ' ότι περιμέναμε. Το Αφεντικό όμως δεν θα μπορούσε ν' αντέξει το ταξίδι χωρίς ανάπαυση. Το πρωί φάγαμε το πρωινό μας και αποχαιρετήσαμε τον υπάλληλο στη ρεσεψιόν. Μας είχε συμπαθήσει, πράγμα που έδειχνε καλή κρίση από μέρους του, όπως είπε η Μις Κου. Επειδή το Αφεντικό ήταν άρρωστος και είχαμε και πολλές βαλίτσες, το μοτέλ μας έφερε ένα αυτοκίνητο που μας οδήγησε στην εταιρεία των αεροταξί. Ένας πολύ ευχάριστος μαύρος καθόταν στο τιμόνι και φρόντισε να πάμε στο σωστό γραφείο. Θα περιμένω εδώ, κύριε, είπε στο Αφεντικό. Μέχρι που να δω ότι όλα είναι εντάξει. Μπήκαμε στο γραφείο και στην αρχή δεν φαινόταν

κανείς να έχει ιδέα για μας. Αλλά σε λίγο ένα θαμπό φως φάνηκε ν' ανάβει στο μυαλό ενός υπαλλήλου και σήκωσε το τηλέφωνο. Βέβαια. Βέβαια. Είπε. Ο πιλότος θα είναι σε λίγο εδώ. Μπορείτε να περιμένετε εκεί. Περιμέναμε αρκετή ώρα. Τελικά ένας άντρας μπήκε ανυπόμονα στο γραφείο. Εσείς είσαστε που πάτε στον Καναδά. Μας ρώτησε.115

Του απαντήσαμε καταφατικά. Η Μίς Κου και εγώ ενώσαμε τις φωνές μας για να δώσουμε έμφαση. Οκεί, είπε. Θα φορτώσουμε τα πράγματα σας. Τι θα γίνει με τις γάτες. Οι γάτες θα έρθουν στο αεροπλάνο μαζί μας. Απάντησε σταθερά το Αφεντικό. Οκεί, είπε ο πιλότος. Οι δύο κυρίες θα πρέπει να καθίσουν πίσω με τα καλάθια στα γόνατά τους. Μας οδήγησε στο αεροπλάνο. Μη χειρότερα. Φώναξε έκπληκτη η Μίς Κου. Αυτό μοιάζει με παιχνίδι. Δύο μηχανές και τρεις θέσεις. Τέσσερις με του πιλότου. Τρεις ρόδες από κάτω. Θεέ μου. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς θα βάλουμε το Αφεντικό σ' αυτό το μικρό κάθισμα. Τι είναι πάλι αυτό. Μέχρι και ο πιλότος ξύρισε το κεφάλι του για να κάνει πιο πολύ χώρο. Η Μα και η Μπάτερκαπ σκαρφάλωσαν στο αεροπλάνο, που όπως μου είπε η Μίς Κου, είχε χώρο σαν ένα μικρό αυτοκίνητο τα δυό πίσω καθίσματα για κανονικούς ανθρώπους. Η Μα είναι αρκετά παχιά, η Μπάτερκαπ αδύνατη και έτσι συμπλήρωσαν δύο κανονικούς ανθρώπους. Ένωσα να παρακουνιέται όλοι το αεροπλάνο, όταν ανέβηκε το Αφεντικό. Ζύγιζε διακόσιες τριάντα λίμπρες (ίσως να έχασε μια-δυό λίμπρες στο ταξίδι) και το αεροπλάνο έγειρε από τη μια πλευρά. Ο πιλότος πρέπει να ήταν ο μικρότερος του είδους του, γιατί το βάρος του δεν είχε κανένα αποτέλεσμα. Έβαλε μπροστά τις μηχανές και τις άφησε λίγο να ζεσταθούν. Κατόπιν, απελευθερώνοντας τα φρένα, κατευθύνθηκε αργά προς το διάδρομο. Καλύψαμε πολλά χιλιόμετρα στο έδαφος πηγαίνοντας στην άκρη του αεροδρομίου. Η Μίς Κου μου περιέγραφε ότι έβλεπε. Δεν είμαστε στα καλά μας. Φώναξε. Όλα τα αεροπλάνα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

της Αμερικής απογειώνονται από εδώ, το λιγότερο ένα κάθε λεπτό. Ξαφνικά ο πιλότος ξεστόμισε μια πολύ άσχημη λέξη κι έστριψε βίαια το αεροπλάνο, βγάζοντας το έξω από τον κεντρικό διάδρομο.116

Μας έπιασε λάστιχο, είπε θυμωμένος. Μόλις μου το είπε στον ασύρματο ο πιλότος αυτού του αεροπλάνου. Πίσω μας ακούστηκαν δυνατές σειρήνες και μηχανές αυτοκινήτων που έτρεχαν. Ένα απόσπασμα από αυτοκίνητα έστριψε από το διάδρομο και μας περικύκλωσε. Δεν είμαστε στα καλά μας. Ακούστηκε η φωνή της Μις Κου πάνω από το θόρυβο. Φώναξαν την εθοφρουρά. Κοίταξε προσεκτικά από την άκρη τού παραθύρου, με το αυτιά της κατεβασμένα για να μην τη δουν. Αστυφύλακες. Ένα σωρό αστυφύλακες, η πυροσβεστική και ένα αυτοκίνητο γεμάτο υπαλλήλους του αεροδρομίου. Έχουν μαζί τους και ένα γερανό, Θεέ μου. Πάλι καλά. Παρατήρησε το Αφεντικό. Τόση φασαρία για ένα κακόμοιρο σκασμένο λάστιχο. Άνθρωποι έτρεχαν προς όλες τις κατευθύνσεις, οι σειρήνες έβγαζαν τις τελευταίες κορώνες τους και ο θόρυβος των αυτοκινήτων μπερδευόταν με τον ήχο των αεροπλάνων που απογειώνονταν συνεχώς. Ανασήκωσαν το αεροπλάνο αρκετούς πόντους για να μπορέσουν να βγάλουν το σκασμένο λάστιχο. Τα αυτοκίνητα απομακρύνθηκαν και σε λίγο ο γερανός με το ελαττωματικό λάστιχο τα ακολούθησε. Μείναμε μόνοι μας, περιμένοντας την επιστροφή τους. Πέρασε μια ώρα, δυό ώρες. Θα μπορούσαμε να περπατήσουμε μέχρι τον Καναδά τόση ώρα. Είπε το Αφεντικό φανερά εκνευρισμένος. Με την ησυχία του φάνηκε να επιστρέφει ο γερανός, πηγαίνοντας δίπλα στο διάδρομο. Ακόμα πιο αργά, βγήκαν από μέσα μερικοί τεχνίτες και προχώρησαν προς το αεροπλάνο μας. Τελικά, ο τροχός μπήκε στη θέση του και ο γερανός μας γύρισε την πλάτη. Ο πιλότος ξανάβαλε μπρος τις μηχανές και τις

άφησε να ζεσταθούν. Μιλώντας στον ασύρματο με τον πύργο ελέγχου, ανέφερε ότι ήταν έτοιμος για απογείωση. Επιτέλους του έδωσαν την άδεια και τρέχοντας πάνω στο διάδρομο το σήκωσε απαλά στον αέρα.117

Ανεβαίνοντας αργά, αρκετά χαμηλότερα από τις εμπορικές γραμμές, ο πιλότος το έβαλε στη σωστή πορεία με κατεύθυνση προς τον Καναδά. Με τη ταχύτητα πετάμε, Μίς Κου. Ρώτησα. σήκωσε το λαιμό της, κοιτώντας πάνω από τον ώμο του πιλότου. Ταχύτης εκατόν είκοσι πέντε μίλια. ύψος έξι χιλιάδες πόδια. Διεύθυνση πυξίδας βορειοδυτικά, απάντησε. Ζήλευα τις γνώσεις της, την ικανότητά της να βλέπει. Το μόνο που μπορούσα να κάνω εγώ, ήταν να κάθομαι περιμένοντας να μου περιγράφουν οι άλλοι τα γεγονότα. Σκέφτηκα όμως και όλες τις πτήσεις που είχα κάνει κλεισμένη σ' ένα κουτί. Τώρα ήμουν πολύ καλύτερα., Είχα καλύτερη μεταχείριση ακόμα και από τους ανθρώπους, γιατί καθόμουν στα γόνατα της Μα.118

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Νόκ. Νόκ. Είπε η Μίς Κου κοιτώντας ανάμεσα από τούς ώμους του πιλότου και του αφεντικού. Νόκ. Νόκ. Χρειαζόμαστε αλεξιπτώτο Φίφη. Η βελόνα των καυσίμων χτυπάει στην άκρη. Το Αφεντικό γύρισε στον πιλότο. Χάλασε η βελόνα των καυσίμων. Ρώτησε. Δεν έχουμε βενζίνη, απάντησε εκείνος αφηρημένα. Μας φτάνει όμως να κατεβούμε. Κάτω από τα μικρά φτερά μας απλώνονταν οι χιονισμένες κορυφές των βουνών της Πενσυλβάνιας. Η Μίς Κου με έκανε να ανατριχιάσω, λέγοντάς μου για τούς απότομους γκρεμούς και τις κορυφές σαν ξυράφια που ήταν από κάτω μας. Ο πιλότος συμβουλευτήκε το χάρτη του και διόρθωσε λίγο την πορεία μας. Ωχ. Μίς Κου. Φώναξα έντρομη. Πέφτουμε. Σταμάτα πια τις κουταμάρες, απάντησε ήρεμα η Μίς Κου. Κατεβαίνουμε για να προσγειωθούμε και να πάρουμε βενζίνη. Υπάρχει ένα μικρό αεροδρόμιο ακριβώς μπροστά μας. Το μόνο που έχεις να κάνεις είναι να χώσεις τα νύχια σου στο καλάθι σου και να κρατηθείς γερά. Το αεροπλάνο ακούστηκε να χτυπάει δυό φορές στο έδαφος. Γλίστρησε λίγο πάνω στο χιόνι και κύλησε πάνω στο διάδρομο. 119

Φρενάροντας, ο πιλότος άνοιξε την πόρτα, γεμίζοντας την καμπίνα με παγωμένο άερα. Πήδηξε κάτω και φώναξε σε μια γυναίκα, που στεκόταν δίπλα στην αντλία της βενζίνης. Γέμισε το μέχρι πάνω. Γύρισε και έτρεξε γρήγορα προς το κοντινότερο κτίριο. Η γυναίκα πλησίασε και γέμισε τα φτερά με βενζίνη χωρίς να κοιτάξει ούτε μια φορά προς το μέρος μας. Το αεροδρόμιο ήταν γεμάτο χιόνι, που σκέπαζε τα κτίρια και το διάδρομο. Μικρά σκάφη στέκονταν στην άκρη της πίστας, περιμένοντας τούς ιδιοκτήτες τους να τ' αφήσουν ελεύθερα να πετάξουν. Το Αφεντικό βγήκε έξω στο χιόνι χωρίς παλτό. Πρόσεχε, του φώναξα, θα αρπάξεις κανένα κρύο. Μην είσαι ανόητη, Φίφη, απάντησε η Μις Κου. Αυτός ο καιρός είναι κύμα ζέστης για το Αφεντικό. Στο Θιβέτ, άπ' όπου κατάγεται, το κρύο είναι τόσο δυνατό, που ακόμα και τα λόγια των ανθρώπων παγώνουν και πέφτουν στο χώμα. Οι μηχανές βρυχήθηκαν και πάλι. Προχωρήσαμε πάνω στο σκαμμένο χιόνι. Σε τόσο μικρό αεροδρόμιο δεν υπήρχε πύργος ελέγχου. Ο πιλότος ζέστανε τις μηχανές και άρχισε να τρέχει πάνω στον άσπρο διάδρομο ανεβαίνοντας, έκανε έναν κύκλο πάνω από το μικροσκοπικό διάδρομο για να πάρει ύψος και κατευθύνθηκε προς το Κλίβελαντ. Μετά από τόσες ώρες πτήσης είχαμε αρχίσει να συνηθίζουμε το βουητό των μηχανών. Συνεχίσαμε να πετάμε, πέφτοντας και ανεβαίνοντας με τα ρεύματα άερα. Ο καπνός του Πίτσμπουργκ πέρασε κάτω από το αριστερό φτερό. Μπροστά μας φάνηκε η ομίχλη του Κλίβελαντ. Θα περάσουμε πάνω από το Κλίβελαντ, είπε ο πιλότος. Μετά θα βρεθούμε πάνω από τη λίμνη Ηρι, έχοντας τρία νησάκια από κάτω μας σε περίπτωση που παρουσιαστούν προβλήματα με τη μηχανή. Το αεροπλάνο συνέχισε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

την πορεία του, με τις μηχανές να τραγουδούν τον ίδιο μονότονο σκοπό και τον πιλότο σκυμμένο πάνω στα όργανα ελέγχου. 120

Είχαμε αρχίσει να μουδιάζουμε από την ακινησία. Στριφογύρισα άβολα καθώς το αεροπλάνο έστριβε απότομα προς τα δεξιά. Μεγάλοι μου γάτοι. Φώναξε η Μις Κου. Κάποιος άνοιξε το ψυγείο και χύθηκαν έξω όλα τα παγάκια. Όχι, δεν είναι παγάκια παρ' όλοι ότι φαίνονται έτσι από τόσο ύψος. Όλη η λίμνη είναι παγωμένη και παντού υπάρχουν στοιβαγμένες μπάλες από χιόνι. Από εδώ πάνω μοιάζουν με χυμένα παγάκια, συμπλήρωσε απολογητικά. Κάτω μας απλωνόταν ένα άσπρο χαλί. Ο πιλότος μας είπε ότι ο χειμώνας ήταν ασυνήθιστα κρύος και τα προγνωστικά έλεγαν ότι ο καιρός θα χειροτερέψει. Αυτό εκεί κάτω είναι το νησί Πέλυ, ακούστηκε ο πιλότος. Βρισκόμαστε ακριβώς στη μέση της λίμνης, θα περάσουμε πάνω από το Κίνγκσβιλ και μετά γραμμή για το Ουίνδσορ. Το αεροπλάνο άρχισε να κουνιέται. Ο αέρας πάγωνε από το χιόνι και δημιουργούσε μεγάλα ρεύματα. Ήμουν κουρασμένη, πεινασμένη και ένιωσα σαν να ταξίδευα αιώνες. Τότε σκέφτηκα το Αφεντικό που ήταν γέρος και άρρωστος. Αφού το υπέμενε αυτός το ίδιο έπρεπε να κάνω και εγώ. Σήκωσα τούς ώμους μου, κάθισα πιο στητή και ένιωσα καλύτερα. Πέντε λεπτά ακόμα και θα προσγειωθούμε στο αεροδρόμιο τού Ουίνδσορ, είπε ο πιλότος. Ω. Φώναξε η Μις Κου. Βλέπω τούς ουρανοξύστες τού Ντιτρόιτ. Το αεροπλάνο έγειρε και άρχισε να κατεβαίνει. Ο θόρυβος της μηχανής άλλαξε. Ακούστηκε ένα μαλακό ξύσιμο πάνω στο χιονισμένο διάδρομο και πατήσαμε στο έδαφος τού Καναδά, το αεροπλάνο συνέχισε να χάνει ταχύτητα και σε λίγο έστριψε δεξιά. Αριστερά. Αριστερά. Φώναξε το Αφεντικό, που ήξερε καλά το αεροδρόμιο. Αυτό είναι το παλιό αεροδρόμιο. Πρέπει να πας στο καινούργιο. Εκείνη τη στιγμή ακούστηκε ο πύργος ελέγχου στον ασύρματο και επιβεβαίωσε αυτό που μόλις είχε πει το Αφεντικό. 121

Ο πιλότος δυνάμωσε τις στροφές της δεξιάς μηχανής για να μπορέσει να κάνει στροφή. Προχώρησε περίπου πεντακόσια μέτρα και φρενάροντας έσβησε τις μηχανές. Για ένα λεπτό μείναμε ακίνητοι. Νιώθαμε τόσο μουδιασμένοι, που νομίζαμε ότι δεν θα τα καταφέρουμε να βγούμε έξω. Είναι άσπρο σαν χριστουγεννιάτικη τούρτα, μουρμούρισε η Μίς Κου. Που βρέθηκε όλοι αυτό το χιόνι. Ο πιλότος άνοιξε την πόρτα της καμπίνας και πήδησε έξω. Ξαφνικά, μια σκληρή φωνή ρώτησε. Που ήσαστε τόση ώρα. Η βραχνή φωνή του άντρα μου έκανε τρομερή εντύπωση και αναρωτήθηκα τι είδους μέρος ήταν αυτό. Τώρα, ξέρω ότι όλοι εδώ μιλούν με τον ίδιο σκληρό τρόπο. Το Αφεντικό λέει ότι νομίζουν ότι βρίσκονται ακόμα στην άγρια δύση, οπού η ευγένεια και ο πολιτισμός θεωρούνταν γυναικωτά. Το Αφεντικό απάντησε ότι ήμαστε μετανάστες και ότι τα χαρτιά μας ήταν εντάξει. Η ώρα είναι περασμένη. Δεν υπάρχει κανείς από την υπηρεσία μεταναστών, φώναξε ο άντρας πριν γυρίσει και μπει στο κτίριο του αεροδρομίου. Αργά, πιασμένοι ολόκληροι, βγήκαμε από το αεροπλάνο και προχωρήσαμε προς μια πόρτα που έγραφε Καναδικό τελωνείο. Μπαίνοντας μέσα, βρεθήκαμε σε μια μεγάλη, άδεια αίθουσα. Κατάλαβα ότι ήταν μεγάλη και άδεια από τον αντίλαλο των βημάτων μας. Κατευθυνθήκαμε προς ένα γκισέ. Έχετε αργήσει πολύ, είπε ένας άντρας που στεκόταν από πίσω. Δεν μας ειδοποιήσατε ότι θα έρθετε. Τέτοια ώρα δεν υπάρχει κανένας υπάλληλος της υπηρεσίας μεταναστών. Δεν μπορώ ν' ανοίξω τις βαλίτσες σας πριν περάσετε από αυτούς. Σάς είχαμε ειδοποιήσει, απάντησε ο πιλότος. Σάς ειδοποιήσαμε χτες από το Λα Γκουάρντια της Νέας Υόρκης. Και τι γίνεται με μένα. Πρέπει να γυρίσω πίσω. Θα μου υπογράψεις εδώ. Είναι μια απλή βεβαίωση ότι έφτασα στον Καναδά.122

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Ο τελωνειακός αναστέναξε κάνοντας τη στολή του να τρίξει. Δεν θα έπρεπε να το κάνω αυτό. Σε λίγα λεπτά τελειώνω την υπηρεσία μου. Παρ' όλα αυτά. Το μολύβι του έξυσε το χαρτί. Ο πιλότος μουρμούρισε ευχαριστώ στον τελωνειακό, γεια σας σε μας και χάθηκε από τη ζωή μας. Οι μηχανές του αεροπλάνου του ήταν το τελευταίο πράγμα που ακούσαμε. Μια πόρτα άνοιξε και έκλεισε. Πλησίασαν βαριά βήματα. Ει. Είπε ο τελωνειακός στον αντικαταστάτη του. Τούτοι οι άνθρωποι εδώ λένε ότι είναι μετανάστες. Τι θα κάνουμε. Η ώρα είναι περασμένη. Τέλος πάντων, είναι δικό σου πρόβλημα. Εγώ μόλις τέλειωσα την υπηρεσία μου. Χωρίς άλλη κουβέντα γύρισε και έφυγε. Μη φοβόσαστε, θα περάσετε από τον έλεγχο, ακούστηκε η φωνή του αντικαταστάτη με Ιρλανδέζικη προφορά, θα ζητήσω να έρθει ένας υπάλληλος της μετανάστευσης από το τούνελ. Σήκωσε ένα τηλέφωνο και άρχισε να μιλάει για τον μπελά που του είχαν φορτώσει. Γύρισε προς το μέρος μας. Έρχεται ένας υπάλληλος, είπε. Δεν μπορώ ν' ακουμπήσω τα πράγματά σας πριν σάς κάνει δεκτούς μετανάστες. Πρώτα σ' εκείνων και μετά πίσω σε μένα. Τι έχετε εκεί. Ρώτησε. Δύο Σιαμαίες γάτες, απάντησε το Αφεντικό. Αυτά είναι τα χαρτιά που δείχνουν ότι η υγεία τους είναι εντάξει. Αναστέναξε και ξανασήκωσε το τηλέφωνο. Ναι, δύο γάτες Σιαμαίες. Είδα τα χαρτιά τους. Σκέφτηκα ότι ίσως θα έπρεπε να τις δεις. Όχι. Εντάξει. Κατέβασε το ακουστικό και στράφηκε προς το μέρος μας. Οι γάτες μπορούν να περάσουν. Τώρα πρέπει να περιμένουμε για σάς. Είμαστε εντάξει Φίφη, ψιθύρισε η Μίς Κου. Εμείς περάσαμε, αλλά κόλλησε η οικογένεια.123

Περιμέναμε πολλή ώρα. Σκεφτήκαμε ότι τόση ώρα θα μπορούσαμε να πετάξουμε πίσω στην Αμερική. Το αεροδρόμιο ήταν άδειο και βαρετό. Ούτε ένας ήχος δεν διέκοπτε τη σιωπή. Κατάλαβα ότι το Αφεντικό άρχισε να εκνευρίζεται. Η Μα στριφογύριζε ανυπόμονη και η Μπάτερκαπ άνεπνεε βαθιά λες και επρόκειτο να λιποθυμήσει. Κάπου βρόντηξε μια πόρτα. Ακούστηκαν τα βήματα δυό ανθρώπων σε κάποιο διάδρομο. Σε λίγο μπήκαν στην άδεια αίθουσα. Αυτοί οι άνθρωποι λένε ότι είναι μετανάστες, είπε ο τελωνειακός. Σάς φώναξα γιατί δεν έχω δικαίωμα ν' ανοίξω τις βαλίτσες τους πριν περάσουν πρώτα από σάς. Οι γάτες είναι εντάξει. Μίλησα με την υπηρεσία υγιεινής. Ο υπάλληλος της μετανάστευσης ήταν ένας ευγενικός γέρος, αλλά δεν είχε ιδέα από το αεροδρόμιο. Ούτε καν ήξερε σε ποιο γραφείο έπρεπε να μπει. Έκανε συνέχεια ερωτήσεις στον τελωνειακό. Ελάτε από εδώ, είπε τελικά και προχώρησε προς ένα μικρό δωμάτιο. Πριν αρχίσουμε πρέπει να βρούμε τις φόρμες. Περιμένετε εδώ. Πάω να βρω τα κλειδιά. Βγήκε και σε λίγο γύρισε με τον τελωνειακό. Άρχισαν μαζί να δοκιμάζουν τα συρτάρια, μουρμουρίζοντας καθώς τα έβρισκαν κλειδωμένα. Έφυγαν και άρχισε καινούργια αναμονή. Τα βρήκα. Βρήκα τα κλειδιά. Φώναξε θριαμβευτικά ο επάλληλος σε λίγο. Τώρα δεν θα αργήσουμε. Αρκετή ώρα δοκίμαζε το ένα κλειδί μετά το άλλο, χωρίς επιτυχία. Πήγε να ζητήσει τη βοήθεια του τελωνειακού. Μαζί προχώρησαν προς το ξεροκέφαλο γραφείο. Εσύ σήκωνε και εγώ θα σπρώχνω, είπε ο τελωνειακός. Αν μπορέσουμε να χώσουμε μέσα αυτό το χάρακα θα το ανοίξουμε. Ο ήχος από τα αγκομαχητά μας φερε νύστα. Ξαφνικά ακούστηκε ο δυνατός θόρυβος από το σπάσιμο του ξύλου και οι βίδες της θρυμματισμένης κλειδαριάς έπεσαν στο πάτωμα. Για μια στιγμή δεν μίλησε κανείς. 124

Μετά ο υπάλληλος είπε λαχανιασμένα. Το βρομώ γραφείο είναι άδειο. Άρχισαν να ψάχνουν πάλι, τραβώντας όλα τα συρτάρια.. Πολύ αργότερα ο υπάλληλος φώναξε. Ά. Τις βρήκα. Τώρα έχουμε τις φόρμες. Που είναι οι σφραγίδες όμως. Η Μίς Κου και εγώ το ρίξαμε στον ύπνο. Ξυπνήσαμε νιώθοντας να σηκώνουν τα καλάθια μας. Τώρα μπορείτε να πάτε στο τελωνείο. Είναι από εκεί. Που ήρθατε είπε ο υπάλληλος της μετανάστευσης. Βγήκαμε στην άδεια αίθουσα. Όλα εντάξει. Ρώτησε ο τελωνειακός, καθώς εξέταζε τα χαρτιά μας που είχαν τη σφραγίδα δεκτοί μετανάστες. Κουρασμένα το Αφεντικό σήκωσε τις βαλίτσες, τις ακούμπησε στον πάγκο, τις ξεκλείδωσε και τις άνοιξε για επιθεώρηση. Ο τελωνειακός τσέκαρε μεθοδικά τη λίστα με τις αποσκευές. Και έριξε μια ματιά στα πράγματά μας εντάξει. Μπορείτε να περάσετε. Έξω από το αεροδρόμιο το χιόνι ήταν παχύ. Φόρτωσαν γρήγορα τις βαλίτσες μας σ' ένα αυτοκίνητο που περίμενε και χωθήκαμε μέσα. Αρχίσαμε να προχωρούμε στο γλιστερό δρόμο. Ο οδηγός δεν φαινόταν να ξέρει καλά τη διαδρομή και μουρμούριζε συνέχεια μέσα από τα δόντια του. Η διαδρομή ήταν μεγάλη και καθόλου ευχάριστη. Στρίψαμε σ' έναν απερίγραπτο δρόμο και σταματήσαμε. Εδώ είμαστε, είπε ο οδηγός. Αυτό εκεί είναι το σπίτι. Βγήκαμε και κουβαλήσαμε μέσα τις βαλίτσες. Η Μίς Κου και εγώ ήμασταν πολύ κουρασμένες για να κάνουμε προσεκτική εξερεύνηση. Έτσι στριφογυρίσαμε για λίγο, προσπαθώντας να δούμε τα κυριότερα σημεία το Αφεντικό με πήρε στο κρεβάτι του και σε λίγο άποκοιμήθηκα. Το πρωί ήρθε και με ξύπνησε η Μίς Κου. Άντε λοιπόν, γριά τεμπέλα. Έχουμε πολλές δουλειές να κάνουμε. 125

Να έρχεσαι πίσω μου και θα σου περιγράψω ότι βλέπω. Πήδηξα από το κρεβάτι και έτριψα το πρόσωπό μου για να ξυπνήσω. Άρχισα να περπατάω πίσω από τη Μις Κου. Εδώ είναι το μέρος που τρώμε. Και αυτή είναι η τουαλέτα μας. Από εδώ είναι ένας τοίχος. Πρόσεχε γιατί δεν θα τα επαναλάβω. Εδώ βρίσκεται μια πόρτα, που βγάζει σε ένα μικρό κήπο μ' ένα γκαράζ στην άκρη. Πέρα από αυτό είναι ο δρόμος. Μπήκαμε στην κρεβατοκάμαρα του αφεντικού και πήδηξε στο περβάζι ενός παραθύρου. Πω, πω. Φίφη. Έξω υπάρχει μια βεράντα, ένα μεγάλο παρτέρι και υστέρα η θάλασσα. Όλη η θάλασσα είναι παγωμένη. Μην είσαι κουτή, Κου, είπε το Αφεντικό, με σήκωσε στον ώμο του και φωνάζοντας τη Μις Κου προχώρησε προς την πόρτα. Την άνοιξε και η Μίς Κου μας προσπέρασε τρέχοντας, για να βγει πρώτη έξω. Αυτή δεν είναι θάλασσα, είπε το Αφεντικό. Είναι η λίμνη Σαίντ Κλαίρ και όταν ζεστάνει ο καιρός θα μπορείτε να βγαίνετε έξω και να παίζετε στο γρασίδι. Ήταν ένας περίεργο σπίτι. Ένα άνοιγμα στο ταβάνι στα κάτω δωμάτια επέτρεπε στο ζεστό αέρα ν' ανεβαίνει στα δωμάτια που ήταν από πάνω. Στη Μίς Κου άρεσε πολύ να κάθεται μπροστά σ' ένα άνοιγμα και να βλέπει τι γίνεται στην κουζίνα. Είχε περισσότερη ζέστη, από το φούρνο της κουζίνας και έβλεπε τα πάντα. Σε λίγες μέρες αφότου φτάσαμε στον Καναδά, ήρθαν τα Χριστούγεννα. Ήταν πολύ ήσυχα. Δεν γνωρίζαμε κανέναν. Σ' όλη τη διάρκεια των εορτών δεν είδαμε, ούτε μιλήσαμε σε κανέναν. Ο καιρός ήταν άσχημος. Έπεφτε συνέχεια χιόνι και η επιφάνεια της λίμνης είχε γίνει ένα συμπαγές σεντόνι από το χιόνι. Σκέφτηκα άλλες εποχές και άλλα Χριστούγεννα. Η κυρία διπλωμάτη ήταν φανατική Καθολική και τα γιόρταζε ανάλογα. 126

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Θυμήθηκα τα τελευταία Χριστούγεννα, που με είχαν κλείσει για δυο μέρες στη σκοτεινή αποθήκη. Με τούς εορτασμούς, με ξέχασαν εντελώς. Τώρα, ήταν τα πιο ευτυχισμένα Χριστούγεννα στη ζωή μου, γιατί ήξερα ότι με ήθελαν και δεν θα έμενα πια μόνη, ξεχασμένη η νηστική. Στις μέρες της κυρίας διπλωμάτη κρυβόμουν όσο μπορούσα πιο πολύ. Τώρα, άμα λείψω έστω και για μια στιγμή, κάποιος θα ρωτήσει. Που είναι η Φίφη. Είναι εντάξει. Και αμέσως ψάχνουν να με βρουν. Τώρα έχω μάθει ότι με θέλουν και δεν εξαφανίζομαι. Νιαουρίζω μόλις φωνάζουν τ' όνομα μου. Ακόμα και το φαγητό είναι άφθονο. Το Αφεντικό δεν πιστεύει ότι πρέπει να ταΐζει κανείς τα ζώα μια φορά μόνο την ημέρα. Νομίζει ότι έχουμε αρκετή κρίση για να ξέρουμε πότε είμαστε χορτάτες. Έτσι νύχτα μέρα, όποτε θελήσουμε, έχουμε φαγητό και νερό. Τα Χριστούγεννα είχαν περάσει και καταλαβαίναμε πόσο μακριά ήταν το σπίτι από τα μαγαζιά. Κανένα λεωφορείο δεν περνούσε μπροστά από την πόρτα μας και η πόλη απείχε περίπου είκοσι χιλιόμετρα. Έρχονταν διανομείς φέρνοντας γάλα, κρέας και ψωμί, αλλά δεν είχαμε δυνατότητα εκλογής έτσι το Αφεντικό αποφάσισε ν' αγοράσει ένα αυτοκίνητο. Θα βρούμε ένα παλιό πρώτα, είπε. Όταν θα συνηθίσουμε τούς επικίνδυνους Καναδούς οδηγούς θα πάρουμε καινούργιο. Ένα πράγμα που έκανε εντύπωση στο Αφεντικό ήταν η απόλυτη έλλειψη ευγένειας στους δρόμους. Όπως έλεγε συχνά, οι Αμερικανοί είναι πιθανώς οι χειρότεροι οδηγοί στον κόσμο, με τούς Καναδούς δεύτερους από κοντά. Μια και είχε οδηγήσει περίπου σε εξήντα χώρες κάτι θα έπρεπε να ξέρει σχετικά. Το ταξί σταμάτησε μπροστά στην πόρτα και ακούστηκε η κόρνα. Το Αφεντικό βγήκε έξω. Βρες ένα καλό αυτοκίνητο, Αφεντικό, φώναξε η Μις Κου πίσω του. Μην τούς αφήσεις να σε κοροϊδέψουν. Άκουσα την πόρτα του ταξί να κλείνει και το θόρυβο καθώς απομακρυνόταν.127

Ελπίζω να βρει ένα καλό, είπε η Μις Κου. Μ' άρεσει τόσο το οδήγημα. Δεν βλέπω την ώρα να μπω σ' ένα αυτοκίνητο. Ήταν αλήθεια. Θα πήγαινε οπουδήποτε με ένα αυτοκίνητο και της άρεσε η ταχύτητα. Όσο για μένα, δεν αντέχω τις βόλτες με το αυτοκίνητο, εκτός αν τρέχει με τριάντα χιλιόμετρα. Δεν ευχαριστείται κανείς την ταχύτητα όταν είναι τυφλός. Η Μις Κου προτιμάει να τρέχει στους μεγάλους δρόμους με το ανώτερο όριο που επιτρέπει ο νόμος. Η ώρα δεν περνούσε. Βαριόμαστε χωρίς τη Μα και το Αφεντικό. Ξαφνικά, τ' αυτιά της Μις Κου τσιτώθηκαν. Έρχονται, Φίφη. Φώναξε. Σε λίγο το άκουσα. Δυστυχώς ήταν το ταξί που επέστρεψε η Μπάτερκαπ κατέβηκε τις σκάλες και έτρεξε στην πόρτα. Η Μις Κου πήδηξε στο περβάζι του παραθύρου και έβγαλε μια κραυγή γεμάτη αηδία. Γύρισαν με το ταξί. Δεν αγόρασαν αυτοκίνητο. Είπε. Εκνευρισμένη. Λοιπόν. Πώς τα πήγατε. Ρώτησε η Μπάτερκαπ ανοίγοντας την πόρτα. Γρήγορα. Γρήγορα. Φώναξε η Μις Κου. Ανοιχτέ το στόμα σας, λοιπόν. Τι έγινε. Εντάξει, είπε το Αφεντικό. Είδαμε ένα αυτοκίνητο που φαίνεται αρκετά καλό. Είναι ένα παλιό Μόναρκ. Η εταιρεία πρόκειται να το στείλει εδώ. Θα το κρατήσουμε όλη τη μέρα για να το δοκιμάσουμε. Αν μας αρέσει, θα πληρώσουμε και θα το αγοράσουμε. Η Μις Κου ανέβηκε τρέχοντας τις σκάλες, κουνώντας χαρούμενα την ούρα της. Πάω πάνω, να φυλάω σκοπιά από το παράθυρο του μπάνιου. Το Αφεντικό και η Μα μας είπαν όλες τις λεπτομέρειες. Την ώρα που αρχίσαμε να πίνουμε το τσάι μας, ακούστηκε η φωνή της Μις Κου. Έρχεται. Δύο αυτοκίνητα. Γιούπι. 128

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Την άκουσα που χόρευε από τη χαρά της στο πάνω δωμάτιο. Η Μα και το Αφεντικό βγήκαν έξω. Η Μίς Κου άρχισε να τριγυρίζει ανυπόμονη, σαν τη γάτα που της πήραν τα γατάκια της. Θεέ μου. Θεέ μου. Ψιθύριζε. Τι κάνουν τόση ώρα. Και η Μπάτερκαπ δεν μπορούσε ν' αντέξει άλλο την αγωνία φορώντας το πιο βαρύ παλτό της, έτρεξε έξω. Το βλέπω Φίφη. Είναι πράσινο και μεγάλο σαν λεωφορείο. Φώναξε η Μίς Κου, με μια φωνή που σου έσπαζε τ' αυτιά η οικογένεια μπήκε μέσα τη στιγμή που η Μίς Κου ήταν έτοιμη να εκραγεί από την απόγνωση. Το Αφεντικό της έριξε μια ματιά, μετά τη σήκωσε και της είπε. Όστε θέλεις να δεις το αυτοκίνητο. Έ. Θα έρθεις Φίφη Όχι, ευχαριστώ, απάντησα. Προτιμώ να μείνω εδώ,. Όπου είμαι ασφαλής. Το Αφεντικό κουβαλώντας τη Μίς Κου και η Μπάτερκαπ καλά τυλιγμένη βγήκαν στον κρύο αέρα. Άκουσα το θόρυβο της μηχανής. Η Μα μας χάιδεψε το κεφάλι. Τώρα θα μπορούμε να κάνουμε όσες βόλτες θέλουμε, Φίφη, μου είπε. Μισή ώρα αργότερα γύρισαν πίσω. Η Μίς Κου έλαμπε από ευτυχία. υπέροχο. Υπέροχο. Μου φώναξε. Πήγα μέχρι το Τεουμσέχ. Μίς Κου, αν συνεχίσεις έτσι, θα λιποθυμήσεις. Γιατί δεν κάθεται εδώ να μου τα πεις όλα. Δεν μπορώ να καταλάβω τι λες όταν τραυλίζεις από την αναστάτωση. Για μια στιγμή νόμισα ότι θα θυμώσει, μετά πλησίασε και κάθισε δίπλα στη σόμπα διπλώνοντας τα χέρια της σφιχτά, άρχισε να μιλάει. Να λοιπόν, πώς έγινε Φίφη. Ο γέρος με κουβάλησε έξω και με έβαλε στο πίσω κάθισμα. Κάθισε στη θέση του οδηγού και βολεύτηκε μια χαρά ξέρεις πόσος χώρος του χρειάζεται. 129

Η Μπάτερκαπ μπήκε μπροστά και το Αφεντικό ξεκίνησε τη μηχανή. Ω. Πρέπει να σου τα πω όλα. Το αυτοκίνητο είναι πράσινο και αυτόματο, ότι και αν σημαίνει αυτό. Έχει χώρο για όλους μας και για δύο άτομα ακόμα. Το Αφεντικό οδηγούσε αργά, γιατί είναι πολύ νομοταγής. Του το είπα και μου απάντησε να περιμένω μέχρι να το πληρώσουμε, θα πάνε το απόγευμα να το εξοφλήσουν και μετά θα μπορούμε να τρέχουμε όσο θέλουμε. Έτσι πήγαμε μέχρι το Τεκουμσέχ και γυρίσαμε. Να 'μαστέ, λοιπόν. Σταμάτησε για μια στιγμή, χτενίζοντας την ουρά της και συνέχισε. Θα έπρεπε να το δεις, Φίφη. Ω. Με συγχωρείς, ξέχασα ότι είσαι τυφλή. ωραία, τουλάχιστον να στρωθείς στα καθίσματά του, υπέροχα. Και είναι τόσο ζεστό. Αν ήθελες, θα μπορούσες να ψήσεις αυγά εκεί μέσα. Γέλασα με τον εαυτό μου. Η Μίς Κου είχε εντυπωσιαστεί πραγματικά από το αυτοκίνητο. Και εγώ ήμουν όμως ευχαριστημένη, γιατί τώρα το Αφεντικό θα μπορούσε να βγαίνει έξω περισσότερο. Γρήγορα τελειώσαμε το φαγητό μας και το Αφεντικό με τη Μα ετοιμάστηκαν να φύγουν. Δε θ' αργήσουμε, είπε η Μα. Πάμε μόνο να πληρώσουμε το αυτοκίνητο και να κάνουμε μερικές προμήθειες. Όταν γυρίσουμε, θα σάς πάμε βόλτα. Δεν θα 'θελα να βγω έξω, Μις Κου, είπα, δεν μου αρέσουν τόσο πολύ τα αυτοκίνητα. Ω. Είσαι μια χαζή, γριά γάτα. Απάντησε η Μίς Κου. Σηκώθηκε και άρχισε να πλένεται. Τ' αυτιά της, το ποσί μέρος του λαιμού της, όλοι της το σώμα μέχρι και την άκρη της ουράς της. Πρέπει να κάνω καλή εντύπωση στο καινούργιο αυτοκίνητο, μου εξήγησε. Αν δεν του αρέσω, μπορεί να μην πηγαίνει γρήγορα. Το Αφεντικό και η Μα γύρισαν σύντομα. Άκουσα μ' ευχαρίστηση το θόρυβο από τις σακούλες, καταλαβαίνοντας ότι είχαν φέρει φρέσκο φαγητό. Μια από τις φοβίες που μου είχε μείνει από τις μέρες της πείνας, ήταν ο φόβος του να μείνω χωρίς φαγητό. 130

Τ. Λομπσανγκ Ράμπια Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Η κοινή λογική μου έλεγε ότι ήταν ανόητο, αλλά δεν είναι εύκολο να απαλλαγεί κανείς από τις φοβίες. Κάτι άλλο που με τρομοκρατούσε, αν και πάλι καταλάβαινα ότι ήταν ανόητο, ήταν ότι κάποιος θα με σήκωνε πιάνοντας με από το πίσω μέρος του λαιμού. Είναι κάτι τόσο άσχημο, που θα του αφιερώσω λίγες γραμμές. Εξάλλου, αν εμείς οι γάτες δεν πούμε στους ανθρώπους τα προβλήματά μας, τότε και αυτοί δεν θα τα ξέρουν. Όταν κόντευα να γεννήσω την τρίτη οικογένεια από γατάκια, ο Πιέρ, ο Γάλλος κηπουρός της κυρίας διπλωμάτη, με σήκωσε ξαφνικά πιάνοντας με από τις τρίχες του λαιμού μου. Ο πόνος ήταν τρομερός. Τα γατάκια έπεσαν από μέσα μου και σκοτώθηκαν πάνω στο πλακόστρωτο μονοπάτι. Το ξαφνικό σοκ μου προξένησε εσωτερική ζημιάς ο κύριος κτηνίατρος ήρθε αμέσως και πέρασε πολλή ώρα για να σταματήσει το αίμα. Μου έχασες πέντε γατάκια, Πιέρ. Φώναξε θυμωμένη η κυρία διπλωμάτη, θα 'πρεπε να σου αφαιρέσω την αξία τους από το μισθό σου. Μα, κυρία, κλαψούρισε ο Πιέρ. Τη σήκωσα πολύ προσεκτικά από το πίσω μέρος του λαιμού. Αυτή φταίει. Όλο κάτι πάει στραβά μ' αυτήν. Ο κύριος κτηνίατρος ήταν κατακόκκινος από το θυμό. Την καταστρέφετε αυτήν τη γάτα. Φώναξε. Τις μεγάλες γάτες δεν πρέπει να τις σηκώνει κανείς από το λαιμό. Μόνο τρελοί θα μεταχειρίζονταν κατ' αυτό τον τρόπο τόσο ακριβά ζώα. Η κυρία διπλωμάτη έβραζε από την οργή της για τα λεφτά που είχε χάσει από τα πέντε γατάκια, αλλά ταυτόχρονα η απορία ήταν ζωγραφισμένη στο πρόσωπό της. Μα, κύριε κτηνίατρε, είπε. Οι μητέρες γάτες κουβαλούν τα γατάκια τους, πιάνοντας τα από το λαιμό. Δεν βλέπω που είναι το λάθος. Ναι, κυρία μου, αλλά η μητέρα γάτα τα κουβαλάει μ' αυτό τον τρόπο όταν είναι νεογέννητα είναι τόσο ελαφριά που δεν μπορεί να τούς κάνει κακό. 131

Οι μεγάλες γάτες πρέπει να σηκώνονται έτσι ώστε το βάρος να πέφτει στο στήθος και στα πίσω πόδια. Διαφορετικά, μια γάτα μπορεί να τραυματιστεί σοβαρά. Είμαι μια ανόητη γριά γάτα, αλλά φοβάμαι να με σηκώσει οποιοσδήποτε άλλος εκτός από την οικογένεια. Το Αφεντικό δεν επιτρέπει στους ξένους να με ακουμπούν. Τι κάθομαι λοιπόν και στενοχωριέμαι. Με σηκώνει καλύτερα απο όλους και αυτός είναι ο τρόπος που το κάνει ο σωστός τρόπος. Βάζει το αριστερό του χέρι κάτω από το στήθος μου, εκεί που τα μπροστινά μου πόδια ενώνονται με το κορμί μου. Με το δεξιό του χέρι βαστάει τούς μηρούς μου η μ' αφήνει να στέκομαι με τα πίσω πόδια πάνω στο χέρι του. Όταν κρατάει κανείς μια νευρική η ξένη γάτα, πρέπει πάντοτε το δεξιό χέρι να στηρίζει το μπροστινό μέρος των ποδιών και έτσι η γάτα δεν μπορεί να κλωτσήσει η να πηδήξει. Είναι και ο πιο ακίνδυνος τρόπος. Ο κόσμος λέει στο Αφεντικό. Ω. Εγώ πάντα τις σηκώνω από το πίσω μέρος του λαιμού, όπως γράφουν μερικά βιβλία. Λοιπόν, ότι και να λένε τα βιβλία, εμείς οι γάτες ξέρουμε τι προτιμάμε και τώρα ξέρετε και εσείς. Για αυτό, παρακαλούμε, αν σάς αρέσουμε εμείς οι γάτες, αν θέλετε να μας απαλλάξετε από πόνους και τραύματα, να μας σηκώνετε όπως γράφω παραπάνω. Θα σάς άρεσε να σάς σηκώνουν εσάς από το λαιμό η από τα μαλλιά σας. Εμείς το μισούμε. Ούτε μας αρέσει το ψιτ, ψιτ. Καταλαβαίνουμε όλες τις γλώσσες, όταν οι άνθρωποι σκέφτονται τι λένε. Η κουβέντα για τα μωρά μας εκνευρίζει και μας κάνει να μην είμαστε συνεργάσιμες. Έχουμε μυαλό και ξέρουμε πώς να το χρησιμοποιήσουμε} ένα από τα πράγματα που μας κάνει τόση εντύπωση με τούς ανθρώπους, είναι η πεποίθησή μας ότι είμαστε κουτά ζώα, ότι δεν υπάρχει άλλη ζωή εκτός από την ανθρώπινη. Οι άνθρωποι είναι σίγουροι ότι δεν μπορεί να υπάρξει ζωή σ' άλλους κόσμους, επειδή πιστεύουν ακράδαντα ότι οι ίδιοι αποτελούν το ανώτερο είδος της δημιουργίας. Αφήστε με να σας πω κάτι.132

Εμείς δεν μιλάμε Αγγλικά, Γαλλικά η Κινέζικα, αλλά καταλαβαίνουμε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

όλες αυτές τις γλώσσες. Επικοινωνούμε με τη σκέψη. Καταλαβαίνουμε με τη σκέψη. Έτσι έκαναν και οι άνθρωποι. Ναι, πριν προδώσουν τον κόσμο των ζώων και χάσουν την ικανότητα να διαβάσουν τη σκέψη. Δεν χρησιμοποιούμε τη λογική. Δεν έχουμε εμπρόσθιους λοβούς. Καταλαβαίνουμε με την προαίσθηση. Οι απαντήσεις μας έρχονται χωρίς να χρειάζεται να λύσουμε προβλήματα. Οι άνθρωποι έχουν ανάγκη το τηλέφωνο για να μιλήσουν σε μεγάλες αποστάσεις. Εμείς οι γάτες, όταν ξέρουμε το νούμερο της γάτας που θέλουμε να μιλήσουμε, μπορούμε να στείλουμε τα μηνύματά μας εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά με την τηλεπάθεια. Πολύ σπάνια οι άνθρωποι καταλαβαίνουν τα τηλεπαθητικά μας μηνύματα. Η Μα μπορεί ορισμένες φορές. Το Αφεντικό πάντοτε. Λοιπόν, όπως μόλις μου θύμισε η Μίς Κου, απομακρύνθηκα αρκετά από την περιγραφή του πρώτου μας αυτοκινήτου στον Καναδά. Αλλά, με όλοι το σεβασμό που έχω στη Μίς Κου, επιμένω ότι είναι καλό να ακούει κανείς τη γνώμη μιας γάτας, για το πώς πρέπει να σηκώνει και να μεταχειρίζεται μια γάτα. Το άλλο πρωί ο ταχυδρόμος έφερε σωρούς από γράμματα. Το Αφεντικό κοίταζε τούς φακέλους και άκουσα το σκίσιμο του χαρτιού. Έγινε για λίγο ησυχία, καθώς διάβαζε ένα γράμμα. Ω. Είπε. Τούτοι οι Καναδοί παραείναι άγριοι. Αυτό είναι ένα γράμμα από το υπουργείο υγιεινής. Μου γράφουν ότι αν δεν παρουσιαστώ αμέσως για ιατρική εξέταση, διατρέχω τον κίνδυνο να με διώξουν από τη χώρα. Η Μα πήρε το γράμμα από τα χέρια του και το διάβασε και η ίδια. Πρώτη φορά που σου γράφουν, είπε σε λίγο. Αναρωτιέμαι γιατί είναι τόσο σκληροί. Δεν ξέρω, απάντησε το Αφεντικό. Το μόνο που ξέρω είναι ότι μετανιώνω πικρά που ήρθα σ' αυτήν την απαίσια χώρα 133

Συνέχισε να διαβάζει τα γράμματα. Αυτό είναι από το τελωνείο. Γράφει ότι τα πράγματά μας αυτά που στείλαμε με το πλοίο έφτασαν

και πρέπει κάποιος να πάει εκεί να τα παραλάβει. Το τελωνείο είναι στα ούελέτ. Θα πάω εγώ, είπε η Μα, ξεκινώντας για να ετοιμαστεί. Γύρισε ακριβώς την ώρα που είμαστε έτοιμοι να φάμε. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί αυτοί οι Καναδοί υπάλληλοι είναι τόσο δυσάρεστοι, είπε μπαίνοντας στο σπίτι. Προσπάθησαν να δημιουργήσουν θέμα για τις γραφομηχανές. Μου είπαν ότι, αν θέλαμε ηλεκτρική γραφομηχανή, έπρεπε να την αγοράσουμε στον Καναδά. Τους απάντησα ότι τις αγοράσαμε, πριν καν σκεφτούμε να έρθουμε σ' αυτήν τη χώρα. Τελικά το θέμα τακτοποιήθηκε, αλλά ήταν πολύ δυσάρεστοι. Κάθισε μαζί μας και φάγαμε το μεσημεριανό. Ποιός θέλει να πάει βόλτα. Ρώτησε το Αφεντικό. Εγώ. Φώναξε η Μις Κου, τρέχοντας στην πόρτα. Εγώ θα μείνω στο σπίτι και θα κάνω συντροφιά στη Φίφη, είπε η Μα. Το Αφεντικό, η Μις Κου και η Μπάτερκαπ βγήκαν έξω. Σε λίγο άκουσα την πόρτα του γκαράζ ν' ανοίγει και ύστερα τη μηχανή του αυτοκινήτου φεύγουν, Φίφη, είπε η Μα, χαϊδεύοντας την πλάτη μου. Θα κάνουν μια βόλτα στο Ουίνδσορ. Αρχίσαμε να συγυρίζουμε το σπίτι και βοήθησα τη Μα να στρώσει τα κρεβάτια. Έτρεχα πάνω στα σεντόνια και τα ίσιωνα μια χαρά. Ήρθε ο γαλατάς, ο φούρναρης και κάποιος που ρώτησε τα όνομα του ιδιοκτήτη. Απ' έξω περνούσαν τρέχοντας αυτοκίνητα. Ποτέ δεν μπόρεσα να καταλάβω γιατί οι άνθρωποι ταξίδευαν τόσο πολύ. Μια ώρα αργότερα το Αφεντικό γύρισε με το αυτοκίνητο. Η Μπάτερκαπ κουβάλησε μέσα τη Μις Κου, για να μην κρυώσουν τα πόδια της στο χιόνι. Το Αφεντικό κλείδωσε το γκαράζ και ήρθε για το τσάι.134

Δεν είναι σαν το όμορφο Δουβλίνο, Φίφη, είπε η Μις Κου. Το Ουίνδσορ είναι πολύ μικρή πόλη και όλοι οι άντρες καπνίζουν βαριά πούρα και λένε όλη την ώρα μου φαίνεται. Κατεβήκαμε ένα δρόμο και νόμισα ότι

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

είδα ουρανοξύστες. Όταν όμως φτάσαμε στο τέλος του δρόμου, βρεθήκαμε μπροστά στο ποτάμι και τα ψηλά κτίρια ήταν από την άλλη πλευρά, στο Ντιτρόιτ. Ήρθε ο άντρας με τις βαλίτσες μας από το τελωνείο, ακούστηκε η Μα. Σιγά-σιγά όλες οι βαλίτσες κουβαλήθηκαν μέσα στο σπίτι. Ρούχα, βιβλία, ένα μαγνητόφωνο και η μεγάλη ηλεκτρική γραφομηχανή. Περάσαμε όλοι το απόγευμα τακτοποιώντας τα πράγματα. Το Αφεντικό άνοιξε το μεγάλο δέμα με τη γραφομηχανή. Γλιτώσαμε αρκετό χρόνο, είπε. Καλά που αλλάξαμε το μοτέρ σύμφωνα με τα Καναδέζικα βολτ. Μπορούμε να αρχίσουμε ένα καινούργιο βιβλίο, χωρίς καθυστέρηση. Σήκωσε τη μηχανή και την ακούμπησε σ' ένα τραπέζι. Βάζοντας το καλώδιο στην πρίζα και χαρτί στη γραφομηχανή, κάθισε να γράψει. Πάτησε λίγα πλήκτρα και η μηχανή τραντάχτηκε ολόκληρη. Το Αφεντικό άρχισε να εκνευρίζεται. Σηκώθηκε και πήγε στο μετρητή του ηλεκτρικού. Διάβασε δυνατά. 115 βολτ 60 βατ. Γύρισε στη μηχανή και σηκώνοντάς την ανάποδα, διάβασε πάλι 115 βολτ 50 βατ. Ράμπ. Φώναξε. Έβαλαν λάθος μοτέρ στη γραφομηχανή. Δεν μπορώ να τη χρησιμοποιήσω. Ας τηλεφωνήσουμε στους κατασκευαστές, απάντησε η Μα. Αν δεν κάνω λάθος, έχουν ένα κατάστημα στο Ουίνδσορ, αρκετές βδομάδες αργότερα ανακαλύψαμε ότι οι κατασκευαστές δεν ενδιαφέρονταν. Δεν ήθελαν να την αλλάξουν ούτε και να την πουλήσουν για λογαριασμό μας. Τελικά το Αφεντικό, με τη βοήθεια ενός άλλου καταστήματος, την άλλαξε με μια κοινή φορητή. Τώρα, τη χρησιμοποιεί η Μπάτερκαπ. 135

Το Αφεντικό έχει την ίδια παλιά φορητή ολύμπια, που πάνω της έχει γράψει το *Τρίτο Μάτι, το Θεραπευτής, και το Δυτικά στο Θιβέτ*. Μια μέρα η Μα και η Μπάτερκαπ πήγαν στο Ουίνδσορ για ψώνια. Μόλις γύρισαν, η Μίς Κου είπε σοβαρά. Κάτι μυρίζει στον αέρα, Φίφη.

Θυμήσου τα λόγια μου. Η Μπάτερκαπ δεν φαίνεται καλά. Κάτι μυρίζει στον αέρα. Κούνησε το κεφάλι της και απομακρύνθηκε μουρμουρίζοντας στον εαυτό της. Η Σήλα είδε έναν πίθηκο. Είπε η Μα. Σίγουρα έχει δει αρκετούς από δαύτους, αναστέναξε το Αφεντικό. Έ, Φίφη. Ψιθύρισε η Μίς Κου. Για αυτό μυρίζει τόσο περίεργα. Πήγε κοντά σε έναν πίθηκο. Δεν ξέρει κανείς τι άλλο θα κάνει αυτή η κοπέλα. Θα σου άρεσε να είχαμε έναν πίθηκο στο σπίτι. Ρώτησε η Μα. Μη χειρότερα. Απάντησε το Αφεντικό. Δεν μένω ήδη με δυο. Όχι, σοβαρά, συνέχισε η Μα. Η Σήλα θέλει έναν πίθηκο. Μπάτερκαπ, Μπάτερκαπ. Καλά τα κατάφερες, ψιθύρισε η Μίς Κου. Φίφη, ο γέρος βρήκε τον μπελά του. Έναν πίθηκο. Να δούμε τι θα ζητήσει την επόμενη φορά. Το Αφεντικό καθόταν σε μια πολυθρόνα. Πήγα και έτριψα το κεφάλι μου στο πόδι του, γεμάτη κατανόηση. Με χάιδεψε και στράφηκε στην Μπάτερκαπ. Τι συμβαίνει, τέλος πάντων. Ρώτησε. Να, απάντησε η Μπάτερκαπ. Μπήκαμε σ' ένα κατάστημα ν' αγοράσουμε κάτι για τις γάτες. Βλέπω έναν πίθηκο να κάθεται λυπημένος στο πάτωμα του κλουβιού του. Ήταν τόσο γλυκός. Ζήτησα από τον άντρα να μας αφήσει να τον δω. Φαίνεται ότι τον έχει πιάσει παράλυση, από τον πολύ καιρό που είναι περιορισμένος, αλλά αν τον πάρουμε θα συνέρθει γρήγορα.136

Εντάξει. Δεν μπορώ να σ' εμποδίσω. Αν τον θέλεις, πήγαινε πάρτον. Να ξέρεις όμως ότι κάνουν πολλή φασαρία. Ω. Θα 'θελα να έρθεις να τον δεις, είπε η Μπάτερκαπ χαρούμενα. Είναι τόσο γλυκός. Αναστενάζοντας τόσο βαθιά, που άκουσα τα κουμπιά του να τρίζουν,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

το Αφεντικό σηκώθηκε. Άντε, λοιπόν. Θα πέσουμε στην απογευματινή κυκλοφορία. Η Μπάτερκαπ άρχισε να χορεύει από τη χαρά της. Ανέβηκε γρήγορα τις σκάλες και ξανακατέβηκε σ' ένα λεπτό. Καθώς έβγαιναν, η Μίς Κου έβαλε τα γέλια. Έπρεπε να δεις το πρόσωπο του αφεντικού. Μου είπε. Είναι ένα πράγμα που θα το ήθελα πολύ. Ξέρω ότι είναι φαλακρός, με γενειάδα και μεγαλόσωμος. Η Μίς Κου μου περιγράφει τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων και αρκετά καλά αλλά τίποτε δεν μπορεί να αντικαταστήσει την όραση. Πάντως, εμείς οι τυφλοί αποκτούμε μια αίσθηση, σχηματίζοντας ένα είδος εικόνας στο μυαλό μας με τη φυσιογνωμία ενός ανθρώπου. Μπορούμε να μυρίσουμε έναν άνθρωπο και να τον γνωρίσουμε από την αφή και τη φωνή του. Αλλά το χρώμα του είναι αδύνατο να το καταλάβουμε τριγυρίσαμε για λίγο. Από τη μια σκεφτόμαστε το σπίτι και το τσάι που ήταν σχεδόν έτοιμο και από την άλλη αυτοί που 'θα έφερναν μαζί τους το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ. Έχω ζήσει αρκετές μέρες στο κλουβί ενός πιθήκου, Μίς Κου, είπα. Αλήθεια. Θα έπρεπε να σε κρατήσουν εκεί μέσα. Ποιός τούς θέλει τούς πιθήκους. Συνέχισε εκνευρισμένη. Η Μα ετοίμασε το τσάι και κάθισε μαζί μας. Ίσως να σκεπτόταν και αυτή τον πίθηκο. Πάω επάνω να κοιτάζω από το παράθυρο του μπάνιου, είπε η Μίς Κου. Μόλις δω κάτι θα σάς ειδοποιήσω.137

Γύρισε και ανέβηκε ελαφριά τις σκάλες. Ένα παιδί έφερε την απογευματινή εφημερίδα. Η Μα την πήρε και άρχισε να διαβάζει τούς τίτλους. Κανένας θόρυβος από τη Μίς Κου. Η αναμονή συνεχίστηκε.138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Άνοιξε η πόρτα και μπήκαν μέσα το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ. Από τον τρόπο που περπατούσαν κατάλαβα ότι κουβαλούσαν κάτι βαρύ. Η Μίς Κου έτρεξε κοντά μου. Πφ. Τι μυρουδιά είναι αυτή. Φώναξε. Ζάρωσα τη μύτη μου. Υπήρχε πράγματι μια δυνατή και στυφή μυρουδιά στον αέρα. Η μυρουδιά που βγαίνει από βρεγμένα κουνέλια, χαλασμένους οχετούς και γέρους γάτους. Λοιπόν γάτες, είπε το Αφεντικό. Ελάτε να χαιρετήσετε τον πίθηκο. Ακούμπησε κάτι στο πάτωμα που, αν και δεν μπορούσα να το δω, με έκανε ν' ανατριχιάσω. Πρόσεχε, Φίφη. Προειδοποίησε η Μίς Κου. Ο φιλαράκος φαίνεται αλλόκοτος. Είναι μέσα σ' ένα μεγάλο κλουβί, θεέ μου. Μου φαίνεται ότι βράχηκε πάνω του. Δεν νομίζεις ότι θα έπρεπε να του βγάλουμε την αλυσίδα. Ρώτησε η Μπάτερκαπ. Είμαι σίγουρη ότι θα ένιωθε καλύτερα χωρίς αυτήν. Ναι, απάντησε το Αφεντικό. Ας τον βγάλουμε όμως πρώτα από το κλουβί του. Προχώρησε προς το κλουβί και άκουσα το θόρυβο μιας μικρής πόρτας που άνοιγε. Ξαφνικά, ξέσπασε πανδαιμόνιο. Ένας απαίσιος θόρυβος, που έμοιαζε με τις σειρήνες των πλοίων στο λιμάνι της Νέας Υόρκης και τη σειρήνα της ομίχλης στο φάρο Μπέλεν, στο Δουβλίνο. Η Μίς Κου οπισθοχώρησε έντρομη. Τι είναι τούτο πάλι. Φώναξε, θα ήθελα πολύ να έκανα και εγώ τέτοια φασαρία και να μη μου πουν τίποτα. Κάνε πίσω, Φίφη. 139

Βράχηκε πάνω του πάλι. Έκανα μερικά βήματα προς τα πίσω, χωρίς να γυρίσω την πλάτη μου στο πλάσμα. Έσκυψα προς τη Μίς Κου και ρώτησα. Τι συμβαίνει. Το σκοτώνουν και κάνει έτσι. Αν το σκοτώνουν. Όχι, βέβαια. Το πλάσμα είναι νευρωτικό. Άρχισε τη φασαρία πριν καν το αγγίξουν. Το Αφεντικό του βγάζει την τεράστια αλυσίδα, για να

αισθάνεται καλύτερα. Απλώστε μερικές εφημερίδες στο πάτωμα, είπε το Αφεντικό. Να που θα μας φανεί μια φορά χρήσιμος και ο τύπος. Άκουσα θόρυβο από χαρτιά και το πλάσμα άρχισε πάλι να ξεφωνίζει, να σφυρίζει και να κάνει τρομερή φασαρία. Μίς Κου. Ρώτησα. Πώς θα φωνάζουμε το πλάσμα. Εγώ θα τον λέω πιθηκοφασαρία. Δεν ξέρω τι να πω. Η Μπάτερκαπ το έχασε το μυαλό της. Άκου Σήλα, είπε το Αφεντικό. Αν κρεμάσουμε το κλουβί εκεί, ανάμεσα στα δυό δωμάτια, θα μπορεί να βλέπει καλύτερα. Τι λες και εσύ. Εντάξει. Αλλά δεν θέλω να μένει κλεισμένος στο κλουβί. Μου φαίνεται ότι χρειάζεται ιδιαίτερη περιποίηση, συμπλήρωσε το Αφεντικό. Ας φωνάξουμε καλύτερα τον κτηνίατρο να τον εξετάσει Φίφη. Ψιθύρισε η Μίς Κου. Δρόμο. Έρχεται ο κτηνίατρος. Μπορεί ν' αρχίσει να παίζει με το αυτιά μας. Για να είμαστε σίγουρες ζητήσαμε καταφύγιο κάτω από το κρεβάτι του αφεντικού. Η Μα γύρισε από το τηλέφωνο. Ο κτηνίατρος θα 'ρθει αύριο. 140

Στην αρχή δεν ήθελε, Αλλά τελικά τον έπεισα. Θα είναι εδώ κατά τις έντεκα. Εντάξει, Φίφη. Μπορούμε να βγούμε τώρα. Μας γλίτωσε το καμπανάκι. Μίς Κου, με τι μοιάζει ο πίθηκος. Με τι μοιάζει. Ω. Με τίποτε πάνω στη Γη. Άσχημο πράγμα. Την τελευταία φορά που είδα κάτι τόσο απαίσιο ήταν όταν γέννησε η Μπάτερκαπ ένα μωρό. Αυτό έγινε στην Αγγλία. Το πλάσμα είχε ένα πρόσωπο σαν τον πίθηκο η

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

αντίστροφα ζαρωμένο, μαραμένο και αδύνατο. Έβγαζε περίεργους ήχους χωρίς νόημα και βρεχόταν όλη την ώρα. Παράξενες μέρες τότε. Η Μπάτερκαπ είχε ένα σύζυγο. Μια μέρα είπε. Θέλω ένα μωρό. Και το 'κανε. Τώρα βρήκε έναν πίθηκο. Μισώ. Φώναξε ο πιθηκοφασαρίας. Μισώ τα πάντα. Ζωή στο μαγαζί άσχημη. Δεν ήθελα φύγω. Ο Εντυ με πούλησε, τον μισώ. Μίς Κου, είπα συνοφρυωμένη. Δεν νομίζεις ότι θα 'πρεπε να του πούμε ορισμένα πράγματα. Δεν μπορούμε να έχουμε όλοι αυτό το μίσος εδώ μέσα. Τούτο το σπιτικό είναι καλό. Μπα. Ο φιλαράκος είναι τρελός. Απάντησε η Μίς Κου. Τρελός. Ποιός είναι τρελός. Οι γάτες είναι τρελές. Εγώ καλός Αμερικανός, μισώ όλους τους άλλους. Τρελόγατες μη με πλησιάζετε. Το Αφεντικό πλησίασε και με σήκωσε στην αγκαλιά του. Φίφη, θα σε κρατήσω κοντά στο κλουβί και θα του πεις. Ότι λέει ανοησίες. Μη φοβάσαι. Δεν φτάνει να σ' ακουμπήσει. Μισώ όλους. Μισώ όλους. Τσίριξε ο πιθηκοφασαρίας. Ξεκουμπίσου. Ξεκουμπίσου από εδώ τρελόγατα. Ένωσα μεγάλη λύπη. Πώς μπορούσε ένα πλάσμα να είναι τόσο ανόητο, τόσο δύστροπο, τόσο διανοητικά τυφλό. Πιθηκοφασαρία, άκουσέ με. Θέλουμε να σε κάνουμε ευτυχισμένο. Θέλουμε να βγεις απο αυτό το κλουβί και να παίζεις. Μαζί μας. Τρελή γριά γάτα. Τρελή γριά γάτα. Φύγε από εδώ. Το Αφεντικό μου χάιδεψε το πηγούνι και το στήθος.141

Δεν πειράζει, Φίφη. Αν τον αφήσουμε για λίγο μόνο του, ίσως έρθει στα καλά του. Εντάξει, Αφεντικό η Μις Κου και εγώ θα τον προσέχουμε. Μόλις μπορέσουμε και του δώσουμε να καταλάβει ορισμένα πράγματα, θα σου το πούμε. Νομίζω ότι έμεινε κλεισμένος στο μαγαζί για πολύ καιρό. Είναι νευρωτικός. Ο χρόνος θα δείξει. Έ, Αφεντικό, είπε η Μις Κου. Άσε με να μιλήσω στην Μπάτερκαπ. Αν τον βάλει στο πάτωμα, έξω από το κλουβί, ίσως να αισθάνεται

καλύτερα. Κρέμασαν το κλουβί στην πόρτα, ανάμεσα σε δύο δωμάτια. Το Αφεντικό προσπάθησε να τον βγάλει έξω, ενώ η Μπάτερκαπ κρατούσε το κλουβί σταθερό. Ο αέρας γέμισε από τις κραυγές του. Λοιπόν, είπε η Μις Κου. Είναι σίγουρα νευρωτικός. Τελικά, βγήκε έξω και κάθισε στο πάτωμα. Άκουσα κάτι να κατρακυλάει και έκανα προς τα μπρος, για να αρχίσω την εξερεύνηση. Πρόσεχε. Είπε η Μις Κου. Αν προχωρήσεις λίγο ακόμα, θα πρέπει να πηδήξεις την κίτρινη θάλασσα. Και αν δεν προσέξεις, θα σε παρασύρουν τα κύματα. Ράμπ. Φώναξε το Αφεντικό. Τι θα έλεγες να τυλίξεις καλά τις γάτες και να τις πάμε μια βόλτα έξω. Η καημένη η Κου έχει φαγωθεί να κοιτάει από το παράθυρο. Η Μις Κου και εγώ έχουμε ειδικά ρούχα για το κρύο. Είναι πλεγμένα από χοντρό μαλλί, με τρύπες για τα χέρια και μας κρατούν ζεστές. Φορώντας τα και τυλιγμένες μ' ένα ζεστό χαλάκι, ήμαστε έτοιμες για έξω. Το Αφεντικό κρατούσε τη Μις Κου, γιατί άρεσε και στους δύο η περιπέτεια. Εγώ πήγαινα με τη Μα. Ανοίξαμε την πόρτα της βεράντας και βγήκαμε στο γρασίδι που ήταν σκεπασμένο με χιόνι. Ο πίσω κήπος ήταν αρκετά μεγάλος. Στο τέλος βρισκόταν ένας φαρδύς πέτρινος τοίχος και πέρα από αυτόν η παγωμένη λίμνη προσέχετε, είπε το Αφεντικό. Γλιστράει πολύ εδώ.142

Τι μεγάλη που είναι η λίμνη. Ω. Φίφη. Φώναξε η Μις Κου. Είναι σαν τη θάλασσα. Είναι τόσο μεγάλη όσο και η θάλασσα στο Χόουθ. Και είναι παγωμένη. Κάτσε να δω, τι μπορώ να σου πω. Α, ναι. Μπροστά μου είναι η λίμνη. Αριστερά βρίσκεται ένα νησί. Στην κορυφή του υπάρχει ένα κάστρο, απ' όπου οι άντρες προσέχουν μην κλέψει κανείς τον πάγο. Θα 'πρεπε ν' αγοράσουν ψυγεία και να κάνουν μπίζνες. Ακριβώς μπροστά, σε μεγάλη απόσταση, βλέπω την Αμερική. Πώς τα πας, Φίφη. Ρώτησε το Αφεντικό. Δεν κρυώνεις. Του απάντησα ότι

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

ένιωθα περίφημα και μου άρεσε η αλλαγή. Κού, είπε το Αφεντικό. Είσαι γενναία γάτα. Εγώ. Και βέβαια είμαι. Απάντησε η Μίς Κου. Εντάξει, κρατήσου γερά λοιπόν, θα κατέβουμε κάτω στον πάγο. Θα μπορείς να πεις στη Φίφη, τι βλέπεις. Η Μίς Κου τσίριξε από χαρά. Άκουσα το θόρυβο από τα πόδια τους που πατούσαν πάνω σε παγωμένα κλαδιά και η Μίς Κου φώναξε από μακριά. Έ, Φίφη. Είμαι πάνω στον πάγο. Θεέ μου. Είναι τόσο σκληρός, θα μπορούσα να περπατήσω μέχρι την Αμερική με τα πόδια. Χαρούμενες, γυρίσαμε στη ζεστασιά του σπιτιού, όπου η Μπάτερκαπ ντάντευε τον πιθηκοφασαρία. Φαινόταν να της είναι πολύ πιστός. Μόλις μπήκαμε, σηκώθηκε γρήγορα και τον ακούμπησε στο πάτωμα Ω. Τι μπελάς. Είπε. Πάει το καθαρό μου φουστάνι. Τσ. Τσ. Μουρμούρισε η Μις Κου. Θύμισε μου να μην αγοράσω ποτέ έναν παλιοπίθηκο, Φίφη. Τη νύχτα ξέσπασε άγρια καταιγίδα. Η χειρότερη από πολλά χρόνια. Είπαν οι έξυπνη που έφεραν το ψωμί και το γάλα. Θα έχουμε και καινούργια. Το ξέραμε και εμείς, γιατί ακούγαμε το δελτίο καιρού στο ραδιόφωνο. Από το πολύ κρύο πάγωσαν οι σωλήνες του νερού στο υπόγειο.143

Τι κρίμα να μην παγώνουν και οι σωλήνες νερού που έχει ο πιθηκοφασαρίας, είπε η Μις Κου. Ο κτηνίατρος είχε έρθει και για μεγάλη μας χαρά είχε φύγει. Δεν υπάρχει θεραπεία, είπε. Προσπαθήστε να του κάνετε μασάζ στα πόδια. Μπορεί να βοηθήσει, αλλά δεν το πιστεύω. Έμεινε στο κλουβί πολύ καιρό. Η σκεπή του διπλανού σπιτιού βροντούσε. Κάπου ένας τενεκές, σπρωγμένος από τον αέρα, κατακυλούσε κάνοντας φασαρία. Ο πιθηκοφασαρίας καθόταν στο πάτωμα. Εμείς είχαμε κουρνιαστεί στον καναπέ. Άπ' έξω βούιζε ο άνεμος. Ξαφνικά έσπασε το παράθυρο, φέρνοντας μέσα την

καταιγίδα. Η Μπάτερκαπ μπήκε τρέχοντας στο δωμάτιο, σήκωσε τον πιθηκοφασαρία και εξαφανίστηκε σε μια μακρινή κρεβατοκάμαρα. Η Μις Κου και εγώ χωθήκαμε κάτω από το κρεβάτι του Αφεντικού, περιμένοντας τις εξελίξεις. Εκείνος άρπαξε εργαλεία και καρφιά, και βγήκε έξω να κάνει κάτι, πριν η καταιγίδα σηκώσει τη σκεπή η διαλύσει τούς τοίχους. Η Μπάτερκαπ τον ακολούθησε τυλιγμένη σ' ένα αδιάβροχο για να προφυλαχτεί από το κρύο και τον αέρα. Κατάρρα. Μουρμούρισε η Μις Κου. Αν δεν βιαστούν,. Αυτός ο άνεμος θα μας τινάξει στην Αμερική εμάς τις φτωχές τις γάτες. Το σπίτι έτριζε ολόκληρο από τη μανία του αέρα. Το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ πάλευαν με κομμάτια από πλαστικό και ξύλο. Η Μα προσπαθούσε να κρατήσει τις κουρτίνες, για να μη γεμίσει το δωμάτιο από χιόνι. Επάνω ο πιθηκοφασαρίας. Έσκουζε σαν τρελός. Το ίδιο έκανε και ο άνεμος γύρω από το σπίτι. Τελικά, το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ μπήκαν μέσα, έχοντας μπαλώσει πρόχειρα το σπασμένο παράθυρο. Πάρε τηλέφωνο τον ιδιοκτήτη, είπε το Αφεντικό. Πες του ότι το επιδιορθώσαμε πρόχειρα, αλλά αν δεν γίνει σωστή δουλειά θα φύγει όλη η σκεπή.144

Το Αφεντικό δείχνει πολύ άσχημα, είπε η Μις Κου. Είναι από την καρδιά του. Ο χειμώνας φαινόταν ατέλειωτος. Η Μις Κου και εγώ σκεφτόμαστε ότι ο Καναδάς θα έπρεπε να βρίσκεται κοντά στο βόρειο πόλο. Κάθε μέρα τα ίδια. Συννεφιασμένος ουρανός, χιόνι και θερμοκρασία κάτω από το μηδέν. Η Μις Κου έκανε αρκετές βόλτες με το αυτοκίνητο, βοηθώντας το Αφεντικό στο οδήγημα. Φώναζε στους άλλους οδηγούς και τους έκανε παρατηρήσεις. Μια μέρα το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ την πήραν μαζί τους στο Ντιτρώιτ. Έφυγαν νωρίς, αφήνοντας έμενα και τη Μα να κάνουμε τις δουλειές του σπιτιού. Ο

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

πιθηκοφασαριάς ήταν στο κλουβί του. Όταν γύρισαν, η Μις Κου μπήκε μέσα με την ούρα της ψηλά. Μπορείς να κάτσεις δίπλα μου, Φίφη, είπε μεγαλόπρεπα, θα σου πω για το Ντιτρόιτ. Δεν σε βλάπτει να μαθαίνεις πράγματα. Μάλιστα, Μις Κου, απάντησα. Ήμουν κολακευμένη, που έμπαινε στον κόπο να μου διηγείται. Προχώρησα προς το μέρος όπου καθόταν, χτυπώντας ανυπόμονα το πάτωμα με την ούρα της. Χάιδεψε τα μουστάκια της και άρχισε να μιλάει. Λοιπόν, αφήσαμε πίσω αυτόν τον σκουπιδότοπο και οδηγήσαμε προς το μέρος όπου ο Χίραμ κάνει το ουίσκι του. Είναι κοντά στο μέρος που πήγε το Αφεντικό να εξετάσει τα πνευμόνια του. Στρίψαμε αριστερά, περάσαμε πάνω από τις γραμμές του τραίνου και συνεχίσαμε προς το Γουάιντοτ. Πέρασε τόση ώρα, που νόμισα ότι είχαμε φτάσει στην Ιρλανδία. Στρίψαμε αριστερά και πάλι δεξιά. Ένας τύπος με στολή μας έκανε νόημα να προχωρήσουμε και βρεθήκαμε κάτω από τη Γη. Δεν φοβήθηκα καθόλου. Οδηγούσαμε μέσα σ' ένα σκοτεινό τούνελ. Το Αφεντικό μου είπε ότι περνούσαμε κάτω από τον ποταμό Ντιτρόιτ. Τον πίστεψα, αλλά ένιωσα να ανατριχιάζω. Ανεβήκαμε προς τα πάνω και στρίψαμε σε μια ταμπέλα, που έγραφε κίνδυνος με βροχή. 145

Μετά σταματήσαμε και πληρώσαμε κάτι λεφτά ένας τύπος έχωσε το άσχημο πρόσωπό του στο παράθυρο και ρώτησε από που ερχόμαστε. Το Αφεντικό του απάντησε και μας έγνεψε να συνεχίσουμε. Πρέπει να ήταν υπέροχα, Μίς Κου, είπα. Θα το ήθελα πολύ να μπορούσα να έβλεπα τέτοια θαύματα. Πφ. Μου απάντησε. Δεν είδες τίποτα ακόμα. Άκου τη συνέχεια. Βρεθήκαμε σ' ένα δρόμο με τόσο ψηλά κτίρια, που περίμενα να δω αγγέλους να κάθονται στην κορυφή τους. Τα αυτοκίνητα έτρεχαν λες και οι οδηγοί είχαν τρελαθεί. Αλλά βέβαια ήταν Αμερικανοί. Οδηγήσαμε για λίγο ακόμα και ξαφνικά είδα το νερό. Δυό άσπρα πλοία ήταν αγκυροβολημένα, φορώντας τα

χειμωνιάτικα παλτά τους για να τα προφυλάξουν από το χιόνι. Το Αφεντικό είπε ότι ήταν μουσαμάδες, που τούς σήκωναν όταν μετέφεραν επιβάτες. Κούνησα το κεφάλι μου, γιατί κάτι ήξερα και εγώ απο αυτά τα πράγματα. Κάποτε είχα βρεθεί πάνω σ' ένα πλοίο στη Μασσαλία, στις ακτές της ζεστής Μεσογείου. Χαμογέλασα καθώς σκέφτηκα ότι τώρα καθόμουν και πρόσεχα έναν τρελό πίθηκο στον παγωμένο Καναδά, μη με διακόπτεις, Φίφη, είπε η Μις Κου. Μα, δεν είπα λέξη, Μις Κου. Όχι, αλλά σκεφτόσουν άλλα πράγματα. Αν είναι να συνεχίσω, θέλω όλη σου την προσοχή. Ναι, Μις Κου. Είμαι όλοι αυτιά. Μπήκαμε σε κάτι τεράστια καταστήματα. Η Μπάτερκαπ είχε φαγωθεί να αγοράσει παπούτσια. όση ώρα δοκίμαζε διάφορα ζευγάρια, βρήκα την ευκαιρία να χαζέψω τα πανύψηλα κτίρια. Τελικά, η Μπάτερκαπ αποφάσισε ότι είχε δει αρκετά παπούτσια, ώστε να στρέψουν και λίγο την προσοχή τους στη φτωχή Κου. Το αυτοκίνητο βρέθηκε πάνω σ' έναν απαίσιο δρόμο. Ήταν τόσο ανώμαλος, που νόμισα ότι θα μου πέσουν τα δόντια. Το Αφεντικό είπε ότι ήμαστε στην Πόρτερ. 146

Στην αρχή σκέφτηκα ότι εννοούσε το ποτό Πόρτερ, που πίνουν οι άνθρωποι. Μετά κατάλαβα ότι Πόρτερ λεγόταν ο δρόμος. Στρίψαμε αριστερά και χτυπήσαμε τόσο δυνατά πάνω σε κάτι, που νόμισα ότι θα μας φύγουν οι ρόδες. Το Αφεντικό έδωσε λεφτά σ' έναν άλλο τύπο με στολή και προσπεράσαμε κάτι σπιτάκια, άπ' όπου ελέγχουν την κυκλοφορία. Σήκωσα το κεφάλι μου και είδα ένα κατασκεύασμα, που έμοιαζε με τεράστιο μεκανό πάνω είχε μια ταμπέλα, που έγραφε γέφυρα Αμπάσαντορ. Ω. Τι θέα. Πηγαίνοντας προς το Ντιτρόιτ, είχαμε περάσει κάτω από το ποτάμι με τις καρίνες των πλοίων από πάνω μας. Τώρα, επιστρέφοντας στον Καναδά, ήμαστε τόσο ψηλά,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

που ένας Αμερικανός θα 'λεγε ότι είχαμε καπνίσει κάτι περίεργο. Σταματήσαμε πάνω στη γέφυρα και κοιτάξαμε γύρω. Το Ντιτρόιτ απλωνόταν μπροστά μας, σαν ένα από αυτά τα μοντέλα που φτιάχνει το Αφεντικό. Φέρρυ-μπώτ μετέφεραν τα τραίνα από τη μια πλευρά του ποταμού στην άλλη. Τα μεγάλα ποταμόπλοια έμοιαζαν με παιχνίδια μέσα σε μπανιέρα. Φύσηξε αέρας και η γέφυρα κουνήθηκε λίγο. Πάμε να φύγουμε από εδώ, Αφεντικό. Φώναξα. Προχωρήσαμε προς την άκρη της γέφυρας. Τι έχετε να δηλώσετε. Ρώτησε ένας άντρας με στολή, ρίχνοντάς μας μια άγρια ματιά. Τίποτα, απάντησε το Αφεντικό. Έτσι οδηγήσαμε λίγο ακόμα, περάσαμε το Ουίνδσορ και να 'μαστέ. Θεέ μου. Αναστέναξα. Τι περιπέτεια. Αλλά δεν ήταν τίποτα μπροστά στην περιπέτεια, που θα περνούσε σε λίγες μέρες η Μίς Κου. Το Αφεντικό είναι πολύ ιδιότροπος με τα αυτοκίνητα. Τα πάντα πρέπει να δουλεύουν σαν ρολόι. Αν κάτι δεν πάει καλά, το αυτοκίνητο φεύγει αμέσως για σέρβις. Τρεις-τέσσερις μέρες μετά από το ταξίδι της Μίς Κου στο Ντιτρόιτ, το Αφεντικό μπήκε μέσα και είπε. Δεν είμαι ευχαριστημένος με το τιμόνι. 147

Κάποιο ρουλεμάν είναι πολύ σφιχτό. Πήγαινε το αυτοκίνητο στο σταθμό σέρβις, που είναι στο τέλος του δρόμου, απάντησε η Μα. Είναι πιο σύντομο από το να πας μέχρι το Ουίνδσορ. Το Αφεντικό βγήκε έξω. Σε λίγο μου φάνηκε ότι άκουσα τη σειρήνα του περιπολικού, αλλά σύντομα το ξέχασα. Μια ώρα αργότερα πάρκαρε ένα αυτοκίνητο μπροστά στην πόρτα και το Αφεντικό έκανε την εμφάνισή του. Την ώρα που έμπαινε στο σπίτι άκουσα το αυτοκίνητο ν' απομακρύνεται. Το έφτιαξες τόσο γρήγορα. Ρώτησε η Μα. Όχι, γύρισα με ταξί. Δεν θα είναι έτοιμο πριν από το απόγευμα. Πρέπει ν' αντικαταστήσουν μερικά ρουλεμάν στο τιμόνι, αλλά μετά απ' αυτό θα είναι εντάξει. Τι συνέβη. Ρώτησε η Μα, που ξέρει καλά τις εκφράσεις

του προσώπου του αφεντικού. Πήγαινα με τριάντα περίπου χιλιόμετρα περίπου, όταν άκουσα μια σειρήνα ακριβώς πίσω μου. Ένα περιπολικό με προσπέρασε και μου έκοψε το δρόμο. Σταμάτησα και ένας αστυνομικός βγήκε από το αυτοκίνητό του και με πλησίασε. Αναρωτήθηκα τι παράβαση είχα κάνει. Οδηγούσα με δέκα χιλιόμετρα κάτω από το όριο. Είσαι ο Λόμπσανγκ Ράμπα. Ρώτησε ο αστυνομικός. Ναι, απάντησα. Έχω διαβάσει ένα από τα βιβλία σου. Τέλος πάντων, συνέχισε το Αφεντικό. Ήθελε μόνο να πιάσει συζήτηση και μου είπε ότι οι δημοσιογράφοι προσπαθούν ακόμα να μας εντοπίσουν. Κρίμα που δεν έχουν κάτι καλύτερο να κάνουν, είπε η Μα. Δεν θέλουμε να έχουμε καμιά σχέση με τον τύπο. Αρκετά, ψέματα έχουν γράψει για μας. Και έτσι έκλεισε το θέμα. Τι ώρα είναι. Ρώτησε το Αφεντικό. Τρεις και μισή, απάντησε η Μα. Θα πάω να δω αν είναι έτοιμο το αυτοκίνητο. Θα γυρίσω να σάς πάρω και θα πάμε να το δοκιμάσουμε. Δεν είναι καλύτερα να τούς τηλεφωνήσω. Ρώτησε η Μα. Αν είναι έτοιμο, μπορεί να το φέρει ένας μηχανικός. Πάω να τούς πάρω τηλέφωνο.,148

Τέλεια. Φώναξε η Μις Κου. Φίφη, θα βγω έξω. Θέλεις τίποτα όχι, ευχαριστώ, Μις Κου. Ελπίζω να περάσεις ωραία. Ο μηχανικός είναι καθ' οδόν, είπε η Μα, μπαίνοντας βιαστικά. Μέχρι που να φορέσεις το παλτό σου πρέπει να είναι εδώ. Το Αφεντικό ποτέ δεν φορούσε χοντρό παλτό όπως οι Άλλοι άνθρωποι. Έριχνε κάτι ελαφρύ πάνω του για να κρατάει το κρύο. Συχνά μ' έκανε να χαμογελάσω, βλέποντας το Αφεντικό με σακάκι και παντελόνι μόνο, ενώ όλοι οι άλλοι ήταν φορτωμένοι με ρούχα. Το αυτοκίνητο είναι στην πόρτα, φώναξε η Μπάτερκαπ από πάνω, όπου διασκέδαζε με τον πιθηκοφασαρία. Ευχαριστώ, Σήλα, απάντησε το Αφεντικό και βγήκε να συναντήσει το μηχανικό, που περίμενε στο πράσινο Μόναρκ. Άντε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

λοιπόν, Μις Κου, είπε η Μα. Πρέπει να ετοιμαστούμε. Δεν θα κάνει παραπάνω από δυό λεπτά. Τη βοήθησε να φορέσει το παλτό της. Το αυτοκίνητο είχε θέρμανση, αλλά όχι και το μονοπάτι. Θα σε σκέφτομαι, μου είπε η Μις Κου. Ενώ εγώ θα τρέχω στο δρόμο, εσύ θ' ακούς τις κραυγές του πιθηκοφασαρία. Ήρθε, είπε η Μα. Γεια σου, Μις Κου,. Φώναξα. Πρόσεχε τον εαυτό σου. Οι πόρτες έκλεισαν, το αυτοκίνητο ακούστηκε να φεύγει και κάθισα να τούς περιμένω. Ήταν απαίσιο να είναι μόνος κανείς. Εξαρτιόμουν απόλυτα από το Αφεντικό και τη Μις Κου. Ήταν τα μάτια μου και συχνά τ' αυτιά μου. Καθώς γερνάει κανείς αρχίζει να μην ακούει καλά, ειδικά αν έχει περάσει άσχημη ζωή. Η Μις Κου ήταν Νέα και ποτέ δεν της είχε λείψει το καλό φαγητό. Ήταν γεμάτη ζωή και πανέξυπνη. Εγώ ήμουν μια γριά γάτα, που είχε γεννήσει πολλά γατάκια και είχε υποφέρει πολλά.149

Άργησαν Φίφη, είπε η Μπάτερκαπ, κατεβαίνοντας τις σκάλες. Πράγματι άργησαν. Απάντησα πριν θυμηθώ ότι δεν καταλάβαινε τη γλώσσα μας. Πήγε προς το παράθυρο και κοίταξε έξω. Μετά άρχισε να ετοιμάζει το φαγητό της. Άπ' ότι θυμάμαι τώρα έτρωγα πάντα φρούτα και λαχανικά. Προσωπικά, δεν συμπαθούσα τα φρούτα, εκτός από το άγριο χορτάρι. Στη Μις Κου άρεσαν τ' άσπρα σταφύλια. Της άρεσε να τα ξεφλουδίζει και μετά να κάθεται να τα ρουφάει. Περίεργο, αλλά της άρεσαν και τα ψητά κάστανα κάποτε ήξερα μια γάτα στη Γαλλία που έτρωγε δαμάσκηνα και χουρμάδες. Η Μπάτερκαπ άναψε τα φώτα. Πέρασε η ώρα, Φίφη. Τι να τούς καθυστέρησε άραγε. Έξω ακουγόταν η κυκλοφορία, καθώς οι

άνθρωποι γύριζαν σπίτια τους από τα γραφεία, τα καταστήματα η τα εργοστάσια. Αυτοκίνητα έτρεχαν και προς την αντίθετη κατεύθυνση, πηγαίνοντας τούς επιβάτες τους να διασκεδάσουν πέρα από τον ποταμό. Αυτοκίνητα, παντού αυτοκίνητα. Αλλά όχι αυτό που ήθελα να δω εγώ. Αρκετή ώρα αργότερα και αφού και το τελευταίο πουλί είχε γυρίσει στη φωλιά του για ύπνο, ακούστηκε η πόρτα του αυτοκινήτου. Μπήκαν μέσα όλοι μαζί. Τι έγινε. Ρώτησε η Μπάτερκαπ. Η Μις Κου έτρεξε λαχανιασμένη προς το μέρος μου. Έλα κάτω απο το κρεβάτι, Φίφη. Θέλω να σου μιλήσω. Χωθήκαμε μαζί κάτω από το κρεβάτι του αφεντικού, όπου συνήθως είχαμε τα συμβούλιά μας. Η Μις Κου βολεύτηκε, σταυρώνοντας τα χέρια της. Από το άλλο δωμάτιο ακουγόταν μουρμουρητό από φωνές. Λοιπόν, Φίφη, να τι έγινε. Μπήκαμε στο αυτοκίνητο και είπα στο Αφεντικό. Για να δούμε πώς πάει. Ανεβήκαμε το δρόμο και περάσαμε το Τεκουμσέχ αυτό είναι το μέρος που σου έχω ξαναπεί, όπου όλοι σχεδόν μιλούν Γαλλικά. 150

Μετά βγήκαμε σ' έναν άπ' αυτούς τούς δρόμους ταχείας κυκλοφορίας, όπου πατάς το γκάζι και ξεχνάς τα πάντα. Η Μίς Κου σταμάτησε για μια στιγμή, για να δει αν παρακολουθούσα με προσοχή. Ικανοποιημένη, συνέχισε την αφήγηση, πηγαίναμε σαν τον κάβουρα αρκετή ώρα, για αυτό ζήτησα από το Αφεντικό να πατήσει λίγο το γκάζι. άνοιξε λίγο ταχύτητα, αλλά είδα ότι δεν ήταν πάνω από εξήντα όπως είναι και το νόμιμο. Ξαφνικά, ακούστηκε ένας δυνατός θόρυβος και μια βροχή από σπίθες πετάχτηκε από κάτω μας και τινάχτηκε προς τα πίσω. Το τιμόνι του είχε μείνει στα χέρια. Σταμάτησε ξανά για να ανεβάσει την αγωνία. Όταν είδε ότι κόντευα να λιποθυμήσω, ξανάρχισε. Να 'μαστέ λοιπόν πάνω στο μεγάλο δρόμο, τρέχοντας με

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

εξήντα χιλιόμετρα και χωρίς τιμόνι. Είχαν πέσει τα ρουλεμάν. Ευτυχώς δεν είχε μεγάλη κυκλοφορία. Το Αφεντικό κάπως τα κατάφερε να κάνει στην άκρη και σταματήσαμε με τη μια ρόδα να κρέμεται πάνω από ένα χαντάκι. Ο αέρας μύριζε καμένο λάστιχο, γιατί είχε αναγκαστεί να φρενάρει δυνατά για να μη βρεθούμε μέσα στο χαντάκι. Το Αφεντικό βγήκε έξω,. Γύρισε τις μπροστινές ρόδες με τα χέρια και με την όπισθεν βρεθήκαμε πάλι στο δρόμο. Η Μα πήγε σ' ένα μέρος που υπήρχε τηλέφωνο και είπε στους ανθρώπους του γκαράζ να έρθουν να μαζέψουν τα κομμάτια. Έτσι κάτσαμε στο αυτοκίνητο,. Περιμένοντας το γερανό. Ήμουν κατάπληκτη με την απάθεια της Μίς Κου. Με τρομερό ενδιαφέρον περίμενα τη συνέχεια. Μα, Μίς Κου, το τιμόνι μόλις είχε επιδιορθωθεί. Αυτός ήταν και ο λόγος που έμεινε το αυτοκίνητο στο συνεργείο βέβαια, βέβαια. Μόνο που έπεσαν όλα τα ανταλλακτικά, γιατί ξέχασαν να σφίξουν καλά τις βίδες. Τέλος πάντων, όπως έλεγα, ένα φορτηγό μ' ένα μεγάλο γερανό στο πίσω μέρος ήρθε να μας βοηθήσει. Ο άντρας βγήκε και άρχισε να σταυροκοπιέται. 151

Έσπρωξαν όλοι μαζί το αυτοκίνητο για να το φέρουν πίσω από το γερανό. Καθόμουν στο μπροστινό κάθισμα και τους φώναζα τι έπρεπε να κάνουν. Ω,. Ήταν πραγματικό κατόρθωμα, Φίφη. Περίμενες ν' ακούσεις τη συνέχεια. Λοιπόν, μπήκαμε και οι τρεις μπροστά και ο γερανός σήκωνε τις μπροστινές, ρόδες που δεν ακουμπούσαν στο χώμα. Σκέφτηκα ότι θα έπρεπε να δείχνουμε πολύ αστείοι. Πήραμε το δρόμο της επιστροφής με το γερανό εμπρός και μας από πίσω να ταρακουνιόμαστε. Κάναμε πολλά χιλιόμετρα και επιμένω ότι η γρήγορη ρυμούλκηση κατέστρεψε το αυτόματο κιβώτιο ταχυτήτων. Δεν είσαι μηχανικός, Φίφη. Αν ήσουν, θα ήξερες ότι είναι πολύ επικίνδυνο να ρυμουλκεί κανείς ένα αυτοκίνητο με αυτόματο

κιβώτιο. Μια γρήγορη ρυμούλκηση μπορεί να διαλύσει τα πάντα και αυτό έγινε στην περίπτωση μας. Αλλά άρχισα να δίνω διάλεξη πάνω σε τεχνικά θέματα, που δεν τα κατέχεις, Φίφη. Μις Κου. Ποιά ήταν η συνέχεια. Η συνέχεια. Ά, ναι. Περάσαμε πάνω από τις γραμμές του τραίνου στη διασταύρωση της Τεκουμσέχ και γρήγορα βρεθήκαμε στο γκαράζ. Το Αφεντικό ήταν πολύ θυμωμένο γιατί. Μόλις είχε πληρώσει ν' αντικαταστήσουν όλα εκείνα τα κομμάτια, αλλά ο άνθρωπος στο γκαράζ δεν αναλάμβανε την ευθύνη της ζημιάς, λέγοντας ότι ήταν ανωτέρα βία, ότι και αν σημαίνει αυτό. Παρ' όλα αυτά μας έφερε σπίτι με το δικό του αυτοκίνητο, γιατί του είπα ότι δεν μπορούσα να κουβαλήσω το Αφεντικό στην πλάτη μου όλη αυτή την απόσταση. Να μαςτέ λοιπόν. Άκουσα θόρυβο από πιάτα και κατάλαβα ότι ήταν ώρα για φαγητό. Δεν είχα μπορέσει να φάω όση ώρα περίμενα. Πρώτα όμως ήθελα να ρωτήσω κάτι. Μις Κου, δεν φοβήθηκες καθόλου. Να φοβηθώ. Μα τούς δέκα γάτους, όχι. Ήξερα ότι αν κάποιος μπορούσε να μας βγάλει άπ' αυτή την κατάσταση ήταν το Αφεντικό. Εξάλλου, ήμουν και εγώ εκεί για να τον συμβουλευώ. Η Μα ήταν πολύ ήρεμη και δεν μας δημιούργησε προβλήματα.152

Φοβήθηκα ότι θα την πιάσει πανικός, αλλά διατήρησε την ψυχραιμία της. Πάμε για φαγητό τώρα. Βγήκαμε κάτω από το κρεβάτι και πήγαμε στην κουζίνα, οπού το φαγητό ήταν ήδη έτοιμο. Ο γέρος μιλάει συνέχεια, είπε η Μις Κου. Αναρωτιέμαι τι να τον βασανίζει τώρα. Φάγαμε βιαστικά για να πάμε μέσα να ακούσουμε τα Νέα. Άντε, κουνήσου Φίφη. Μπορούμε να πλυθούμε όση ώρα θ' ακούμε. Μπήκαμε στο λιβινγκ-ρούμ και αρχίσαμε να πλενόμαστε, ανοίγοντας καλά το αυτιά μας. Το βαρέθηκα αυτό το αυτοκίνητο. Είπε το Αφεντικό. Πρέπει να το αλλάξουμε με κάτι καλύτερο. Η Μα ξερόβηξε καθαρίζοντας το λαιμό της, πράγμα που σήμαινε ότι δεν συμφωνούσε απόλυτα. Άκου τη Μα. Ψιθύρισε η Μις Κου. Μετράει τις δεκάδες της στο μυαλό της. Γιατί να μην περιμένουμε λίγο. Ρώτησε η Μα. Όπου

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

να ναι θα πρέπει να εισπράξουμε εκείνα τα δικαιώματα από το βιβλίο. Να περιμένουμε. Αναφώνησε το Αφεντικό. Αν αλλάξουμε αυτοκίνητο τώρα, έχουμε ακόμα κάτι για να κάνουμε την ανταλλαγή. Αν περιμένουμε και άλλο, το παλιό Μόναρκ θα διαλυθεί και θα είναι άχρηστο. Όχι. Θα το αλλάξουμε τώρα, αλλιώς δεν πρόκειται να το κάνουμε ποτέ. Ο πιθηκοφασαρίας δεν κάθεται φρόνιμα τώρα τελευταία, είπε η Μπάτερκαπ αλλάζοντας θέμα. Ξέρω τι πρέπει να κάνουμε μ' αυτόν, είπε η Μίς Κου. Ευτυχώς που η Μπάτερκαπ δεν καταλάβαινε τη γλώσσα Μας. Το Αφεντικό όμως την καταλάβαινε και άρχισε τα χειροκροτήματα, δίνοντας στην Μπάτερκαπ μια ευγενική και πολύ λογοκριμένη μετάφραση. Τη νύχτα, καθώς ξάπλωσα να κοιμηθώ, σκέφτηκα πόσο επικίνδυνα ήταν τα αυτοκίνητα. Πληρώνεις ένα σωρό λεφτά για το σέρβις και υστέρα πέφτουν τα ανταλλακτικά και άντε πάλι, από την αρχή. 153

Μου φαινόταν φανταστικό ότι άρεσε στους ανθρώπους να οδηγούν στην έξοχή, κλεισμένοι σ' ένα τενεκεδένιο κουτί πάνω σε ρόδες. Το χαρακτήριζα τρομερά επικίνδυνο και προτιμούσα να μένω στο σπίτι. Είχα ταξιδέψει τόσο πολύ και τι είχα κερδίσει. Τινάχτηκα στο κρεβάτι μου. Με τα ταξίδια είχα φτάσει στην Ιρλανδία. Αν δεν είχα βρεθεί σ' αυτή τη χώρα, δεν θα είχα συναντήσει το Αφεντικό και όλους τους άλλους. Εντελώς ξύπνια, τρύπωσα στην κουζίνα να τσιμπήσω κάτι για να περάσουν οι ώρες της νύχτας. Συνάντησα τη Μίς Κου, που δεν την έπιανε ύπνος όσο σκεφτόταν τις επικίνδυνες στιγμές που είχε περάσει. Ο πιθηκοφασαρίας μουρμούριζε εκνευριστικά και όπως πάντα άκουσα νερό να κατρακυλάει. Η Μίς Κου με σκούντηξε και είπε. Βάζω στοίχημα ότι ο ποταμός Ντιτροίτ ανέβηκε αφότου ήρθε να ζήσει μαζί μας αυτό το πλάσμα. Η Μπάτερκαπ σίγουρα το έχει χάσει

το μυαλό της. Μισώ. Μισώ. Τσίριξε ο πιθηκοφασαρίας μέσα στη νύχτα. Καληνύχτα, Φίφη. Καληνύχτα, Μίς Κου. Την άλλη μέρα το Αφεντικό πήγε στο γκαράζ να δει τι μπορούσε να γίνει με το αυτοκίνητο. Έλειψε σχεδόν όλοι το πρωί και όταν γύρισε οδηγούσε το Μόναρκ. Το Αφεντικό συγκαλούσε πάντα οικογενειακό συμβούλιο όταν επρόκειτο να παρθεί κάποια σοβαρή απόφαση. Είναι ένα έθιμο της Ανατολής, που εμείς οι γάτες το επικροτούμε. Η Μίς Κου και εγώ πάντα το συζητούσαμε, πριν μια από τις δυό μας κάνει κάτι σοβαρό. Στο συμβούλιο κάθισα με το Αφεντικό και η Μίς Κου με τη Μα. Η Μπάτερκαπ έμεινε μόνη της, γιατί ο πιθηκοφασαρίας δεν διακρινόταν για την εξυπνάδα του. Πρώτα, είπε το Αφεντικό, θα πρέπει να φύγουμε από αυτό το σπίτι.154

Άπ' ότι έμαθα στο γκαράζ η άλλη πλευρά του δρόμου πρόκειται να χρησιμοποιηθεί σαν σκουπιδότοπος, θα γεμίσουν τη μικρή χαράδρα με σκουπίδια. Καταλαβαίνετε τι θα γίνει με τις μύγες. Ύστερα ο δρόμος είναι σχεδόν αδιάβατος το καλοκαίρι από τους Αμερικανούς τουρίστες. Για αυτό λοιπόν θα φύγουμε. Σταμάτησε και κοίταξε γύρω του. Κανείς δεν κουνήθηκε. Κανείς δεν είπε λέξη. Μετά, συνέχισε. Το τιμόνι του αυτοκινήτου επιδιορθώθηκε, αλλά σύντομα θα χρειαστούν πολλά λεφτά για γενικό σέρβις. Νομίζω ότι θα έπρεπε να πάμε στο Ουίνδσορ και να προσπαθήσουμε να το αλλάξουμε μ' ένα άλλο. Τρίτο. Τι θα γίνει με τον πιθηκοφασαρία. Όσο πάει χειροτερεύει και από ότι λέει ο κτηνίατρος θα χρειάζεται όλοι και πιο πολλή περιποίηση. Και ξέρει καλά από πιθήκους. Για αρκετή ώρα συζητήσαμε τα διάφορα θέματα. Σπίτια, αυτοκίνητα και πιθήκους. Η Μίς Κου κρατούσε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

σημειώσεις για τα πάντα. Είχε κλίση στις μπίζνες και μπορούσε πάντα να χειρίζεται τις υποθέσεις των άλλων. Μου φαίνεται ότι θα έπρεπε να πάμε στο Ουίνδσορ σήμερα κιόλας, είπε η Μα. Αν το αποφάσισες, είναι καλύτερα να τελειώνουμε., Θέλω και εγώ να ψάξω για σπίτι. Θεέ μου. Μουρμούρισε η Μίς Κου. Επιτέλους, λίγη δράση. Βλέπω ότι άρχισαν να κουνιούνται σήμερα. Λοιπόν, Σήλα. Τι θα γίνει με τον πιθηκοφασαρία ρώτησε το Αφεντικό. Είχαμε αρκετό χρόνο στη διάθεσή μας για τη θεραπεία του. Αφού όπως φαίνεται δεν πάει προς το καλύτερο και μια και του λείπουν το άλλα ζώα, νομίζω ότι πρέπει να τον στείλουμε πίσω. Σωστά, θα δούμε τι μπορούμε να κάνουμε. Αυτή η βδομάδα θα είναι γεμάτη με δουλειές. Η Μίς Κου διέκοψε, για να πει πόσο κουτό ήταν να μένει, κανείς στις ερημιές, μακριά από το Ουίνδσορ. Θέλω να βλέπω τα μαγαζιά, την κίνηση. Τόνισε.155

Αυτή τη φορά θα βρούμε σπίτι μέσα στο Ουίνδσορ, απάντησε το Αφεντικό. Δεν πρόκειται να βρούμε τίποτε, αν συνεχίσουμε να καθόμαστε εδώ, είπε η Μα. Πάω να ετοιμαστώ. Έφυγε βιαστική και το Αφεντικό βγήκε έξω να τα ψάλει στο Μόναρκ, που μας είχε δημιουργήσει τόσα προβλήματα. Γύρισε σε λίγο, πριν προλάβει η Μα να ετοιμαστεί. Περνούσε και με είδε αυτός ο άντρας που μένει πιο πάνω. Σταμάτησε να μου πει ότι τριγυρίζουν στη γειτονιά μερικοί δημοσιογράφοι, προσπαθώντας να μάθουν που μένουμε. Η οικογένεια είχε τραβήξει πολλά από τον τύπο. Έρχονταν άνθρωποι απ' όλα τα μέρη του κόσμου, ζητώντας αποκλειστικές συνεντεύξεις. Παίρναμε και γράμματα απ' όλες τις γωνιές της Γης. Και παρ' όλοι που ούτε ένας στους χίλιους δεν έβαζε μέσα γραμματόσημο επιστροφής το Αφεντικό απαντούσε σ' όλα. Τώρα τελευταία άρχισε να ξυπνάει όμως. Η Μίς Κου και εγώ του μιλήσαμε αρκετές φορές

αυστηρά, τονίζοντας του ότι πρέπει να κάνει διακρίσεις. Αυτό είναι το καλό μαζί του. Αν κάποιος έχει δίκιο, μπορεί να τον πείσει. Πολλές φορές πρέπει να χρησιμοποιούμε γεγονότα για να τον κάνουμε ν' αλλάξει γνώμη. Πρέπει κανείς να βασίζεται στην κοινή λογική και όχι στο συναίσθημα. Το Αφεντικό φώναξε από τις σκάλες στην Μπάτερκαπ. Σήλα. Εδώ γύρω είναι μερικοί δημοσιογράφοι. Μην ανοίξεις την πόρτα σε κανέναν. Και να βεβαιωθείς ότι είναι κλειδωμένη. Έφυγαν με τη Μα, αφήνοντας τη Μις Κου και μένα να προστατεύουμε την Μπάτερκαπ από τον τύπο. Άκουσα το αυτοκίνητο που ξεκίνησε και το θόρυβο, καθώς το Αφεντικό έκανε όπισθεν και έστριψε. Λοιπόν, γριά γάτα, είπε η Μις Κου χαρούμενα. Σύντομα θα οδηγώ καινούργιο και καλύτερο αυτοκίνητο. Θα έπρεπε να έρχεσαι πιο τακτικά μαζί μας, Φίφη. Θα πλούτιζες τις γνώσεις σου.156

Προσέχετε τα πόδια σας γάτες, είπε η Μπάτερκαπ κατεβαίνοντας τις σκάλες, θέλω να καθαρίσω το πάτωμα. Πήγαμε και κάτσαμε στο κρεβάτι του αφεντικού. Η Μις Κου κοίταζε έξω και άρχισε να μου περιγράφει τη θέα. Ο πάγος άρχισε να σπάει στη λίμνη, Φίφη. Βλέπω μεγάλα κομμάτια να στροβιλίζονται εκεί όπου το ρεύμα είναι πιο δυνατό. Αυτό σημαίνει ότι σύντομα θα ζεστάνει ο καιρός. Ίσως να μπορέσουμε να πάμε και με τη βάρκα. Είμαι σίγουρη ότι θα σου άρεσε. Μ' όλοι το νερό γύρω σου ποτέ δεν θα 'σουν διψασμένη. Η ώρα δεν εννοούσε να περάσει με την αναμονή. Η Μπάτερκαπ είχε δουλειές στην κουζίνα και δεν θέλαμε να την ενοχλήσουμε. Ο πιθηκοφασαριάς τραγουδούσε στον εαυτό του. Θέλω να φύγω, θέλω να φύγω. Μισώ όλους. Μισώ όλους. Σκέφτηκα ότι ήταν τραγικό να βρίσκεται στο καλύτερο σπίτι και να μην είναι ευχαριστημένος. Το Γαλλικό ρολόι χτύπησε έντεκα. Χασμουρήθηκα και αποφάσισα να κοιμηθώ λίγο για.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Να περάσει η ώρα. Η Μις Κου το είχε ρίξει ήδη στον ύπνο. Η αναπνοή της ακουγόταν απαλή μέσα στην ησυχία του δωματίου.157

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Πω, πω. Φώναξε η Μις Κου ενθουσιασμένη. Τι υπέροχο αυτοκίνητο. Η φωνή της άρχισε να υψώνεται και ξαφνικά ξεφώνισε. Είναι το καινούργιο μου αυτοκίνητο. Σταματάει εδώ. Πίεζε όλοι και πιο δυνατά τη μύτη της στο τζάμι της κουζίνας. Μεγάλοι μου γάτοι. Έχει κινητή σκεπή. Είναι μπλε, Φίφη σαν το χρώμα των ματιών σου. Και η σκεπή είναι άσπρη. Δεν είναι έξυπνος το Αφεντικό να αγοράσει τέτοια κούρσα πρέπει να κάνω υπομονή, σκέφτηκα. Θα περιμένω να μου τα πει όλα σιγά-σιγά. Είναι δύσκολο να είναι τυφλός κανείς και να εξαρτάται από την καλή θέληση των άλλων. Ένα αυτοκίνητο με το

χρώμα των ματιών μου. Κολακεύτηκα πολύ μ' αυτή την παρατήρηση. Και άσπρη σκεπή επίσης. Αυτό θα το έκανε πολύ λουσάτο και θα ξεχώριζε καλύτερα και το μπλε. Άκουσα τις πόρτες να κλείνουν. Βήματα πλησίασαν στο μονοπάτι. Το άνοιγμα της εξώπορτας και ο θόρυβος καθώς έκλεινε. Μπήκαν μέσα. Η Μπάτερκαπ κατέβηκε τις σκάλες, ανυπόμονη όσο και η Μις Κου και εγώ. Θα έρθετε έξω να το δείτε. Ρώτησε το Αφεντικό. Όχι, ευχαριστώ, απάντησα. Η Μις Κου θα μου το περιγράφει όταν γυρίσει. Βγήκαν όλοι μαζί έξω. Μπορούσα να συλλάβω τις τηλεπαθητικές σκέψεις της Μίς Κου. Εξαίσιο, Φίφη. Το δέρμα μυρίζει υπέροχα. Χαλάκια που μπορείς πραγματικά να χάσεις τα νύχια σου μέσα. Μεγάλες μου ακρίδες.158

Έχει στρέμματα από γυαλί και χώρο για να κάτσει κανείς στο πίσω παράθυρο. Πάμε μια βόλτα στο δρόμο. Γεια σου, Φίφη. Θα σε δω αργότερα. Μερικοί άνθρωποι ρωτούν. Λοιπόν, κυρία Γκρειγούσκερς, γιατί δεν μπορείς να συλλαμβάνεις τα τηλεπαθητικά μηνύματα όλη την ώρα. Η απάντηση σ' αυτή την πολύ λογική ερώτηση είναι η εξής. Αν όλες οι γάτες χρησιμοποιούσαν τις τηλεπαθητικές τους ικανότητες συνεχώς, ο αέρας θα γέμιζε από τόση φασαρία που κανείς δεν θα καταλάβαινε κανένα μήνυμα. Ακόμα και οι άνθρωποι πρέπει να ρυθμίζουν τούς σταθμούς ραδιοφώνου για να αποφεύγουν τα παράσιτα. Οι γάτες βρίσκουν το μήκος κύματος με τη γάτα που θέλουν να επικοινωνήσουν και η απόσταση δεν παίζει ρόλο. Αλλά και κάθε άλλη γάτα που βρίσκεται σ' αυτό το μήκος κύματος ακούει το μήνυμα και έτσι χάνεται η μυστικότης. Χρησιμοποιούμε το λόγο κοντινής εμβέλειας όταν θέλουμε να συζητήσουμε ιδιαίτερα και την τηλεπάθεια για τις μεγάλες αποστάσεις. Γνωρίζοντας το μήκος κύματος μιας γάτας, που καθορίζεται από τη βασική συχνότητα του

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

αστρικού σώματος, μπορεί κανείς να μιλήσει μαζί της οπουδήποτε και η γλώσσα δεν αποτελεί εμπόδιο. Δεν είναι εμπόδιο. Τέλος πάντων, όχι μεγάλο. Οι άνθρωποι, όπως και οι γάτες, συνηθίζουν να σκέφτονται στη γλώσσα τους και να προβάλλουν εικόνοσκέψεις ανάλογα με τον πολιτισμό τους και την αντίληψη τους περί πραγμάτων. Δεν ζητάω συγνώμη που μπήκα σε τέτοιες λεπτομέρειες, γιατί αν το βιβλίο μου δώσει στους ανθρώπους έστω και μια μικρή ιδέα για τα προβλήματά μας, νομίζω ότι αξίζει τον κόπο. Ένας άνθρωπος και μια γάτα βλέπουν το ίδιο πράγμα αλλά από διαφορετική σκοπιά. Ένας άνθρωπος βλέπει ένα τραπέζι και ότι υπάρχει πάνω σ' αυτό η γάτα βλέπει μόνο την κάτω πλευρά του τραπεζιού. 159

Βλέπουμε ανάποδα, από το έδαφος προς τα πάνω. Την κάτω πλευρά των καρεκλών, το κάτω μέρος ενός αυτοκινήτου. Με τα πόδια τεντωμένα προς τα πάνω σαν τα δέντρα σ' ένα δάσος. Για μας ένα πάτωμα είναι μια τεράστια κοιλάδα με πελώρια έπιπλα και άτσαλα πόδια. Μια γάτα, όπου και αν βρίσκεται, έχει τον ίδιο τρόπο όρασης. Έτσι μια άλλη γάτα θα καταλάβει την έννοια του μηνύματος. Συλλαμβάνοντας τους ανθρώπους είναι διαφορετικό, γιατί προβάλλουν μια εικόνα που πολλές φορές μας είναι άγνωστη. Οι γάτες ζουν με μια ράτσα γιγάντων. Οι άνθρωποι ζουν με μια ράτσα νάνων. Ξαπλώστε στο πάτωμα ανάσκελα και τότε θα δείτε πώς βλέπουν οι γάτες. Οι γάτες σκαρφαλώνουν στα έπιπλα και στους τοίχους για να πιάσουν την οπτική γωνία των ανθρώπων και να καταλάβουν τις σκέψεις τους. Οι ανθρώπινες σκέψεις είναι ανεξέλεγκτες και εκπέμπονται προς όλες τις κατευθύνσεις. Μόνον άνθρωποι σαν το Αφεντικό μπορούν να ελέγχουν την κατεύθυνση των σκέψεών τους και να μη φορτίζουν τον αέρα. Το Αφεντικό μας είπε ότι οι άνθρωποι μπορούσαν να συνεννοηθούν με την τηλεπάθεια

πολλά πολλά χρόνια πριν, αλλά έκαναν κακή χρήση και έχασαν αυτό το προνόμιο. Αυτό είναι, λέει το Αφεντικό, το νόημα του πύργου της Βαβέλ. Όπως εμείς, κάποτε οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν τον έναρθρο λόγο για συζήτηση σε μια παρέα και την τηλεπάθεια για μεγάλες αποστάσεις. Τώρα, πάντως, οι περισσότεροι άπ' αυτούς χρησιμοποιούν μόνο τον έναρθρο λόγο οι άνθρωποι δεν θα έπρεπε να υποτιμούν τις γάτες ποτέ. Έχουμε μυαλό, εξυπνάδα και ικανότητες. Δεν χρησιμοποιούμε τη λογική με την πλατιά της έννοια, αλλά την προαίσθηση. Τα πράγματα έρχονται σε μας, ξέρουμε τις απαντήσεις χωρίς να πρέπει να κοπιάσουμε. Πολλοί άνθρωποι δεν θα το πιστέψουν αυτό, αλλά όπως είπε και το Αφεντικό, αν οι άνθρωποι εξερευνούσαν τα πράγματα αυτού του κόσμου πριν επιχειρήσουν να πάνε στο διάστημα, θα ήταν καλύτερα προετοιμασμένοι. 160

Κι αν δεν υπήρχαν τα πράγματα του μυαλού, δεν θα υπήρχαν μηχανικά πράγματα, γιατί χρειάζεται μυαλό για να σκεφτεί κανείς μια μηχανική κατασκευή. Μερικοί από τους μύθους μας αναφέρονται σε ωραία γεγονότα ανάμεσα στους ανθρώπους και στις γάτες, στους παλιούς εκείνους χρόνους που οι άνθρωποι δεν είχαν χάσει την ικανότητα της τηλεπάθειας και της μαντείας. Μήπως γέλασαν μερικοί με την ιδέα του να έχουν οι Γάτες μύθους. Τότε γιατί δεν γελούν και με τους τσιγγάνους, που έχουν μύθους που πάνε αιώνες πίσω. Οι γάτες δεν γράφουν. Δεν μας χρειάζεται, γιατί η μνήμη μας λειτουργεί θαυμάσια και μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το αρχείο Ακάσικ. Πολλοί τσιγγάνοι δεν γράφουν επίσης, αλλά οι ιστορίες που ξέρουν έχουν διασωθεί μέσα στο πέρασμα των αιώνων. Ποιός καταλαβαίνει τις γάτες. Εσείς μπορείτε. Είναι δυνατόν να πείτε ότι οι γάτες δεν διαθέτουν εξυπνάδα. Βρίσκεστε δίπλα σε μια ράτσα πλασμάτων που δεν τα καταλαβαίνετε, γιατί εμείς οι ίδιες δεν θέλουμε να μας καταλάβετε. Ελπίζω ότι μια μέρα μαζί με το Αφεντικό θα γράφουμε ένα βιβλίο για τους μύθους που έχουν οι γάτες, θα είναι ένα βιβλίο που πραγματικά θα καταπλήξει τους ανθρώπους. Αλλά όλα αυτά

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

απέχουν αρκετά από αυτό που γράφω τώρα ο ήλιος μου ζέσταινε την πλάτη μέσα από το τζάμι της κουζίνας, όταν γύρισε η Μίς Κου. Μπρ. Είπε καθώς μπήκε κάνει κρύο έξω, Φίφη. Ευτυχώς που η θέρμανση του αυτοκινήτου δουλεύει ρολόι. Πήγε να φάει κάτι ελαφρύ μετά τη συγκίνηση του καινούργιου αυτοκινήτου. Σκέφτηκα να φάω και εγώ, γιατί ήξερα ότι της άρεσε η παρέα. Το φαγητό έχει υπέροχη γεύση, Φίφη. Νομίζω ότι η έξοδος μου άνοιξε την όρεξη. Θα έπρεπε να έρχεσαι και συ μαζί μας, Φίφη, ίσως τότε να έτρωγες περισσότερο απ' ότι τώρα. Αν είναι δυνατόν. Γέλασα μαζί της, γιατί ποτέ δεν έκρυβα το γεγονός ότι μου άρεσε το φαγητό μου. Μετά από χρόνια ολόκληρα πείνας ήταν ωραίο να τρώει κανείς όποτε θέλει. 161

Μετά το φαγητό και την ώρα που πλενόμαστε, ρώτησα. Θα μου μιλήσεις σε παρακαλώ για το αυτοκίνητο, Μις Κου. Σκέφτηκε για λίγο, πλένοντας το αυτιά της και χτενίζοντας τα μουστάκια της. Για το χρώμα σου είπα ήδη. Υποθέτω ότι θα θέλεις να μάθεις τι έγινε. Το Αφεντικό μας διηγήθηκε όλες τις λεπτομέρειες. Μαζί με τη Μα πήγαν στη μάντρα και έφαγαν πολλή ώρα, εξετάζοντας διάφορα αυτοκίνητα, ο διευθυντής γνωρίζει το Αφεντικό και του υπέδειξε ότι αυτό ήταν πολύ καλό. Εκείνος το δοκίμασε, τού άρεσε και το αγόρασε το παλιό Μόναρκ ήταν μέρος της ανταλλαγής. Αργότερα θα μας πάει βόλτα και τις Δυό. Θα οδηγεί αργά, ειδικά για σένα. Ο πιθηκοφασαρίας δεν έλεγε να ησυχάσει. Θέλω να φύγω. Θέλω να φύγω. Ξεφώνιζε. Η Μπάτερκαπ του τις έβρεξε γιατί έκανε φασαρία, αλλά. Μαλακά. Ήμαστε σίγουρες ότι ήταν τρελός. Όλο παράπονα ήταν. Πότε θα τον πάμε πίσω. Ρώτησε η Μπάτερκαπ το Αφεντικό. Ζήτη. Φώναξε η Μις Κου, πηδώντας στον αέρα από την χαρά της. Ο γέρος μίζερος καλόγερος φεύγει, θα στεγνώσουν τα πάντα. Θα 'θελα να πάγωναν οι βρύσες του. Η προηγούμενη νύχτα ήταν πιο κρύα απο ότι συνήθως και πάγωσαν οι σωλήνες του νερού. Όπως τόσο συχνά έλεγε η Μις Κου, ο πιθηκοφασαρίας ήταν ο πιο βρεγμένος πίθηκος

που υπήρχε. Θα πρέπει να τηλεφωνήσουμε πρώτα και να τους πούμε ότι θα τον πάμε πίσω, είπε το Αφεντικό. Δεν μπορούμε να τον επιστρέψουμε έτσι ξαφνικά σ' έναν ανυποψίαστο κόσμο. Η Μα πήγε να τηλεφωνήσει. Το Αφεντικό, αν μπορούσε να το αποφύγει, δεν χρησιμοποιούσε το τηλέφωνο, γιατί συχνά συνελάμβανε τη σκέψη ενός ανθρώπου και όχι τα λόγια δυό πολύ διαφορετικά πράγματα.162

Μετά από ορισμένα περιστατικά, που το Αφεντικό είχε συλλάβει λανθασμένο νόημα, έγινε κανόνας ότι μόνο η Μα και η Μπάτερκαπ θα χρησιμοποιούσαν το εργαλείο. Η Μα ήταν ο εμπορικός διευθυντής, γιατί όπως έλεγε το Αφεντικό ήταν πιο προικισμένη για αυτή τη δουλειά. Φρόντιζε όλους τους λογαριασμούς, αλλά μόνο επειδή έτσι το ήθελε το Αφεντικό. Ναι, είναι εντάξει. Μπορούμε να τον πάμε πίσω, αλλά δεν θα μας επιστρέψουν τα λεφτά. Λοιπόν, Σήλα. Τι θα κάνουμε. Ρώτησε το Αφεντικό. Η Μπάτερκαπ ήταν τόσο στενοχωρημένη που παραπάτησε και κόντεψε να πέσει. Δεν καλυτερεύει και είναι φανερό ότι δεν του αρέσει εδώ. Νομίζω ότι ίσως φοβάται τις γάτες η θα ήταν καλύτερος σ' ένα σπίτι χωρίς γάτες. Ας τον πάμε πίσω. Είσαι σίγουρη. Απόλυτα σίγουρη. Την πίεσε το Αφεντικό. Ναι. Είναι καλύτερα και γι' αυτόν. Εντάξει. Πάω να βγάλω το αυτοκίνητο τότε. Μισώ. Μισώ. Ξεφώνισε ο πιθηκοφασαρίας. Θέλω να φύγω. Λυπημένη η Μπάτερκαπ τον έβγαλε από το κλουβί του και τον τύλιξε με μια κουβέρτα. Το Αφεντικό κουβάλησε το μεγάλο κλουβί και το έβαλε στο άνετο πορτοπαγκάζ. Άφησε αρκετή ώρα τη μηχανή για να ζεστάνει το αυτοκίνητο και τον πιθηκοφασαρία. Ικανοποιημένος με τη θερμοκρασία, κόρναρε στην Μπάτερκαπ. Άκουσα την πόρτα του αυτοκινήτου να κλείνει και το θόρυβο της μηχανής ν' απομακρύνεται.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Το αυτοκίνητο ήταν πράγματι ωραίο και η Μίς Κου είχε ξετρελαθεί μαζί του. Βγήκα μερικές φορές, αλλά όπως έχω πει ήδη δεν μου αρέσουν ιδιαίτερα τα αυτοκίνητα. Μια μέρα το Αφεντικό μας πήγε σ' ένα ευχάριστο μέρος κάτω από τη γέφυρα Αμπάσαντορ. Καθίσαμε μέσα στο αυτοκίνητο και το Αφεντικό κατέβασε λίγο το παράθυρο, για να μπορώ ν' αναπνέω το άρωμα του Ντιτρόιτ από την άλλη πλευρά του ποταμού. 163

Η Μίς Κου μου υπενθυμίζει ότι η λέξη άρωμα δεν ταιριάζει εδώ. Τουλάχιστον είναι ευγενική λέξη. Η Μίς Κου άρχισε να μου περιγράφει τη θέα. Από πάνω μας, η γέφυρα Αμπάσαντορ απλώνεται στις δυο πλευρές του ποταμού Ντιτρόιτ σαν ένα παιχνίδι μεκανό κατά μήκος μιας μπανιέρας. Φορτηγά προχωρούν σε μια ατέλειωτη σειρά από ιδιωτικά αυτοκίνητα τίποτα άλλο. Οι τουρίστες, σταματούν πάνω στη γέφυρα για να τραβήξουν φωτογραφίες. Απέναντι μας βρίσκεται το τέρμα πολλών σιδηροδρομικών γραμμών, ενώ δεξιά απ' αυτό οι Αμερικανοί χτίζουν μια μεγάλη αίθουσα, γιατί τούς αρέσει να πηγαίνουν σε τέτοια μέρη και να συζητούν. Τα αποκαλούν συνέδρια. Στην πραγματικότητα το κάνουν για να ξεφύγουν από τις κυρίες τους, να πιουν στο τζάμπα και να πλεχτούν με πληρωμένες φιλενάδες. Σταμάτησε για μια στιγμή και συνέχισε. Θεέ μου. Πώς κατεβαίνει ο πάγος. Αν μπορούσαμε να μαζέψουμε λίγο και να τον διατηρήσουμε μέχρι το καλοκαίρι θα βγάζαμε πολλά λεφτά. Λοιπόν, όπως έλεγα, αν σου αρέσει. θα πω στο Αφεντικό να μας πάει στο Ντιτρόιτ. Όχι, Μίς Κου. Όχι, ευχαριστώ, απάντησα νευρικά. Φοβάμαι ότι δεν θα διασκεδάσω. Μια και δεν βλέπω, δεν υπάρχει λόγος να πάμε μέχρι εκεί. Αλλά είμαι σίγουρη ότι θα άρεσε στο Αφεντικό να πάει εσένα. Είσαι πραγματική τεμπέλα, Φίφη. Είπε η Μίς Κου. Με κάνεις να ντρέπομαι με την τεμπελιά σου. Νομίζω ότι είναι καλύτερα να πάμε

τις γάτες πίσω και μετά να ψάξουμε για σπίτι, ακούστηκε η Μα. Εντάξει, απάντησε το Αφεντικό. Ωρα να φεύγουμε. Εξάλλου, δεν μου άρεσε αυτό το μέρος από την αρχή. Η μηχανή πήρε μπρος και η Μις Κου φώναξε στο Αφεντικό . Οκεί. Πάτα το γκάζι. Εκείνος πίεσε απαλά το πετάλι και το αυτοκίνητο ανέβηκε αργά τη χιονισμένη όχθη του ποταμού.164

Καθώς περνούσαμε από το σταθμό του Ουίνδσορ ένα τράινο σφύριξε ανυπόμονα και με έκανε να τιναχτώ από την τρομάρα μου. Συνεχίσαμε δίπλα στον ποταμό προσπερνώντας το εργοστάσιο ποτοποιίας. Αφήσαμε πίσω μας ένα μοναστήρι και η Μις Κου θυμήθηκε τον κύριο Λόφτους, στην Ιρλανδία, που είχε μια κόρη σ' ένα μοναστήρι. Παρκάραμε στην άκρη του δρόμου και το Αφεντικό είπε. Σπίτι, Φίφη. Σε λίγο θα πεις το τσάι σου. Να πιούμε και εμείς το τσάι μας πρώτα, Ράμπ. Ρώτησε τη Μα. Καλύτερα, απάντησε εκείνη. Έτσι δεν θα μας νοιάζει για την ώρα. Το Αφεντικό έχει περάσει τόσες κακουχίες που πρέπει να τρώει λίγο και αρκετές φορές. Από τα δύσκολα χρόνια που είχα περάσει πριν έρθω σπίτι, όπως είχε προβλέψει η γέριχη μηλιά, έτρωγα και εγώ συχνά και σε μικρές ποσότητες. Μπήκαμε στο σπίτι, καλά τυλιγμένες γιατί το χιόνι σκέπαζε ακόμα το έδαφος. Η Μπάτερκαπ είχε έτοιμο το τσάι. Την πλησίασα και της είπα πόσο χαρούμενη ήμουν που είχα γυρίσει πίσω. Τελειώσαμε γρήγορα με το τσάι. Το Αφεντικό σηκώθηκε από το τραπέζι. Καλύτερα να φεύγουμε, για να μην μπλέξουμε στην απογευματινή κυκλοφορία. Μας αποχαιρέτησε και μας είπε να προσέχουμε την Μπάτερκαπ. Βγήκε έξω με τη Μα από κοντά. Ξέροντας ότι θα μέναμε μόνες για δυό τρεις ώρες, αρχίσαμε πρώτα τις ασκήσεις μας. Κυνηγιόμαστε με τη Μις Κου γύρω-γύρω στο δωμάτιο. Μετά κάναμε ένα διαγωνισμό. Ποιος θα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

μπορέσει να ανοίξει τις περισσότερες τρύπες στην εφημερίδα σε λιγότερο χρόνο. Γρήγορα όμως βαρεθήκαμε αυτό το παιχνίδι και μας τέλειωσε και η εφημερίδα. Ας δούμε ποιός μπορεί να περπατήσει περισσότερο στην κουπαστή της σκάλας, Φίφη, χωρίς να πέσει, πρότεινε η Μις Κου. Ω,. Ξέχασα ότι δεν βλέπεις. Αυτό λοιπόν διαγράφεται.165

Κάθισε κάτω και άρχισε να ξύνει τα αυτί της, ελπίζοντας να της έρθει καμιά ξαφνική ιδέα. Φίφη. Πες μου μια ιστορία. Έναν από τούς παλιούς μύθους. Μόνο να μιλάς σιγανά για να αποκοιμηθώ. Ύστερα μπορείς να κοιμηθείς και εσύ, πρόσθεσε γενναιόδωρα. Πολύ καλά, Μις Κου. Θα σου πω για τις γάτες που έσωσαν το βασίλειο. Αυτή μου φαίνεται καλή. Άρχισε λοιπόν. Ξάπλωσε άνετα και εγώ γυρνώντας προς το μέρος της, άρχισα τη διήγηση. Στις παλιές μέρες, ίσως χίλια η ένα εκατομμύριο χρόνια πριν, το νησί ήταν πράσινο και ωραίο, κάτω από το ζεστό βλέμμα του χαμογελαστού ήλιου. Το γαλάζιο νερό αγκάλιαζε παιχνιδιάρικα τούς βράχους και σήκωνε σύννεφα από άσπρο αφρό, δημιουργώντας πολύχρωμα ουράνια τόξα. Η Γη ήταν εύφορη. Τα ψηλά περήφανα δέντρα έφταναν μέχρι τον ουρανό όπου τα χάιδευαν απαλές αδρές. Από τα ψηλότερα σημεία του νησιού ξεκινούσαν μεγαλόπρεπα ποτάμια που κυλούσαν μέχρι την ανοιχτή θάλασσα. Στο εσωτερικό οι κορυφές των βουνών, χάνονταν μέσα στα σύννεφα και μπορεί να ήταν και τα θεμέλια. Για τις κατοικίες των Θεών. Πάνω στη χρυσή άμμο, που τη στόλιζε ο αφρός των κυμάτων, ευτυχισμένοι ιθαγενείς έπαιζαν, κολυμπούσαν και έκαναν έρωτα. Δεν βασίλευε παρά ειρήνη, χαρά και ευτυχία. Κανείς δεν σκεφτόταν το μέλλον. Κακές σκέψεις δεν βασάνιζαν το μυαλό των ανθρώπων. Χαρά κυριαρχούσε κάτω από τις λυγρόκορμες φοινικίες. Ένας φαρδύς

δρόμος οδηγούσε από την παραλία προς το εσωτερικό. Χανόταν μέσα στη δροσιά ενός τεράστιου δάσους, για να εμφανιστεί αρκετά χιλιόμετρα αργότερα όπου το σκηνικό ήταν τελείως διαφορετικό. Εδώ υπήρχαν ναοί, χτισμένοι με πολύχρωμες πέτρες και μέταλλα όπως το χρυσάφι και η πλατίνα ψηλά κωδωνοστάσια, στρογγυλοί τρούλοι και πανάρχαια κτίσματα. 166

Από ένα ναό ακούστηκε ο βαθύς ήχος μιας καμπάνας σκορπίζοντας χιλιάδες πουλιά που τεμπέλιαζαν στη λιακάδα. Καθώς συνεχίστηκε το βαρύτονο χτύπημα της καμπάνας, άντρες ντυμένοι με κίτρινες ρόμπες προχώρησαν βιαστικά προς το κεντρικό κτίριο, για λίγη ώρα η κίνηση συνεχίστηκε και μετά ξανάπεσε πάλι ησυχία. Στη μεγάλη αίθουσα του ναού οι μοναχοί βημάτιζαν ανήσυχοι, προσπαθώντας να μαντέψουν το λόγο που τούς είχε φέρει ξαφνικά εδώ. Επιτέλους, ακούστηκε ν' ανοίγει μια πόρτα στο βάθος της αίθουσας και έκανε την εμφάνισή της μια συνοδεία από άντρες με κίτρινες ρόμπες. Ο αρχηγός, ένας γέρος άντρας ζαρωμένος από τα χρόνια, προχωρούσε μπροστά και δίπλα του βιάδιζαν δυό πελώριες άσπρες γάτες με μαύρη ουρά. Ήταν φανερό ότι υπήρχε τέλεια τηλεπαθητική συνεννόηση ανάμεσα στο γέρο και στις γάτες. Ανέβηκαν μαζί σ' έναν άμβωνα και ο γέρος στάθηκε για μια στιγμή, κοιτάζοντας τη θάλασσα από τα πρόσωπα των μοναχών. Αδελφοί, είπε αργά. Σάς κάλεσα εδώ για να σάς πω ότι το νησί μας βρίσκεται σε θανάσιμο κίνδυνο. Αρκετό καιρό τώρα υποφέρουμε κάτω από την απειλή των επιστημόνων, που κατοικούν από την άλλη πλευρά του βουνού. Προστατευμένοι από τη βαθιά χαράδρα, που χωρίζει σχεδόν στα δύο το νησί δεν είναι εύκολο να τούς πλησιάσει κανείς. Στην περιοχή τους η επιστήμη έχει αντικαταστήσει τη θρησκεία. Δεν έχουν Θεό, ούτε σέβονται τα δικαιώματα των άλλων. Τώρα, αδελφοί, μας απειλούν αν δεν

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

γονατίσουμε στους άθεους, αν δεν ύποτακτομε σ' αυτούς τούς μοχθηρούς ανθρώπους, απειλούν να μας καταστρέψουν με παράξενα και θανατηφόρα μικρόβια. Εμείς, αδελφοί, μαζευτήκαμε εδώ για να βρούμε έναν τρόπο να μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε την απειλή αυτή, που στρέφεται ενάντια στην ύπαρξή μας και στην ελευθερία μας.

167

Γνωρίζουμε που είναι φυλαγμένα τα μικρόβια, γιατί μερικοί δικοί μας προσπάθησαν μάταια να τα κλέψουν και να τα καταστρέψουν. Παρόλα αυτά αποτύχαμε και αυτούς που στείλαμε τούς βασάνισαν και τούς σκότωσαν. Άγιε πάτερ. Είπε ένας νεαρός μοναχός. Αυτά τα μικρόβια πιάνουν πολύ χώρο, είναι δύσκολο να μεταφερθούν. Θα μπορούσε ένας άντρας να τα κλέψει και να φύγει τρέχοντας. Κάθισε κάτω, αποκαμωμένος από την τόλμη του να απευθύνει το λόγο στον άγιο πατέρα. Ο γέρος, τον κοίταξε λυπημένα. Χώρο. Ρώτησε. Όχι, δεν πιάνουν χώρο. Τα μικρόβια βρίσκονται μέσα σ' ένα σωλήνα, που μπορεί κανείς να τον κρατήσει με τα δυό του δάχτυλα. Μια σταγόνα όμως θα ήταν αρκετή για να μας εξαφανίσει. Βρίσκονται σ' έναν πύργο, που είναι καλά προστατευμένος. Σταμάτησε πάλι και σκούπισε το πρόσωπό του. Για να δείξουν την περιφρόνησή τους προς εμάς, έχουν αφήσει το σωλήνα μπρος σ' ένα παράθυρο. Ένα λεπτό δέντρο απλώνει ένα μικρό κλαδί μπροστά από το παράθυρο. Ένα κλαδί, χοντρό όσο και ο καρπός του χεριού μου. Για να δείξουν ότι δεν μας φοβούνται έστειλαν ένα μήνυμα, ότι θα έπρεπε να προσευχηθούμε τόσο ώστε να ελαφρώσουμε και να μπορεί να μας σηκώσει το κλαδί. Το συμβούλιο συνεχίστηκε όλη τη νύχτα, με τούς μοναχούς να συζητούν τρόπους που θα έσωζαν τούς ανθρώπους τους από την καταστροφή. Δεν μπορούμε να τον ρίξουμε κάτω να σπάσει. Ρώτησε ένας μοναχός. Τότε θα εξαφανίζονταν αυτοί και θα

σωζόμαστε εμείς. Έτσι είναι, απάντησε ένας άλλος. Αλλά, αν μπορούσαμε να τον ρίξουμε κάτω, θα μπορούσαμε και να τον φτάσουμε και αν τον είχαμε εμείς, θα κρατούσαμε και όλη τη δύναμη, γιατί όπως λένε δεν υπάρχει αντίδοτο. Σ' ένα ιδιαίτερο δωμάτιο, ο γέρος άντρας ήταν ξαπλωμένος από την εξάντληση πάνω στο κρεβάτι του. Δίπλα του, φυλάγοντάς τον, ήταν οι δύο γάτες. Άγιε πάτερ, είπε η μια τηλεπαθητικά. Δεν μπορώ εγώ να πάω στην άλλη χώρα, να σκαρφαλώσω στο δέντρο και να πάρω το σωλήνα.168

Η άλλη γάτα κοίταξε τη σύντροφό της. Θα πάμε μαζί, είπε αποφασιστικά. Οι πιθανότητες επιτυχίας θα διπλασιαστούν. Ο γέρος ιερέας έμεινε συλλογισμένος για πολλή ώρα. Στο τέλος μίλησε τηλεπαθητικά. Μπορεί να βρήκατε τη λύση, είπε. Γιατί κανείς, έκτος από μια γάτα, δεν μπορεί να σκαρφαλώσει στο δέντρο και να περπατήσει στο κλαδί. Μου φαίνεται ότι πράγματι βρήκατε τη λύση. Για λίγο έπεσε πάλι στις σκέψεις του και καμιά τηλεπαθητική γάτα δεν εισχωρεί ποτέ στις ιδιαίτερες σκέψεις του άλλου. Ναι, ίσως αυτή να είναι η απάντηση. Είπε πάλι ο γέρος άντρας, θα σάς κουβαλήσουμε μέχρι τη χαράδρα για να μην κουραστείτε και θα περιμένουμε εκεί να γυρίσετε σώες. Δεν θα πούμε σε κανέναν τι σκοπεύουμε να κάνουμε, γιατί ακόμα και σε μια κοινότητα σαν και αυτήν, υπάρχουν αυτοί που ανοίγουν το στόμα τους ασυλλόγιστα. Ναι χτύπησε τα χέρια του ευχαριστημένος. Θα στείλουμε έναν απεσταλμένο να μάθει τούς όρους τους και αυτό θα στρέψει την προσοχή τους άλλου. Οι μέρες που ακολούθησαν ήταν γεμάτες από δουλειές. Ο ανώτατος ιερέας έκανε γνωστό ότι ήθελε να στείλει έναν απεσταλμένο και πήρε καταφατική απάντηση. Άνθρωποι που συνόδευαν τον απεσταλμένο, κουβαλώντας δυό καλάθια, σκαρφάλωσαν στην άλλη πλευρά της χαράδρας και βρέθηκαν στην περιοχή του εχθρού. Ο απεσταλμένος έφυγε για το εχθρικό στρατόπεδο και μέσα στη νύχτα έβγαλαν τις γάτες από τα καλάθια τους. Χωρίς να κάνουν καθόλου φασαρία προχώρησαν μέσα στο σκοτάδι. Χρησιμοποίησαν προσεκτικά τις

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

τηλεπαθητικές τους ικανότητες, ψάχνοντας για την παρουσία του εχθρού. Η μια έμεινε σκοπός και η άλλη σύρθηκε με τρομερή προσοχή πάνω στο κλαδί, μέχρι που άρπαξε το σωλήνα κάτω από τη μύτη του έκπληκτου φρουρού. Πριν προλάβουν οι άντρες να βγουν από τον πύργο, οι γάτες εξαφανίστηκαν μέσα στο σκοτάδι, μεταφέροντας στο γέρο ιερέα το σωλήνα που θα φύλαγε την ειρήνη για πολλά χρόνια.

169

Τώρα, σ' αυτή τη χώρα οι γάτες είναι ιερές και μόνο αυτές γνωρίζουν το γιατί. Ένα απαλό ροχαλητό ακούστηκε, καθώς τελείωνα τη φράση μου έστησα αυτί για να σιγουρευτώ. Ναι, ήταν ροχαλητό, δυνατό αυτή τη φορά. Χαμογέλασα ευχαριστημένη και σκέφτηκα ότι μπορεί να είμαι μια γριά γάτα, αλλά μπορώ ν' αποκοιμίσω τη Μίς Κου. Όχι για πολύ όμως. Γρήγορα ξύπνησε και σηκώθηκε όρθια. Άρχισε να πλένεσαι, Φίφη, πρόσταξε. Όπου να 'ναι θα γυρίσουν και δεν θέλω να φαίνεσαι ακατάστατη. Λίγα λεπτά αργότερα ακούσαμε τη μηχανή του αυτοκινήτου και σε λίγο την πόρτα του γκαράζ. Τα βήματά τους αντήχησαν στο μονοπάτι και μπήκαν μέσα. Πώς τα πήγατε. Ρώτησε η Μπάτερκαπ βγάζοντας την ποδιά της. Βρήκαμε ένα σπίτι, απάντησε το Αφεντικό. Φαίνεται καλό. Αν θέλετε, θα σας πάω να το δείτε. Ήμουν ευχαριστημένη που δεν ζήτησε και από μένα να πάω στο καινούργιο διαμέρισμα. Ήξερε ότι δεν μου άρεσαν τέτοια πράγματα και προτιμούσα να περιμένω ώσπου να μεταφερθούμε όλοι μαζί. Τι υπήρχε εκεί για μια τυφλή γάτα. Γιατί να πάω όταν δεν ήξερα τίποτα για το σπίτι, ούτε ακόμα και τα αντικείμενα που έπρεπε να αποφεύγω. Προτιμούσα να περιμένω μέχρι που να τακτοποιηθούν τα πάντα και να βάλουν τα έπιπλα στη θέση τους. Τότε, το Αφεντικό και η Μίς Κου με πήγαιναν στα δωμάτια λέγοντάς μου που βρίσκονται τα διάφορα αντικείμενα. Τα αποστήθιζα και έτσι ήξερα πόσο μακριά μπορούσα να πεδηξω, όταν μάθαινα ένα μέρος ήμουν σε θέση να βρεθώ πάνω σε μια καρέκλα χωρίς να πέσω ή να χτυπήσω. Βέβαια καμιά φορά

χτυπάω πάνω σε πράγματα, αλλά έχω αρκετό μυαλό για να μην το ξαναπάθω. Δεν έλειψαν πολλή ώρα. Μόλις γύρισαν η Μίς Κου έτρεξε σε μένα. Άνοιξε το αυτιά σου, Φίφη. Πρόσταξε. 170

Λοιπόν, το σπίτι είναι φτιαγμένο σε δύο διαμερίσματα. Το πιάσαμε ολόκληρο για να μπορέσει το Αφεντικό να γράψει ένα καινούργιο βιβλίο. Εμείς θα μένουμε στο επάνω διαμέρισμα. Έχει μεγάλα δωμάτια με θέα προς τον ποταμό Ντιτρόιτ. Υπάρχει ένα μεγάλο μπαλκόνι με κάγκελα, που θα μπορούμε να το χρησιμοποιούμε όταν ζεστάνει ο καιρός, όπως λέει το Αφεντικό. Έχει και ένα πατάρι όπου θα μπορούμε να παίζουμε και να κυλιόμαστε στη σκόνη. Θα σου αρέσει, Φίφη. Ωστε το Αφεντικό επρόκειτο να γράψει ένα καινούργιο βιβλίο. Ήξερα ότι ο κόσμος τον πίεζε για ένα νέο βιβλίο. Ο τίτλος είχε ήδη αποφασιστεί. Η Μίς Κου έπιασε τις σκέψεις μου. Ναι. Φώναξε χαρούμενα. Μόλις μετακομίσουμε την ερχόμενη βδομάδα, θα επισκεφτούμε την κυρία Ντυρ και θα αγοράσουμε χαρτί και ότι άλλο χρειάζεται για να αρχίσει το βιβλίο. Την κυρία Ντυρ. Ρώτησα. Ποιά είναι η κυρία Ντυρ. Δεν γνωρίζεις την κυρία Ντυρ. Μια την ξέρει όλος ο κόσμος. Πουλάει βιβλία και προς το παρόν εργάζεται σ' ένα μαγαζί στο Ουίνδσορ. Σύντομα όμως θα κάνει δική της δουλειά. Άκου να μην ξέρεις την κυρία Ντυρ. Ζεις έξω απ' αυτόν τον κόσμο, μουρμούρισε αηδιασμένη και κούνησε το κεφάλι της. Πώς είναι, Μίς Κου. Όπως ξέρεις δεν βλέπω. Ά, ναι. Βέβαια. Το ξέχασα. Κάτσε λοιπόν, γριά γάτα και θα σου πω. Σκαρφαλώσαμε στο περβάζι του παραθύρου και καθίσαμε η μια απέναντι στην άλλη. Λοιπόν, χάνεις πολλά πράγματα. Η κυρία Ντυρ Ρούθ για τούς φίλους της είναι κομψή. Με καλή σιλουέτα, ωραία χαρακτηριστικά και καστανά μαλλιά, όπως τα λέει η

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Μα. Τις περισσότερες φορές φοράει κρινολίνα, όχι όμως και στο κρεβάτι υποθέτω. Το Αφεντικό λέει ότι μοιάζει με φιγούρα από πορσελάνη της Δρέσδης. Έχει και απαλή επιδερμίδα. Σαν πορσελάνη, με πιάνεις, Φίφη. Πουλάει βιβλία και διάφορα άλλα είδη χαοτικής. 171

Και παρόλο ότι είναι Ολλανδέζα, πουλάει βιβλία γραμμένα στα Αγγλικά. Είναι υπεύθυνη για τα βιβλία του Αφεντικού. Τη συμπαθούμε πολύ και ελπίζουμε να τη βλέπουμε πιο τακτικά τώρα που θα μεταφερθούμε στο Ουίνδσορ. Μείναμε για λίγο σιωπηλές και συλλογιζόμαστε τις αρετές της κυρίας Ντυρ. Τότε μου ήρθε να ρωτήσω κάτι. Μήπως έχει γάτες. Λυπάμαι που με ρώτησες, συννέφιασε η Μις Κου. Είναι μια πολύ άσχημη περίπτωση. Πραγματικά πολύ άσχημη. Σταμάτησε και είμαι σίγουρη ότι την άκουσα να ρουφάει τη μύτη της μια-δυό φορές. Γρήγορα όμως επιβλήθηκε στον εαυτό της και συνέχισε. Ναι. Έχει τον Στάμπτυ. Είναι ένας γάτος που δεν μπορεί. Και ταυτόχρονα είναι και βασίλισσα που δεν μπορεί. Έγινε κάποιος τρομερό λάθος ο κακόμοιρος ο Στάμπτυ είναι μπλεγμένος εκεί που μετράει, αλλά έχει μια καρδιά μάλαμα. Είναι το πιο ευγενικό πλάσμα που θα μπορούσες να γνωρίσεις. Δειλός και κλεισμένος στον εαυτό του, όπως θα περίμενε κανείς στην κατάσταση που βρίσκεται. Ο καημένος θα ήταν καλή μητέρα σε τίποτα ορφανά γατάκια. Μου φαίνεται ότι θα το συζητήσω με το Αφεντικό. Υπάρχει κύριος Ντυρ. Ρώτησα. Αλλά βέβαια πρέπει να υπάρχει, διαφορετικά δεν θα την έλεγαν κυρία Ντυρ. Μα και βέβαια υπάρχει. Φτιάχνει το γάλα για όλοι το Ουίνδσορ. Χωρίς αυτόν όλοι θα ήταν διψασμένοι. Είναι και αυτός Ολλανδός, έτσι έχουμε Ολλανδικό δίδυμο. Φίφη, είμαι σίγουρη ότι θα σου αρέσει η κυρία Ντυρ. Αξίζει να της νιαουρίζει κανείς. Αλλά δεν έχουμε περισσότερη ώρα για συζήτηση, πρέπει να κανονίσουμε για το σπίτι., Την άλλη βδομάδα μεταφερόμαστε και

υποσχέθηκα στο Αφεντικό ότι θα φροντίσω να μην τρομάξεις. Δεν πρόκειται να τρομάξω, Μις Κου. Έχω κάνει αρκετές μεταφορές. Λοιπόν, συνέχισε αγνοώντας την παρατήρησή μου. 172

Την ερχόμενη βδομάδα θα φύγουν πρώτα οι βαλίτσες και τα πράγματα με ένα φορτηγό. Η Μα θα έχει πάει ήδη εκεί να τα περιμένει. Λίγο αργότερα το Αφεντικό θα πάρει εσένα, την Μπάτερκαπ και μένα. Όταν τακτοποιηθούμε το Αφεντικό και η Μα θα γυρίσουν εδώ να δουν αν όλα είναι εντάξει, καθαρά και όπως πρέπει. Ύστερα θα πάνε το κλειδί στον ιδιοκτήτη. Τα χιόνια είχαν αρχίσει να λιώνουν και ο πάγος έσπαγε στη λίμνη και κυλούσε μέσα στον ποταμό. Ξαφνικές χιονοθύελλες μας. Θύμιζαν ότι το καλοκαίρι δεν είχε έρθει ακόμα, αλλά μπορούσαμε να νιώσουμε ότι είχαμε περάσει το χειρότερο μέρος. Η ζωή στον Καναδά ήταν τρομερά ακριβή. Το κάθε πράγμα κόστιζε δυό φορές η και παραπάνω απ' ότι στη Γαλλία η στην Ιρλανδία. Το Αφεντικό προσπάθησε να βρει δουλειά στην τηλεόραση με λύπη του ανακάλυψε ότι οι εταιρείες στον Καναδά δεν ήθελαν μετανάστες, εκτός αν ήταν όπως είπε ο ίδιος εργάτες της δεκάρας. Βλέποντας ότι δεν μπορεί να μπει στην τηλεόραση προσπάθησε να βρει οτιδήποτε δουλειά, αλλά και πάλι χωρίς επιτυχία. Σε κανένα μας δεν άρεσε ο Καναδάς. Υπήρχε μια χαρακτηριστική έλλειψη πολιτισμού, μια έλλειψη εκτίμησης για τα ωραία πράγματα στη ζωή. Παρηγορήθηκα με τη σκέψη ότι γρήγορα θα ερχόταν το καλοκαίρι και θα νιώθαμε όλοι καλύτερα. Μια μέρα το Αφεντικό, η Μίς Κου και η Μπάτερκαπ πήγαν βόλτα στα μαγαζιά για ψώνια. Η Μα και εγώ στρώσαμε τα κρεβάτια και κάναμε διάφορες δουλειές στο σπίτι. Οι σκάλες ήθελαν ξεσκόνισμα και οι παλιές εφημερίδες πέταγμα, μέχρι να τελειώσουμε είχαν γυρίσει. Τι νομίζεις, Φίφη. Ρώτησε η Μίς Κου ψιθυριστά. Τι έγινε πες μου λοιπόν, Μις Κου. Θεέ μου. Δεν πρόκειται να το μαντέψεις ποτέ.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Θα πέσεις κάτω. Η αφεντιά της γνώρισε έναν άντρα που τον λένε Χέντυ και λατρεύει τούς πιθήκους πιθήκους, Μίς Κου. Δεν θέλεις να πεις ότι θα ξαναπάρουμε έναν πίθηκο.173

Όχι, Φίφη. Γέλασε κυνικά. Δεν θα έχουμε έναν πίθηκο. Αυτή τη φορά θα έχουμε δυό από τούς μικρούς διαβόλους. Υποπτεύομαι ότι θα χρειαστεί να μάθουμε κολύμπι, με τα δυό πλάσματα να δουλεύουν υπερωρίες στο τμήμα υδρεύσεως. Έμεινε για λίγο σκεπτική και συνέχισε. Ίσως να μένουν στη βεράντα. Δεν θα μπορούσαμε να ανεχτούμε δυό άγριους πιθήκους να τρέχουν εδώ μέσα. Ο πιθηκοφασαριάς δεν μπορούσε να περπατήσει. Αυτοί οι δυό βρίσκονται σε άριστη φυσική κατάσταση και μας τούς δίνουν με εγγύηση. Διαφορετικά θα μας επιστρέψουν τα χρήματα. Η Μπάτερκαπ πρόκειται να συναντηθεί σύντομα με τον Χέντυ για να κανονίσει τις λεπτομέρειες. Πολύ περίεργο, παρατήρησα. Οι πίθηκοι έχουν τόσο άσχημη φήμη. Θυμάμαι ένα στη Γαλλία. Τον είχε ένας γέρος ναυτικός. Μια μέρα το έσκασε και σχεδόν κατέστρεψε ένα μαγαζί με φρούτα. Δεν το είδα με τα μάτια μου, αλλά μου το είπε μια κυρία μπάτερμπωλ που φρόντιζε ένα νοσοκομείο για ζώα. Είχαμε πολλή δουλειά με το πακετάρισμα. Υπήρχαν ένα σωρό πράγματα που έπρεπε να μπουν σε βαλίτσες. Η Μίς Κου και εγώ δουλεύαμε υπερωρίες, πατώντας με τα πόδια μας τα πράγματα για να πιάσουν λιγότερο χώρο στα μπαούλα. Μερικές φορές έπρεπε να τα σκαλίζουμε για να σιγουρευτούμε ότι δεν είχαμε ξεχάσει τίποτα. Δουλεύαμε πολύ σκληρά και είμαι περήφανη όταν σκέφτομαι πόσο βοηθήσαμε. Εκείνο που λατρεύαμε ιδιαίτερα, ήταν να ετοιμάζουμε τα καθαρά σεντόνια για στρώσιμο. Σε κανέναν δεν αρέσουν τα σεντόνια από το καθαριστήριο, σκληρά και αφιλόξενα. Η Μίς Κου και εγώ είχαμε έναν ειδικό τρόπο να τρέχουμε πάνω κάτω, μέχρι που τα κάναμε μαλακά και χωρίς τσάκιση από το σιδέρωμα. Σήλα. Φώναξε η Μα από την κουζίνα. Ήρθε ο ξυλουργός

για το κλουβί των πιθήκων. Έρχομαι, απάντησε η Μπάτερκαπ κατεβαίνοντας τις σκάλες. Κλουβί για τούς πιθήκους. 174

Βόγκηξε η Μίς Κου. Αυτό θα κοστίσει ολόκληρη περιουσία. Δεν καταλαβαίνω τίποτα πια. Πάμε μέσα ν' ακούσουμε τι λένε, Φίφη. Ναι, ναι, έλεγε ο ξυλουργός, θέλετε ένα κλουβί με δυο χωρίσματα. Έτσι δεν είναι. Θα το έχω έτοιμο σύντομα. Οι πίθηκοι αρέσουν και στη γυναίκα μου. Να τη φέρω να τούς δει ναι θα έρθω, λοιπόν. Μόλις είπε θα 'ρθω έφυγε, Φίφη, έβαλε τα γέλια η Μίς Κου. Θεέ μου. Τι πελώριο κλουβί θα είναι και αυτό. Θα μας χωράει όλους μέσα. Θα υπάρχει χώρος στο καινούργιο σπίτι, Μίς Κου. Ρώτησα. Βέβαια. Όσος χώρος θέλεις. Επάνω υπάρχει μια μεγάλη βεράντα με κάγκελα. Νόμιζα ότι θα είναι δωμάτιο παιχνιδιού, αλλά όπως δείχνουν τα πράγματα θα είναι αίθουσα πιθήκων. Σιγά-σιγά πέρασαν οι τελευταίες μέρες. Το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ πήγαν να δουν τον κύριο Ολλανδό ξυλουργό και γύρισαν με τα νέα ότι το κλουβί είχε τελειώσει και ήταν έτοιμο για τοποθέτηση στο καινούργιο σπίτι. Σε κάθε ταξίδι που έκανε το Αφεντικό στο Ουίνδσορ έπαιρνε μαζί του και πράγματα. Η Μίς Κου πήγε να δει αν ήταν όλα εντάξει και γύρισε λέγοντας. Λοιπόν, Φίφη, αύριο θα κοιμηθείς στην πόλη του Ουίνδσορ, απ' όπου μπορούμε να βλέπουμε το Ντιτρόιτ. Μερικοί έρχονται από εκεί με τα φανταχτερά τους αυτοκίνητα. Τέλος πάντων, φέρνουν δολάρια στη χώρα. Κάνει καλό στο εμπόριο και τα παρόμοια. Το Αφεντικό με σήκωσε και παίξαμε αρκετή ώρα μαζί. Μου άρεσε να παίζω με το Αφεντικό. Κρατούσε ένα λεπτό καλάμι με κάτι δεμένο στην άκρη και όπως το κουνούσε στο πάτωμα το κυνηγούσα με το αυτί. Βέβαια τις πιο πολλές φορές μ' άφηγε να το πιάνω για να μου δίνει εμπιστοσύνη. Το ήξερα, αλλά έκανα ότι δεν το καταλάβαινα. Εκείνο το βράδυ ανακάτεψε το τρίχωμά μου και με χάιδεψε στο στήθος. 175

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Νωρίς στο κρεβάτι, Φίφη. Αύριο θα είναι πολύ κοπιαστική μέρα. Καληνύχτα, είπαν η Μα και η Μπάτερκαπ. Καληνύχτα, απαντήσαμε. Σε λίγο άκουσα το κλικ, καθώς το Αφεντικό έσβησε το φως για τελευταία φορά σ' αυτό σπίτι. Αύριο. Αύριο ήταν μια άλλη μέρα, που θα μας πήγαινε σ' ένα άλλο σπίτι. Για απόψε ξάπλωσα και κοιμήθηκα.176

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Χέι, χό. Τραγουδούσε η Μις Κου. Να, που φεύγουμε και πάλι. Γυρίζουμε τον κόσμο, σαν ένας γάτος μέσα σε βάρκα. Πηγαίνουμε για το Ουίνδσορ Σίτυ, αλλά δεν θα είναι το τέλος Α. Σταμάτα πια, Κου. Είπε το Αφεντικό. Δεν μπορεί να σκεφτεί κανείς, με σένα να προσπαθείς να τραγουδήσεις.. Κράτησε το τραγούδι για τον εαυτό σου. Το αυτί σου στη μουσική είναι σαν το δικό μου. Γέλασα με τον εαυτό μου. Ήταν πρωί και η Μις Κου χαιρετούσε μια αυγή, που είχε περάσει προ πολλού. Καθώς της μιλούσε το Αφεντικό, απομακρύνθηκε μουρμουρίζοντας. Δεν εκτιμάς την τέχνη. Αυτό είναι σίγουρο. Τεντώθηκα τεμπέλικα. Σε λίγο θα τρώγαμε πρωινό. Η Μα στριφογύριζε κιόλας στην κουζίνα. Ο θόρυβος από τα πιάτα έφτασε στ' αυτιά μου. Κού. Φίφη. Ελάτε για το πρωινό σας. Έρχομαι Μα, απάντησα και πήδηξα στο πάτωμα. Αυτό το πρωινό ξύπνημα ήταν πάντα μια περιπέτεια. Οι αισθήσεις δεν λειτουργούν κανονικά μόλις έχει ξυπνήσει κανείς και μονίμως φοβόμουν ότι μπορεί να πηδήξω πάνω στα παπούτσια του αφεντικού η σε κάτι παρόμοιο. Ο φόβος μου ήταν άδικος, γιατί φρόντιζαν ιδιαίτερα να μη χτυπήσω.177

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Η Φίφη έρχεται. Φώναξε το Αφεντικό. Έλα να φας το πρωινό σου, Φίφη, είπε η Μα. Σήμερα τεμπελιάζεις σαν γριά γιαγιά. Τι έχει σειρά για μεταφορά. Ρώτησε το Αφεντικό. Πάω να πάρω τα γράμματα. Η Μα απάντησε ποιά ήταν τα πιο εύθραυστα πράγματα. Και το Αφεντικό με την Μπάτερκαπ τα κουβάλησαν στο αυτοκίνητο. Είχαμε δική μας ταχυδρομική θυρίδα στο Ουίνδσορ, για τι ανακαλύψαμε ότι αν οι άνθρωποι ήξεραν τη διεύθυνσή μας μας έκαναν επισκέψεις απρόσκλητοι. Αυτό μπέρδευε τα πράγματα, γιατί το Αφεντικό δεν έβλεπε κανένα χωρίς ειδοποίηση. Η Μις Κου μου είπε ότι όταν η οικογένεια ζούσε στην Ιρλανδία πριν εμφανιστώ εγώ έφτασε μια γυναίκα από τη Γερμανία και απαιτούσε να τη δει ο Λάμα αμέσως, γιατί ήθελε να καθίσει στα πόδια του. Όταν της είπαν ότι δεν μπορούσε να μπει στο σπίτι, κυριολεκτικά στρατοπέδευσε μπροστά στην πόρτα, μέχρι που τη διέταξε ο κύριος Λόφτους να φύγει, αυστηρός μέσα στην κομψή στολή του. Η μετακόμιση ήταν ένα θέμα που δεν αφορούσε τη Μις Κου και μένα. Οι άνθρωποι από την εταιρεία μεταφορών φόρτωσαν γρήγορα τα πράγματά μας στο φορτηγό και έφυγαν. Η Μις Κου έκανε βόλτες στα δωμάτια, αποχαιρετώντας τα αντικείμενα που θα έμεναν πίσω. Ήταν ένας αποχωρισμός που μας γέμιζε χαρά, γιατί ποτέ δεν μας είχε αρέσει αυτό το σπίτι. Τελικά, καλά τυλιγμένες και οι δυο, βρεθήκαμε στο ζεστό αυτοκίνητο. Το Αφεντικό κλείδωσε τις πόρτες τού σπιτιού και ξεκινήσαμε. Ο δρόμος ήταν άσχημος, πολύ άσχημος, όπως όλοι οι δρόμοι στον Καναδά. Η Μις Κου μου είπε ότι υπήρχε μια πινακίδα που έγραφε χαλασμένος δρόμος, οδηγείτε με δική σας ευθύνη. Συνεχίσαμε και φτάσαμε σε μια διασταύρωση. Η Μις Κου φώναξε. Από εδώ ερχόταν το φαί μας, Φίφη. Είναι ένα μέρος που λέγεται σταμάτα και ψώνισε. Τώρα μπαίνουμε στον κεντρικό δρόμο τού Ουίνδσορ. Το

οδήγημα έγινε πιο εύκολο. 178

Η μύτη μου ζάρωσε σε μια ξαφνική γνώριμη μυρουδιά. Μια μυρουδιά που μου θύμιζε τον κύριο Ιρλανδό κτηνίατρο και το νοσοκομείο του για γάτες. Η Μις Κου έβαλε τα γέλια. Μην είσαι τόσο φοβιτσιάρρα, Φίφη. Αυτό είναι ένα νοσοκομείο για τούς ανθρώπους, που τούς πηγαίνουν όταν κοντεύουν να τα τινάξουν. Συνεχίσαμε για λίγο σιωπηλά και ξαφνικά είπε. Και εδώ είναι που φτιάχνουν τα αυτοκίνητα. Είναι το εργοστάσιο της Φορντ. Θα σου τα λέω όλα, Φίφη. Μις Κου. Φώναξα. Τι παράξενη μυρουδιά, μου θυμίζει λίγο τα αμπέλια στη Γαλλία. Είναι διαφορετική μυρουδιά. Μα, βέβαια είναι, Φίφη. Εδώ είναι ένα εργοστάσιο που φτιάχνει ποτά. Σιτάρι, που θα μπορούσε να θρέψει πεινασμένους ανθρώπους, γίνεται ένα είδος ποτού που ο κόσμος δεν θα έχανε αν δεν το είχε. Τώρα βρισκόμαστε πάνω σε μια σιδηροδρομική γέφυρα. Κάθε τραίνο που έρχεται στο Ουίντσφορ περνάει κάτω από αυτή τη γέφυρα. Οδηγήσαμε λίγο ακόμα και ξαφνικά ακούστηκε ένας τόσο δυνατός κρότος, που μ' έκανε να τιναχτώ πάνω έντρομη. Μην είσαι ζώο, Φίφη. Είπε η Μις Κου. Δεν ήταν παρά μια ατμομηχανή που άλλαζε γραμμή. Το Αφεντικό έστριψε το αυτοκίνητο και σταμάτησε. Σπίτι, Φίφη. Είπε η Μα. Υπήρχε δυνατή μυρουδιά από φρέσκια μπογιά και σαπούνι. Μύρισα το πάτωμα και κατάλαβα ότι το είχαν γυαλίσει πρόσφατα. Άστο αυτό τώρα, είπε η Μις Κου. Μπορείς ν' ασχοληθείς με το πάτωμα αργότερα. Θα σε γυρίσω από δωμάτιο σε δωμάτιο και θα σου πω για το μέρος. Δώσε προσοχή, γιατί έχουμε ορισμένα καινούργια έπιπλα. Σήλα. Φώναξε το Αφεντικό. Πάμε να δώσουμε τα κλειδιά στον ιδιοκτήτη. Δεν θ' αργήσουμε. Το Αφεντικό και η Μα βγήκαν έξω. Τούς άκουσα που κατέβηκαν τις σκάλες, μπήκαν στο αυτοκίνητο και έφυγαν. 179

Γυρίσαμε όλοι το διαμέρισμα. Η Μις Κου με κατατόπιζε για τα εμπόδια και μου έλεγε που βρίσκονταν οι καρέκλες. Μετά βγήκαμε στην πίσω βεράντα. Άνοιξε, παρακαλώ. Φώναξε η Μις Κου. Θέλεις να βγεις έξω. Ρώτησε η Μπάτερκαπ. Εντάξει, περίμενε ν' ανοίξω την πόρτα. Διέσχισε την κουζίνα και άνοιξε την πόρτα. Κρύος αέρας χώθηκε μέσα και εμείς βγήκαμε έξω. Εδώ είναι η πάνω βεράντα, Φίφη. Κλεισμένη από τις τρεις πλευρές. Σύντομα θα γίνει αίθουσα πιθήκων, θα έχει και θέρμανση. Μπρ. Πάμε μέσα, κάνει πολύ κρύο εδώ. Μπήκαμε μέσα και η Μπάτερκαπ έκλεισε την πόρτα πίσω μας μ' έναν αναστεναγμό και ένα κούνημα του κεφαλιού για τις κουτές γάτες, που τριγύριζαν κατ' αυτήν άσκοπα. Εδώ είναι η κρεβατοκάμαρα που θα μοιράζεσαι με το Αφεντικό, Φίφη έχει θέα προς τη σιδηροδρομικά γραμμή προς τον ποταμό Ντιτρόιτ και το Ντιτρόιτ σίτυ. Το καλοκαίρι, όπως μου είπαν, μπροστά απ' αυτό το παράθυρο περνούν πλοία απ' όλοι τον κόσμο, θα δούμε, θα δούμε. Η Μις Κου ήταν στο στοιχείο της, περιγράφοντας τη θέα. Λίγο αριστερά μας βρίσκεται το μέρος όπου οι άνθρωποι έσκαψαν μια τρύπα κάτω από τον ποταμό και έκαναν ένα τούνελ που βγαίνει στην Αμερική. Πιο αριστερά ακόμα βρίσκεται η γέφυρα Αμπάσαντορ. Το Αφεντικό λέει ότι η λέξη Ντιτρόιτ είναι παραφθορά μιάς Γαλλικής λέξης. Αυτά πρέπει να τα ξέρεις καλύτερα εσύ, Φίφη. Η Μις Κου γύρισε ξαφνικά τόσο γρήγορα, που η ουρά της μου χάιδεψε το πρόσωπο. Θεέ μου. Μουρμούρισε. Ένας απαίσιος άντρας κοιτάει προς τα εδώ. Κρατάει και έναν χαρτοφύλακα, που φαίνεται πολύ επίσημος. Τη νύχτα κοιμηθήκαμε άσχημα. Μας ενοχλούσαν συνέχεια τα τραίνα που περνούσαν σφυρίζοντας μπροστά από το παράθυρο. 180

Το πρωί η Μα κατέβηκε τις σκάλες να πάρει το γάλα. Γύρισε μ' ένα γράμμα και το έδωσε στο Αφεντικό. Τι είναι αυτό. Ρώτησε εκείνος. Δεν ξέρω, απάντησε η Μα. Ήταν στο κουτί. Ακούστηκε το σχίσιμο χαρτιού και μετά έγινε ησυχία, καθώς το Αφεντικό διάβαζε το γράμμα. Μη χειρότερα, Θεέ μου. Αναφώνησε. Δεν υπάρχει ένα τέλος στην ανοησία των Καναδών υπαλλήλων. Άκου εδώ. Είναι ένα γράμμα από την υπηρεσία εθνικού εισοδήματος. Ά αγαπητέ κύριε Συμφώνως με πληροφoρίας της υπηρεσίας μας προβαίνετε εις πληρωμάς ενοικίου, εις πρόσωπον μη διαμένον εις τον Καναδάν, άνευ παρακρατήσεως του σχετικού φόρου. Καθ' όσον δεν έχει παρακρατηθεί φόρος από της 1ης Μαΐου 1959, παρακαλείσθε όπως από την επομένη πληρωμήν ενοικίου παρακρατήσετε ποσόν ίκανόν να καλύψει τον οφειλόμενον φόρον. Εάν δεν συμμορφωθείτε με την παράκλησιν ταύτην, και ως ορίζει ο νόμος περί φορολογίας εισοδήματος, θα σάς επιβληθούν κυρώσεις συμφώνως προς τα βλέπεις. Ρώτησε το Αφεντικό. Δεν προλάβαμε να μετακομίσουμε και άρχισαν οι απειλές. Θα ήθελα να ξυπνήσουμε άπ' αυτόν τον κακό εφιάλτη και να βρεθούμε πάλι στην αγαπημένη Ιρλανδία. Γιατί αυτοί οι ανώριμοι Καναδοί μας απειλούν συνέχεια. Νομίζω ότι είναι καλύτερα να πάω να συζητήσω το θέμα με τις αρχές στην Οτάβα. Λοιπόν, Φίφη, με σκούνητηξε η Μίς Κου. Όπως σου τα είπα. Αυτός ο απαίσιος άντρας χθες ήταν κατάσκοπος της εφορίας. Το Αφεντικό συνέχισε να μιλάει. Δεν την καταλαβαίνω αυτή τη χώρα. Στο πρώτο γράμμα που μου στέλνουν με απειλούν ότι θα με διώξουν. 181

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Αντί να μου ζητήσουν να πάω στην υπηρεσία υγιεινής, με απειλούν ότι θα με διώξουν αν δεν πάω. Τώρα, την πρώτη μέρα που μετακομίσαμε με απειλούν με όλων των ειδών τις τιμωρίες. Οι άνθρωποι σ' αυτή τη χώρα δεν έχουν μυαλό να καταλάβουν ότι οι μέρες της άγριας δύσης έχουν περάσει. Το Αφεντικό έχει αγριέψει, ψιθύρισε η Μις Κου. Καλύτερα να κρυφτούμε κάτω από το κρεβάτι. Οι μέρες κυλούσαν ήσυχα. Σιγά-σιγά συνηθίσαμε το θόρυβο από τα τραίνα. Το Αφεντικό έκανε μεγάλη φασαρία για τα απειλητικά γράμματα και του ζήτησαν συγγνώμη από την τοπική εφορία και από την κυβέρνηση της Οτάβα. Ένα άρθρο έκανε την εμφάνισή του στις εφημερίδες για τούς Καναδούς υπαλλήλους που ενοχλούσαν τούς μετανάστες. Ο καιρός ζέστανε. Η Μις Κου και εγώ μπορούσαμε πια να κάτσουμε στη βεράντα ή να παίξουμε στον κήπο. Ένα πρωί το Αφεντικό γύρισε από το ταχυδρομείο όπως, συνήθως με πολλά γράμματα. αλλά έφερε μαζί του και ένα πολύ. Ευγενικό γράμμα από την κυρία Ο' Γκρέιντνυ. Την έχω επιθυμήσει, είπε η Μα. Μακάρι να μπορούσε. Να έρθει να μας δει. Ήταν καλή μας φίλη, απάντησε το Αφεντικό. Γιατί δεν της λέμε να έρθει. Η Μα και η Μπάτερκαπ έμειναν άφωνες από την έκπληξη. Το Αφεντικό το 'έχασε το μυαλό του, ψιθύρισε η Μις Κου. Και για αυτό φταίει ο Καναδάς. Ράμππ, συνέχισε εκείνος. Δεν γράφουμε στην κυρία Ο' Γκρέιντνυ να τη ρωτήσουμε αν θα 'θελε να έρθει. Πες της ότι αν έρθει τον επόμενο μήνα θα είναι εδώ και η βασίλισσα της Αγγλίας. Για σκέψου. Η βασίλισσα της Αγγλίας και η κυρία Ο' Γκρέιντνυ του Ειρε, ταυτόχρονα. Πες της ότι η βασίλισσα θα ανέβει τον ποταμό, ακριβώς μπροστά από το σπίτι μας. Μόνο να μας απαντήσει γρήγορα. Η Μις Κου με πολλή δόση χιούμορ είπε. 182

Λοιπόν, Φίφη. Τώρα που τα καταφέραμε να ξεφορτωθούμε τούς πιθήκους θα έχουμε την κυρία Ο' Γκρέιντνυ. Τη λατρεύαμε όλοι και τη θεωρούσαμε αληθινή φίλη. Γέλασα και είπα στη Μις Κου ότι έβαζε την κυρία Ο' Γκρέιντνυ στην ίδια κατηγορία με τούς πιθήκους. Εκείνη, με τη γνωστή εξυπνάδα της, μου το ανταπόδωσε. Κουταμάρες, Φίφη. οποιοσδήποτε, εκτός από σένα, θα καταλάβαινε ότι μετά την καταιγίδα βγαίνει η λιακάδα. Η κυρία Ο' Γκρέιντνυ είναι η λιακάδα μετά την καταιγίδα των πιθήκων. Οι πίθηκοι ήταν πράγματι καταιγίδα, όπως συμφωνούσα με όλη μου την καρδιά. Λίγο καιρό μετά τη μετακόμισή μας στο καινούργιο σπίτι έφτασε ο κύριος Ολλανδός ξυλουργός μ' ένα φορτηγό και το κλουβί. Θέλω να φέρω τη γυναίκα μου να δει τούς πιθήκους. Εντάξει. Η Μπάτερκαπ, η βασίλισσα των πιθήκων, τού απάντησε ότι μπορούσε να τη φέρει ότι ώρα ήθελε. Ο κύριος Ολλανδός. Ξυλουργός και ο γιος του κουβάλησαν μέσα τα κομμάτια και δούλεψαν σκληρά, όχι και τόσο σκληρά, για να τα συναρμολογήσουν. Κατόπιν έτριψαν τα χέρια τους, έκαναν πίσω και περίμεναν τα δολάρια αφού τακτοποιήθηκε και αυτό, έφυγαν με τη διαβεβαίωση ότι θα προσκαλούσαμε την κυρία ξυλουργού στην αίθουσα των πιθήκων. Μια-δυό μέρες αργότερα έφτασαν δυό πίθηκοι σ' ένα μεγάλο καλάθι. Η Μπάτερκαπ, ανυπόμονη να τούς δει, άνοιξε το καπάκι λίγο παραπάνω από ότι έπρεπε. Ωχ. Φώναξε η Μις Κου. Γρήγορα κάτω από το κρεβάτι, Φίφη. Οι άγριοι πίθηκοι είναι ελεύθεροι. Με μια βουτιά χωθήκαμε κάτω από το κρεβάτι, για να μην είμαστε στη μέση την ώρα που τούς κυνηγούσαν. Το Αφεντικό, η Μα και η Μπάτερκαπ έτρεχαν στα δωμάτια, κλείνοντας πόρτες και παράθυρα. Για αρκετή ώρα γινόταν πανδαιμόνιο. Λες και ορδές πιθήκων είχαν καταλάβει το σπίτι. 183

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Θα μείνω κοντά στον τοίχο, Φίφη, είπε η Μίς Κου. Έτσι θα είμαι σε θέση να σ' αρπάξω και να σε τραβήξω μέσα, αν κάνουν την εμφάνιση τους κάτω από το κρεβάτι. Τελικά, και μετά από πολύ κυνηγητό, κατάφεραν να τούς κλείσουν στο κλουβί. Η οικογένεια στάθηκε να πάρει μια ανάσα. Σε λίγο η Μπάτερκαπ, παριστάνοντας το συνεργείο καθαρισμού, άρχισε να γυρίζει τα δωμάτια και να καθαρίζει τα σήματα των πιθήκων, που ήταν σκορπισμένα παντού. Θεέ μου. Πάλι καλά που δεν πετάνε αυτά τα πράγματα, Φίφη. Παρατήρησε σοφά η Μίς Κου. Το πείραμα των πιθήκων δεν είχε επιτυχία η φασαρία, η μυρουδιά, η γενική αναστάτωση που έκαναν τα πλάσματα δεν υποφέρονταν. Κάναμε μια απεγνωσμένη παράκληση στον άντρα που τον έλεγαν Χέντυ. Ναι, συμφώνησε. Αυτοί οι άγριοι πίθηκοι από τα δάση της Νοτίου Αμερικής δεν είναι κατάλληλοι για σπίτια. Κάνουν μόνο για ζωολογικούς κήπους. Προσφέρθηκε να τούς πάρει πίσω και να μας φέρει έναν εξημερωμένο, που είχε μεγαλώσει μέσα σε κλουβί. Όχι. Απάντησε όλη η οικογένεια μαζί. Το μόνο που θέλουμε είναι να φύγουν. Και το κλουβί μαζί. Έτσι, οι δύο πίθηκοι και το πελώριο κλουβί, ειδική παραγγελία, γύρισαν στη βάση τους. Η Μίς Κου και εγώ μπορούσαμε τώρα να τριγυρίζουμε στο σπίτι με μεγαλύτερη εμπιστοσύνη. Όταν εξαφανίστηκε η μυρουδιά από τη βεράντα και αφού πλύθηκε αρκετές φορές, την κάναμε στέκι μας. Ήταν το πιο ευχάριστο μέρος του σπιτιού. Το πρωί μας ζέσταινε ο ήλιος και μπορούσαμε να μυρίσουμε το άρωμα των λουλουδιών, που μεγάλωναν στον κήπο. Κάναμε πολλά γέλια με τούς πιθήκους, αλλά μόνο εκ των υστέρων. Η χαρά μας για την αναχώρηση των πιθήκων σύντομα μεγάλωσε μ' ένα γράμμα από την κυρία Ο' Γκρέιντυ. Ναι, θα ερχόταν, έγραφε. Ο σύζυγός της ήταν ευχαριστημένος που θα της δινόταν τέτοια ευκαιρία να ταξιδέψει. 184

Τι δουλειά έκανε. Ρώτησα ψιθυριστά τη Μίς Κου. Ήταν πολύ σπουδαίος άντρας, Φίφη. Κάποτε ήταν η φωνή του πλοίου και μιλούσε μ' έναν τρόπο που τον άκουγε όλη η υφήλιος. Τότε τον φώναζαν σπίθα. Νομίζω ότι είχε να κάνει με τον ασύρματο. Έτσι πρέπει να είναι. Τώρα φροντίζει τον ηλεκτρισμό όλου του Δουβλίνου. Έχουν οικογένεια, Μίς Κου. Και βέβαια έχουν. Πρώτα απ' όλα ένα μικρό γατάκι που τη λένε Ντόρις. Θα έρθει μαζί με την κυρία Ο' Γκρέιντνυ ύστερα έχουν τον κύριο Σαμουήλ, το σκύλο, που προσέχει το σπίτι. Είναι σχεδόν στην ηλικία σου, Φίφη. Οι βδομάδες πέρασαν χωρίς να το καταλάβουμε. Ένα πρωί μας φώναξε το Αφεντικό με τη Μίς Κου και μας είπε. Λοιπόν, γάτες. Η επόμενη βδομάδα θα είναι όλοι δουλειές και φασαρία. Ερχεται η βασίλισσα της Αγγλίας στο Ουίνδσορ και θα έχουμε μπάντες και πυροτεχνήματα, η κυρία Ο' Γκρέιντνυ και η Ντόρις φτάνουν σήμερα. Εσύ, Κου, πρέπει να φροντίζεις τη Φίφη. Σε διορίζω υπεύθυνη για την ασφάλειά της. Οκέι Αφεντικό, οκέι. Απάντησε η Μίς Κου. Δεν τη φροντίζω πάντα σαν να ήταν δική μου γιαγιά. Έγιναν πολλές προετοιμασίες. Η Μα και η Μπάτερκαπ χρησιμοποιούσαν έξτρα παρκετίνη για τα πατώματα. Το Αφεντικό και εμείς οι γάτες χρησιμοποιούσαμε έξτρα δύναμη, φεύγοντας από τη μέση για να μη μας σκουπίσουν και μας μαζί. Πάμε στο πατάρι, είπε τελικά η Μίς Κου. Αυτές οι γυναίκες κάνουν το σπίτι επικίνδυνο για κατοίκηση. Ο καιρός ήταν ζεστός. Τρομερά ζεστός. Η Μίς Κου και εγώ δυσκολευόμαστε ακόμα και ν' αναπνεύσουμε. Όπως ο πρώτος μας χειμώνας στον Καναδά ήταν ασυνήθιστα κρύος, έτσι και το πρώτο μας καλοκαίρι ήταν ασυνήθιστα ζεστό. Όπως είπε η Μίς Κου. Θεέ μου. Δεν μπορεί να φάει κανείς ωμό φαγητό, Φίφη. Τα πάντα ψήνονται μ' αυτή τη ζέστη. Η Μα είχε πάει από την προηγούμενη μέρα στο Μόντρεαλ για να φέρει την κυρία Ο' Γκρέιντνυ. 185

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Γύρω στις μια η ώρα το Αφεντικό πήρε το μεγάλο αυτοκίνητο και έφυγε για το αεροδρόμιο του Ουίνδσορ. Η Μπάτερκαπ στριφογύριζε και κοίταγε συνέχεια έξω από το παράθυρο. Η Μίς Κου είπε ότι θα υπήρχαν πολλά πράγματα να δει κανείς. Σε λίγες μέρες θα είχαμε παρελάσεις, μπάντες και σχηματισμούς αεροπλάνων στον ουρανό όχι για την κυρία Ο' Γκρέιντνυ, διευκρίνισε, αλλά για τη βασίλισσα της Αγγλίας, θα έκαναν και επιδείξεις πυροτεχνημάτων, που ήξερα πολύ καλά ότι σήμαινε μεγάλη φασαρία. Όμως. Προς το παρόν περιμέναμε τη φίλη μας την κυρία Ο' Γκρέιντνυ. Η Μίς Κου και εγώ φάγαμε κάτι ελαφρύ για να μας κρατήσει στα πόδια μας. Η Μπάτερκαπ εξακολουθούσε να ρίχνει ματιές έξω από το παράθυρο. Έφτασαν. Είπε ξαφνικά και κατέβηκε τρέχοντας τις σκάλες για να ανοίξει την πόρτα. Κάτσε στην άκρη, Φίφη, είπε η Μίς Κου. Οι άνθρωποι είναι λίγο άτσαλοι με τα πόδια τους. Μείνε κοντά μου και θα σε προσέχω. Στη σκάλα ακουγόταν μεγάλη φασαρία. Συζήτηση γέλια, και θόρυβος από βαλίτσες που τις ακουμπούσαν στο πάτωμα. Θεέ μου. Ψιθύρισε η Μίς Κου. Η κυρία Ο' Γκρέιντνυ μοιάζει σαν φρεσκοψημένο μπέικον. Ας ελπίσουμε ότι θα ζήσει. Τελικά ανέβηκαν τις σκάλες και η κυρία Ο' Γκρέιντνυ ρίχτηκε στην πρώτη πολυθρόνα που βρέθηκε μπροστά της. Μόλις συνήλθε λίγο, η Μα είπε. Ας βγούμε στη βεράντα. Κάνει πιο δροσιά εκεί. Για αρκετή ώρα η συζήτηση ήταν γύρω από την Ιρλανδία ένα θέμα αγαπημένο στο Αφεντικό και τη Μα. Μετά άρχισαν να μιλούν για τη βασίλισσα της Αγγλίας, προς μεγάλη χαρά της Μπάτερκαπ. Αν θέλετε να μιλάτε για βασίλισσες, εμείς είμαστε οι καλύτερες βασίλισσες που θα συναντήσετε ποτέ, πρόσθεσε η Μίς Κου. Η κυρία Ο' Γκρέιντνυ όσο πήγαινε και κοκκίνιζε πιο πολύ 186

Τελικά κατέβηκε στο κάτω διαμέρισμα, όπου δροσίστηκε με το νερό

του Ουίνδσορ σίτυ και επέστρεψε ανανεωμένη. Η Μα είχε κλείσει δωμάτια για την κυρία Ο' Γκρέιντνυ και την Ντόρις σ' ένα πολύ καλό ξενοδοχείο. Το Αφεντικό μαζί με τη Μα τις πήγαν εκεί με το αυτοκίνητο, αφού πρώτα σταμάτησαν για να δουν τα φώτα του Ντιτρόιτ. Το πρωί η Μα είπε. Θα τις συναντήσουμε πηγαίνοντας να πάρουμε τα γράμματα. Νομίζω ότι πρέπει να τις κάνουμε μια βόλτα με το αυτοκίνητο στο Ουίνδσορ για να γνωρίσουν το μέρος. Φάγαμε το πρωινό μας και βοηθήσαμε το Αφεντικό να ντυθεί. Είναι πολύ άρρωστος και ένας άλλος στη θέση του, με τις δυσκολίες που έχει περάσει, δεν θα είχε καταφέρει να επιζήσει. Χρειάζεται ανάπαυση και ιδιαίτερη φροντίδα. Η Μις Κου και εγώ έχουμε αφιερώσει τη ζωή μας στην περιποίησή του. Σε λίγο κατέβηκαν τις πίσω σκάλες με τη Μα και πήγαν στο γκαράζ. Η ιδιοκτήτρια μας ζούσε στο Ντιτρόιτ, αλλά τις υποθέσεις της στο Ουίνδσορ τις διαχειριζόταν μια ξαδέλφη της. Ήταν μια πρόσχαρη κυρία που πάντα μιλούσε ευγενικά στη Μις Κου και σε μένα. Τη συμπαθούσαμε όλοι ιδιαίτερα. Το αυτοκίνητο μας ήταν πολύ μεγάλο για το γκαράζ του σπιτιού μας, για αυτό το αφήναμε στο δικό της που ήταν τεράστιο. Ναι, ήταν πράγματι ευχάριστη κυρία και μας έπιανε τακτικά τη συζήτηση, θυμάμαι μια μέρα που μας είπε ότι την εποχή του πατέρα της όλοι οι μετανάστες δούλευαν με τα όπλα δίπλα τους από το φόβο επιδρομών των ινδιάνων. Ο πατέρας της πήγαινε τις αγελάδες του για πότισμα στον ποταμό, εκεί που βρίσκονται σήμερα οι σιδηροδρομικές γραμμές. Είχε άλλο ένα σπίτι έξω από το Ουίνδσορ, που ήταν φτιαγμένο ολόκληρο από ξύλο. Μεγάλες μου ακρίδες. Είπε η Μις Κου έχουν αργήσει πολύ. Σκεφτήκαμε ότι ήταν χάσιμο χρόνου να καθόμαστε να περιμένουμε, για αυτό ανεβήκαμε στο πατάρι. Γυάλισαμε τα νύχια μας στα δοκάρια της σκεπής και κάναμε ένα ωραίο μπάνιο στη σκόνη.187

Η Μις Κου κοίταγε κάτω στο δρόμο από το ψηλότερο σημείο του σπιτιού. Ήρθαν. Φώναξε ξαφνικά. Κατεβήκαμε τρέχοντας τις σκάλες

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

και μόλις προλάβουμε να τούς χαιρετήσουμε τη στιγμή που έμπαιναν μέσα. Το Αφεντικό με σήκωσε στον ώμο του και ανεβήκαμε πάνω. Η Μις Κου έτρεχε μπροστά, φωνάζοντας στην Μπάτερκαπ να έρθει να υποδεχτεί τούς επισκέπτες. Πήγαμε και είδαμε τα Αγγλικά καταδρομικά, είπε το Αφεντικό. Είναι αραγμένα στον ποταμό δίπλα στο πάρκο. Κάναμε και μια βόλτα στην πόλη. Τώρα η κυρία Ο' Γκρέιντνυ θέλει να ξεκουραστεί λίγο και να συνέρθει από τη ζέστη. Πήραμε καρέκλες και βγήκαμε στη βεράντα. Η κυρία Ο' Γκρέιντνυ έδειχνε μεγάλο ενδιαφέρον για τον ποταμό, όπου έδεναν πλοία από όλοι τον κόσμο. Το Αφεντικό μίλησε για κάποιο θαλάσσιο πέρασμα και είπε ότι αυτός ήταν ο λόγος που βλέπαμε τα πλοία. Δεν κατάλαβα πολλά πράγματα και η Μις Κου ήταν αρκετά ασαφής. Νομίζω ότι οι άνθρωποι είχαν σκάψει ένα αυλάκι, ώστε το νερό από τις μεγάλες λίμνες να κυλάει γρηγορότερα προς τη θάλασσα. Είχαν τοποθετήσει και σιδερένιες πόρτες, τεράστιες σε μέγεθος, που τα κλειδιά τους κρατούσαν οι Καναδοί. Άνοιγαν μια πόρτα και ένα κομμάτι γέμιζε νερό για να μπορούν να μπουν τα πλοία. Μετά την έκλειναν και άνοιγαν μια άλλη μπροστά. Για τη Μις Κου και μένα ήταν μυστήριο, αλλά η κυρία Ο' Γκρέιντνυ έδειχνε να καταλαβαίνει αυτά που της έλεγε το Αφεντικό. Πέρασαν λίγες μέρες με την οικογένεια να δείχνει τα αξιοθέατα στην κυρία Ο' Γκρέιντνυ. Μου φαινόταν χάσιμο χρόνου γιατί, όπως είπε και η Μις Κου, μπορούσε κανείς να δει τα πάντα από το παράθυρό μας. Υπήρχε ζωηρή κίνηση μπροστά στο σπίτι. Άνθρωποι σημαιοστόλιζαν τούς δρόμους και μάζευαν τα σκουπίδια. Μικρές βάρκες μ' επίσημους διέσχιζαν συνέχεια το ποτάμι. Πλήθη κόσμου ήρθαν και κάθισαν στις σιδηροδρομικές γραμμές για ν' απολαύσουν το θέαμα και τα παρκαρισμένα αυτοκίνητα έκλεισαν τούς δρόμους. 188

Η οικογένεια βγήκε στη βεράντα. Το Αφεντικό έστησε τον τρίποδα με τη φωτογραφική μηχανή. Όπως έλεγε η Μις Κου, η μηχανή είχε ένα

τηλεφακό τόσο δυνατό που μπορούσε να φωτογραφίσει μια γάτα στο Ντιτρόιτ. Η κυρία Ο' Γκρέιντνυ στριφογύρισε στην καρέκλα της κοιτάζτε. Αναφώνησε. Όλη η Αμερικανική πλευρά είναι γεμάτη από Καναδούς έφιππους με κόκκινες στολές. Η Μίς Κου έβαλε τα γέλια, καθώς το Αφεντικό είπε. Όχι, κυρία Ο' Γκρέιντνυ δεν είναι έφιπποι. Είναι ένα τραίνο φορτωμένο με αγροτικά τρακτέρ, βαμμένα κόκκινα, που τα κάνουν εξαγωγή από τον Καναδά. Περισσότερα πλοία φάνηκαν να ανεβαίνουν τον ποταμό. Για λίγο ο θόρυβος του πλήθους σταμάτησε και μετά ακούστηκαν ζητωκραυγές. Τη βλέπω. Είπε η Μα. Στέκεται μόνη της στο πίσω κατάστρωμα. Να και ο βασιλικός σύζυγος, συμπλήρωσε η Μπάτερκαπ. Είναι προς το μέσον του πλοίου. Πήρα μια καλή φωτογραφία, είπε το Αφεντικό. Έναν άντρα που έσκυβε έξω από ένα ελικόπτερο και φωτογράφιζε τα πλοία. Τα πλοία ανέβηκαν τον ποταμό και μόλις το τελευταίο σκάφος χάθηκε από τα μάτια μας άρχισαν να φεύγουν τα αυτοκίνητα. Τα πλήθη διαλύθηκαν και, όπως παρατήρησε η Μίς Κου, το μόνο που έμεινε ήταν μισός τόννος σκουπίδια. Τα φέρρυ μπότ με τα τραίνα άρχισαν πάλι να διασχίζουν τον ποταμό. Πριν δύσει ο ήλιος, έκαναν την εμφάνισή τους μερικές μαούνες και σταμάτησαν εκεί που ο Καναδάς γίνεται Αμερική και η Αμερική γίνεται Καναδάς προφανώς, αν επρόκειτο να ρίξουν τα πυροτεχνήματα από αυτή τη θέση και οι δυό χώρες θα ήταν υπεύθυνες για οποιαδήποτε ζημιά. Για άλλη μια φορά μαζεύτηκαν τα πλήθη, φέρνοντας μαζί τους φαγητά και ποτά. Τα τραίνα σταμάτησαν και κάποιος θα πρέπει να είχε ειδοποιήσει τα πλοία ότι δεν μπορούν να προχωρήσουν. 189

Τελικά έφτασε η μεγάλη ώρα. Δεν ακούστηκε όμως τίποτα. Λίγη ώρα ακόμα και πάλι τίποτα. Ένας άντρας φώναξε ότι τα πυροτεχνήματα είχαν πέσει στο νερό. Σε λίγο ακούστηκαν μερικοί αδύναμοι κρότοι,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

που δεν ήταν σε θέση να τρομάξουν ούτε ένα νεογέννητο γατάκι. Η Μίς Κου είπε ότι φάνηκαν μερικά παράξενα φώτα στον ουρανό και σε λίγο τέλειωσαν όλα. Το Αφεντικό είπε ότι ήταν η ώρα να πάνε την κυρία Ο' Γκρέιντνυ στο ξενοδοχείο. Θα πρέπει να πάρουμε ταξί, παρατήρησε η Μα. Μ' όλα αυτό το πλήθος δεν θα μπορέσουμε να βγάλουμε το αυτοκίνητο από το γκαράζ. Τηλεφώνησε στις εταιρείες των ταξί, αλλά της είπαν ότι όλα τα ταξί ήταν μπλοκαρισμένα στην κυκλοφορία. Το Αφεντικό έβγαλε το αυτοκίνητο από το γκαράζ και μαζί με τη Μα και την κυρία Ο' Γκρέιντνυ εξαφανίστηκαν μέσα στο πλήθος. Γύρισαν περισσότερο από μια ώρα αργότερα, λέγοντας ότι τούς είχε πάρει μια ώρα για να κάνουν δυό χιλιόμετρα. Την επόμενη μέρα πήγαν την κυρία Ο' Γκρέιντνυ στο Ντιτρόιτ να δει τα αξιοθέατα και να κάνει και λίγα ψώνια. Η βδομάδα πέρασε γεμάτη δραστηριότητα και έφτασε η μέρα που η κυρία Ο' Γκρέιντνυ θα έφευγε για την Ιρλανδία. Το Αφεντικό και η Μα τη συνόδευσαν με το αυτοκίνητο στο αεροδρόμιο του Ουίνδσορ. Αργότερα ακούσαμε τη Μα να λέει στην Μπάτερκαπ ότι περίμεναν μέχρι ν' απογειωθεί το αεροπλάνο. Η κυρία Ο' Γκρέιντνυ είχε ξεκινήσει για ένα ταξίδι που πολύ θα θέλαμε να κάνουμε και εμείς. Το Αφεντικό είχε προσπαθήσει να βρει δουλειά στο Ουίνδσορ ή σ' οποιοδήποτε άλλο μέρος του Καναδά. Το μόνο που του είχαν προσφέρει ήταν δουλειά σαν εργάτης και φυσικά, είχε αρνηθεί. Συμφωνήσαμε όλοι ότι ο Καναδάς ήταν χώρα δίχως πολιτισμό και δεν βλέπουμε την ώρα που θα φύγουμε. Τέλος πάντων, το βιβλίο αυτό δεν είναι μια μελέτη πάνω στις ατέλειές του Καναδά, που έτσι και αλλιώς θα γέμιζαν μια βιβλιοθήκη. Η Μίς Κου και εγώ μπορούσαμε τώρα να βγαίνουμε συχνά στον κήπο. 190

Ποτέ μόνες μας όμως, γιατί η περιοχή ήταν γεμάτη σκύλους. Οι Σιαμαίες γάτες δεν τούς φοβούνται, αλλά οι άνθρωποι φοβούνται τι μπορούμε να κάνουμε εμείς στους σκύλους. Είναι γνωστό ότι όταν μας επιτεθούν, πηδάμε στη ράχη τους, βυθίζουμε τα νύχια μας και

τούς κάνουμε βόλτα όπως οι άνθρωποι τα άλογα. Είναι φανερό ότι στους ανθρώπους επιτρέπεται να φορούν μπότες με σπιρούνια και να τρυπούν τα πλευρά ενός άλογου. Όταν όμως εμείς, σε κατάσταση άμυνας, βυθίσουμε τα νύχια μας στα πλευρά ενός σκύλου, μας αποκαλούν άγριες. Εκείνο το απόγευμα ήταν ευχάριστο. Καθόμαστε κάτω από την πολυθρόνα του αφεντικού, όταν ένα πλήθος από αυτοκίνητα πέρασε μπροστά από το σπίτι, κορνάροντας δυνατά., Δεν μ' ενοχλούσε, γιατί σκεφτόμουν ότι ήταν Καναδοί και έτσι δεν υπήρχε νόημα στις πράξεις τους. Παρ' όλα αυτά ρώτησα. Μίς Κου, αναρωτιέμαι γιατί κάνουν τόση φασαρία. Η Μίς Κου ήταν πολυμαθής και έχοντας την όραση της, είχε ένα μεγάλο πλεονέκτημα απέναντι μου. Θα σου πω, Φίφη. Σε αυτά τα μέρη όταν ένας άντρας και μια γυναίκα παντρεύονται, οι άνθρωποι στολίζουν τα αυτοκίνητα τους και τούς ακολουθούν κορνάροντας συνέχεια. Νομίζω ότι σημαίνει προσοχή. Έρχονται τρελοί. Και όταν ένας άνθρωπος πεθαίνει και πηγαίνουν να τον θάψουν σε μια τρύπα στο χώμα, όλα τα αυτοκίνητα της συνοδείας έχουν αναμμένα τα φώτα τους και είναι στολισμένα με μπλε και άσπρες σημαίες, που γράφουν κηδεία. Έχουν απόλυτη προτεραιότητα στην κυκλοφορία και δεν σταματούν στα φώτα της τροχαίας. Αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον, Μίς Κου, παρατήρησα. Πραγματικά ενδιαφέρον. Μπορώ να σου πω πολλά πράγματα για τον Καναδά, Φίφη. Εδώ, για παράδειγμα, όταν ένας άνθρωπος πεθαίνει πηγαίνουν το σώμα του σ' ένα γραφείο κηδειών. Εκεί τον βαλσαμώνουν, βάφουν το πρόσωπό του με χρώματα και τον τοποθετούν σε ένα φέρετρο, όπως τα ονομάζουν. 191

Τότε ο κόσμος έρχεται να αποδώσει τον τελευταίο φόρο τιμής. Μερικές φορές το σώμα βρίσκεται μίσησηκωμένο μέσα στο φέρετρο. Το αφεντικά λέει. Ότι αυτά τα γραφεία κηδειών είναι η καλύτερη εφεύρεση για να βγάζει κανείς πολλά λεφτά. Σε μια άλλη περίπτωση, όταν οι άνθρωποι πρόκειται να παντρευτούν, οι φίλοι τους τούς

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

λούζουν όταν το άκουσα για πρώτη φορά, Φίφη, νόμιζα ότι οι φίλοι τους τούς κάνουν μπάνιο. Αλλά' δεν είναι αυτό. Σημαίνει ότι. Τούς λούζουν στα δώρα. Κυρίως πράγματα που δεν τα χρειάζονται η που τα έχουν ξανά. Τι να τις κάνει μια νύφη μισή ντουζίνα τوستιέρες. Πρόκειται για τρελή χώρα. Το ίδιο και με τα παιδιά. Μην κάνεις τίποτα στα κακόμοιρα τα μικρά παιδιά, μην εκνευρίζεσαι μαζί τους. Μέχρι που έχουν και ειδικούς συνοδούς για να περνούν τούς δρόμους. Τούς συμπεριφέρονται λες και δεν έχουν μυαλό. Το θέμα όμως είναι ότι όταν τελειώσουν το σχολείο, βρίσκονται ξαφνικά μόνα τους. Κανείς δεν τα προσέχει πια. Είναι άσχημο για αυτά, Φίφη, άσχημο για τη χώρα. Θα έπρεπε να υπάρχει πειθαρχία, διαφορετικά αργότερα γίνονται εγκληματίες, επειδή τούς συμπεριφέρονταν τόσο μαλακά όταν ήταν σε νεαρή ηλικία. Τα παιδιά εδώ είναι αλητάκια. Κούνησα το κεφάλι μου καταφατικά. Η Μίς Κου είχε δίκιο. Δώσε πολύ θάρρος σ' ένα παιδί και βάζεις τα θεμέλια για ένα δυσάρεστο άνθρωπο. Το Αφεντικό σηκώθηκε και είπε. Εσείς γάτες, αν θέλετε καθίστε και άλλο. Εγώ πάω να πάρω τη φωτογραφική μηχανή, θέλω να φωτογραφίσω αυτά τα τριαντάφυλλα. Ήταν μανιώδης φωτογράφος και είχε μια υπέροχη συλλογή από έγχρωμες φωτογραφίες.192

Ψίτ. Ψιθύρισε μια γάτα τις γειτονιάς. Ψίτ. Έχω να σου πω κάτι, λαίδη Κου. Έρχεσαι μέχρι το φράχτη. Η Μίς Κου σηκώθηκε όρθια και προχώρησε στο συρματοπλέγμα στην άκρη του κήπου. Έμειναν αρκετή ώρα εκεί ψιθυρίζοντας, υστέρα ήρθε και κάθισε κοντά μου. Ήθελε μόνο να μου μιλήσει για την καινούργια Αμερικάνικη άργκό. Τίποτα το ενδιαφέρον. Το Αφεντικό έκανε την εμφάνιση του,

κρατώντας τη φωτογραφική μηχανή. Η Μις Κου και εγώ τρέξαμε να κρυφτούμε πίσω από τούς θάμνους, γιατί δεν μας άρεσε να μας παίρνουν φωτογραφία. Όπως και δεν μας άρεσε να μας παρατηρούν περίεργοι τουρίστες. Η Μις Κου είχε κάποτε μια άσχημη εμπειρία, όταν μια ανόητη Καναδέζα έχωσε τη μύτη της στο αυτοκίνητο και, δείχνοντας τη Μις Κου, ρώτησε. Τι είναι αυτό. Πίθηκος η κακόμοιρη η Μις Κου έβραζε από το θυμό της όποτε το θυμόταν εκείνη τη νύχτα ήταν Σάββατο ο δρόμος είχε μεγάλη κίνηση. Στο μπαρ της γειτονιάς κάποιος έδινε ένα πάρτι. Αυτοκίνητα κυκλοφορούσαν συνέχεια και ακούγονταν δυνατές ομιλίες, καθώς οι άντρες παζάρευαν με τις γυναίκες που περίμεναν στους δρόμους. Πέσαμε για ύπνο. Η Μπάτερκαπ είχε ένα δωμάτιο στην άλλη άκρη του σπιτιού, που ήταν γεμάτο με φωτογραφίες από πιθήκους και μωρά και το άγαλμα ενός μπουλντόγκ, που άκουγε στο όνομα Τσέστερ. Η Μα και η Μις Κου είχαν ένα ωραίο δωμάτιο με θέα στον κήπο. Τέλος, το Αφεντικό και εγώ κοιμόμαστε σ' ένα δωμάτιο που έβλεπε προς τον ποταμό και το Ντιτρόιτ. Άκουσα το Αφεντικό να σβήνει το φως και το κρεβάτι έτριζε καθώς ξάπλωσε. Κάθισα για λίγη ώρα στο περβάζι τού παραθύρου, ακούγοντας τούς θορύβους της νύχτας και σκεφτόμουν. Έκανα σύγκριση ανάμεσα στο δύσκολο παρελθόν και στο υπέροχο παρόν.193

Σκεφτόμουν ότι, όπως είχε προβλέψει η γέριχη μηλιά, ήμουν τώρα σπίτι μου όπου με αγαπούσαν και ζούσα ειρηνικά και ευτυχισμένα. Τώρα, επειδή ήξερα ότι μπορούσα να κάνω ότι θέλω η να πάω οπουδήποτε στο σπίτι, φρόντιζα ιδιαίτερα τη συμπεριφορά μου. Θυμήθηκα το ρητό τού αφεντικού. Να μην κάνεις στους άλλους αυτά που δεν θέλεις να σου κάνουν οι άλλοι. Ένα ζεστό αίσθημα ευτυχίας

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

μ' αγκάλιασε. Το Αφεντικό ενέπνεε ελαφριά και πήγα μέχρι το κρεβάτι του για να σιγουρευτώ ότι ήταν εντάξει. Κουλουριάστηκα στην άκρη τού κρεβατιού και με πήρε ο ύπνος. Ξαφνικά κάτι με ξύπνησε. Η νύχτα ήταν ήσυχη, αλλά ακουγόταν ένα ελαφρό ξύσιμο. Ένα ποντίκι. Έστησα αυτί. Το ξύσιμο συνεχίστηκε. Πήδηξα αθόρυβα από το κρεβάτι και άρχισα να ψάχνω για τη Μίς Κου. Μπήκε στο δωμάτιο και ψιθύρισε. Έχω νέα για σένα. Καλά θα κάνεις να το πιστέψεις. Το έμαθα σήμερα από τη γάτα της γειτονιάς. Κάτω υπάρχει ένας διαρρήκτης. Πάμε να τον αρπάξουμε από το λαιμό. Σκέφτηκα για μια στιγμή ότι οι Σιαμαίες γάτες τα κάνουν κάτι τέτοια προκειμένου να προστατέψουν την περιουσία τους, αλλά μετά θυμήθηκα ότι υποτίθεται ότι είμαστε πολιτισμένες. Όχι, απάντησα. Νομίζω ότι είναι καλύτερα να ξυπνήσουμε το Αφεντικό. Πήδηξα στο κρεβάτι και σκούνηξα απαλά το Αφεντικό στον ώμο. Άπλωσε το χέρι του και μου έτριψε το πηγούνι. Τι συμβαίνει, Φίφη. Ρώτησε η Μίς Κου πήδηξε και κάθισε στο στήθος του. Αφεντικό, ένας διαρρήκτης έχει μπει στο σπίτι. Δώστου να καταλάβει. Έστησε αυτί για μια στιγμή και μετά έβαλε αθόρυβα τη ρόμπα και τις παντούφλες του. Παίρνοντας ένα δυνατό φακό, κατέβηκε σιγά-σιγά τις σκάλες. Η Μίς Κου και εγώ τον ακολουθήσαμε. Η Μπάτερκαπ βγήκε από το δωμάτιό της. Τι συμβαίνει. Ρώτησε. Κάνε ησυχία.194

Διαρρήκτες, απάντησε το Αφεντικό. Κάτω το ξύσιμο είχε σταματήσει. Εκεί είναι. Φώναξε η Μίς Κου. Άκουσα βήματα να τρέχουν και βρόντηξε η πόρτα του κήπου. Ψάξαμε όλοι το κάτω διαμέρισμα. Ένα ψυχρό αεράκι φύσαγε από ένα ανοιχτό παράθυρο. Δεν είμαστε στα καλά, μας φώναξε έκπληκτη η Μίς Κου. Ο τύπος έσπασε το πλαίσιο του παραθύρου. Το Αφεντικό ντύθηκε και βγήκε να καρφώσει το

σπασμένο πλαίσιο. Δεν φωνάξαμε την αστυνομία. Μια φορά μια συμμορία από παιδιά έκλειψε την πίσω πόρτα του κήπου. Η Μα τηλεφώνησε στην αστυνομία και όταν επιτέλους ήρθε ένας αστυνομικός μας είπε. Είσαστε τυχεροί που δεν πήραν και τη σκεπή πάνω από το κεφάλι σας. Εμείς οι Σιαμαίες γάτες έχουμε ανεπτυγμένο το αίσθημα της ευθύνης. Στο Θιβέτ φρουρούμε τούς ναούς, χωρίς να υπολογίζουμε τη ζωή μας. Να ένας άλλος από τούς μύθους μας. Πολλούς αιώνες πριν ζούσε ένας γέρος άντρας. Ήταν φύλακας στις ερημιές σ' ένα πανάρχαιο μοναστήρι Λάμα στη σπηλιά του με μια Σιαμαία γάτα, που είχε γνωρίσει πολλά στη ζωή της. Μαζί, ο γέρος φύλακας, που τον σέβονταν σαν άγιο, και η μικρή Σιαμαία γάτα τριγύριζαν στα μονοπάτια του δάσους. Έψαχναν για άρρωστα ζώα και βοηθούσαν αυτά που είχαν σπασμένα πλευρά. Μια νύχτα ο γέρος φύλακας ξάπλωσε στο κρεβάτι του, που ήταν φτιαγμένο από φύλλα, εξαντλημένος ύστερα από μια ασυνήθιστα κουραστική μέρα. Η μικρή γριά γάτα κουλουριάστηκε κοντά του. Γρήγορα τούς πήρε ο ύπνος, δίχως φόβο γιατί ήταν φίλοι μ' όλα τα ζώα. Ακόμα και η άγρια τίγρη τούς σεβόταν και τούς αγαπούσε. Μέσα στη νύχτα ένα δηλητηριώδες φίδι χώθηκε στη σπηλιά ζηλόφθοно και με την τρελή κακία, που μόνο ένα τέτοιο φίδι μπορούσε να δείξει, σύρθηκε προς το κρεβάτι του φύλακα και ήταν έτοιμο να του επιτεθεί με δόντια γεμάτα δηλητήριο.195

Ξαφνικά η γάτα πήδηξε στην πλάτη του, αποσπώντας έτσι την προσοχή του από το γέρο φύλακα που στο μεταξύ ξύπνησε. Η πάλη ήταν άγρια και κράτησε πολλή ώρα. Το φίδι κουλουριαζόταν και στριφογύριζε συνέχεια μέσα στη σπηλιά. Τελικά, τη στιγμή που ήταν έτοιμη να λιποθυμήσει από την εξάντληση, η γάτα έχωσε τα δόντια της στη σπονδυλική στήλη του φιδιού, που πέθανε αμέσως. Απαλά ο

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

γέρος φύλακας ξέμπλεξε τη μικρή γάτα από το κουλουριασμένο φίδι. Τη χάιδεψε και της είπε. Μικρή γάτα, για πολύ καιρό εσύ και η φυλή σου φιλάτε εμάς και τούς ναούς μας. Θα έχετε πάντα μια θέση στα σπίτια και στις καρδιές των ανθρώπων. Από τώρα και μπρος τα πεπρωμένα μας θα είναι κοινά. Σκεφτόμουν αυτή την ιστορία την ώρα που γυρίζαμε στις κρεβατοκάμαρες μας. Το Αφεντικό με πήρε κοντά του και με χάιδεψε. Ύστερα γύρισε από την άλλη πλευρά και τον πήρε ο ύπνος.196

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Φίφη. Ανέβηκε γρήγορα τις σκάλες η Μίς Κου, φανερά αναστατωμένη. Φίφη. Φώναξε καθώς έμπαινε στο δωμάτιο. Το Αφεντικό το 'έχασε το μυαλό του. Συνέχισε να μουρμουρίζει και έτρεξε για την κουζίνα να φάει κάτι. Το Αφεντικό είχε χάσει το μυαλό του. Δεν καταλάβαινα τι εννοούσε. Ήξερα ότι την είχε πάει βόλτα με το αυτοκίνητο στον ποταμό. Τώρα, και αφού είχε λείψει μια ώρα σχεδόν η Μίς Κου έλεγε ότι είχε χάσει το μυαλό του. Πήδηξα στο περβάζι του παραθύρου και το ξανασκέφτηκα. Δεν έβγαζα άκρη. Ακούστηκε ελαφρό περπάτημα και η Μίς Κου βρέθηκε δίπλα μου. Έχει ένα βράχο στο μυαλό του όσο και ο λόφος τού Χόουθ, είπε ενώ έπλενε προσεκτικά τον εαυτό της. Τι συνέβη, Μίς Κου. Δεν μπορώ να σε καταλάβω. Οδηγούσαμε μια χαρά, όταν ξαφνικά του μπήκε μια ιδέα στο μυαλό. Σταμάτησε το αυτοκίνητο και κοίταξε τη μηχανή. Δεν μου αρέσει ο θόρυβος, είπε. Ξέρω ότι κάτι δεν πάει καλά. Η Μα καθόταν σαν κορδωμένος γάλος και δεν μιλούσε. Το Αφεντικό μπήκε πάλι στο αυτοκίνητο και την ώρα που έβαζε μπρος είπε. Θα πάμε την Κου σπίτι και θα συνεχίσουμε για το γκαράζ να δούμε τι άλλα αυτοκίνητα έχουν. 197

Έτσι βρέθηκα εδώ, παραπεταγμένη σαν τενεκές σκουπιδιών, ενώ εκείνοι το έσκασαν με το αυτοκίνητό μου. Εάπλωσε στο περβάζι, μουρμουρίζοντας συνέχεια στον εαυτό της. Ξαφνικά, τινάχτηκε όρθια και άρχισε να χορεύει πάνω στο στενό περβάζι. Εγώ, σαν τυφλή που ήμουν, δεν μπορούσα παρά να περιμένω ήσυχα, γιατί δεν ήξερα την αίτια της χαράς της. Πω, πω. Στρίγγλισε. Είναι πολύ νόστιμο, πολύ κομψό. Φοβερό αυτοκίνητο. Άσπρο και ροζ καθόμουν ακίνητη,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

περιμένοντας να ηρεμήσει και να μου πει τι συμβαίνει. Τότε άκουσα να κλείνει η πόρτα ενός αυτοκινήτου και ένα λεπτό αργότερα το Αφεντικό και η Μα ανέβηκαν τις σκάλες. Καινούργιο αυτοκίνητο. Ρώτησε η Μπάτερκαπ. Ναι, μια Μέρκιουρ, απάντησε το Αφεντικό. Ένας μόνον ιδιοκτήτης και με λίγα χιλιόμετρα στο κοντέρ. Είναι πραγματικά καλή ευκαιρία. Νομίζω ότι ο άξονας στο άλλο θα δημιουργήσει προβλήματα. Αυτό θα το κρατήσουμε όλη τη μέρα για να το δοκιμάσουμε, θέλετε να έρθετε μαζί μας. Η Μις Κου πήδηξε κάτω και έτρεξε στην πόρτα για να μην την ξεχάσουν. Θα έρθεις βόλτα με το καινούργιο αυτοκίνητο, Φίφη. Ρώτησε το Αφεντικό. Όχι, ευχαριστώ. Θα μείνω με τη Μα να συγυρίσω το σπίτι. Μου απάντησε ότι ήμουν γριά τεμπέλα και κατέβηκε τις σκάλες. Η Μις Κου και η Μπάτερκαπ ήταν κιόλας μέσα στο αυτοκίνητο. Τούς άκουσα που έφευγαν και μετά γύρισα να βοηθήσω τη Μα να ετοιμάσει το τσάι ο θόρυβος του τηλεφώνου. Ακούστηκε διαπεραστικός. Η Μα έτρεξε ν' απαντήσει γιατί στα τηλέφωνα δεν αρέσει η αναμονή. Ω. Χαίρετε, κυρία Ντυρ. Είναι έξω και δοκιμάζει ένα καινούργιο αυτοκίνητο. Θα του το πω μόλις γυρίσει.198

Μίλησαν για αρκετή ώρα ακόμα στο τηλέφωνο και ύστερα η Μα στράφηκε πάλι στις δουλιές της. Σε λίγο τους ακούσαμε να ανεβαίνουν τις πίσω σκάλες. Τηλεφώνησε η κυρία Ντυρ, είπε η Μα. Έχει προβλήματα με το καινούργιο μαγαζί. Αυτός που θα της το νοίκιαζε δεν κράτησε το λόγο του. Η κυρία Ντυρ ήταν η συμπάθειά μας. Αφού είχε δουλέψει σκληρά σ' ένα άλλο βιβλιοπωλείο για πολύ καιρό, είχε αποφασίσει να κάνει δικό της μαγαζί, θα το ονόμαζε η χώρα του βιβλίου. Βρίσκεται σε δύσκολη θέση. Συνέχισε η Μα. Δεν έχει

μέρος να αποθηκεύσει τα βιβλία ώσπου να τα μεταφέρει στο καινούργιο κατάστημα το Αφεντικό δεν μίλησε μέχρι να τελειώσει το τσάι του για πόσο καιρό θα ήθελε το μέρος. Ρώτησε. Ένα μήνα, όχι περισσότερο, απάντησε η Μα. Πες της να έρθει να μας δει. Μπορεί να αφήσει όλα τα πράγματα στο κάτω διαμέρισμα για ένα μήνα. Πληρώνουμε ενοίκιο και η ιδιοκτήτρια δεν μπορεί να μας πει τίποτα, εφόσον δεν γίνονται πωλήσεις. Η Μα πήγε στο τηλέφωνο και σχημάτισε τον αριθμό. Να η Ρούθ. Φώναξε η Μίς Κου. Κού. Είπε το Αφεντικό. Δεν είσαι Καναδέζα για να φωνάζεις τον κόσμο με το μικρό τους όνομα. Είναι η κυρία Ντυρ. Πούφ. Για μένα είναι Ρούθ. Και ο νεαρός κύριος Σιαμέζος που έχει είναι ο Τσούλι και όχι ο κύριος Ντυρ. Η κυρία Ντυρ ανέβηκε τις σκάλες και μας χαιρέτησε. Ύστερα όλοι μαζί κατεβήκαμε τις πίσω σκάλες και πήγαμε να δούμε το κάτω διαμέρισμα. Το Αφεντικό με πήρε στον ώμο του γιατί σκέφτηκε ότι υπήρχαν πολλά πόδια τριγύρω για μια τυφλή γάτα. Λοιπόν, αυτό είναι κυρία Ντυρ, είπε το Αφεντικό. Μπορείς να αφήσεις εδώ τα βιβλία σου και να εργάζεσαι όλη τη μέρα αν θέλεις. 199

Δεν επιτρέπεται μόνο να πουλάς και να μας πληρώνεις ενοίκιο. Έτσι η ιδιοκτήτρια η ο δήμος δεν μπορούν να φέρουν αντιρρήσεις. Όπως ξέρεις δεν υπάρχουν καταστήματα στην περιοχή. Η κυρία Ντυρ έδειχνε πολύ ευχαριστημένη. Έπαιζε μαζί μου και της έδωσα το δεύτερο καλύτερό μου νιαούρισμα. Το πρώτο το κρατούσαμε πάντα για την οικογένεια. Ήξερα ότι ο κύριος Τσούλι Ντυρ θα ήταν σε θέση να της το εξηγήσει, όταν θα μεγάλωνε. Τότε ήταν ακόμα μικρό γατάκι μ' άσπρο πρόσωπο και ουρά. Τώρα, την εποχή που γράφω αυτό το βιβλίο, μαθαίνω ότι έχει εξελιχτεί σε σπάνιο δείγμα αρσενικού γάτου.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Η Μίς Κου έλαβε πρόσφατα μια φωτογραφία του. Το επόμενο πρωί σωροί από βιβλία μεταφέρθηκαν στο κάτω διαμέρισμα σχεδόν όλοι το πρωί κατέφτασαν άντρες με μεγάλα κιβώτια και ξεφυσούσαν δυνατά, καθώς προσπαθούσαν να τα περάσουν από τις πόρτες. Λίγο μετά το γεύμα είχαμε καινούργιες αφίξεις. Τεχνίτες της τηλεφωνικής εταιρείας, είπε η Μίς Κου της χρειάζεται τηλέφωνο. Έτσι δεν είναι. Και ο μεγαλύτερος βλάκας θα το καταλάβαινε αυτό. Ακούστηκε ο ήχος από χτυπήματα σφυριού και σε λίγο το κουδούνισμα του τηλεφώνου, καθώς το δοκίμαζαν. Πάω κάτω να δω αν είναι όλα εντάξει, είπε η Μίς Κου. Περίμενε ένα λεπτό, Κου, απάντησε το Αφεντικό. Άσε τούς τεχνίτες να τελειώσουν και μετά θα πάμε όλοι μαζί να δούμε την κυρία Ντυρ. Μου φάνηκε ότι το καλύτερο πράγμα που είχα να κάνω, ήταν να φάω κάτι γιατί δεν ήξερα πόση ώρα θα καθόμαστε. Μπήκα στην κουζίνα και για καλή μου τύχη βρήκα τη Μια να ετοιμάζει ένα καινούργιο πιάτο. Την έσπρωξα με το κεφάλι μου και τρίφτηκα στα πόδια της για να την ευχαριστήσω. Τι κρίμα, σκέφτηκα, που δεν μιλάει ακόμα τη γλώσσα μας. Σε λίγο το Αφεντικό άνοιξε την πόρτα της κουζίνας, που οδηγούσε στις πίσω σκάλες. Η Μις Κου ξεχύθηκε πρώτη. 200

Τώρα τα κατάφερα και εγώ με τις σκάλες, ξέροντας ότι δεν υπήρχαν εμπόδια. Το Αφεντικό ήταν πολύ αυστηρός σ' αυτό. Φρόντιζε με φανατισμό όλοι οι δρόμοι μου να μένουν ανοιχτοί και να μη μετακινούνται τα έπιπλα. υποθέτω ότι ήξερε καλύτερα από τον καθένα τα προβλήματά μου, αφού και ο ίδιος μια φορά είχε χάσει το φως του σχεδόν για ένα χρόνο. Κατεβήκαμε γρήγορα τις σκάλες και σταματήσαμε μπροστά στην πόρτα της κυρίας Ντυρ. Την άνοιξε και μας καλωσόρισε μέσα. Περίμενα το Αφεντικό, γιατί δεν ήξερα τα εμπόδια. Με σήκωσε, με κουβάλησε μέσα και μ' ακούμπησε δίπλα σ'

ένα μεγάλο κιβώτιο για να μπορώ να μυρίσω τα νέα. Σε ορισμένα σημεία υπήρχαν μηνύματα από σκύλους, άλλα πάλι έδειχναν ότι το κάτω μέρος του κιβωτίου είχε μείνει για πολύ καιρό σε υγρό χώμα. Σ' ένα βιβλίο διάβασα ένα μήνυμα από τον κύριο κυρία Στάμπυ Ντυρ. Του της έδινε μεγάλη χαρά που είχε υπό την προστασία του της τον κύριο Τσούλι Ντυρ. Η Μις Κου αναστέναξε, φέρνοντας στη μνήμη της χαρούμενες αναμνήσεις. Ο γερο Στάμπυ, ένας πολύ ευχάριστος η ευχάριστη φίλη, παρατήρησε. Λυπάμαι που το συζητάω. Κάτι πήγε στραβά όταν μοίραζαν τα φύλα. Ο κακόμοιρος, ο γερο Στάμπυ, πήρε και από τα δύο. Τρομερά ενοχλητικό. Ένα βράδυ πήγα στην κατοικία Ντυρ και δεν ήξερα που να κοιτάξω. Ναι, Μις Κου, είπα. αλλά από ότι μαθαίνω αυτός η αυτή έχει πολύ καλό χαρακτήρα. Ο κύριος Τσούλι Ντυρ θα πρέπει να περνάει καλά. Η Μίς Κου έκανε συχνά βόλτες με τη Μέρκιουρυ, γνωρίζοντας την περιοχή και είχε φτάσει μέχρι το Αίμινγκτον. Μου άρεσε να επιστρέφει και να μου διηγείται τα πάντα. Να μου λέει για όλα τα πράγματα που δεν μπορούσα πια να δω εγώ. Ένα απόγευμα γύρισε, λάμποντας από ευχαρίστηση. Με σκούνηξε και είπε. Έλα κάτω από το κρεβάτι, Φίφη. Θα σου πω λεπτομέρειες.201

Σηκώθηκα και την ακολούθησα κάτω από το κρεβάτι. Ξαπλώσαμε μαζί, η μια κοντά στην άλλη. Λοιπόν, Φίφη, ξεκινήσαμε και βγήκαμε στο δρόμο ταχείας κυκλοφορίας. Προσπεράσαμε αρκετά καρότσια με φρούτα και λαχανικά, όπου οι άνθρωποι πουλάνε τα προϊόντα που έχουν καλλιεργήσει οι ίδιοι. Η Μπάτερκαπ ήταν όλοι επιφωνήματα,. Αλλά το Αφεντικό δεν σταμάτησε. Συνεχίσαμε για πολλή ώρα. Κατευθυνθήκαμε προς τη λίμνη, αλλά πρώτα περάσαμε ένα εργοστάσιο όπου κατασκευάζουν πενήντα επτά ποικιλίες φαγητού.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

Για σκέψου, Φίφη. Σκέψου πώς θα σου άρεσε να σ' αφήσουν ελεύθερη εκεί μέσα. Άρχισα να το σκέφτομαι. Όσο όμως πιο πολύ το στριφογύριζα στο μυαλό μου τόσο ήμουν πιο σίγουρη ότι δεν υπήρχε καλύτερο μέρος από το σπίτι μου. Πενήντα επτά ποικιλίες φαγητού, αλλά εδώ είχα μία ποικιλία αγάπης, την καλύτερη. Η σκέψη και μόνο αυτή με έκανε να νιαουρίσω χαρούμενα. Μετά πήγαμε και ρίξαμε μια ματιά στη λίμνη, συνέχισε η Μις Κου. Διαπιστώσαμε ότι το νερό ήταν το ίδιο όπως και στο Ουίνδσορ, έτσι πήραμε το δρόμο της επιστροφής. Στα καρότσια με τα φρούτα η Μπάτερκαπ άρχισε πάλι τα επιφωνήματα. Το Αφεντικό αναγκάστηκε να σταματήσει και εκείνη βγήκε και αγόρασε αυτά τα πράγματα που βγάζουν μια περίεργη μυρουδιά και λιώνουν μόλις τα δαγκώσεις. Έλαμπε από τη χαρά της και σ' όλη τη διαδρομή τα πασπάτευε και σκεφτόταν πώς θα τα καταβροχθίσει. Στρίψαμε στο Γουώκερβιλ, πήραμε τα γράμματα και να 'μαστέ. Εσείς γάτες να κλείσετε τ' αυτιά σας, είπε το Αφεντικό. Η κυρία Ντυρ θα μεταφέρει αύριο τα βιβλία. Το καινούργιο κατάστημα είναι έτοιμο. Ω. Ξεφώνισε η Μις Κου. Θα με πας να το δω. Βέβαια, απάντησε εκείνος. Και τη Φίφη αν θέλει. Κατεβήκαμε τις σκάλες και χτυπήσαμε την πόρτα της. **202**

Η κυρία Ντυρ την άνοιξε και πολύ ευγενικά μας προσκάλεσε μέσα γυρίσαμε τα δωμάτια και μυρίσαμε όλα τα κιβώτια με τα βιβλία που ήταν έτοιμα για μεταφορά στο καινούργιο κατάστημα. Γιατί τα άνοιξε τότε, Μις Κου. Ρώτησα. Λοιπόν, είσαι κουτή γριά γάτα. Έπρεπε να τα τσεκάρει ένα-ένα με τα τιμολόγια και να κάνει και έναν κατάλογο. Κάθε έξυπνη γάτα θα το ήξερε αυτό. Εγώ, πάντως, την παρακολούθησα όταν το έκανε. Πλησίασα την κυρία Ντυρ και τρίφτηκα πάνω της για να της δείξω ότι στενοχωριόμουν που δούλευε τόσο

σκληρά. Σε λίγα κατέβηκαν το Αφεντικό και η Μα και βγήκαμε στον κήπο ν' απολαύσουμε τη λιακάδα και να μυρίσουμε τα τριαντάφυλλα. Λίγες μέρες αργότερα το Αφεντικό και η Μα είχαν πολύ σοβαρή συζήτηση. Οι τιμές σ' αυτή τη χώρα είναι τόσο τρομερά ακριβές,. Που πρέπει οπωσδήποτε να βρω μια δουλειά, είπε το Αφεντικό. Δεν είσαι σε θέση να δουλέψεις, απάντησε εκείνη. Όχι, αλλά πρέπει να ζήσουμε. Θα πάω στο γραφείο εργασίας και θα δω τι θα μου πουν. Μπορώ να γράψω, έχω δουλέψει στο ραδιόφωνο και υπάρχουν ένα σωρό άλλα πράγματα, που θα μπορούσα να κάνω. Βγήκε να πάρει το αυτοκίνητο και η Μα του φώναξε. Η Κου θέλει να'ρθει μαζί μας στο Γουώκερβιλ να πάρει τα γράμματα. Σε λίγο το Αφεντικό έφερε το αυτοκίνητο μπροστά στην πόρτα και η Μα βγήκε έξω, κρατώντας στα χέρια της τη Μίς. Κού. Μπήκε μέσα και έφυγαν. Γύρισαν την ώρα του φαγητού και έδειχναν κατσοφιασμένοι. Έλα κάτω από το κρεβάτι, Φίφη, ψιθύρισε η Μίς Κου. Θα σου πω τι έγινε. Σηκώθηκα στα πόδια μου και προχώρησα προς την αίθουσα διασκέψεων κάτω από το κρεβάτι. Αφού βουλευτήκαμε, η Μίς Κου άρχισε να μου διηγείται. Πήραμε πρώτα τα γράμματα και μετά τραβήξαμε για το γραφείο εργασίας. Το Αφεντικό βγήκε από το αυτοκίνητο και μπήκε στο κτίριο. 203

Η Μα και εγώ μείναμε στη Μέρκιουρ να τον περιμένουμε. Αρκετή ώρα αργότερα έκανε την εμφάνιση του και έδειχνε φανερά μπουχτισμένος με τα πάντα. Έβαλε μπρος τη μηχανή και άρχισε να οδηγεί, χωρίς να πει ούτε μια λέξη. Πήγαμε σ' εκείνο το μέρος κάτω από τη γέφυρα Αμπάσαντορ. Το ξέρεις, Φίφη. Έχουμε πάει και μαζί. Σταμάτησε το αυτοκίνητο και γύρισε προς τη Μα. Μακάρι να μπορούσαμε να φύγουμε απο αυτή τη χώρα. Τι έγινε. Τον ρώτησε εκείνη. Μπήκα μέσα και ένας υπάλληλος άρχισε να κρυφογελάει. Πλησίασα έναν άλλο και του είπα ότι ήθελα δουλειά. Έβαλε τα γέλια

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

και μου απάντησε ότι μπορούσα να πιάσω μόνο χειρωνακτική εργασία, όπως και κάθε άλλος Α.μ. Α.μ.. Τι είναι αυτό πάλι. Ρώτησε η Μα. Άπορος μετανάστης. Οι Καναδοί έχουν την εντύπωση ότι αποτελούν θείο δώρο στον κόσμο. Νομίζουν ότι οποιοσδήποτε από μια άλλη χώρα είναι πρώην κατάδικος ή κάτι παρόμοιο. Τέλος πάντων, ο υπάλληλος μου είπε ότι δεν θα μπορούσα να βρω ούτε χειρωνακτική εργασία, αν δεν έκοβα τα γένια μου. Κάποιος άλλος πλησίασε και συμπλήρωσε ότι δεν θέλουν Χίπυς στον Καναδά και ότι έχουν τις δουλειές μόνο για τούς Καναδούς. Η Μίς Κου σταμάτησε και αναστέναξε όλοι κατανόηση. Το Αφεντικό έχει γένια γιατί δεν μπορεί να ξυρισθεί. Τα σαγόνια του έχουν σπάσει από τις κλωτσιές των Γιαπωνέζων, όταν ήταν φυλακισμένος. Μακάρι να ήταν δυνατόν να φύγουμε από τον Καναδά ή τουλάχιστον από το Οντάριο. Η λύπη μου ήταν τόσο μεγάλη, που δεν μπορώ να την περιγράψω. Ήξερα καλά τι σημαίνει να σε διώκουν χωρίς αιτία. Σηκώθηκα, πλησίασα το Αφεντικό και προσπάθησα να του πω πόσο λυπόμουν. Η Μίς Κου μου φώναξε. Μην πεις τίποτα στην Μπάτερκαπ. Δεν θέλουμε να απογοητευτεί με τον Καναδά. Α. Ξέχασα. Δεν μιλάει τη γλώσσα μας.

204

Την υπόλοιπη μέρα το Αφεντικό ήταν πολύ ήσυχος και δεν μιλούσε σε κανένα. Τη νύχτα κάθισα στο προσκέφαλο του και νιαούριζα μέχρι που τον πήρε ο ύπνος. Το άλλο πρωί σηκώθηκε κεφάτος, φώναξε τη Μίς Κου και της είπε. Έ, Κου. Πάμε να δούμε το καινούργιο κατάστημα της κυρίας Ντυρ. Έρχεσαι. Θεέ μου. Είναι να ρωτάς Αφεντικό. Τι λες και εσύ, Φίφη. Γύρισε σε μένα. Όχι, ευχαριστώ, Αφεντικό, θα βοηθήσω την Μπάτερκαπ στις δουλειές του σπιτιού. Την ώρα που οι τρεις τους πήγαν να επισκεφτούν το κατάστημα της κυρίας Ντυρ, η Μπάτερκαπ έκανε μπάνιο και εγώ ξάπλωσα στο

κρεβάτι του αφεντικού και σκέφτηκα πολλά πράγματα. Γιούπι. Φώναξε η Μίς Κου, ανεβαίνοντας τις σκάλες. Αλήθεια, Φίφη, έχει πολύ ωραίο κατάστημα, θα σου τα πω όλα μόλις φάω κάτι. Βγήκε τρέχοντας από το δωμάτιο, αναποδογυρίζοντας το χαλί στο δρόμο της και χάθηκε στην κουζίνα. Πήδηξα από το κρεβάτι και ξεκίνησα προσεκτικά για να τη βρω. Προσεκτικά, γιατί δεν ήθελα να φάω τα μούτρα μου στο αναποδογυρισμένο χαλί. Πίστεψέ με, Φίφη, το κατάστημα είναι πρώτης τάξεως. Είπε η Μίς Κου με γεμάτο το στόμα. Έχει κάρτες για όλες. Τις περιπτώσεις. Χαιρετιστήριες κάρτες σε περίπτωση που σε κλείσουν φυλακή. Συλλυπητήριες κάρτες για αυτούς που είναι τόσο ανόητοι και έρχονται στον Καναδά ή για αυτούς που παντρεύονται. Τα πάντα. Έχει ακόμα μεγάλη ποσότητα από τα βιβλία του αφεντικού, **το Τρίτο Μάτι και το Θεραπευτής**, θα έπρεπε να πας και εσύ, Φίφη. Το Αφεντικό σε πάει όποτε θέλεις. Μέχρι και Γαλλικά βιβλία διαθέτει, Φίφη. Γέλασα με τον εαυτό μου και το Αφεντικό ξερόβηξε πίσω από την πλάτη μου.205

Πώς μπορεί η Φίφη να διαβάσει, αφού είναι τυφλή. Ρώτησε τη Μίς Κου Ω. Απάντησε εκείνη, στενοχωρημένη το ξέχασα ότι η γριά τεμπέλα δεν βλέπει. Το Αφεντικό αρρώστησε πολύ βαριά. Φοβηθήκαμε ότι θα πέθαινε, αλλά τελικά τα κατάφερε να κρατηθεί στη ζωή. Μια νύχτα που καθόμουν στο κρεβάτι του οι άλλοι είχαν κοιμηθεί ήρθε και στάθηκε δίπλα μας ένας άντρας από την άλλη πλευρά του θανάτου. Ήμουν συνηθισμένη σε τέτοιους επισκέπτες, όλες οι γάτες είναι, αλλά αυτός ήταν πραγματικά ιδιαίτερος επισκέπτης. Οι τυφλοί, όπως σάς έχω ήδη περιγράψει, δεν είναι τυφλοί όταν πρόκειται για πράγματα που βρίσκονται στο αστρικό. Το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

αστρικό σώμα του αφεντικού βγήκε από το εγκόσμιο και χαμογέλασε στον επισκέπτη. Το Αφεντικό στο αστρικό φορούσε τα άμφια ενός αρχιερέα των Λάμα. Νιαούρισα δυνατά, καθώς ο επισκέπτης έσκυψε πάνω από το κεφάλι μου, μου χάιδεψε το πηγούνι και είπε. Έχεις έναν πολύ ωραίο φίλο, Λόμπσανγκ. Το Αφεντικό έσυρε αστρικά δάχτυλα απαλά πάνω στο τρίχωμά μου, κάνοντάς με ν' ανατριχιάσω από την ευτυχία και απάντησε. Ναι. Είναι ένα από τα πιο πιστά πλάσματα πάνω στη Γη. Έπιασαν τη συζήτηση και εγώ έδιωξα μακριά τις τηλεπαθητικές μου ικανότητες, γιατί ποτέ δεν πρέπει να κλέβει κανείς τις σκέψεις των άλλων. Παρ' όλα αυτά σε μια στιγμή άκουσα τον επισκέπτη να λέει. Όπως ήδη σου έχουμε εκφράσει την επιθυμία μας, θέλουμε να γράψεις άλλο ένα βιβλίο, με τον τίτλο η **Ιστορία του Ράμπα, (Δυτικά του Θιβέτ)**. 206

Το Αφεντικό έδειχνε λυπημένος και ο επισκέπτης συνέχισε. Δεν πειράζει αν οι άνθρωποι της Γης δεν πιστεύουν. Ίσως να μην έχουν τη δύναμη. Ίσως τα βιβλία σου τούς βοηθήσουν να την αποκτήσουν. Ακόμα και η δική τους Χριστιανική βίβλος έχει αυτό το σκοπό. Το αστρικό σώμα του αφεντικού αναστέναξε. Όπως επιθυμείς. Μετά από τόσες προσπάθειες και έχοντας υποφέρει τόσα πολλά, θα ήταν κρίμα να τα παρατήσω τώρα. Η Μις Κου έκανε την εμφάνισή της. Είδα το αστρικό σώμα της να εγκαταλείπει το εγκόσμιο. Θεέ μου. Αναφώνησε. Φτάνει μια υπόκλιση μόνο. Το Αφεντικό και ο επισκέπτης γύρισαν προς το μέρος της και χαμογέλασαν. Είσαι

ευπρόσδεκτη παντού, λαίδη Κου, είπε ο επισκέπτης. Το ίδιο και η γριά γιαγιά, η Φίφη μου. Συμπλήρωσε το Αφεντικό. Το Αφεντικό συμπαθούσε πιο πολύ εμένα. Ίσως γιατί και οι δυό μας είχαμε υποφέρει πολλά από τα σκληρά χτυπήματα της ζωής. Εμάς τούς δυό μας ένωναν οι πιο δυνατοί δεσμοί και αυτό μου άρεσε ιδιαίτερα. Το πρωί η Μα και η Μπάτερκαπ μπήκαν στο δωμάτιο να δουν πώς πάει το Αφεντικό. Λοιπόν, φτωχές ψυχές, τούς είπε αποφάσισα να γράψω ένα καινούργιο βιβλίο. Ακούστηκαν αμέσως επιφωνήματα. Η Μα και η Μπάτερκαπ έφυγαν για το κατάστημα της κυρίας Ντυρ, για ν' αγοράσουν χαρτί και ότι άλλο χρειαζόταν. Το Αφεντικό έμεινε στο κρεβάτι του και εγώ κάθισα κοντά του και τον πρόσεχα. Δεν ήταν σε θέση ακόμα να γράψει, αλλά το βιβλίο έπρεπε να γραφτεί. Άρχισε την ίδια μέρα κιόλας, παίρνοντας τη γραφομηχανή στο κρεβάτι. Δώδεκα λέξεις σε κάθε γραμμή, είκοσι πέντε γραμμές σε κάθε σελίδα, μας κάνουν τριακόσιες λέξεις στη σελίδα, θα χρειαστούν περίπου έξι χιλιάδες λέξεις στο κεφάλαιο, είπε το Αφεντικό. Ναι, νομίζω ότι είναι αρκετό, παρατήρησε η Μίς Κου.207

Και μην ξεχνάς ότι η παράγραφος δεν πρέπει να έχει περισσότερες από εκατό λέξεις. Διαφορετικά θα κουράζει τούς πελάτες θα έπρεπε να γράψεις και εσύ ένα βιβλίο, Φίφη. Γέλασα. Η Μίς Κου είχε τα κέφια της και αυτό μ' έκανε ευτυχισμένη. Το Αφεντικό σήκωσε το χέρι του και με χάιδεψε. Ναι, Φίφη. Γιατί δεν γράφεις και εσύ ένα βιβλίο. Θα στο δακτυλογραφήσω εγώ. Πρέπει να στρωθείς στη δουλειά, Αφεντικό, απάντησα. Δεν έχεις γράψει παρά μόνο τον τίτλο. Γέλασε και άρχισε να παίζει με τη Μίς Κου, που προσπαθούσε να πάρει τη θέση της γραφομηχανής στα γόνατά του. Έλα, Φίφη. Φώναξε και σηκώθηκε όρθια. Έλα να παίξουμε μαζί. Άσε το γέρο να βαράει τη

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

γραφομηχανή. Η Μα μιλούσε με κάποιον. Δεν ήξερα ποιός ήταν. Είναι πολύ άρρωστος. Έχει περάσει πολύ δύσκολη ζωή απορώ πώς τα καταφέρνει. Ελπίζω να μην τα τινάξει, Φίφη, ψιθύρισε η Μις Κου. Είναι πολύ χρήσιμος να τον έχει κανείς δίπλα του. Θυμάμαι πόσο καλός ήταν όταν πέθανε η αδελφή μου. Δεν είχε προλάβει να μεγαλώσει, όταν αρρώστησε και πέθανε στα χέρια του Αφεντικού. Σου έμοιαζε καταπληκτικά, Φίφη. Ο τύπος της παχιάς σερβιτόρας. Το Αφεντικό λάτρευε τη Σού. Βέβαια, και εσύ έχεις το μερίδιό σου στην καρδιά του. Το ίδιο και εγώ. Θαυμάζει την εξυπνάδα μου. Πήδηξα στο κρεβάτι και χώθηκα κοντά του. Σταμάτησε να γράφει στη γραφομηχανή και με χάιδεψε. Πάντα είχε καιρό για μας τις γάτες. Μην πεθάνεις, Αφεντικό. Είπα. Θα μας ράγιζες την καρδιά. Έτριψα το κεφάλι μου στο χέρι του, καθώς συνέλαβα το τηλεπαθητικό του μήνυμα. Ένωσα πιο άνετα και κουλουριάστηκα στην άκρη του κρεβατιού. Γράμματα, γράμματα. Δεν υπήρχαν δουλειές στον Καναδά. Μόνο εργάτες ήθελαν.208

Το Αφεντικό έψαχνε συνέχεια, αλλά ο πως έλεγε, φαίνεται ότι οι Καναδοί είχαν δουλειές μόνο για τους Καναδούς η για αυτούς που διέθεταν πολιτικές η συνδικαλιστικές γνωριμίες. Κάποιος είπε ότι υπήρχαν περισσότερες ευκαιρίες στη Βρετανική Κολομβία και έτσι το Αφεντικό αποφάσισε να πάει να δει τις συνθήκες εκεί από πρώτο χέρι. Έκανε οικονομία δυνάμεων και αποφασίστηκε ότι θα πήγαινε μαζί του και η Μπάτερκαπ για να τον προσέχει. Έτσι έφτασε η μέρα και έφυγαν για το Βανκουβερ. Δεν υπάρχει χαρά όταν λείπει ένας αγαπημένος, όταν ο χρόνος σταματάει να κυλάει και όταν η αναμονή φαίνεται αιώνια. Το σπίτι ήταν άδειο, αφιλόξενο. Ακόμα και η Μα περπατούσε σιγανά σαν να βρισκόταν στο νεκροτομείο. Το φως είχε

χαθεί από την ψυχή μου. Ένωθα να μ' αγκαλιάζουν σφιχτά τα πλοκάμια του τρόμου, λέγοντάς μου ότι δεν θα ξαναγυρίσει, ότι ήταν άρρωστος. Τη νύχτα ξάπλωνα στο κρύο και άδειο κρεβάτι του. Οι τυφλοί ζουν κλεισμένοι στον εαυτό τους και ο φόβος τρυπάει και παγώνει την καρδιά τους. Η Μίς Κου έπαιζε με προσποιητή ευθυμία. Η Μα μας φρόντιζε, αλλά οι σκέψεις της πετούσαν άλλου. Είχε πέσει μια παγωνιά στο σπίτι, που διαπερνούσε όλοι μου το κορμί. Καθόμουν δίπλα στο τηλεγράφημα που είχε στείλει και προσπαθούσα να διώξω μακριά τις άσχημες σκέψεις. Ήταν μια εποχή που δεν θέλω να τη σκέφτομαι, θα αρκεστώ μόνο να πω, ότι όταν άνοιξε η πόρτα και εμφανίστηκε το Αφεντικό, ένιωσα την καρδιά μου να πλημμυρίζει από αγάπη. Το φτωχό μου κορμί ήταν έτοιμο να εκραγεί από την ευτυχία και νιαούριζα τόσο δυνατά που στο τέλος βράχνιασε ο λαιμός μου. Γύριζα χαρούμενη τριγύρω, σπρώχνοντας το Αφεντικό με το κεφάλι μου και τριβόμουν πάνω σ' όλους. Μην είσαι τόσο ανόητη, Φίφη. Είπε η Μίς Κου. Θα νόμιζε κανείς ότι είσαι νεογέννητο γατάκι και όχι μια γριά γιαγιά, δεν έχεις κουκούτσι μυαλό στο κεφάλι σου. Το Αφεντικό άρχισε να διηγείται στη Μα τα πάντα γύρω από το ταξίδι. Η Μπάτερκαπ δεν αισθανόταν καλά. 209

Την είχε πειράξει το ταξίδι και το διαφορετικό φαγητό. Ήταν ξαπλωμένη στο κρεβάτι της. Απογειωθήκαμε από το αεροδρόμιο του Τορόντο και σε τέσσερις ώρες ήμαστε στο Βανκουβερ. Όχι και τόσο άσχημα, αν υπολογίσει κανείς την απόσταση. Πετάξαμε σε ύψος δέκα χιλιομέτρων πάνω από τα Ρόκις. Τι είναι τα Ρόκις, Μίς Κου. Ρώτησα. Τεράστιοι βράχοι με χιόνια στην κορυφή, Φίφη. Το Βανκουβερ μου φάνηκε πολύ φιλικό μέρος, συνέχισε το Αφεντικό. Αλλά υπάρχει και εκεί μεγάλη άνεργα. Διαφέρει όμως από το Οντάριο όσο και ο ουρανός από την κόλαση. Αν ποτέ μας δοθεί η ευκαιρία, θα πάμε να ζήσουμε εκεί. Η Μίς Κου μπήκε τρέχοντας στο δωμάτιο. Νομίζω ότι η Μπάτερκαπ πεθαίνει. Να φωνάξω το νεκροθάφτη. Το Αφεντικό και η Μα πήγαν στο δωμάτιό της, αλλά η κακόμοιρη η Μπάτερκαπ υπέφερε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπια Η Ζωή με τον Λάμα 1964

μόνο από την αλλαγή του φαγητού και του κλίματος. Το Αφεντικό διαβεβαίωσε τη Μίς Κου ότι ο νεκροθάφτης δεν ήταν απαραίτητος. Κοίτα. Είπε το Αφεντικό στη Μα. Το είδα στο Βανκουβερ και δεν μπόρεσα ν' αντισταθώ στον πειρασμό να μην το αγοράσω. Είναι ίδιο με την κυρία Ντυρ. Το πήρα για αυτήν. Φίφη. Αναφώνησε η Μίς Κου. Έχει ένα μικρό άγαλμα γυναίκα από πορσελάνη. Είναι ακριβώς ίδιο με την κυρία Ντυρ. Ίδιο χρώμα μαλλιών, ίδιο πρόσωπο. Φοράει ακόμα και ένα κρινολίνο σαν το δικό της. Θεέ μου. Με αυτό σίγουρα θα τα τινάξει έβαλα τα γέλια. Η αργκό της Μίς Κου ήταν πράγματι διεθνής. Ήξερε ακόμα και τις πιο άσχημες Γαλλικές εκφράσεις. Το βράδυ στο κρεβάτι, δίπλα στο Αφεντικό, η καρδιά μου ήταν γεμάτη ευτυχία. Ο θόρυβος από τα τραίνα δεν μου φαινόταν πια απειλητικός. Άπλωσα το χέρι μου και χαϊδεύοντας το Αφεντικό, άποκοιμήθηκα. Τις επόμενες βδομάδες το Αφεντικό ήταν πολύ απασχολημένο με την ιστορία του Ράμπια. 210

Επισκέπτες έρχονταν από τον αστρικό κόσμο και συζητούσαν πολλές ώρες μαζί του τη νύχτα. Όπως λέει το Αφεντικό, στα βιβλία του δεν υπάρχει θάνατος. Ο θάνατος είναι μια διαδικασία μέσα από την οποία ξαναγεννιέται κανείς σ' ένα άλλο είδος ύπαρξης. Είναι πολύ δύσκολο για να το εξηγήσει μια γάτα. Είναι όμως τόσο απλό, τόσο φυσικό. Πώς μπορεί να εξηγήσει κανείς τη διαδικασία του βαδίσματος η των διαδοχικών αναπνοών. Είναι τόσο δύσκολο να εξηγήσει κανείς αυτά τα φαινόμενα όσο δύσκολο είναι να εξηγήσει και το ότι δεν υπάρχει θάνατος. Το Αφεντικό και οι γάτες μπορούν να βλέπουν στον αστρικό κόσμο και να μιλούν στους ανθρώπους εκεί. Είχε φτάσει ο καιρός ν' αλλάξουμε μέρος. Το Ουίνδσορ δεν είχε τίποτα να προσφέρει. Δεν υπήρχε δυνατότητα εργασίας και σαν πόλη ήταν βαρετή και χωρίς

ενδιαφέρον. Αίγα δέντρα στόλιζαν την περιοχή, που ήταν κυρίως βιομηχανική, σε μικρή κλίμακα. Η ατμόσφαιρα ήταν υγρή από τα μεγάλα αποθέματα αλατιού, που βρίσκονταν κάτω από το έδαφος. Κοιτάξαμε τούς χάρτες, διαβάσαμε βιβλία και τελικά αποφασίσαμε να εγκατασταθούμε σ' ένα μέρος πάνω στη χερσόνησο του Νιαγάρα. Η Μα έβαλε μια αγγελία στις εφημερίδες για σπίτι. Πήραμε πολλές απαντήσεις και οι περισσότεροι άνθρωποι νόμιζαν ότι τα σπίτια τους ήταν χτισμένα από χρυσάφι, αν κρίνει κανείς από τα ενοίκια που ζητούσαν. Είπαμε στην πολύ ευγενική ξαδέλφη της ιδιοκτήτριας ότι θα φεύγαμε και έδειξε πραγματικά να λυπάται. Είχε φτάσει η ώρα της μεγάλης καθαριότητας. Το χόμπι της Μπάτερκαπ ήταν να παίζει με την ηλεκτρική σκούπα και βρήκε την καλύτερη δικαιολογία για να την έχει όλη την ημέρα να βουίζει. Το Αφεντικό ήταν υπό περιορισμό στο κρεβάτι. Στο παρελθόν είχε περάσει τρεις καρδιακές προσβολές και είχε υποφέρει από φυματίωση. Το γράψιμο του βιβλίου τον είχε κουράσει πολύ. Η κυρία Ντυρ ήρθε να μας δει και είπε στη Μα. 211

Μπορώ να πάω με το αυτοκίνητο εσένα και τις γάτες Όποτε θέλετε. Ίσως η Σήλα να μπορεί να πάει τον Ράμπα. Μπορούσαμε πάντα να βασιζόμαστε στην κυρία Ντυρ για τέτοια πράγματα. Το σπίτι που θα νοικιάζαμε ήταν επιπλωμένο. Έτσι έπρεπε να πουλήσουμε τα έπιπλά μας, που ήταν σχεδόν ολοκαίνουργια. Κανείς δεν ήθελε να τ' αγοράσει όμως τοις μετρητοίς. Οι Καναδοί προτιμούν να πηγαίνουν σε δανειστές, που τούς αποκαλούν χρηματοδοτικές εταιρείες, γιατί νομίζουν ότι έτσι η αγοραπωλησία είναι πιο αξιοπρεπής. Έχοντας εξασφαλίσει χρήματα από τούς δανειστές, ο Καναδός συνήθως αγοράζει φανταχτερά πράγματα και πληρώνει ένα ορισμένο ποσό κάθε βδομάδα. Η Μις Κου μου είπε ότι μια φορά είδε μια διαφήμιση που έγραφε οποιοδήποτε αυτοκίνητο με δέκα δολάρια προκαταβολή. Τελικά, το Αφεντικό και η Μα αποφάσισαν να δώσουν τα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

περισσότερα έπιπλα σαν γαμήλιο δώρο σ' ένα νεαρό ζευγάρι που επρόκειτο να παντρευτεί. Η Μα είχε ρωτήσει προηγουμένως και είχε μάθει ότι το κόστος για τη μεταφορά ήταν τεράστια θα παίρναμε μαζί μας λίγα μόνο αγαπημένα κομμάτια και το είχαμε κανονίσει με μια μεταφορική εταιρεία. Η Μίς Κου και εγώ είμαστε χαρούμενες γιατί μαζί θα πήγαινε και το κουνιστό άλογο μας. Είχαμε ένα παλιό κουνιστό άλογο, που το χρησιμοποιούσαμε για να γυαλίζουμε τα νύχια μας και να πηδάμε στη ράχη του. Είχαμε κάνει συμφωνία με το Αφεντικό ότι δεν θα ξύναμε τα έπιπλα με τα νύχια μας όσο είχαμε το κουνιστό άλογο. Οι επισκέπτες καμιά φορά απορούν όταν το βλέπουν μαζί με τα έπιπλα, αλλά το Αφεντικό λέει. Δεν με νοιάζει τι σκέφτεται ο κόσμος. Οι γάτες μου έρχονται πρώτες. Κάτω στον κήπο η Μίς Κου φώναζε δυνατά. Έ. Γάτα της γειτονιάς έλα εδώ. Σε λίγο η γάτα βγήκε από την πίσω πόρτα του σπιτιού της, κοίταξε και στις δύο πλευρές και διέσχισε το δρόμο. Κόλλησε τη μύτη της στο συρματόπλεγμα και περίμενε τη Μίς Κου να μιλήσει. Φεύγουμε, γάτα. Πάμε εκεί που το νερό κυλάει γρήγορα. 212

Θα έχουμε ένα σπίτι με δέντρα. Εσείς δεν έχετε δέντρα, γάτα. Είναι υπέροχο να γυρίζει κανείς τον κόσμο όπως εσύ λαίδη Κου, παρατήρησε η γάτα της γειτονιάς. Πάω μέσα τώρα. Θα σου στείλω ένα τηλεπαθογράφημα άμα φτάσουμε στο καινούργιο μας σπίτι. Το άλλο πρωί ήρθαν οι μεταφορείς. Κατέβασαν τα πράγματα από τις σκάλες και τα φόρτωσαν σ' ένα φορτηγό, που η Μίς Κου είπε ότι ήταν μεγάλο σαν ένα σπίτι. Σε λίγο βρόντηξαν οι τεράστιες πόρτες, η δυνατή μηχανή πήρε μπρος και τα υπάρχοντα μας ξεκίνησαν το ταξίδι τους. Τώρα έπρεπε να καθόμαστε στο πάτωμα σαν τις κλώσες. Δεν υπήρχε τίποτα όμως να μου κλείνει το δρόμο. Έ, Φίφη. Δεν αποχαιρετήσαμε το πατάρι, είπε η Μίς Κου. Σηκώθηκα όρθια και έτρεξα να την προλάβω στις σκάλες. Ανεβήκαμε μαζί γρήγορα και σκαρφαλώσαμε στα δοκάρια που κρατούσαν τη σκεπή. Ήταν

φτιαγμένα από ξύλο καρδιάς, από δέντρα που ήταν στην περιοχή όταν ζούσαν εκεί οι ινδιάνοι. Είναι ότι πρέπει για να γυαλίζει κανείς τα ρούχα του. Η Μίς Κου και εγώ βαλθήκαμε να γυαλίσουμε τα νύχια μας τέλεια και μετά χωθήκαμε σε μια τρύπα κοντά στην καπνοδόχο, όπου δεν μπορούσαν να μπουν οι άνθρωποι. Γεια σας, αράχνες. Φώναξε η Μίς Κου. Τώρα μπορείτε να υφαίνετε όσους ιστούς θέλετε, αλλά δεν πρόκειται να μας πιάσετε. Κάναμε το τελευταίο μας μπάνιο στη σκόνη και κουτροβαλήσαμε τις σκάλες. Ένα αυτοκίνητο πάρκαρε από έξω. Η Μίς Κου πήδηξε στο περβάζι του παραθύρου και φώναξε. Άντε λοιπόν, Ρούθ. Πάλι άργησες, όπως συνήθως. Τι θα γίνει με σένα. Η κυρία Ντυρ ανέβηκε τις σκάλες και την καλημερίσαμε. Κατόπιν όλοι, εκτός από το Αφεντικό, κουβάλησαν κάτω μικροπράγματα και τα έβαλαν στα αυτοκίνητα. 213

Το Αφεντικό δεν ήταν καλά και το πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου μας είχε διαμορφωθεί σε κρεβάτι. Η Μα, η κυρία Ντυρ, η Μίς Κου και εγώ θα κάναμε τα τριακόσια χιλιόμετρα σε μια μέρα. Όλα ήταν έτοιμα για την αναχώρηση. Γεια σου, Αφεντικό, φώναξε. Θα σε δω αύριο. Γεια σου, Φίφη. Μην αρχίσεις ν' ανησυχείς. Όλα θα πάνε καλά. Οκεί. Φώναξε η Μίς Κου. Ωρα να τσουλάμε. Η κυρία Ντυρ έκανε κάτι με τα πόδια της και το αυτοκίνητο ξεκίνησε. Πέρασαμε κάτω από τη σιδηροδρομική γέφυρα. Αφήσαμε πίσω μας το ταχυδρομείο και σε λίγο το αεροδρόμιο του Ουίνδσορ. Ήταν περιοχή που την ήξερα, αλλά σε λίγο βρεθήκαμε σε καινούργιους. Δρόμους. Μπροστά μας είναι ο άγιος Θωμάς, φώναξε η Μίς Κου. Τι έγινε, σκέφτηκα. Τρακάρουμε. Είμαστε νεκροί. Πώς γίνεται να συναντήσουμε τον άγιο Θωμά. Θα τσιμπήσουμε κάτι Φίφη, μόλις βγούμε απ' αυτό το μέρος, παρατήρησε η Μίς Κου τότε το κατάλαβα και κοκκίνισα με την

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

ανοησία μου. Ο άγιος Θωμάς ήταν μια μικρή πόλη. Συνεχίσαμε το ταξίδι μας για πολλές ώρες. Τελικά, η Μις Κου είπε. Οι πινακίδες μου λένε ότι φτάσαμε σχεδόν. Μάλιστα, εκεί είναι το ξενοδοχείο Φόρτ Ερι. Υπάρχει νερό μπροστά μας, Φίφη. Το άλλο άκρο της λίμνης. Φτάσαμε, Μις Κου. Ρώτησα. Όχι, έχουμε λίγα χιλιόμετρα ακόμα, μου απάντησε. Το αυτοκίνητο έστριψε αριστερά και μετά απότομα δεξιά. Η μηχανή σταμάτησε. Ακούστηκε ο θόρυβος από τις ζεστές εξατμίσεις. Για μια στιγμή δεν μίλησε κανείς. Λοιπόν, φτάσαμε Φίφη μάζευε τα πράγματά σου, είπε σε λίγο η Μις Κου. Η Μα και η κυρία Ντυρ βγήκαν' από το αυτοκίνητο και μας· κουβάλησαν στο σπίτι. In άλλη μια φορά είχαμε αλλάξει κατοικία. Ήμουν ανυπόμονη να φτάσει το Αφεντικό, αλλά δυστυχώς έπρεπε να περιμένω μέχρι την επόμενη μέρα.²¹⁴

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Πρέπει να βιαστούμε, Φίφη, είπε η Μις Κου. Το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ έρχονται αύριο και πρέπει να ξέρουμε κάθε σπιθαμή του σπιτιού πριν καταφτάσουν. Ακόλουθα με. Γύρισε και μπήκε πρώτη σ' ένα δωμάτιο. Αυτό είναι το λίβινγκ ρούμ, παρατήρησε. Πήδα πάνω στο παράθυρο. Έχει ύψος όσο τρεις γάτες περίπου. Συνέχισε να με ξεναγεί, περιγράφοντάς μου διάφορα αντικείμενα που παρουσίαζαν ενδιαφέρον. Κατόπιν μπήκαμε στο δωμάτιο, που θα ήταν η

κρεβατοκάμαρα του αφεντικού και η δική μου. Βλέπω το νερό ανάμεσα από τα δέντρα, Φίφη, είπε η Μίς Κου εκείνη ακριβώς τη στιγμή ακούστηκε από κάτω μας ένας τρομερός κρότος. Τίναχτήκαμε έντρομες στον αέρα και πέφτοντας βρέθηκα στο πάτωμα. Πενήντα γάτοι. Φώναξε η Μίς Κου. Τι ήταν αυτό. Ευτυχώς ακούστηκε η φωνή της Μα να λέει στην κυρία Ντυρ. Ά. Αυτή υποθέτω ότι είναι η αντλία. Όλο το νερό έρχεται από τη λίμνη με αντλία. Άναπνεύσαμε με ανακούφιση. Δεν υπήρχε φόβος και είχα μάθει και το θόρυβο.215

Υπάρχει μια σχάρα εδώ, Φίφη, συνέχισε η Μίς Κου. Θα πρέπει να χρησιμεύει για να χύνεται το νερό έξω, αν πλημμυρίσει το σπίτι. Ξαφνικά ακούστηκε ένας πνιχτός θόρυβος και μας χτύπησε ζεστός αέρας, σαν την αναπνοή ενός γίγαντα. Τρέξαμε για καταφύγιο κάτω από το κρεβάτι, περιμένοντας τα αποτελέσματα. Ά. Είπε η Μίς Κου. Δεν ήταν τίποτα. Έβαλαν μπρος τη μηχανή του καλοριφέρ. Στην αρχή μου φάνηκε ότι μας κυνηγούσε ο μεγαλύτερος γάτος της δημιουργίας. Φίφη, έξω υπάρχει ένα μικρό δάσος πιστεύω ο γέρος θα μας βγάζει να παίζουμε εκεί, όταν σταθεί πάλι στα πόδια του. Με γέμιζε στενοχώρια το γεγονός ότι το Αφεντικό ήταν κάπου στο δρόμο και δεν θα έφτανε μέχρι αύριο. Για ν' αποσπάσω το μυαλό μου απ' αυτές τις σκέψεις, σηκώθηκα όρθια και άρχιζα να τριγυρίζω με πολλή προσοχή. Από κάπου ακούστηκε ένα κλαδί που χτυπούσε σ' ένα παράθυρο. Το σπίτι δεν ήταν τίποτα το ιδιαίτερο. Ήταν αρκετά παλιό, αλλά έκανε για προσωρινή κατοικία. Δεν ήταν ένα μέρος που θα το έλεγε κανείς σπίτι μου. Και να μας το χάριζαν δεν θα μέναμε εκεί για

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

πολύ καιρό. Το βράδυ πέσαμε στο κρεβάτι νωρίς. Η κυρία Ντυρ έπρεπε να φύγει το πρωί για το Ουίνδσορ. Η Μίς Κου και εγώ είχαμε ελπίσει ότι θα έμενε μαζί μας για λίγο, αλλά όσο το σκεφτόμαστε καταλάβαμε ότι τα βιβλία της θα ήταν μόνα τους χωρίς αυτήν και ο κύριος Τσούλι Ντυρ μεγάλωνε και ήθελε περιποίηση. Τη νύχτα η αντλία συνέχισε το αγκομαχητό της και το καλοριφέρ το ξεφύσημα του. Έξω έτριζαν τα δέντρα, καθώς ο αέρας της λίμνης φυσούσε ανάμεσα από τα κλαδιά τους. Η Μίς Κου χώθηκε κοντά μου και ψιθύρισε φοβισμένα. Θεέ μου. Αυτό το σπίτι είναι στοιχειωμένο, Φίφη. Μόλις είδα μια μεγάλη αράχνη να με κοιτάει μέσα στο σκοτάδι. Η νύχτα έμοιαζε να τραβάει πολύ. Είχα αρχίσει να σκέφτομαι ότι δεν θα τέλειωνε ποτέ, όταν άκουσα τα σιγανά τιτιβίσματα των πουλιών στα δέντρα που κατέστρωναν τα σχέδιά τους για τη μέρα. 216

Από κάπου ακούστηκε το άναρριχητό ενός σκίουρου. Ένωθα ότι η καινούργια μέρα ξημέρωνε σιγά σιγά. Η Μα τεντώθηκε και σηκώθηκε απρόθυμα ν' αντιμετωπίσει την καινούργια μέρα, μια μέρα που στη διάρκεια της έπρεπε να γίνουν πολλές δουλειές για να καθαριστεί το σπίτι. Η Μίς Κου και εγώ αρχίσαμε τις βόλτες, προσπαθώντας να σκεφτούμε αν υπήρχε κανένα μέρος που δεν το είχαμε εξερευνήσει. Ξέραμε ότι υπήρχε ένα μεγάλο υπόγειο κάτω από το σπίτι, αλλά η Μα μας είχε πει να μην πάμε εκεί κάτω πριν έρθει το Αφεντικό. Τριγυρίσαμε για λίγο και μετά πηδήξαμε πάνω σ' ένα περβάζι. Αυτό δεν το έχω ξαναδεί ποτέ μου. Έβαλε τις φωνές η Μίς Κου. Είναι ένας κλέφτης σκίουρος όχι, εκατοντάδες απο αυτούς που τρώνε τα δέντρα μας. Χτύπησε το πόδι της στο παράθυρο εκνευρισμένη και για να της αποσπάσω την προσοχή ρώτησα. Με τι μοιάζει εκεί έξω, Μίς Κου. Ω. Πολύ εγκαταλελειμμένο μέρος, Φίφη. Δέντρα που χρειάζονται κλάδεμα, αγροί που θέλουν καθάρισμα και σπίτια που χρειάζονται βάψιμο. Συνηθισμένη κατάσταση μ' αυτά τα σπίτια που είναι για νοίκιασμα. Διαβάζεις τις αγγελίες στις εφημερίδες και νομίζεις ότι πας

σε παλάτι. Το βλέπεις από κοντά και αναρωτιέσαι αν θα αντέξει άλλο ένα χειμώνα. Το υπόλοιπο πρωί το περάσαμε βοηθώντας τη Μα και την κυρία Ντυρ να τακτοποιήσουν τα έπιπλα ήμαστε εξαντλημένες, όταν η Μίς Κου κοίταξε έξω από το παράθυρο και είπε. Το Αφεντικό και η Μπάτερκαπ μόλις κατέφτασαν. Έρθατε πάνω στην ώρα για να σάς αποχαιρετήσω, είπε' η κυρία Ντυρ. Πρέπει να φεύγω, γιατί, αλλιώς θα βρω τον μπελά μου. Η μέρα πέρασε με τις διάφορες δουλειές που έπρεπε να γίνουν. Το άλλο πρωί ο καιρός ήταν ζεστός. Άντε, γάτες. Πάμε στον κήπο. Είπε το Αφεντικό. Με σήκωσε και μ' ακούμπησε στον ώμο του. 217

Η Μίς Κου ήταν κιάλας στην πόρτα και χόρευε από τη χαρά της. Βγήκαμε έξω και το Αφεντικό μ' άφησε στη ρίζα ενός δέντρου. Ω. Φώναξε η Μίς Κου. Τι ψηλά δέντρα. Κάποτε σκαρφάλωνα και εγώ σε τέτοια δέντρα, Μίς Κου. Όταν ήμουν στη Γαλλία. Πουφ. Ακούστηκε μια γάτα, που το σπίτι της ήταν πιο κάτω στο δρόμο. Εσείς οι ξένες γάτες δεν αξίζετε δεκάρα. Αυτή η τυφλή γριά γάτα δεν έχει σκαρφαλώσει σε δέντρο ποτέ στη Ζωή της. Μόνο οι γάτες του Καναδά μπορούν. Έτσι νομίζεις, Καναδέζικη γάτα. Ρώτησα. Τότε κάτσε να σου δείξω ότι μια τυφλή γριά γάτα μπορεί να σκαρφαλώσει. Αγκάλιασα με τα χέρια μου τον κορμό του δέντρου και άρχισα ν' ανεβαίνω, όπως έκανα τον παλιό καιρό στη Γαλλία. Ανέβηκα περίπου δέκα μέτρα και ύστερα ξάπλωσα σε ένα κλαδί. Η Μα βγήκε τρέχοντας από το σπίτι, αναστατωμένη. Το ίδιο και η Μπάτερκαπ, που έβαλε τις φωνές. Πήγαν στα πίσω μέρος του σπιτιού να φέρουν μια σκάλα. Το Αφεντικό στεκόταν κάτω από το δέντρο, για να με πιάσει αν έπεφτα. Η Μα και η Μπάτερκαπ γύρισαν τρέχοντας με τη σκάλα. Εκείνος την άρπαξε και την ακούμπησε στον κορμό του δέντρου. Ανέβηκε αργά, με σήκωσε απαλά και μ' έβαλε στον ώμο του. Κουτή γριά γάτα. Μου

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

είπε μαλακά. Που ακούστηκε τυφλές γάτες ν' ανεβαίνουν πάνω στα δέντρα. Στενοχωρήθηκα, γιατί άκουσα την καρδιά του να χτυπάει δυνατά και θυμήθηκα το έμφραγμα που είχε πάθει. Παρ όλα αυτά, είχα περιποιηθεί την ανόητη Καναδέζικη γάτα. Η Μίς Κου είχε ξαπλώσει στο χώμα και δεν μπορούσε να σταματήσει τα γέλια. Ω, Φίφη. Ήταν το πιο αστείο θέαμα που έχω δει για πολλά χρόνια. Τρόμαξες μισή ντουζίνα σκίουρους. Έτρεχαν από εδώ και από εκεί σαν τρελοί. Η Καναδέζικη γάτα εξαφανίστηκε σαν αστραπή. Φίφη, είσαι τέλεια. 218

Θα πρέπει να σου εξετάσουν το μυαλό, Φίφη, είπε τα Αφεντικό Μόνο που μου φαίνεται ότι δεν έχεις καθόλου μυαλό. Ένωθα χαρούμενη, γιατί μια γριά Γαλλική Σιαμαία γάτα μπορούσε να κάνει τη Μίς Κου να ξεκαρδίζεται στα γέλια. Το Αφεντικό και η Μα μας πήγαιναν τακτικά στο δάσος για να παίξουμε ανάμεσα στα δέντρα. Ξέροντας όμως ότι οι γάτες είναι άστατες, το Αφεντικό είχε πάντα μια σκάλα πρόχειρη. Το δάσος ήταν γεμάτο φίδια και η Μίς Κου τα κοίταζε έκπληκτη. Ήμουν πάντα πολύ προσεκτική, γιατί φοβόμουν μην πατήσω πάνω σε κανένα. Υπήρχε και ένας κύριος χοίρος, που ζούσε σε μια τρύπα κοντά σ' ένα γέρικο δέντρο. Η Μίς Κου έλεγε. Ότι καθόταν μπροστά στο σπίτι του και μας παρατηρούσε να παίζουμε. Τον συμπαθούσαμε, αλλά βέβαια κρατούσαμε την απόστασή μας γιατί δεν είχαμε συστηθεί. Μας μιλούσε για το δάσος και για τούς κατοίκους του. Να προσέχετε το ρακούν, μας είπε. Αγριεύει λίγο άμα θυμώσει. Και μπορεί να τα βάλει μ' οποιονδήποτε σκύλο. Ωρα. Να φεύγω. Πάω να καθαρίσω το σπίτι μου. Εξαφανίστηκε και η Μίς Κου είπε. Θεέ μου. Τι είναι πάλι αυτό το ρακούν. Φοβάμαι ότι δεν ξέρω να

σου πω, Μίς Κου, απάντησα. Έμεινε για λίγο σκεφτική και μετά, ξύνοντας το αυτί της είπε. Η Μα έχει μια συλλογή με κάρτες ζώων από τα κουτιά του τσαγιού. Θα τούς ρίξω μια ματιά όταν πάμε μέσα. Ρακούν, μπήκαμε στο σπίτι και βρήκαμε την Μπάτερκαπ να ξεσκονίζει. Κάναμε πάντα στην άκρη, όταν την έπιανε όρεξη για ξεσκόνισμα, γιατί υπήρχε ο φόβος να μας σκουπίσει και μας μαζί. Τα πάντα ήταν γεμάτα σκόνη γι' αυτήν, όταν κράταγε στα χέρια της το φτερό η την ηλεκτρική σκούπα. Η Μίς Κου στριφογύρισε και άκουσα να πέφτει κάτι στο πάτωμα. Τι κάνεις εκεί, Κου. Ρώτησε η Μπάτερκαπ, λίγο θυμωμένα. Πάμε στην κρεβατοκάμαρα, Φίφη, είπε η Μίς Κου. 219

Μη δίνεις σημασία στην Μπάτερκαπ. Έχει τα νεύρα της, γιατί δεν παίρνει μπρος η ηλεκτρική σκούπα. Το Αφεντικό είχε νοικιάσει μια βάρκα και μια μέρα που ο καιρός ήταν καλός, είπε. Εμπρός, πάμε τις γάτες μια βόλτα στη λίμνη. Όχι εμένα, Αφεντικό, απάντησα νευρικά. Μη με υπολογίζεις. Έλα τώρα, Φίφη. Μην είσαι τόσο παράξενη. Η Μα σήκωσε τη Μίς Κου και το Αφεντικό εμένα. Κατεβήκαμε το μονοπάτι που οδηγούσε στη λίμνη και το Αφεντικό ετοίμασε τη βάρκα, κρατώντας την μ' ένα σχοινί για να μη φύγει τελικά, μπήκαμε όλοι μέσα. Αρχίσαμε να κουνιόμαστε, ακούστηκε ένα πλάφ και ξεκινήσαμε. Δεν θα βάλω μπρος τη μηχανή, είπε το Αφεντικό. Μπορεί να τις πειράξει ο θόρυβος. Πλέαμε για αρκετή ώρα και η Μίς Κου καθόταν μπροστά., Τραγουδώντας το είμαι μια γάτα ναυτικός. Δυστυχώς σε λίγο σταμάτησε και την άκουσα να λέει. Ωχ. Με έπιασε το στομάχι μου από το κούνημα. Το Αφεντικό τράβηξε ένα σπάγκο και ακούστηκε το μούγγρισμα της μηχανής. Παρά λίγο να γεννήσουμε γατάκια από τον τρόπο που πήραμε. Η βάρκα άρχισε να τρέχει γρήγορα και η Μίς Κου έδειχνε τέτοιο ενδιαφέρον, που ξέχασε το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

στομάχι της. Απέχουμε δέκα χιλιόμετρα από την Αμερική, Φίφη. Μου φώναξε. Αυτή είναι η νήσος Γκράντ. Μη μου πεις ότι δεν σου αρέσει η βόλτα. Ευτυχώς, που ένα σύννεφο σκέπασε τον ήλιο και το Αφεντικό αποφάσισε να μας γυρίσει σπίτι. Χάρηκα, γιατί δεν μπορούσα να ησυχάσω μ' όλοι αυτό το νερό γύρω μας. Δεν έβλεπα τι το ωραίο υπήρχε να βρίσκεσαι μέσα σ' ένα πράγμα, που μπορούσε να βουλιάξει. Είχαμε αρκετούς μπελάδες για να γυρεύουμε και άλλους. Γυρίσαμε σπίτι και ήπιαμε το τσάι μας. Οι μέρες είχαν αρχίσει να μικραίνουν, έτσι πέρασε νωρίς για ύπνο. Η Μίς Κου και εγώ ξαπλώσαμε στο περβάζι του παραθύρου, στην κρεβατοκάμαρα του αφεντικού.220

Έξω ακούγονταν οι θόρυβοι της νύχτας κάτω από τα ξύλα του πατώματος ένα ποντίκι μονολογούσε ότι έπρεπε να αρχίσει να ετοιμάζει τις προμήθειες του για το χειμώνα. Ξαφνικά η Μίς Κου έσκυψε και ψιθύρισε. Μη χειρότερα. Βλέπω μια τεράστια γάτα με ποδοσφαιρική φανέλα. Μια ευχάριστη τηλεπαθητική φωνή ακούστηκε στον αέρα. Εσείς πρέπει να είσαστε οι ξένες γάτες που έχω ακούσει. Και βέβαια, φίλε. Απάντησε η Μίς Κου. Εσύ, ποιός είσαι. Η φωνή ακούστηκε πάλι και τώρα υπήρχε μια υποψία γέλιου. Είμαι ο ράκου, το ρακούν. Ζω εδώ και φυλάω τη νύχτα για αδέσποτους σκύλους. Χαίρομαι για τη γνωριμία, απάντησε πάλι η Μίς Κου ιδιαίτερα, γιατί μας χωρίζει ένα χοντρό γυαλί. Ω. Είσαστε ασφαλείς μαζί μου. Σέβομαι τα δικαιώματα των ενοικιαστών. Τώρα πρέπει να συνεχίσω τις περιπολίες μου. Μίς Κου. Φαίνεται να είναι ένας πολύ ευγενικός κύριος. Με τι μοιάζει. Το σκέφτηκε για λίγο και μετά είπε. Λοιπόν, μοιάζει μ' έναν τεράστιο γάτο. Σαν το μεγαλύτερο γάτο που έχεις δει ποτέ. Μεγαλύτερος και από πολλούς σκύλους. Η ουρά του

είναι γεμάτη γραμμές, σαν να ακούμπησε σε φρεσκοβαμμένα κάγκελα και τα νύχια του. Έχει νύχια μακρύτερα και από αυτό το πράγμα που έχει η Μπάτερκαπ για να σκαλίζει τα φύλλα. Ω. Πολύ ευγενικός κύριος αν τον έχει. Κανείς στη σωστή απόσταση. Και η σωστή απόσταση είναι πίσω από έναν τοίχο. Η φωνή ακούστηκε πάλι. Ε. Πριν το ξεχάσω. Μη διστάσετε να παίζετε στο δάσος, σαν να ήταν δικό σας. Είσαστε πάντα ευπρόσδεκτες 221

Μας κάνετε ιδιαίτερη τιμή, απάντησα. Θα ζητήσω από τη Μα μια μέρα να σάς καλέσει για τσάι. Ωραία. Παρατήρησε η Μις Κου. Ώρα για ύπνο πρέπει να ξυπνήσω νωρίς αύριο. Το Αφεντικό θα με πάρει μαζί του. Έχω να κάνω ορισμένα ψώνια. Ο καιρός είχε αρχίσει να κρυώνει. Τα φύλλα έπεφταν συνέχεια και οι σκίουροι, που τεμπέλιαζαν όλοι το καλοκαίρι, έψαχναν σαν τρελοί για βελανίδια η Μπάτερκαπ σκαλίζει τα φύλλα, μιλούσε για τα φύλλα και μύριζε από τα φύλλα. Ο καπνός από τα φύλλα που καίγονταν ανέβαινε πάνω από όλα τα σπίτια της περιοχής. Ο αέρας ήταν ψυχρός και το Αφεντικό δεν έβγαине έξω χωρίς παλτό. Η Μπάτερκαπ ήταν τυλιγμένη όπως έλεγε η Μις Κου σαν να βρισκόταν στο βόρειο πόλο. Ένα πρωί ξυπνήσαμε και βρήκαμε τη λίμνη σκεπασμένη με χιόνι. Το χιόνι σηκώθηκε βουνό μπροστά στο σπίτι και είχαν κλείσει οι δρόμοι. Μέσα σε φοβερή φασαρία έκαναν την εμφάνισή τους οι μπουλντόζες, που με τις τεράστιες φαγάνες τους άρχισαν να ανοίγουν τούς δρόμους από το χιόνι. Μετά το χιόνι, ήρθε ο πάγος. Όλη η επιφάνεια της λίμνης

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Η Ζωή με τον Λάμα 1964

πάγωσε. Τρελοί ψαράδες ήρθαν με ειδικά εργαλεία και άνοιξαν τρύπες στο χοντρό πάγο. Κάθονταν, τουρτουρίζοντας και παρίσταναν ότι έπιαναν ψάρια κάθε πρωί οι δρόμοι ήταν σκεπασμένοι από χιόνι και σταματούσε η κυκλοφορία. Μεγάλες καταιγίδες ξέσπαγαν με μανία γύρω από το σπίτι. Ένα βράδυ σταμάτησε η αντλία του νερού. Το Αφεντικό σηκώθηκε δύο η ώρα το πρωί και πήγε κάτω στη λίμνη μ' ένα μεγάλο λοστό και ένα βαρύ σφυρί η Μα έβαλε το νερό να ζεσταθεί για να ετοιμάσει τσάι. Άκουγα τις σφυριές και τον πάγο που έσπαγε. Μις Κου, ρώτησα. Γιατί όλη αυτή η φασαρία. Αν το Αφεντικό δεν μπορέσει να σπάσει τον πάγο, δεν θα έχουμε νερό όλοι το χειμώνα. Βλέπεις, Φίφη, κάνει τόσο κρύο που πάγωσε η λίμνη ο γέρος πήγε να σκάψει τον πάγο γύρω από την αντλία και μετά θ' αφήσουμε μια βρύση συνέχεια ανοιχτή .222

Τρεμούλιασα. Ο Καναδάς έμοιαζε να είναι μια κρύα, άγρια χώρα, χωρίς τις ανέσεις που θα είχε κανείς στην Ευρώπη. Με τον ερχομό του κρύου, η Μα κάθε βράδυ άφηνε έξω φαγητό για τα ζώα, που διαφορετικά θα πέθαιναν από την πείνα. Ο κύριος ρακούν ήταν ευχαριστημένος μ' αυτό και ερχόταν κάθε βράδυ έξω από το παράθυρό μας. Ερχόταν ακόμα ο κύριος Καναδός παπαγάλος, αλλά το πιο διασκεδαστικό επεισόδιο έγινε με τον ποντικό. Η Μπάτερκαπ έπλενε μια μέρα στο υπόγειο, όταν ένας ευχαρίστως και γλυκομίλητος ποντικός ανέβηκε στο παπούτσι της. Ο ποντικός και η Μπάτερκαπ έπιασαν στενή φιλία. Μετά το επεισόδιο με τον πίθηκο τίποτα πια δεν μας έκανε εντύπωση με την Μπάτερκαπ Πρέπει να θυμηθούμε τούς καλούς μας τρόπους, Φίφη και να μην τον φάμε τον τύπο, είπε η Μίς Κου. Ο ποντικός και η Μπάτερκαπ περνούσαν μαζί πολλές ευχάριστες ώρες στο υπόγειο. Η Μίς Κου και εγώ τον διαβεβαιώσαμε ότι δεν θα τον πειράξουμε, έτσι δεν μας έδινε σημασία και έτρεχε συνέχεια πίσω από την Μπάτερκαπ. Ήταν πολύ συγκινητικό. Ο χειμώνας έδωσε τη θέση του στην άνοιξη και με μεγάλη χαρά

αλλάξαμε σπίτι. Το Αφεντικό δεν μπορούσε ακόμα να βρει δουλειά. Μέσα στην απόγνωση του έγραψε στον πρωθυπουργό, στον υπουργό μεταναστεύσεως και στον υπουργό εργασίας. Κανείς από αυτούς δεν έδειξε το παραμικρό ενδιαφέρον. Τούτοι οι υπουργοί ήταν χειρότεροι από παρόμοιους τους σε άλλες χώρες. Υποθέτω ότι αυτό συμβαίνει, γιατί ο Καναδάς είναι μια χώρα χωρίς πολιτισμό και εντελώς αφιλόξενη. Τώρα ζούμε με την ελπίδα να κάνουμε λίγα λεφτά και να σηκωθούμε να φύγουμε. Ξάπλωσα στο παράθυρο του νέου μας διαμερίσματος και είχα μια πολύ φιλική συζήτηση με το γάτο που φροντίζει το μοτέλ του είπα για τις περιπέτειες μας. Ω Φίφη. Είπε η Μίς Κου. Θα πρέπει να τις γράψεις ένα βιβλίο.223

Το στριφογύρισα στο μυαλό μου και μέσα στην ησυχία της νύχτας, το συζήτησα με το Αφεντικό. Αφεντικό. Ρώτησα. Νομίζεις ότι θα μπορούσα να γράφω ένα βιβλίο. Και βέβαια μπορείς, Φίφη. Είσαι μια έξυπνη γριά γιαγιά γάτα. Ναι, αλλά δεν ξέρω γραφομηχανή, διαμαρτυρήθηκα. Τότε, θα μου το υπαγορεύεις και θα το γράφω εγώ στη μηχανή, Φίφη. Το πρωί στρωθήκαμε μαζί στη δουλειά. Άνοιξε τη γραφομηχανή, την γκρι Ολύμπια που πάνω της έχει γράψει **το Τρίτο Μάτι, το Θεραπευτής και το Δυτικά του Θιβέτ**. Άνοιξε λοιπόν τη μηχανή και είπε. Εμπρός, λοιπόν, Φίφη. Άρχισε την υπαγόρευση. Έτσι με τη δική του ενθάρρυνση και με τη βοήθεια της Μίς Κου, τέλειωσα επιτέλους αυτό το βιβλίο. Σάς άρεσε.224